

Frans Eemil Sillanpää - Taşra Kızı

FRANS EEMİL SİLLANPAA (1939 NOBEL ARMAĞANI)

TAŞRA KIZI

(SİLJA)

ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ

Bu kitabı hazırlayan Dilimize çeviren Kapak resmi Dizgi Baskı

ALTIN KİTAPLAR

Adnan Cemgil Oral Orhon ALTIN KİTAPLAR

As Basımevi

FRANS EEMİL SİLLANPAA

(Doğumu : 1888 - 1964)

Finlandiya'nın en büyük romancılarından olan F. E. Sillanpaa, küçük toprak sahibi bir köylü ailesinin çocuğudur. Fin ülkesinin Haime ilinin ücra köşesinde bir köy kulübesinde doğdu. O civarlardan geçen derenin üstünde bir köprü vardı. Buna ilişkin olarak kulübeye ve aileye «Köprübaşı» anlamına Sillanpaa adını vermişlerdi. Ailenin üç çocuğundan sağ kalan tek oğluydu Frans Eemil. Bütün çocukluğu yapayalnız, durgun, hemen hemen bakir bir tabiat dekoru içinde geçti. Daha küçük yaşından beri kuzey gecelerinin donuk aydınlığının hayranlığını, karlar altındaki vahşi ormanların ve uzun kış aylarında birer buz alanı haline gelen Finlandiya göllerinin şiiri, onun sanatçı benliğinin gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır.

F. E. Sillanpaa'nın gençliğinde, çocuklar yalnız gezici okullarda öğrenim yaparlardı. Evlerine en yakın ilkokul onbeş kilometre ötedeydi. Daha sonra, yakınlarda açılan başka bir okula verilen Frans Eemil, kısa zamanda zekâsı ve okuma sevgisiyle öğretmeninin dikkatini çekti. O yıllar, Çarlık idaresinin Finlandiya'yı ruslaştırma politikasını güttüğü döneme rastlar. Buna karşı uyanan millî kültürü ve vatan sevgisini yayma hareketi, en ücra köylere kadar uzanıyordu. Öğretmeni, F. Eemil'in babasına, çocuğu Tampere şehrindeki liseye göndermesini salık verdi. Yoksul denecek kadar dar gelirli köylü, büyük fedakârlıklarla oğlunu beş yıl lisede okutabildi; ama daha sonra gerekli masrafı yapmak imkânını bulamadı. Bundan sonra Frans Eemil ders vererek ve bazı varlıklı dostların da yardımı ile 1908 de liseden mezun oldu. Üniversitede Kimya ve Biyoloji öğrenimi yaparken «sanat hayatı» ile de ilgilenmeğe başlamıştı. Üniversiteye devam edebilmek için borç almak zorunda kalıyordu; borcunu ödeyemeyecek hale gelince kulübesine döndü.

Annesile babası çok yaşlanmış, yoksul düşmüşlerdi.. Yedikleri; ekmekle patatesten ibaretti. Frans Eemil, onlara da destek olabilmek için dergilere, gazetelere hikâyeler gönderdi. Kısa zamanda okuyucuların dikkatini çekti. Bir toprak kiracısının kızile evlendi; bu kadından altı çocuğu oldu.

1916 da «Hayat ve Güneş» adlı kitabını yayınladı. Yazar, bu eserinde baba evine dönüşünü ve evlenmesini anlatır.

Sülanpaa'nın romanlarının kahramanları, yoksul köylüler, küçük toprak kiracıları, ırgatlar, zengin çiftliklerde çalışan hizmetçi kızlardır. Onun eserlerinde insan ve tabiat derin bir ahenk içinde kaynaşır. İnsanların kaderile mevsimler arasındaki gizli bağlantıyı, çok sade, ama içten bir duyusuyla vermesini bilmiştir. İlk ünlü romanı olan «Kutsal Sefalet» i 1918 de yayınlamıştı.

Sillanpaa; ekmeği ve hürriyeti için savaştan yoksul köylülerin nasıl kan ve ateşe boğulduğunu anlatır bu romanında.

«Silja» da; güzel, saf bir hizmetçi kızın hayat ve aşk serüvenini okuyoruz. Bu eserde büyük Fin kompozitörü Sibelius'un «Finlandiya» senfonisindeki gibi, Finlandiya ormanlarının, göllerinin, kuzey mevsimlerinin, günlerinin, gecelerinin ve bahtsız bir kızın melankolisini, içli lirizmini duyuyoruz.

Silja, o güzel köylü kız, Saint Jean yortusundan bir hafta sonra, ışıklı bir yaz günü gözlerini kapadı. Haline uygun bir son oldu bu. Anasız, babasız bir kızdı, sığınacak bir yakını da yoktu. Zaman zaman başkalarının bakımına ihtiyacı oldu ama, yine de yardım kurumlarına baş vurmadı, böylece, pek önemli olmasa da, bu küçültücü duruma düşmedi. Çalıştığı Kierikka çiftliğinde, hamamın yanında küçük bir oda vardı. İşte Silja, ıstırap dolu hayatını burada tamamlıyor, fakirce yemeğini, burada yiyordu.

Ona karşı efendilerinin bu insanca davranışları onların iyiliğinden çok, çöküntü halindeki çiftlikte işlerin olurlarına bırakılmış olmasındandı. Belki de biriktirip bir tarafa koyduğu birkaç kuruşunu düşünüyorlardı; sonra bir iki tane iyi elbisesi vardı. Ölümünden sonra, bunlar, ona bakanlara düşerdi elbet. Zaten çiftlik sahibi kadın, sık sık hizmetçisinin dolabına el atardı.

Babası gibi, temizliği seven Silja, bu daracık odayı oturulur bir hale sokmuştu. Odanın penceresinden, kesik kesik öksürüşü, tâ, yanık tenli çocukların oynadığı çayırdan duyulurdu. Bu öksürük sesi, âdeta, çiçekler ve yeşilliklerle birlikte çiftliğin havasına karışan bir yenilik olmuştu.

Son demlerinde, genç kız, yalnızlığın o doyulmaz tadına ermişti. Veremlilerde olduğu gibi sonuna kadar zihninin berraklığını kaybetmediği için, bu yaz havası içindeki yalnızlık, onun duygularındaki gerginliği azaltmaya yaramıştı. Yalnız görünüyordu ama, çok iyi yürekli can yoldaşları vardı. Hiç konuşmayan vefalı dostlardı bunlar. Odasına neşe saçan güneş, aralıkta yuva kuran kırlangıçların cıvıltısı onun ince duygularını okşuyor, ruhuna ışık ve mutluluk serpiyordu.

Korkunç ölüm düşüncelerine kapılmamıştı hiç. Hasta kız, sık sık adını duyduğu ölümün yaklaştığını duymamıştı bile. Ecel, onu tabiatın dolup taşan güzelliklerinin verdiği en tatlı duygular arasında alıp götürdü. Bir sabah, tanyeri ağarırken, uyanan kırlangıçların cıvıltıları arasında, saat beşe doğru son nefesini verdi. Berrak bir pazar sabahıydı bu. Bir insanın ölümünden hemen sonra, geçmiş hayatı pek kısa görünür. Silja'cık yirmi iki yaşındaydı; sekiz mil daha kuzeydeki bir köyde dünyaya gelmişti; sonra bütün ömrü boyunca yavaş yavaş güneşe doğru yer değiştirmişti. Alın yazısı saf ve pırıl pırıldı. Çocukluğunun tâ

ilk günlerindenberi, benliği incelik ve tatlılıkla yoğurulmuştu. Sevimli olduğu kadar, ince duyguluydu da. Seven bir insanın kulağı bu kızm kalbinin çarpıntısını duyar, bakışlarındaki alevi sezebilirdi, ömrü boyunca kaderine güler yüzle boyun eğmişti. Şimdi, Kierikka çiftliğindeki hamamın yanındaki odacıkta gözlerini kapamış olan Silja'nın bu kısa ömrü, tatlı bir sadelik içinde geçmişti. Tâ Silja'nın doğduğu gündenberi birbirinin ardı sıra gelen olaylar, bu sönen ailenin mutluluğunu hızla yeni yollara sürükledi. Böyle kendi halindeki ailelerin çöküşü ile ilgilenmez ama gerçekte yüksek ailelerdeki acı durumlar bunlarda çok daha sık görülür. Silja adındaki genç kızın bir pazar sabahı, sessizce ölümü, otuz yıl kadar önce başlamış olan bir dönemin sonu olmuştu. Bu başlangıç, Silja'nın babası Kustaa'nın dededen kalma Salmelus çiftliğini ele aldığı güne rastlar; çiftliğin ne zamandanberi ailenin mülkü olduğunu pek hatırlayan yok ama, en eski tapu kaydı 1749 a varmaktadır. Çiftliğin eski sahipleri hakkında kimse bir şey hatırlamıyordu; bununla beraber, bunların, o dolaylarda sayılan kimseler olduğu söylenir. Çiftlik en iyi günlerini Kustaa'nın babasının elindeyken yaşamıştı. Ayrıca iyi, kötü sebeplerin etkisiyle gücü kendiliğinden artmıştı. O vakitler Salmelus çiftlik evinin çatı pencereleri daha az varlıklı komşu çiftlik sahiplerine pek yüksekte bakar gibi görünmekteydi. Bu acaip saygıyı arttıran başka bir şey daha vardı: Çiftliğin mirasçısı, her bakımdan işi iyi giden bir tek kişi idi. Bu çocuk, gençliğinde keyfince yaşadı. Çiftlik koca bir oyun alanıydı onun için; büyüyünceye kadar gülüp eğlenerek dolaştı burada... Salmelus'un genç efendisi, sakın ve onurlu insanlar olan anasile babasının terbiyesini alarak yetişti. Onların, oğullarına öğüt verdikleri, ya da azarladıkları hiç görülmemişti. Böylece güler yüzlü bir delikanlı oldu. Babası gibi çekme burunluydu; yüzünün rengini, gözlerinin parlaklığını da anasından almıştı. Karı koca her halde bir çok umutlar besliyorlardı evlâtları için; ama açığa vurmuyorlardı bunu. Kimi zaman kadın oğluna şöyle üstü kapalı şekilde düşüncelerini açardı, ama bu birbirlerine olan sevgilerini gösteren karşılıklı şakalarla biterdi; oğlunun kendisine benzediğini hissediyordu; kocası da bunu sezerek için için seviniyordu. Çocuğun karakteri iki ana çizgi üzerinde gelişmişti; bir yandan düşünülmeden, içten gelen bir onurluluk ve doğruluk, öte yandan da Salmelus'un üstünlüğünün daima sürüp gideceğine olan inancı. Bu inançla o, insanların çiftliği değil, çiftliğin insanları yönettiğini düşünürdü. Kustaa Salmelus, delikanlılık yaşını geçip de erkeklik çağıma bastığı zaman önce anasını, sonra da babasını gömdü. Annesi, baharda, buzların çözülmeğe başladığı günlerde ölmüştü, babası da sonbaharda gitti. Annesi ölür ölmez, Kustaa çiftliğin hayatındaki ilk sarsıntıyı hissetmişti; artık bir daha geri dönmek üzere yeni bir yola giriliyordu. Bu değişimin bir yükselme mi, yoksa çöküntüye doğru bir gidiş mi olduğunu kestiremezdi. Baharın can veren gücü ölümün ağırlığı ile, günlük yaşayışı da bu birdenbire meydana gelen bozukla aynı zamana rastlamıştı. İşin sadece, bir insanın bu dünyadan göçmesinden ibaret olmadığını, geride kalanların da şu güzel güneşli günlerde bile eskisi gibi yaşamadıklarını hissediyordu. Başka türlü bir yazdı bu.

Kustaa atları tavlaya götürmüştü. Dönüşte, yaz akşamının alaca karanlığı içinde birden rahatsız edici bir sarsıntı geçirdi; tatlı bir uykuya dalmış olan çiftliği seyre dalarak, babasının yaşadığını, kendisinin de yaşadığını unutmuştu. İçine gömüldüğü yalnızlık birden, avlunun kapısında canlı bir varlık halinde karşısına çıkıvermişti... Mutfakta çalışan hizmetçi kız Hilma, sundurmanın altında oturmuş, dalgın gözlerle ufku seyre dalmıştı. Olağan üstü bir şey yoktu bunda. Çiftlikte çalışan adamlar mutfakta yemek yiyorlardı; Hilma da boşalan tabaklara yemek koymak için bekliyordu. Uzaktan bakılınca bu yüzlerce yaz akşamı, bir demetteki piyango biletleri gibi birbirine benzerdi. Ama biletlerin birinde büyük ikramiye saklıydı; yatma saatinde insanda umulmadık heyecanlar yaratan, tıpkı fırtına öncesi gerginliği gibi bir şeydi bu. Kustaa, geniş avlunun bir ucundan öbür ucuna gelinceye kadar, genç kız her zaman yaptığı gibi kalkıp, rahatça mutfığa girebilirdi. Ama böyle yapmadı; olduğu yerde oturdu kaldı; kederli bir hal vardı üstünde, dalgın bakışlarıyla genç adamın dikkatini çekmek ister gibiydi. Annesini kaybeden Kustaa'nın üzerinde genç kızm bakışları tatlı ve büyüleyici bir etki yapmıştı. Elindeki koşumları, genç kızm altında oturduğu sundurmanın köşesine koyacaktı; kızın omuzundan uzanarak bıraktı. İşte böylece Kustaa ile Hilma, bu yaz akşamı kaderlerini birleştirerek can yoldaşı olma yolunda ilk adımı atmışlardı. Unutulmaz bir akşamdı o. O akşamın etkisi çeşitli biçimlerde çiftliğin hayatında belli olmaya başladı. Kustaa'nın babası az zaman sonra işi farketmişti; ama belli etmemek için elinden geleni yapıyordu. Bununla beraber, iki gencin sevgisi, henüz bir sonuca bağlanmamış olsa da, evi tatlı bir sevinçle doldürmüştü. Sevenlerin, bütün hareketlerinden, konuşmalarından, hatta susuşlarından mutluluk fişkırıyordu. Düşünülmeden mırıldanılan saf bir melodi, gürültülü bir sestten daha manalı olur. Hoşlanmadığı şeyler üzerinde hiç bir zaman açık seçik düşünmemiş olan, Salmelus 'un efendisi, şimdi, karısının ölümünden sonra çiftliğin hayatında ve havasında meydana gelen derin sarsıntılar üzerinde düşünceye varmıştı; sonra bir takım değerlerin bir daha geri gelmemek üzere nasıl kaybolup gittiğini üzüntüyle görüyordu. İhtiyar Salmelus zihninin en olmayacak ufak bir şeye takıldığını farkettiler: fakir bir hizmetçiydi bu kız. Hayır mesele bu değildi; aksine genç kızda onurlu bir hal bile vardı. Yalnız bir çok ufak tefek olaylarda ihtiyar, yakın bir felâketin ilk alaylı belirtilerini sezer gibi oluyordu. Farkında olmadan ailenin eski yolundan ayrılmışlardı ve bastıkları toprak da pek sağlam görünmüyordu. Doğru yolu bulmadan da hiç bulacaklar mıydı ki gecenin bastırmasından korkulurdu.

İhtiyar köylü, karısının ölümünden sonra çiftlikte hiç bir hazırlık yapmadığını birden farkettiler. Şimdiye kadar nasıl olmuştu bu iş? Bu da karısının bu dünyada lüzumsuz bir varlık olmadığını göstermiyor muydu? İhtiyar, odasma kapanıp, bilmezlikten gelmeyi istediği bir konuyu hatırladı: şimdi, kötü bir tabiat kuvveti ikisi de masum olan iki gencin yüreklerini oyuyordu. Çok masum oldukları için başlarına gelecek şeyler de o ölçüde çetin olacaktı. İhtiyar ağaçların koyu gölgelerine ve yonca tarlalarını seyre dalarak düşünüyordu. «Kız kardeşimi

getirtmeliyim. Belki meydana gelen değişikliğin zararını bir başka değişiklikle gidermek mümkün olur.»

Kız kardeşi Martta'ya bir mektup yazarak hemen o gün postaneye götürdü. Orada kendisine uzaktaki bir semtte yapılacak bir düğün davetiyesi verdiler. Eve gün batarken geldi, düğünü hatırlayarak Kustaa'ya: «Sen gitmelisin, ben pek iyi hissetmiyorum kendimi.» dedi.

Kustaa pek sevindi buna. Bu eğlenceli yolculuğa çıkarken pek keyifliydi. Ayrılırken sevgilisile vaad dolu ateşli gözlerle bakiştılar. Kustaa, düğündeki misafirlerin en neşelisi, en canhsıydı.

Kustaa bu yolculuğun kendisine çok iyi geldiğini düşünüyordu. Yokluğunda ruhunda öylesine bir mutluluk birikmişti ki, genç adam tatlı bir huzur duyuyordu. Duyduğu derin mutlulukla kuş gibi hafif hissediyor kendini, yolda uçar gibi gidiyordu. Bir yol kavşasına geldiği zaman, bir kulübeden çıkan bir kadın, geçide kadar Kustaa'yı lâfa tuttu. Genç adam hiç bir şey sormadığı halde, kadından bir sürü şey öğrendi: düğün dönüşü bu tatlı akşam vakti hiç de acelesi yoktu. Kustaa'nın halası evi çevirmek için Salmelus'a gelmişti; gelir gelmez de evde iki kadına ihtiyaç olmadığını söylemişti. Hemen geldiği gün de Hilma ile çingar çıkartmıştı ve evin efendisi kıza nezaketle kendisine başka kapı aramasını söylemişti. Hilma da bunun üzerine ormanın kenarında oturan anasının babasının evine dönmüştü. «Bak hele! Bak hele! Haydi hoşça kalın!» «Güle güle, güle güle!»

Kustaa öğrendikleri üzerinde, kulübeden iyice uzaklaştıktan sonra düşünmeğe başladı. Arkasına hiç bakmadığı için küçük bir kız çocuğunun peşinden geldiğini ve Kustaa'nın Hilma'nın doğduğu eve giden patıkaya saptığını görür görmez kulübeye döndü. Kustaa, ormanın kenarına varınca dinlenmek ve mutluluğunun tadına doymak için bir yere oturdu. Şimdi yalnız ormanın ağaçlarını görüyordu. Doğduğu çiftliği düşünmüyordu bile. Yol yorgunluğu, hafızasından hiç silinmemiş olan çocukluğunun ışıklı günlerini hatırlatmıştı ona. Hilma'yı çocukluğundanberi tanıyordu. şimdi düğün için yaptığından daha uzak bir yolculuktan dönüyordu. Bu sıcak akşam havasında tatlı bir durgunluk vardı. Kustaa, gecenin geç saatinde Salmelus'daki odasına döndü. Genç bir adam odasını sever; çünkü kendisini candan bekler gibidir bu oda.

O çok iyi tanıdığı kulübeye yaklaşırken heyecandan soluğu kesilecekti nerdeyse. Hafta ortasında bir gündü; bu son zamanlarda da bir çok şeyler olmuştu. Salmelus'un biricik oğlunu, pazar kıyafetile, buralarda görmek alışılmış şey değildi. Üzerinde yürüdüğü yol, önünden geçtiği kapılar, ona hayretle bakıyor gibiydi; ev sahibi kadın kendisini güler yüzle karşıladı, onu beklediği belliydi; gözleri Kustaa'nın yol kavşasında rastladığı kadıncağızın gözleri gibi parlıyordu. Bereket versin Hilma odada değildi.

— Hilma'nın bizden ayrıldığını duydum da kendisini görmeğe geldim.

— Gerçekten de bir evde iki kadın fazla!, diye dişlerinin, arasından mırıldanarak Hilma'nın annesi kahve pişirmeğe koyuldu.

— Hilma evde yok mu?

— Boşuna zahmet ettin galiba. Hilma'nın küçük kız kardeşi :

— Fırında! diye söze karıştı.

Kustaa odadan çıkarken, kıskanç bir komşunun evinden çıkıyormuş gibi bir şeyler duydu içinde; merdivenden inerek, ağır ağır, avlunun öteki ucundaki firma doğru yürüdü. Küçük bir odaydı burası; penceresinden bakınca, şerbetçi otlarının sapları arasından kırlar ve bir göl görünüyordu. Kustaa, Hilma'yı bu basık tavanlı loş odada buldu. Evet şimdi karşısındaki, Salmelus'ta, sundurmanın altında oturan genç kızdı, ama bir değişiklik vardı halinde. Genç kız şimdi kendinin olan bir çevredeydi; göğsü inip kalkıyordu, ama korkudan değil; biraz çekingenlik duyuyordu, ama bu utangaçlığı pek tatlıydı. İkisi de şimdiye kadar bir tek sözle, ya da bir hareketle açığa vurmadıkları sevgilerini bu gece iyice anlamışlardı.. Kustaa Salmelus, ileride Silja'nın babası olacak genç adam, hayatının bütün yollarını gülererek aşmıştı.

Bütün bunların üstünden uzun yıllar geçmişti; bu uzun süre içinde her şey unutulmuştu; Salmelus'taki daha kesin sonuçlu olaylar daha sonraları meydana geldi... Ama o yılın sonbaharında, olay, daracık evlerinde ve dolambaçlı yollarında geleneklere sıkı sıkıya bağlı olarak yaşamış olan bir takım dar kafalı kimselerin zihinlerini kurcalamıştı. Herkesin en çok merak ettiği şey, çiftlikle malların ne olacağı idi. Eski kiracılar hayat hakkındaki katı görüşlerini böyle temelden sarsmış olan bir işi önceden sezemedikleri için kendi kendilerine fena halde kızıyorlardı. Eğer, hovarda bir köy delikanlısı, geceleyin, bir kiracının kızının odasına girebilirse, komşular için eğlenceli bir macera sayılır bu. Maceranın kurbanı olan kız kendisine bir nafaka bağlatır; hele becerebilirse küçümsenmeyecek bir para bile alabilir. Ama şimdi Kustaa Salmelus'un durumu böyle değildi. Kocakarılar bunun böyle olmadığını içgüdüleriyle sezerek veryansın ediyorlardı. Ama bütün bunlar çoktan unutulmuştu, ihtiyar geveze kadınlar birbiri ardınca, nihayet çenelerini bir daha açılmamak üzere kapayarak kulübelerinden alınıp mezarlığa götürülmüşlerdi ve şimdi sıra sıra otların büründüğü çukurlarda yatıyorlardı. Hala yaşamakta olan birkaç ihtiyar da Salmelus'un çiftliğim elinden çıkardığını ve şöyle bir kızla evlendiğini biliyordu ama, hikâyenin aslını anlatan yoktu.

O gece ihtiyar Salmelus, oğlunu bekliyerek sabahın ikisine kadar gözünü kırpmadı. Kustaa, pek keyifli dönmüştü eve; onu gören babası her şeyi anlamıştı, başka bir şey görüp, öğrenmesine hacet yoktu artık.

Ay ışığında çiftliğe yaklaşan adamın, babasıyla halasının verdikleri önemli kararlardan şüphesiz haberi yoktu. Çiftliğin ihtiyar sahibi bunu iyi biliyordu ve oğlunun, ilerisini düşünebilse kendisile halasına minnet duyacağına inanıyordu. Kustaa yatmak üzereydi; pek memnun olduğu halinden belli oluyordu. Ortalıkta hiç bir gürültü kalmayınca, ihtiyar tedbirlerinin acınacak kadar etkisiz olduğunu görmekteydi. Bir ihtiyar, gün ağancaya kadar uyumaz, bu çeşit düşünceleri geviş getirir durur da, kesin ve açık bir ka"rara varamazsa iyi bir alâmet değildir bu. Hayatın baskısı bir yandan omuzlarını çökertirken, gittikçe yaklaşan ölümün ağırlığı kendini duyurur. Gecenin sessizliği içinde ihtiyar Salmelus, her

zamankinden daha kederli olarak rahmetli karısını hatırladı. O vakte kadar, onu düşünen iki kişi vardı; bunun için her şey ihtiyara daha hafif, daha sevimli geliyordu. Şimdi bir değişiklik olmuştu. Göğsünün sol tarafında öyle şiddetli bir sancı duydu ki, piposunu elinden düşürecekti az kalsın; pipoyu çabucak elinden bırakarak soyunmaya başladı; belki de sonsuz uykuya girerim düşüncesiyle hemen yatağına uzandı. Hayat üç destekli bir bütündü: bunlardan biri yok olunca, ötekiler de çözülyordu. Artık bir süreklilik olamazdı; sonunun yaklaştığını duyan ihtiyarın gözünde çiftlik bile yoktu. Sadece rahmetlinin hayali yaşıyordu; onun hatırası, yalnız karı ile koca arasındaki bir sır halinde, en ciddî çizgilerle canlanıyordu zihninde; en çetin zamanlarda belirir bu çizgiler. Yarına çıkmasının, ya da çıkmamasının önemi yoktu onun için. Hiç bir kavga olmamıştı ama bozgun tamdı. O gecedен sonra ihtiyar çiftlik sahibi, eskisinden daha somurtkan oldu ve daha az konuşmaya başladı. Eskisi gibi yine çiftliğin içinde oradan oraya gidip geliyordu. Ama o kadar az konuşuyordu ki, çok kere yavaşmalar yapacakları işi bilemiyorlardı. Kustaa'nın aşk hikâyesini herkes öğrenmişti; ama en yakın tanıklar bile, bu iş için söyleyecek bir şey bulamıyorlardı. Genç adamın gece yaptığı kaçamaklar biliniyordu; fakat kimsenin aklından ona takılmak geçmiyordu.

Bir gün bir kiracı, çiftlik sahibine işlerini anlatıyordu. Kustaa da oradaydı; bir kaç kişi daha vardı. İhtiyar hafifçe gülümseyerek susuyordu, oğluna bakarak: «Sen ne dersin?» diye sordu. Kustaa'nın yüzü kıpkırmızı olmuştu, gülümsedi; yüzünden şaşkınlık ve üzüntü okunuyordu.

«Vallahi, bilmem ki...» diyerek uzaklaştı; ağlayacaktı nerdeyse.

O akşam, Hilma'yı ateşli okşayışlarıyla olduğu kadar, susuşuyla da hayrete düşürmüştü. Genç kız: «Nen var?» diye sordu.

Kustaa hiç kımıldamadan gözünü bir noktaya dikerek duruyor, çenesi titriyordu. Hilma: «Konuş, açılırsın» dedi.

Kustaa yalnız şunu söyledi: «Babam çok çöktü.»

Hilma buna karşılık susmaktan başka bir şey yapamadı; kafası bomboştu.

Kustaa başını genç kızın göğsüne yasladı; tıpkı anasına sokulan bir çocuk gibi. Çocuk için dinlendirici olan bu durum, büyükler için de herşeyi unutturan bir sığınaktı. Kustaa babasının Salmelus'daki odasına Hilma'nın odası arasında mekik dokuyordu. Kötü birşeyler bekleyen bir insanın ağır sıkıntısı vardı içinde. Bu iki kutuptan birine geldiği zaman ötekini unutuyordu. Eve geldiği zamanlarda annesinin yokluğunu acı acı duyuyordu. O vakit şefkatle karışık bir kederle, çocukluğunu hatırlıyordu. Güzel yaz günleri sona ermek üzereydi.

Havayı sis kaplamaya başlamıştı. Anbarlardaki kurutma yerlerinde ateş yakılıyordu. Bir sabah, ihtiyar Salmelus, her zamanki gibi anbara gitmişti. Avludan geçerken bir iki odun alıp kurutma ocağına attı, sonra içeri girdi. Kız kardeşi Martta, gözleriyle onu izliyor, hiçbir şey söylemeden kapıya bakıyordu. Bu sabah hava kapalı ve serindi; yetişkin insanları bile birden yerinden sıçratan umulmadık şeylerin olduğu bir andı bu. Martta birdenbire, uzun zamandır pencereye yaslanıp anban seyrettiğinin farkına vardı; kurutma yerinden duman

çıkacağı yoktu; kardeşi Vihtori de görünmemişti. Çiftlikte çıt yoktu. Martta yerinden kalkarak etrafına bakındı; saati görünce hayret etti. Kimsecikler yoktu ortada, nereye gitmişlerdi?

Dışarı çıkıp mutfağa giden merdivende durakladı. Kurutma yerinin kapısı kapkara bir göz gibi, hareketsiz bakıyordu kendisine; bu acıip ânı uzatmak ister gibi bir hali vardı. Ne oluyordu? Şimdi anbara kadar gitmek gü * lünç bir şeydi. Ama Martta yine de oraya doğru yürüdü. Vihtoriye «Neden geciktin, diye anlamaya geldim» diyecekti. Kurutma odasından hiçbir ses gelmiyordu. İçeri baktığı zaman kardeşinin sırt üstü, kollarını göğsünde kavuşturarak, yerde yattığını gördü. İşte bu gün böyle başlamıştı. Hava da gittikçe ağırlaşıyordu. Çok kere bir ihtiyar öldü mü, etraflarındakilerde bir yükten kurtulma duygusu doğar. Ama bu sefer böyle olmadı. Çocukluktan çıktığındanberi, Kustaa babasile bir kerecik bile konuşmamıştı; annesinin ölümünden sonra da artık çocukluktan çıkmış bulunuyordu. Şimdi de babası, kafasında tasarladığı bir şeyler var idiyse, bunları artık yetişkin bir adam olan oğluna açmadan göçüp gitmişti. Zaferi kazanan da tek kelime söylemeden çekilip giden babası olmuştu.

Akşamleyin, Kustaa erkenden ormana gitti, «Ne yapıyorsun, babanın daha ölüsü soğumadı; sen kalkmış kız peşinde koşuyorsun. Bilmiyor musun babanın neden öldüğünü?»

Halasına :

— Bunu Hilma'ya haber versem iyi olur, diye düşündüm! dedi.

— Yani gidip bu kadını getirecek misin buraya, şimdi?...

— Bilmiyorum ki... Onu siz kovmuşsunuz.

— Doğru değil bu. Yalnız şunu söyleyeyim ki, onu kovan gömülmedikçe o buraya ayak basamaz.

Kustaa işlerin nasıl olup bittiğini biliyordu; bununla beraber bu konuşma onu üzmüştü. Babasının susuşu ne kadar etkili olmuşsa halasının sözleri de o kadar ağır gelmişti ona. Kustaa'nın zayıf bir tarafı vardı: pervasızca kötülük edememek. İşte hayatının düğümü buradaydı. Bu, ileride maddî güçlüklerle kendini daha çok gösterecekti.. Vurdum duymaz da değildi.

Bir kadın, iyi veya kötü, kocası için ne ise Hilma da onun için öyle olmuştu.

Ama ihtiyar kızın sözleri yine de istenilen etkiyi gösterdi. Hilma sevgilisinin bu acılı gününde ona yaklaşmak mı, yoksa, hiç ses çıkarmadan, düşünceli bir haldeymiş gibi görünmek mi gerektiğini kestiremiyordu. Hiçbir kötülük de etmiş değildi. Kustaa'nın nişanlısıydı; ama başkaları ona hep, Salmelus'da bir zaman hizmetçilik etmiş, bu görevini de herhangi başka birinden iyi olarak yapmış saf bir kız gözüyle bakıyorlardı. Bir yaz akşamı, çekinmeden bir erkeğin gözlerinin içine bakmıştı; sonra bu adam koşumları yanma bırakırken yerinden kıpırdamamıştı. Bu hareket onu Kustaa'nın seviyesine yükseltmişti; hâlâ da bu durumda bulunuyordu. Sevgilisi düğünden döndüğü sırada evine uğradığı zaman da böyle davranmıştı; bu uzun akşam ve gece, daha önceki duygularını ve aralarındaki bağı büsbütün kuvvetlendirmişti. Hiç bir zehir yeni baş veren tohumu öldürmezdi artık.

Hilma ihtiyar çiftlik sahibi gömülünceye kadar Salmelus'a gitmedi. Cenaze günü, törene katılanların hepsi çekilip gittikten sonra, biraz çekinerek, ama kendine güvenle, ihtiyar Martta'ya da hiç aldırış etmeden Salmelus'a geldi. Kimsenin, gizlice kadın olduğunu bilmediği bir genç kızdı o. Kustaa şimdi, güçlü ve mutluluk dolu bir sevginin soluğuyla yeniden gelişip parlayan çiftliğin miras yoluyla sahibi olunca bu gözle bakıyordu ona. Hilma'yı buraya o çağırmamıştı. Genç kız, içinden gelen yanılmaz bir içgüdüsüne uyarak gelmişti. Bu gelişin değeri en samimî "yeminlerden daha güzeldi.

Martta mutfaktaydı. Hilma'ya yemek versek diyen Kustaa'ya hiç bir cevap vermedi. Genç adam kendisi hazırlamaya başladı; fakat, ineklere bakan Anna içeri girince bu işi onun yapmasını rica etti. Bunun üzerine Martta birden boşandı, bir yandan işini yapıyor, bir yandan ağlıyordu. Anna yerinden kımıldamadı. Düşmanca bir ifade vardı bakışlarında. Kustaa gülerek, ama ciddî bir sesle: «Yapacak mısın Anna?» dedi. Kadın, hiç cevap vermeden suratını asarak, yemeği hazırlamaya koyuldu.

Kustaa, Hilma'nın geceyi çiftlikte geçirmesini istiyordu. Misafir odasında ona bir yatak hazırladı. Hilma sükûnetle gülümsüyordu. Tanıdığı şeyler karşısında, hatta şimdi buranın sahibi olunca âdeta kendisine biraz yabancı gelen Kustaa karşısında da biraz çekingenlik duyuyordu.

Hilma'nın çiftlikten ayrıldığı o yaz günü çok gerilerde kalmıştı: şimdi o hayatını sarsan bir krizin uzak ve tatlı hatırası olarak kalmıştı. Bu sonbahar akşamında, içinde heyecanlar uyandıran salonun kapısında, Kustaa'ya acemice, iyi geceler, diyordu. Kustaa'nın kendisile beraber odaya girmek istemediğini anlamıştı. O gece gözüne uyku girmedi; ama Hilma'nın bilmediği olayları sessizce hatırlar gibi görünen gölgeler arasında bu geceyi huzur içinde geçirmişti. Gece yarısına doğru Kustaa onun geleceğini ummuştu. Ama gelmeyişinden hayal kırıklığı da duymuş değildi. Sabahleyin, Hilma odasından geç çıktı. Bu sırada Martta yola çıkmak üzere hazırlık yapıyordu. Kustaa ha; lasının şiş şiş olmuş gözlerini görünce, ona karşı içinde can sıkıntısıyla karışık bir acıma duydu. Ona öyle geliyordu ki bu ihtiyar, kötü ruhlu kadın yalnız değildi; görünmeyen bir kuvvet destek oluyordu ona; çok eski, insana bezginlik veren bir şeydi bu; Kustaa içgüdüsüyle bunun tâ atalardan geldiğini sezmele beraber, buna karşı isyan etmek geliyordu içinden. Kustaa elinden geldiği kadar nezaketle halasına, ne kadar aylık istediğini sordu. Kadın:

— Şimdiye kadar gündelikle hizmetçilik etmedim; buraya da bunun için gelmiş değilim! diye cevap verdi.

Kadın kendisim böyle tersleyince, Kustaa kendisinin üstünlüğünü hissetmişti. Hilma'nın sevinç içinde kendisini beklediği odaya doğru yürüdü. Martta'yı alt etmişti, ama bununla beraber, bu gün acaip bir bayram havasile, hergünkü hayatın biteviyeliğini, mutlulukla kaygıyı bir arada hissediyordu. Hilma artık evin yönetimini eline alır, diye düşündü. Artık bu güzel genç kıza tamamiyle sahip olacaktı. Artık onu Martta'dan da, başka birinden de korkmadan evin bütün odalarına sokabilecekti. Geçen gece Hilma'nın odasına girmemişti... ama

çok kolaydı tu iş. Uşak gelip, hazırlığı biten Bayan Martta'yı gara götürebilir miyim diye sordu. Bu adamın da suratı asıktı, bezgin bir hal vardı üstünde. Dilinin ucuna bir küfür gelmiş de kendini tutuyormuş gibiydi. Bir an sonra Kustaa ile Hilma arabanın çiftliğin büyük kapısından çıkışını gördüler; genç adam bu ânın bütün acısını yüreğinde duydu. Böylece çiftlik, bir daha geri gelmemek üzere eski varlığından bir şeyler kaybetmiş oluyordu; Martta hala, bu varlığın zayıf ve sevimsiz bir kalıntısıydı. Şimdi çiftliğin duvarlarından, derin bir yalnızlık sızıyor gibiydi. Kustaa bu havanın böylece sürüp gideceğini seziyordu.. Hilma'nın yüzünden buna gömülmüş olduğunu da anlıyordu. Genç kızın bütün bunlardan bir şey anladığı yoktu; sadık bir hayvan gibi, sessizce peşinden gidiyordu, bir işaretle ona vermiyeceği şey yoktu. Kustaa her zamankinden çok bu anda başını Hilma'nın göğsüne dayamak, her şeyi unutmak ihtiyacını duyuyordu. Ama bunun çiftlikten uzaktaki o fırında yapmalıydı. Ama şimdi, umutsuz bir insana benzeyen bu çiftliğin varlığını görmemeğe imkân yoktu; bir yabancıнын gönlü bile onu yüzüstü bırakmaya razı olamazdı. "Kustaa'nın içinden belki de herşeyi terk edip gitmek geliyordu. Ama yapamadı bunu. O yol kavşağını şöyle hayal meyal seçebiliyordu: düz ve geniş ana yoldan ayrılan bir patika gizli bir yerlere dalıyordu; sakin ve cana yakm bir köşeydi burası. Kustaa yanında kendinden zayıf bir yoldaşı olduğu halde geniş yola girdi. İneklere bakan kadın gelerek, akşam yemeğinin hazırlanması gerektiğini, kendisinin vakti olmadığını söyledi...

Bu yemek meselesi yeni başlayan hayata aldatıcı bir tatlılık katmıştı. Hilma mutfaktaki eski yerine geçti; ama bu sefer yeni bir durumda olarak. Sevinç içindeydi, yüzünden güller saçılıyordu. Alışık olduğu şeyleri elden geçirirken büyük bir zevk duymaktaydı. O gittikten sonra şunun bunun yeri değişmişti; dolapta, yabancı bir elin meydana getirdiği bu değişikliğe son verirken çok keyifleniyordu. Az sonra yemek hazırды. Adamlar gelip sofraya oturdular. Alaycı bir kiracı, çiftliğin yeni hanımı üzerine tatlı şakalar yaparak havayı gevşetmişti. Ona göre Hilma'nın gelişüe bir boşluk dolmuş oluyordu. Fakat başkaları, hele kadınlar hiç de böyle düşünmüyorlardı. Somurtkan, küskün bir hal vardı hepsinde. O neşeli kiracı yemek bitince heybesini eline alıp: «Eh, gideyim de bizim kocakarıyı gıdıklayayım biraz» dediği zaman kimse gülmedi. Hilma etrafındakilerinin halini farketmemişti. Kadınlığını bütün olgunluğuyla duyuyordu şimdi. Ertesi geceyi de çiftlikte geçirmek için iyi bir sebep bulunması pek hoş olacaktı; daha dün gelmişti buraya. Hem sonra, sevgilisinin kendisini bütün gece yalnız bırakmıyacağı da biliyordu.

Gidip kendiliğinden salona yatağını serdi. Akşam olmuştu bile...

Sabahleyin, daha Hilma uyurken, Kustaa, mutfakta sevgilisinin anasile karşılaştı. Kadın yumuşak bir sesle: «Halan onu yiyip bitirdi mi yoksa; akşam Plihatri'ye, eve dönmedi de?» diye sordu. Kızının hâlâ uyuduğunu öğrenince gülerken, bir çiftlik hanımının, yatağında sabah keyfi yapmasının doğru olmadığını, bunun çiftliğin düzenine zarar vereceğini söyledi; sonra hizmetçiler de dedikoduya başlarlardı.

Hilma Kustaa'ya :

— Hayır o orada oldukça gitmem mutfağa. Ne diye gelmiş sanki? dedi.

Ama yine de yerinden kalkıp mutfağa gitti; Kustaa beraber gelmemişti.

Öğleden sonra Hilma ona: «Plihatri'ye gidip eşyayı almam lâzım. Benimle gelir misin?» diye sordu.

— «Sen yalnız gidersen daha iyi olur. Uşağa söylüyeyim de arabayı hazırlasın.»

Hilma akşam üstü çiftliğe döndü, eşyasını odaya yerleştirdi, vurdum duymaz bir kadın pervasızlığıyla bu odaya sahip çıktı. İşte, tıpkı, onu vaktile, nasıl fırında bulduysa, Kustaa şimdi de onu burada buldu. O günden sonra Hilma bir daha Salmelus'tan ayrılmadı. Sağ kalan biricik çocuğu Silja'yı alıp çiftlikten gideceği güne kadar. Ama o güne kadar bir çok şeyler oldu.

Genç çiftin hayatlarında, birbiri ardınca bir çok olaylar oldu. Bu yeni kurulan hayat, zamanla günlük alışkanlıklar halinde akıp gitmeğe başlamıştı.

Başlangıçta, yılların nasıl geçip gittiğinin farkında bile olmamışlardı; o yaz ve sonbahar boyunca iki sevgili içinde buldukları mutluluk duygusu içinde zamanın nasıl geçtiğini duymamışlardı bile. Düğün sessiz sedasız olup bitmişti.

Hilma'nın anası iki kere Salmelus'a gelerek, düğünün Plihatri'de, âdet olduğu gibi nişanlı kızın evinde yapılmasını istedi. Ama Kustaa her seferinde de, ihtiyar Tilta ile bu konu | üzerinde konuşmaya yanaşmadı; Hilma da, Kustaa'nın keyfi nasıl isterse öyle yapacağını söyledi.

Tilta:

— Herkes; düğünden önce gerdeğe girmişler diyecek! diyordu.

Hilma onu sinirlendiren bir gülümseyişle:

— Yalan da değil! demişti.

Kaynananın misafirliği hiç de dostça bir hava içinde geçmedi. İhtiyar kadın kahvesini içer içmez kalktı; âdeta homurdanarak vedalaştılar. Künyeler asıllı üç hafta geçmişti, artık bir karar vermek gerekiyordu. Ertesi sabah, Hilma yatakta, Kustaa'nın elini tutarak:

— Dinle beni(papaza nikâhımızı kıydırmamız lâzım. Elbisem dar gelmeye başladı! dedi.

Kustaa alaylı bir telâşla elini çekerek:

— Yaparız bu işi! dedi.

Dışarı çıkıp bir an sonra tekrar gelerek:

— Hazır mısın? At bekliyor! diye sordu.

Hilma saçlarını taradı. Sabahleyin, bu beklenmedik şey onu pek keyiflendirmişti. Bir aralık, durdu; sonra hızlı hızlı saçlarını taramağa devam etti.

— Demek bu gün evleniyorum, öyle mi? Kustaa gülererek:

— Evet, ben de evleniyorum, galiba! dedi.

Ne olursa olsun, Hilma o gün âdeta kuş olup uçtuğunu hisseder gibi olmuştu.

Şimdiye kadar künyeleri askıya konulmakla beraber, kendisini başından bir kaza geçmiş bir genç kız gibi görüyor; güler yüzlü bir adamın koltuğuna sığınarak

rahat ve güzel bir ömür sürdüğünü hissediyordu. Şimdi evli bir kadın olacaktı. Bir kadın... O, bu kelimeyi, ilk defa duyuyormuş gibi zihninden geçiriyordu. Yağız atın boynundaki çingirak sesleri arasında kiliseye vardılar. Çiftliğe dönüşlerinde, Kustaa, bir fırsatını bulup uşağa: «Bunu karıma sor» demişti. O akşam, her zamankinden bol bol yenip içildi. Sofraya beyaz bir örtü örtülmüştü. Eski efendilerin günlerinde bayramlarda yapıldığı gibi, rakı ikram edildi. Sonraki günlerde kiracıların kanları ve öteki çiftliklerin kadınları misafirliğe geince bunlar her zamankinden daha çok ağırlandı. Kadınlar evlerine dönerken, şu eski Salmelus çiftliğinde de ne acaip değişiklikler oldu diye düşünüyorlardı. Sonbahar sessizlik ve rahatlık içinde geçti. Genç evlileri rahatsız eden olmadı. Miras bölüşülmesi diye de bir şey olmamıştı. Çiftliğin yeni hanımı, kar içindeki avluda işiyle gücüyle uğraşıyordu. Arada bir, ormanın kenarındaki kulübesine giden bir kiracı, çiftliğin yanından geçerken, Hilma'yı görünce, durur; gözünü kırıp, ağzını şapırdatır, sonra yola koyulurdu; eve gidince de gördüğünü anlatırdı. Yoldan geçen biri Hilma'nın durumundaki ilgi çekici değişikliği farkedebiliyordu.

— Hele bak! İşi nasıl da iyice eline aldı... Tilta'nın takımı bu gidişle güzel günler görecek... Doğrusu bazı insanlar ne güzel de iş beceriyorlar! Bir gün, Kustaa atların yemliklerini onarmak gerektiğini görmüştü; üstünde fazla düşünmeden babacanca:

— İhtiyar Plihatri'ye yaptırırsak bu işi! dedi.

Böylece adamlarının önünde bunu söylemekle karısını memnun edeceğini düşünmüştü. Fakat ihtiyar bir kiracı söze karışarak, içinde birikmiş bir hıncı boşaltırcasına:

— O kadar uzun boylu değil! dedi. Plihatri'ye ihtiyaç yok burada!...

Elindeki yemliği bir kenara koydu, atlara bile kızmıştı.

Kustaa öteki adamlara :

— Vuorenmaa'nın öteki adamlarla bir alıp veremediği mi var? diye sordu.

Soruyu duyan Vuorenmaa :

— Bu mendebura kızmağa bile değmez! dedi.

Kustaa, bir kaç kere hızlı hızlı ağaç kovanın kenarına vurdu, ama bir daha ağzını açmadı. Adamlar işlerini bitirip ahırdan çıktılar. Vuorenmaa, geride kalarak el fenerini söndürmek istedi. Kustaa, tekrar tahta kovaya bir kere daha şiddetle vurarak biraz daha burada kalmak istediğini söyledi. İhtiyar:

— Ölünceye kadar kal istersen! diye bağırarak çekip gitti. Kustaa da feneri söndürerek dışarı çıktı. Mutfakta, adamlar çoktan yemeğe başlamışlardı. Hilma da oradaydı; Kustaa, onun halini, hizmetçi olduğu günlerdekine benzetti. Şimdi mutfak hizmetçiliği yapan Vuorenmaa'nın kızlarından biriydi. Babasının yanında sofraya oturmuştu. Hilma, ocağın yanında duruyordu.

Kustaa yanından geçerken içerlemiş olduğunu belli eden bir sesle:

— Niye duruyorsun orada? Loviisa sofraya hizmet edebilir pekala! dedi.

Adamlar, sessizce yemeklerini yediler. Hilma yerinden kımıldamamıştı. Çiftliğin üstüne bir ağırlık çökmüştü bu akşam; ama kimse bunun neden böyle olduğunu kestiremiyordu. Adamlar sofradan kalktılar; kiracılar evlerinin yolunu tutarken, hizmetçiler de koğuşlarında toplanmışlardı. Kustaa mutfağa döndü. Hilma ile Loviisa oradaydılar. Hizmetçi kız masayı siliyordu; hanımında da sorduğu bir şeylere cevap bekliyormuş gibi bir hal vardı.

Hilma, Loviisa mutfağı düzeltirken:

— Vuorenmaa öfkeliydi, bir şey mi oldu? diye sordu. Kustaa, hizmetçi kızın sırtına ve Hilma'nın gözlerinin içine baktı:

— Bilmem ki; bana da kabaca şeyler söyledi. Belki de Loviisa bunun sebebini bilir?

Kustaa dışarı çıktı, bir süre avluda dolaştıktan sonra, tekrar mutfağa döndü.

Hilma:

— Galiba kızı Eeva bir kabahat işlemiş; bunun için ihtiyarın içi dolu herhalde! dedi.

Loviisa, elindeki kabı, gereksiz yere sert bir hareketle yerine koyarak:

— Evet, dedi. Onu baştan çıkarana da îivari Plihari.

Hilma ile Kustaa'nın evlilik hayatı kendi yolunda akıp gidiyordu.

O akşam odalarına çekildikleri zaman konuşmaları ağır bir hava içinde geçmişti.

Şu Plihtari takımı, Hilma'nın ailesi gittikçe bir mesele olmaya başlamıştı.

Kustaa, bu tatlı geç saatlerde bile karısıyla başbaşa kalamadığım hissediyordu.

Çiftlik vardı; çalışan adamlar vardı, kiracılar ve kızları vardı, Plihtari'ler ve Hilma vardı. Kimi zaman, Kustaa kendini bu insanların ortasında yapayalnız

görerek, korkuya kapılıyordu. Ne zamandanberi sürüp geliyordu bu yalnızlık? Belki de Plihtari'nin mutfağında, Hilma'nın kendisine ne diyeceğini şaşırdığı

akşamdanberi? Hayatında böyle iki an olmamış mıydı: Hilma, sundurmanın altında oturduğu akşam, bir de, kendisi düğünden dönerken genç kızın yanına

gittiği zaman. Başka şeyler de vardı. Karısının hareketlerinde bir değişiklik başgöstermişti. O eski filiz gibi genç kızın, çekingen inceliği kaybolmaya

başlamıştı. Kaldı ki bu pek de gerekli değildi. Şimdi, biraz şişen vücudunun içinde yatan varlıkla ilgisi yoktu bunların. Kustaa, durumunu yeni fark etmiş

gibi karısını süzüyordu. Bütün vücudunu ve ruhunu yepyeni bir ateş sardı.

Çiftlikte geçmişi hatırlatan ne varsa yok olmuştu şimdi; bu akşam onun için bu kadar kuvvetle sıkı boşluk duygusu bundan doğuyordu... Ama bu kıştan sonra,

bahar, sonra da yaz gelecek; hayat durmuyor; onu korumak lâzım. Bu an geçen yazı, o sundurmanın altındaki ânı hatırlatmıştı Kustaa'ya. Hilma'nın hıçkırıkları

kesilmiş, son cevap unutulmuştu. İçinden gelen dayanılmaz bir istekle Kustaa, karısını kollarının arasına alarak sevmeğe başladı. Hilma, nemli gözleri ışı

ışıl :

— Dur; biraz yavaş ol... Çocuğa zarar vereceksin! diyordu.

Bu sözleri küçük odanın bölmelerile, her zaman kullandıkları eşyadan başka duyan olmamıştı. Karı koca, tasasız çocuklar gibi uykuya daldılar; ama

sabahleyin uyandıkları zaman, etraflarını çepe çevre çiftlikle, hizmetçilerle, kiracılar ve kızlarla ve Plihtari'lerle sarılı görmüşlerdi.

Bazen Kustaa geçerken, mutfakta bulunan Tilta, ona acı bir çekingenlik ve ezikle bakıyordu. Daha sonra Hilma'dan, Pihtari'nin yine paraya ihtiyacı olduğunu öğreniyordu. Eğer o akşam bir gündelikçiye para vermek gerekiyorsa, çiftlik sahibinin elinde, adamın bütün hakkını ödeyecek kadar para bulunmuyordu. Evde o sabah Tilta'nın uğradığı hissediliyordu. Adam'a konuşurken bozulmuş, yüzü kıpkırmızı olmuştu. İşi bilmesi ve anlaması gereken Hilma'nın yüzüne baktı. Ama karısı hiç bir şeyin farkında değilmiş gibi görünüyordu. Onun bu halini eskiden bilirdi; şimdi yalnız olmadıklarını şu anda da görüyordu. Para lâzımdı; ama nasıl bu'mahydı? Bazı alacakları istemekten başka çare yoktu. Kustaa kendi kendine konuşuyor gibiydi, ama karısı da, gündelikçi de söylediklerini işitmişlerdi. Bir kaç gün sonra bir komşu gelerek kendiliğinden borcunu ödedi.

— Alacaklarınızı toplamaya karar verdiğinizi öğrendim de geldim, dedi.

— Ama sizin için değil bu.

— Ville Kivistoja'nın dediğine göre, ödemeleriniz için parasız kalmışsınız da, bazı alacaklarınızı isteyecekmışsınız. Hoş, çok konuşan bir adamdır, her söylediğine do inanılmaz onun. Bu olay, o akşam karı koca arasında tartışmaya sebep oldu. Şimdi komodinin gözünde para vardı ve artık kimseye ödünç verilmeyecekti. İivari Plihtari'nin Noel'den önce aldığı beşyüz marka borç denemezdi. Kustaa bu paranın bir daha geri gelmeyeceğini biliyordu. Bu da çok can sıkıcı bir şeydi. O günden sonra, ne vakit lâkırdı Plihtari'lere gelse karı koca arasında hafif bir anlaşmazlık başgösteriyordu. Kustaa kaynanasının geliş gidişlerinden artık bıktığını açıkça söylüyordu. Mutfakta hizmetçilerin arasında otururken oraya gelen damadına, pöhpöhleyici bir şeyler söylüyordu. Bundan da zevk duyduğu belliydi. Ama, Kustaa ona cevap verecek yerde, bir köşede oturup kahvesini yudumlayan inek bakıcısı kadına bir şeyler söylemekle yetiniyordu. Bu noktada Kustaa karısının hatırını saymıyordu hiç. Herkes, çiftliğin efendisinin bu sırada derin bir can sıkıntısını belli etmemeğe çalıştığını anlıyordu. İnek bakıcısı kadın da patronun kendisine böyle sebepsiz yere iltifat edişinden sıkılmış gibi görünmekteydi. Ona; mutfakta rasgele bulunan bütün insanlar, kendisi ve hatta çiftliğin hanımı bile, bir insana, istemeden haksız yere eziyet ediyorlar gibi geliyordu. Bazen, iş zamanı, böyle bir araya toplanan bu adamlar, birbirlerine çirkin bir takım hikâyeler anlatırken, Kustaa üstlerine gelir; bunları kimden duyduklarını sorardı.

— Serserinin biri anlattı; ya da panayırdan dönen biri derler; başka bir şey söylemezlerdi. Ama, onlardan biraz uzaklaşınca yanma gelen ihtiyar bir kiracı bunların, İivari Plihtari'nin şaklabanlıklarını anlattıklarım söylerdi.

O akşam, Kustaa karısının yanında yatarken ağzını açıp tek kelime söylemezdi. Hilma kocasının elini avuçlarının arasına alıp sıkardı ama, hiç bir karşılık görmezdi; elinde hissettiği Kustaa'nın avucundaki nasırların katılığı ile parmaklarıydı.

Üstlerine boğucu bir sessizlik çöker; ikisi de başlarını yorganlarının içine gömüp soluklarının işitilmemesine çalışırlardı. Bu, kadın için daha güç bir şeydi. Durumundan ötürü sık sık soluk alıyordu; heyecanlandığı zaman da soluklan büsbütün sıklaşıyordu. Bir taraftan bir tarafa dönerken titrek bir sesle içini çekiyor, kocasının kolunu tutarak hıçkırıklar arasında şunları mırıldanıyordu : — Neden bu kadar taş yürekli oldun sen? Beni aldığın zaman nereden geldiğimi biliyordun. İstemiyorsan akrabalarımı almazsın buraya... annemi ben çağırmış değilim... Söylerim bir daha gelmez... ötekilerin geldiği yok.

Kustaa soğuk bir tavırla:

— Doğru, ama hep dedikodu yapıyorlar! dedL Hilma bu cevabı duymamış gibi görünüyordu. Durmadan sızlanarak kocasına sokuluyordu. O da çaresiz «lile onu okşamak zorunda kalıyordu. İşte o vakit hıçkırıklar, yüksek sesle yakınma halini almaktaydı:

— Ne kadar bahtsızım ben... Ne yaptım da bu kadar acı çekiyorum... Hiç bir kabahatim yok ki...

Hilma sıcak vücudunu kocasının koluna acemice yaslamıştı. Bu da Kustaa'nın canını sıkıyordu. Kustaa, karısının son cümlesini zihninden geçiriyordu; Hilma'nın Salmelus'a gelmeden herhangi bir bağı olduğu yolunda hiçbir şey duymuş değildi. Şimdi karısının ağzından kaçan kelimeler böyle bir şey olmadığını ortaya koyuyordu: Hilma aralarında geçenleri kimseye açmamıştı. Bu ona emniyet vermişti. Kustaa heyecanlanmıştı.

Geceyi sükûnetle geçirdiler, ama sabahleyin, her zamankinden erken uyandılar. Bakışlarından bir gün önceki olayları hatırladıklarını okumuşlardı. Yavaş sesle konuşmaya başladılar. İşte o zaman, Hilma Kustaa'ya ilk defa erkek kardeşinin sözünü etti. Eeva Vuorenmaa bir oğlan doğurmuştu. Çocuğun babası hiç şüphe yok livari idi. Anası babası bir kerelik beşyüz mark vermeğe razı olacaklarını bildirmişlerdi; fakat bu işin Noel'den önce yoluna konulması gerekiyordu; yoksa îvari Noel hediyesi olarak bir mahkeme çağrısı alacaktı. Oysa, hovardanın parası yoktu; ödünç almak zorundaydı; borcunu; angarya ile ödeyecekti.

Kustaa, meseleyi sanki Hilma kendisinden doğrudan doğruya birşey istemiş gibi karşılamıştı. Giyinirken karısına: «Oraya git de meseleyi iyice öğren bakalım,» dedi; sesinin tatlılığından karısı isterse biraz daha yatabileceğini anlamıştı: Hilma, dinlenmeğe ihtiyacı olmadığı halde bundan yararlandı; gelecek haftaları, yapılacak hazırlıkları düşünmeğe başladı.

Yerler buz tutmuştu, ama henüz kar yağmamıştı; öyle ki, yürümek pek hoş oluyordu; bunun için, bazı tembihlerde bulunarak, karısının, baba evine yaya gitmesine izin verdi. Bilinen bir işi yoluna koymak için gidişi onu memnun ediyordu. Hilma'nın yürüyüşü ağırlaşmıştı, fakat hâlâ çevik adımlarla gidişi kocasının pek hoşuna gitmişti. Hilma, taptaze ve kuvvetli bir sevinç duyuyordu içinde: ilk defa olarak gerçekten, hatırı sayılır bir köylünün karısı olduğunu hissetmişti. Babasının kulübesinin kapısını açar açmaz, birden içerideki hava ile sarsılır gibi oldu; bir an, gelişinin fay«dasız ve akılsızca bir şey olduğunu düşündü. Annesi odanın ortasında dikilip durarak onu çok tuhaf bir bakışla

süzüyordu; manalı manalı eğilerek: «Yeniden mi kapı dışarı edildin?» diye sordu. Hilma :

— Nasıl düşünebiliyorsun bunu! dedi, başka bir şey söyleyemedi.

— Bence büyük bir çiftliğin hanımı, bu haldeyken bu "kadar uzun bir yola yaya olarak çıkmamalıydı.

— Yollar kuru olduğu için yürümek hoş olur diye düşündüm; Hem sonra bir acelem de yok. Kaldı ki Tontilla kadın hareket etmenin bana iyi geleceğini söylemişti.

— Ah! Şimdi de bu kocakarının öğüdünü tutuyorsun öyle mi? Sanki kendi kızlarını yetiştirmiş gibi; iki kızı da çocuk peydahladılar.

— Senin öğüdünü tutanların da sonu böyle oldu: yumurcağın biri ciyaklamağa başladı çoktan, ötekinin de gördüğün gibi eli kulağında.

Tam Tiltla'nın ağzıyla konuşmuştu; bununla beraber bu çıkış annesine biraz sertçe gelmişti. Ama böyle konuşması Hilma'ya ustaca buraya kadar gelmesine sebep olan meseleyi açmasına fırsat vermişti, livari evde yoktu, sini •cap avına gitmişti. Küçük kız kardeşi bu kulübede yaşayanların âdeti olduğu gibi suratını buruşturarak:

— Komşuya, sincap derilerini panayıra götürebilir mi, diye sormaya gitti; dedi.

Hilma'nın annesi bu sefer oğlunu suçlar gibi:

— Ne olacak, Vuorenmaa'nın kızma bir şeyler verebilmek için, dedi.

Plihtari içeri girdi; baltasını rafa koyup, eldivenlerini "bir köşeye fırlattı. Ana kızın konuşması ağırlaşmıştı. İhtiyar adam dediğine göre, Vuorenmaa, kendisine beşyüz toarka razı olacağını söylemişti; bunu söylerken de üstü kapalı şekilde damadının zenginliğine değinmişti; daha bir sürü şeyler... Evin küçük kızı alnını kırıştırarak anlatılanları dinliyordu.

Hilma uysal bir tavırla :

— Kustaa bu parayı size ödünç verecek; ama Livari'nin ödemesi lâzım, dedi.

Babası biraz yüksekten konuşurcasına:

— Kimsenin bağış beklediği yok, dedi. livari ödünç almayı da kabul edecek mi bilmem ya. Bu için için yapılan tartışına sırasında Hilma gerçekten olgunluk gösterdi. Annesinin sesinin tonu yumuşamıştı. Plihtari kızını arabayla götürdü; ayrılırlarken, kulübenin havasında bir aile samimiliği canlanmıştı. Bu hava anayı, küçük kızı, hatta şimdi babasının yanında arabada oturan evli kızlarını sarmıştı. Ama Salmelus çiftliği görünür görünmez yeniden içinde bir sıkıntı duydu. Pencereler kendisine bakıyor gibi gelmişti. Şimdi kendisine, sanki hiç çiftlikten ayrılmamış da o pencerelerden dışarı bakıyormuş gibi geliyordu. Bu dönüş, zaman zaman Plihtari'nin gelişini andırıyordu. Deminki keyifli halden eser kalmamıştı şimdi. Küçük kısrak yükünü sabırlı bir tavırla çekerek, anbarın önünden geçti, mutfağın merdiveninin önüne kadar geldi.

Bu sefer, kan koca Plihtari'yi odaya alıp konuştular. Başkaları bunun karşısında istedikleri gibi düşünür, istediklerini söyleyebilirlerdi. Tabii bundan da geri kalmadılar. Vuorenmaa da alaylara bol bol katılıyordu. Kustaa'ya göre parayı

doğrudan doğruya Vuorenmaa'ya vermek daha akıllıca bir şey olacaktı. Yalnız şu ahırdaki olay olmasaydı. Şimdi bu iş, imkansızlaşmıştı. Paraları kaynatasına verdi; ihtiyarın yüzü kıpkırmızı olmuştu; alırken bir sürü vaadlerde bulunuyordu. Kustaa, bu paranın bir daha yüzünü göremeyeceğini biliyordu; hatta olacakları da kestirebiliyordu. Plihtari kalkıp gitmek için de hiç acele etmiyordu; Kustaa işinin basma gitti, ancak arabanın hareket ettiğini gördükten sonra döndü. Hilma'nın, bu kasvetli günde bütün çiftliğe ışık saçan neşesini anlıyordu ama, buna içerliyordu. Karısının kendisine yaklaşmak istediğini görmekle beraber şimdi kendisini her zamankinden daha yalnız hissediyordu. Hilma hareketleri ve bakışlarıyla, bu iş için tasalanmamasını söylemek istiyor gibiydi. Nihayet ne demek istediğini anlattı ve karı koca o geceyi, günün kaygılarını unutarak rahat geçirdiler. Plihtari'ler Noel'den bir gün öncesine kadar Salmelus'a ayak basmadılar. O gün Hilma'nın kız kardeşi gelip Salmelus'un sahiplerini küçük Noel'i birlikte kutlamaya davet etti. Bu istekte yersiz bir taraf yoktu. O zamana kadar genç evliler, Plihtari'ye birlikte gitmemişlerdi. Kustaa mutfaktan geçerken baldızını görünce, dostça selâm vererek elini sıktı. Hilma kendisine kardeşinin niçin geldiğini anlatınca sadece: «Peki gidelim... ama onlara hediye aldın mı?» dedi.

O anda kötü bir duygu ile sarsıldı. «Hediye» kelimesi ona Vuorenmaa'nın tehdidini hatırlatmıştı... ahıra doğru yürüdü, küçük kırsağın gelmiş olacağını umuyordu.

Bu sırada Vuorenmaa avluda bir şeyler yapıyordu.. Her zamanki gibi kendi kendine bir şeyler söylüyor, sık sık mutfak kapısına bakıyordu; birini beklediği belliydi.. Plihtari'nin küçük kızı çıkınca, hemen işini bırakıp ona seslendi. Konuşmaları kısa sürmüştü. Vuorenmaa yine işinin başına geldi. Bu sırada Kustaa da ona yaklaşmıştı.

— Çocuk işi için İivari'nin ne düşündüğünü sordum, ama kız bir şey bilmiyormuş. Noel geliyor. En iyisi gidip 'iş polise haber vermeli.

Kustaa hiç cevap vermedi, Vuorenmaa da işine devam etti. Az sonra, efendisine şöyle kaçamaktan bakınca; yüzünü korkunç bir kırmızılığın kapladığını gördü. Yaşlanmış olmakla beraber, Vuorenmaa hâlâ güçlü kuvvetli bir adamdı.

Gençliğinde kimse onunla şaka etmeğe cesaret edemezdi. Ama Kustaa yanında olduğu zaman, sanki patronu ensesini sıkıyormuş gibi, daha çabuk çalışmak zorunu duyuyordu. Ya da geçen gün ahırda yaptığı gibi hemen onun bulunduğu yerden uzaklaşıyordu. Kustaa :

— İivari işi halletmek üzere size uğramadı mı? Diye sordu.

— Gelmedi; diye Vuorenmaa cevap verdi. Bunu, bir oyuncunun son kâğıtlarını sermesi gibi her hecenin üstünde ayrı ayrı durarak söylemişti. Herşeyi bildiği açıkça anlaşılıyordu.

Patron cebinden bir şeyler çıkaracakmış gibi arkasını döndü. Sonra hep zayıf bir sesle:

— Eeva beşyüz marka razı olacak değil mi? diye sordu. Konuşmaya başlar başlamaz üstünlüğünü kaybettiğini anlıyordu. Şimdiye kadar bu iş üzerinde

Vuorenmaa ilehiç konuşmamıştı tazminatın da lâfını etmiş değildi.. Vuorenmaa, evet dedi. Bunun üzerine patron yeniden arkasını döndü. Yeniden söze başlamak isteyince, bir kaç kere öksürerek sesini ayarlamak zorunu duydu.

— İşinizi vaktinden önce bırakıp komisere gidebilirsiniz.

Bunu söyliyerek Kustaa, konuşmayı bir sonuca bağladığı için memnunluk duyarak oradan uzaklaştı. Fakat yalnızdı.Kustaa'nın karısının haberi olmadan yaptığı ilk iş bu oldu. Belki de bu evinin dışında işlerinin aksi gitmesinin de başlangıcı idi. Kustaa kendi kendine, gebeliğinin son günlerinde Hilma'nın zararlı heyecanlara kapılmasını istemediğini söylüyordu. Ama içinden, kendi kendisini cezalandırdığını anlamaktaydı. Kustaa Noel hazırlığı yapıldığı bu günlerde, köye gitmek için bahane bulmakta güçlük çekmedi. Çok işi olduğu için de aksama kadar kalmıştı. Giderken, Hilma çekinerek, akrabaları için hediyelik bir şeyler alacak mısın diye sormuştu. Kustaa hiç cevap vermedi. Köyde onun önce komisere gittiğini, sonra sepiciye uğradığını, daha sonra da dükkânlara girip çıktığını görmüşlerdi. Hayvanını bir arsaya bağlamıştı; kızağın kenarından da üzerinde aile markası bulunan eski kilim sarkıyordu. Kustaa buralara pek sık gelmediği için, bir çok kişiler yanma gelerek elini sıktı... Bu sırada Vuorenmaa'nın da bir dükkâna girdiği görüldü... Olur şey değil! Köye iş elbisesile gelmişti... Salmelus, harekete hazırlanıyordu; kapının önüne geldiği zaman kiracısı içeri giriyordu. Dükkândaki adamlar, Vuorenmaa'nın yepyeni paralar bozdurduğunu görünce gülümsediler.

Yarım saat kadar sonra, komiserle karısı, o gün evlerine iki kere gelmiş olan genç köylüyü uğurladı'ar. Karı Tîoca yüzünün güzel kırmızılığından çok hoşlanmışlar, kızaktan sarkan değerli kilimi beğenmişlerdi. Sonra da Salmelus'un anlattığı işi aralarında tartıştılar. Kustaa cebinde bir vesika olduğu halde çiftliğe dönüyordu. Bunda şunlar yazılıydı: «Aşağıda imzası bulunan ben Karlc Vuorenmaa, reşid olmayan kızım Eeva adına tazminat aldığımı Ttabul ve "adı geçen çocuğun bakımı için, İivari Pîihtari aleyhinde hiç bir dâva açmayacağımı taahhüd eylerim...»

Kustaa Salmelus bu kâğıdı karısına hiç göstermedi.. Dönüşünde tamamen sakindi. Satın aldığı şeyleri birer birer anlattı. Plihtari'lere hediye olarak bir şey almamıştı; ama Hilma herhalde, çiftlikte götürecektir bir şeyler bulabilirdi. Sonra Kustaa zaman zaman dalgınca görünmüştü. Ama karısı buna hiç şaşmamıştı: O andaki olaylar aracında Kustaa geçici olarak ikinci plânda kalıyordu.

Karı koca, yola çıkarlarken, Kustaa'nın içine sonunda. kötü bir şey olacağı doğmakla beraber, Plihtari'ye gittiler. Hikâyemizde, Kustaa da kızı kadar önemli bir kişi olduğundan, sonra bu misafirlik de, Salmelus ailesinin son; erkek çocuğunun girdiği yolda kesin bir dönüm noktası sayılabileceğinden, ayrıntılarıyla anlatacağız.

Plihtari, kalabalık bir bölgenin sınırında eski bir çiftlikti. Yazın meydana çıkmış ağaç kökleri ve sığırların gübreleri ve yeşilimtırak bataklık birikintileri belli olan dolambaçlı bir patika ile gidilirdi; kışın da bu yolda araba tekerleklerinin izleri ve kapıların üstüne takılmış saman demetlerinden belli olurdu. Eski kiracı

zamanında çiftlik çok bakımlı idi; ama Plihtari'nin gelişinden beri yavaş yavaş durumu sarsılmıştı; bu da en çok ailenin ekonomik durumunun bozuk oluşundan ileri geliyordu. Hakikî Plihtari Tilta ile daha doğrusu Tilta onunca evlenmişti. Sert bir kocanın bile güç başa çıkabileceği havaî bir kadındı. Evin içine gürültü, entrika ve tembellik getirmişti. Bir kaç kuruş kazanıldı mı, bunun bütün meziyeti ve şerefi onundu; ama biraz para kaybetmiye görsünler, Heikki'nin işitmediği lâf kalmazdı. Tilta üç çocuk doğurdu. Bunların en büyüğü olan Hilma, babası gibi sakin ve yumuşak huyluydu; mucize sayılacak şekilde o güzel Salmelus çiftliğinin hanımı olmuştu. İşte anasının babasının evine davet edilmiş olan bu Hilma, kocasile birlikte kış yolundan buraya geldi. Bu yıl küçük Noel pazara rastlamıştı. Hilma pek neşeliydi; çünkü o sabah bir gezmeğe gider gibi kocasile birlikte kiliseye gitmişlerdi. Yanında oturan erkeğin gülümseyişi o gün, her zamankinden daha mânah ge.mişti ona; arabada giderken dizginleri tutan Kustaa'nın hoş bir şeyler düşündüğü yüzünden belli oluyordu; Hilma bunun ne olduğunu sonradan öğrenmişti. Her bakımdan güzel bir çift idiler. Plihtari'nin kulübesinde kendilerini bekliyordardı ama, karşılamak için hiç bir hazırlık yapmamışlardı. Son günlerde her zamankinden çok kavga ediyorlardı birbirleriyle. Şimdi ihtiyar, öfkesini kimden alacağı büemiyerek homurdanıyordu. Beşyüz markı o almıştı; bu kadar büyük bir delik açmayı hiç bir zaman düşünmediği halde, paranın çarçur edilmişinden onu sorumlu tutuyorlardı. Sadece atma çingiraklı bir hamutla kırılık koşum takımı almıştı. Çünkü Vuorenmaa'nın, paranın geri kalanını Noel'den sonra almaya razı olacağından emindi. Ama önce Tilta, sonra da livari keseye el attıkları için geride o kadar az "bir şey kalmıştı ki, Vuorenmaa'ya götürmeğe değmezdi... îivari ile anası anlaşmışlardı; edepsiz oğlan, Salmelus'tan gelecek misafirlere ayrılan bira fiçısına da el atmıştı; anası da buna göz yummuştu; şimdi arsız arsız gülüyordu. Babası şaşırbcı bir sertlikle:

— Kes sesini serseri! diye bağırdı. Oğlan ayağa kalktı ; Salmelus'tan bir şey istemediğine ve istemiyeceğine yemin etti; eniştesi ona yakınlık göstermezse o da buna boyun eğecek değildi! Vuorenmaa'nın yumurcaklarile de uğraşacak hali yoktu. Bunu söyleyince, Heikki'nin içinde babalık duygulan kabardı, îivaii'yi daha şiddetle azarladı; îivari direniyordu; tam Tilta. da lâfa karışacağı sırada ahırın ilerisinden yabancı çingirak sesleri duyuldu; önce duru at, sonra da kızıağın içinde bildik iki yüz göründü..

Heikki koşarak atı tuttu; bu sırada oğlu arka kapıdan sıvışınıştı.

Serseri oğlan bir an durup babasının misafirleri nasıl yaltaklanarak karşıladığına kulak verdikten sonra çekip gitti; kimsenin ona dikkat ettiği yoktu. Bundan cesaret alarak patateslerin saklandığı bodruma girdi, yumuşak toprağı ellerile kurcaladı; az sonra, karanlığın içinde bira fiçisinin çalkantısı duyuldu... «Odada bizim moruk var ha!... Bir de onun patronu olan Salmelus'un oğlu... Yanında da kendini bir şey oldum sanan bizim Hilma...» Misafirlere ayrılan bira testisini kafasına dikerken işte îivari bunları düşünüyordu. İçtikçe Plihtari'ye, Salmelus'a, Vuorenmaa'ya duyduğu kin artıyordu. Bunun için köye sıvışıp, misafirler

gittikten sonra eve dönmeğe karar verdi. Fıçının kapağını kapadı, sürgüyü sürdü, farkında olmadan anahtarı cebine koydu. Çok cesaretlenmiş hissediyordu kendini. Bununla beraber, oradan koşar adım uzaklaştı.

Bu arada misafirler sıcak odaya girmişlerdi. Tilta kahve pişirdi, bisküvi ikram etti; Heikki de bira getirmeğe gitti. Ama az sonra bodrumun anahtarının kaybolduğu, İivari'nin de sıvıştığı anlaşıldu; önce bu iki olay arasında bağlantı kurmak kimsenin aklına gelmemişti. Mutfaktan, fısıltı halinde karşılıklı suçlamalar, telâşlı ayak sesleri geliyordu. Hilma ne oluyor diye anlamak için oraya gitti. Açık hava, hafifçe incelmış olan yüzüne tatlı:* bir pembelik vermişti; onun durumunda olan kadınların; giydiği düz ve bol bir entari giymişti. Eü arkasında yürürken bir hanımefendi gibi, otoriter bir hali vardı.

Anahtarı İivari'nin götürdüğünden ilk şüphe eden Hilma oldu. Boşuna bir şeyler söyleyip, orayı burayı araştırdıktan sonra annesile babası da onun düşüncesini kabul ettiler. Hilma kardeşinin dönüşünü beklemek gerektiğini, herhalde çok gecikmeyeceğini söyledi. Ama, Tiita çorba pişirmek için bir saate kadar patates alması gerektiğini söyleyince, Heikki bir şey söylemeden gidip kilidi kırdı. Az sonra misafirlere bira ikram edildi; Heikki de sözü yavaş yavaş damadile konuşmak istediği konuya doğru getirdi. Az sonra adamın sesi yavaşladı, sözleri yumuşadı.. Olayları anlatmaya başladı. Bu ailede âdet olduğu gibi, karısı ile kızı da zaman zaman söze karışarak hikâyeyi tamamlamaya çalışıyorlardı. İhtiyarın açıklaması tâ akşamın dokuzuna kadar sürdü. Sonunda, takati kesilerek yatağına çöktü. Bu sırada bu kadar büyük bir parayı Vuorenmaa'lara vermenin çok budalaca bir şey olduğunu söylemişti. Üstelik çocuğun babasının İivari olup olmadığı da bilinmiyordu. Dora ondört yaşında olan küçük kızı atılarak, elbet de o, dedi. Hikâyesine devam eden ihtiyar çeneni kapa diye bağırdıktan sonra, üstelik de, Vuorenmaa'larm dedikleri gibi Noel'den önce dâva açmadıklarını, oğlunun herhalde bundan korkarak şaşkına döndüğü için anahtarı cebinde götürdüğünü söyledi. Küçük kız yine söze karışarak bakalım o mu götürdü deyince babası» o halde sende diye şaka etti. Kustaa biradan pek hoşlanmıştı, bol bol içti; Tilta iyi "bira yapmakla ün salmıştı; büyük çiftliklerden ona bayram günleri için bira ısmarlarlardı. Damadının şerefine elinden geleni yapmış, banknotları bozdurmaktan çekinmemişti. Bereket versin ki İlvari bir testi kadar bir şey içmişti. Salmelus'un yanaklarındaki pembelik gittikçe bütün yüzünü kaplayan bir kırmızılık halini almıştı ve damat da kaynatası gibi uzun uzadıya açıklamalara dalmıştı; öyle ki sonunda ne dediği pek anlaşılmaz olmuştu. Kaynanasına, İivari'nin işi üzerinde uzun uzadıya kafa yordüğünü, sonunda da, anasının babasının kendisine öğüt verirlerse iyi edeceklerini düşündüğünü söyledi... evet, bu iş, doğrudan doğruya ne kendisini, ne de karısını ilgilendirirdi; ama ailenin adının kirlenmemesi için Vuorenmaa'ya tazminatı ödemişti. Tilta, elinden geldiği kadar, vori'mesi gereken yere verilmemekle beraber paranın çarçur edilmediğini anlatmağa çalışıyordu. Elbette, damatlarının evine, çingeneler gibi, eski püskü bir koşumla gidemezlerdi, filâna falan... Kustaa kadının ne demek istediğini anlamamıştı.

Durum ancak İivari döndükten sonra aydınlandı. Bunun üzerine tartışınalar şiddetlendi: sonunda biraz önce bağlanmış olan aile bağları büsbütün sıkılaştı. Gerçekten de bu bağlar ancak araya birçok ölümler girdikten sonra gevşeyecekti. Saat dokuza doğru Heikki, kıvrılıp yattı. Tilta nihayet yemeği hazırlamıştı. Kustaa ile Hilma odada yemeklerini yiyorlardı. Genç adam karısına anasının babasının |oğullarına nasıl öğüt vermeleri lâzım geldiğini anlatıyordu... bu sırada bir sarhoş güruhunun bağırsınaları, kahTcahaları duyuldu. Sonra İivari'nin bodruma doğru gittiği anlaşıldı. Ama burada fazla kalmadı. Kapılar vurulmaya başlamıştı, önce dış kapı, sonra da mutfak kapısı şiddette çarpılmıştı; büyük bir gürültü doldurmuştu kulübenin içini. Tilta, zıvanadan çıkmış olan oğlunu yatıştırmaya çalışıyordu, İivari: «Birayı, şu Allahm cezası Salmelus'lar için yapmadık!... Şüphe yok ki o piçin babası mutlaka Kustaa'dır; böy'e olmasa hem bana hem Vuorenmaa'ya para verir miydi? Ha ha ha!... Bu karga burun hâlâ avratile burada mı?»

Heikki uyanır gibi oldu, bir iki kelime mırıldanarak tekrar uykuya daldı; Hilma kalkıp mutfağa gitti; Kustaa sükûnetle yerinde oturuyordu, ama kulağı kırışteydi. Duyduğu şeyler üzerine kalkıp mutfağa gitti.

Kustaa vaktinde gelerek bütün ömründe bir daha tekrarlanmıyacak olan bir olaya karıştı. Bu iyi giyinmiş gebe kadın gerçekten onun karısı mı idi? Ve şimdi onu bütün kuvvetile sarsarak sobanın kenarına doğru iten de karısının erkek kardeşi miydi? Ne olursa olsun, Kustaa Salmelus, hayatında ilk ve son defa elini bir yakınına kaldırdı. Parmaklarının İivari'nin boynunun gevşek etine daldığını duyunca müthiş bir tiksinti duymuştu. İki adam yeni koşumların arasında, sobanın yanında itişip duruyorlardı. Kustaa ancak iki kadının yalvarışlarını ve feryatlarını duyduktan sonra zihnini toplayabildi. Yavaş yavaş parmakları yüzü mosmor kesilmiş, bir elinde koca. bir anahtar, öteki elinde de bir fiçî tıkaçı tutan adamın boğazından çekti. Odanın dibinden ihtiyar Heikki'nin kendisine düşmanca baktığını gördü. Kustaa biraz şaşkınca: «Hadi gidelim artık.» dedi. Tilta ile Hilma'nın bayılan gence doğru koşuşlarına baktı, başaçık kendini dışarı atarak arabasına doğru yürüdü. Kustaa ancak ge'irken gördüğü bir kütüğe çarpmamak için dikkat ederken, kendine gelebildi. Kızakta, yanında oturan karısının canı sıkılmış gibi bir hali vardı, uyukluyordu... Karşıda ay gittikçe yükselmekteydi. Kustaa her şeyi hatırlamıştı; ama ağzını açıp bir şey söylemedi. Salmelus'la Plihtari arasında tam yarı yoldaydı... Babası sağ değildi artık; işler kötü gidiyordu. Hilma avluda kızaktan inerek bir şey söylemeden içeri girdi; Kustaa hayvanı ahıra götürdü; yatağa yaklaştığı zaman, Hilma'nın yüzünü duvara dönerek yattığını gördü ; uyur gibi görünüyordu. Ama titrek bir sesle derin derin iç çekişi uyanık olduğunu gösteriyordu.

Bir köylünün çiftliğini satmak zorunda kaldığı söylendiği zaman, 1870 de meydana gelen olaylar bir yana, Tauna ayrıca bir sebep aranmazdı. O vakitki korkunç kıtlık yılları boyunca bir çok becerikli çiftçi, refahının temellerini atmaya başarmıştı; bu sayede şimdi oğlu aylak bir hayat sürebiliyordu. Hele «rahmetli babası» küçük çiftçileri koruyan kanun çıkmadan başlıca toprakları da

ele geçirebilmişse. O günlerde, önemsiz vergi artıkları için, çiftliklerin açık arttırmayla satıldığı görülmüştü. Açık göz çiftçi, elinde üç beş kuruşu varsa, komşusuna ödünç verip komşusunun toprağını kurtarmasına yardım edecek yerde, çiftliği satın almayı daha uygun görmüştü... Kimi saman da salgın hastalık, çiftlikleri öylesine silip süpürüyordu ki, burada tek bir zavallı insan bile kalmıyordu; kalsa da bunlar buralann eski sahipleri olan yan kötürüm bir kaç ihtiyardı. Özel bir nitelik taşıyan bu olaylar yurdun tarihine, halkın ortaklaşa çilesine bağlıdır. Başka zamanlarda işler bambaşka bir gidiş göstermiş, sessizce ve göze çarpmadan akıp gitmişti. Hastalık bir köylünün elinden hayvanını, çocuklarını, karısını alabilirdi; nisan sağnakîan yeni' süren çavdar başaklarını yokedebilirdi, ağustos donları yarı yarıya olgunlaşmış buğday tanelerini yakardı; yangmar olur, kefalet borcunu ödemek gerekirdi ama yine de bir çiftliğin satılması gerekmezdi. Ama, bir kuşak sonra, oğul ya da damat, böyle bir şey olmadığı halde her şeyi elden çıkarmaktaydı. Kustaa ile Hilma'nın Salmelus'a sahip oldukları 1890 ve 1900 yılları arasmda sarsıntı önce, dıştan görünüşte bir refah ve güçlenme ile belli etmişti kendini. Herkes o zamanki orman satışının sonuçlarını bilir: bir çok köylüler bu ormanların paralarını kasabalardaki lokantalarda har vurup harman savurmuşlardı.. İlk kesimlerden arta kalan kütüklerin ormanlarda çürüdüğü ve yeni süren ağaçlara fennî bakım uygulandığı bu günlerde, bu çabucak zenginleşmeden kalan hatıra, yumuşak toprak üzerine taştan yapılmış anbarlarla, köy evlerinin odalarına yaptırılan altı üstlü çirkin pencerelerdi; bunlara bakarken insanın hatırına ormanın eski satieismm meşin kesesi geliyor. Sadece bir kâğıda imza kondurarak zengin olanlar, modernleşmek hevesine kapılıyorlardı. Değişikliğin de iyice göze çarpabilmesi için eski, düzgün orantılı, altı bölümlü pencere yerine şehirde, kardeşinin evinde gördüğü pencerenin benzerini yaptırmaya kalkıyordu.

Salmelus'un son mirasçısı ormanlarını satmadığı gibi, çiftliğinin yeşilimtirak camlarını da değiştirmede. Yüzyılların ötesinden gelen köylü iç güdüsü ile, her ne kadar Plihtari'den gelirken hayatının ve işlerinin pek düzenli gitmediğini sezmiş ise de, çiftliğini elden çıkaracağını hiç bir zaman aklına getirmemişti. Roimala çiftliğinin iri yarı patronu, sanki sahibi imiş gibi Salmelus'un topraklarını ve binalarının bölümlerini ölçüp biçerken bile böyle bir şeyi düşünmemişti. Kustaa bu ağır yuvarlanışın nasıl olduğunu, buna neyin sebep olduğunu açıkça söyleyemezdi. Gün ağarırken Kustaa daha önce kalkarak lambayıyaktı, sonra bu gece de yanında yattığı karısına baktı. Hilma her zamankinden daha derin uyur gibi görünüyordu; hafifçe dönük yüzünde cansız gibi bir ifade vardı. Sık sık soluk alış yüzünden okunanları yalanlayarak masum olduğunu anlatmaktaydı. Yorganın altındaki yuvarlaklık, geçici bir kazanın, heyecan verici bir sonucundan başka bir şey değildi.

Kustaa uyandığı zaman içinde, hatıralarının çevresi' genişledikçe artan tatsız ve yapışkan bir duygu vardı. Kızakla Plistari'ye gitmişlerdi... bira ve akşam yemeği... evet... gerçekten de oradaydım; işte karım da benimle buraya geldi...

gerçekten ona bağılıyım, o benim, benim karım... ama aslında nedir benim için o?...

Kustaa, Heikki Plihtari'nin, şu paytak bacaklı kiracının, odanın ortasında dikilip de herkese, hattâ damadına bile hükmeder gibi duruşunu hatırladı... Bir an kendini bu herifin oğluymuş gibi düşündü... yoksa sahiden bu acınacak ihtiyarın şurada uyuyan kadının babası oluşu yüzünden, etkisi tâ Salmelus'un bu güzel salonuna kadar uzanıyordu?... Salonda hiç bir değişiklik olmamıştı.. Ama misafir odası havası kaybolmuştu; bu kapının arıdan artık rahmetli babasının, o bilinen öksürüğü duymaz olmuştu... Kimse destek olmadan bu çiftliği keyrime göre işletiyorum... Şurada uyuyan kadın...

Hilma hâlâ uyuyordu. Belki de bütün gece kocasının yanında yatarken o günkü sıkıntılı olayları düşünerek gözüne uyku girmemişti de yeni dalmıştı. Kustaa ağır ağır giyindi; giyinmesi de gerekiyordu; kış sabahı olduğu için saatin ilerlediği belli olmuyordu. Yılın bu döneminde, her köylü, geceyi nasıl geçirmiş olursa olsun yatağından fırlar. Şayet her şey yolunda gitmişse karısı kendisinden önce kalkıp bir türlü uyanmak bilmeyen hizmetçi kadınları kaldırmıştır. Mutlu bir köylü ahıra giderken ve atmm kişnemesini dinlerken hiç bir şey düşünmez. Yanaşmalar vaktinde gelip, kendiliklerinden işlerine koyulurlar.

Ama bu sabah Salmelus'ta, hizmetçi kadınlardan hiç biri kalkmamıştı; hanım da uyuyordu; yanaşmalarda hiçbirinin de ortada görüldüğü yoktu; çiftlik sahibi de kamu topraklarındaki patikada yürürken bir şeyler düşünmeğe çalışıyordu. Ahıra girerek, her günkü işini yapmaya başladı; ateşi yaktı, gübreyi dışarı attı, atı kaşağıladı, sonra koşumu vurdu. O böyle iş görürken, bir başkasının, maksadını anlamak ister gibi kendisini seyrettiğini hisseder gibi oldu. Hiç bir maksadı yoktu Kustaa'nın; ama buralardan uzaklaşmak, başka yerlere gitmek gerektiğini duyuyordu. Kiracıların kirlî kızakları, Noel öncesindenberi avluyu doldurmuştu. Kendisine ihtiyaç olmadan bunlar daha gün ağarırken yollarına koyulabilirdi. Belki de çiftlik sahibinin uzak bir anbara kadar gidip saman getirmesine çok ihtiyaç vardı. Bu bir erkek işiydi ve böyle bir bayram gününde bir efendiye çok yaraşırdı. Ama iki saat sonra gitseydi daha iyi olurdu.

Yuları da taktıktan sonra, Kustaa, atmm yedeğinden tutarak bir an durup düşündü. Durgun bir kış sabahıydı; hava o kadar sakin, ortalık o kadar sessizdi ki, atın karnının gurultusu duyuluyordu; hayvan silkinip de üstünden gecenin rehabetini atınca koşumların ve arabanın okların gıcirtısı büyük bir gürültü etkisi yapıyordu.

O anda oradan geçen hizmetçi kız Loviisa saman kızıağını gördü, gidip hanımına haber verebilirdi. Sahanlığa doğru döndükten sonra, mutfağa girip lambayı yaktı. Kustaa karısına birşey söylemeden gidebileceğini anlamıştı.

Yolda ati kendi haline bıraktı; vakit o kadar erkendi ki, nasıl olsa gün doğmadan anbara varabilecekti. Kızıağın içinde ayakta duruyordu; istediği gibi hülyaya dalabilirdi. Yol, derin bir iz gibi kırlardan, ormanlardan, tarlalardan geçiyordu. Yolda iki tekerlek izinden başka bir gey görünmüyordu bunların arasındaki

açıklık köylü kızaklarının geleneksel genişliğini göstermekteydi. Oğulun kızığının izi, babanın kızığmmkini izliyordu.

Kustaa ne yapmak gerektiğini soruyordu kendi kendine. Bir şeylerden ayrılması gerektiği yolunda gizli birduygu vardı içinde. Ama bunun ne olduğunu bilmiyordu; ne olursa olsun tatlı bir şeydi böyle yalnızlığa gömülmek..

Karlar altındaki ormanda giderken, tarlalardaki kaygılarından kurtulmuştu.

Kederli düşünceler ergeç insanın yüreğine çökse de, ormanda şöyle bir an her şeyi unutmak kabildi. Hiç bir şeyi görmemek, hatırlamamak için buralardan gitmek... Şu parmaklarını gırtlığına geçirdiği, adım anmak istemediği adamdan uzaklara gitmek. Böyle gitmeği' düşünürken, bu adama bağlı her şey gözünün önüne gelmişti. Plihtariler, şu anda Salmelus'da uykudan uyanan kadın... şimdi, ilk defa yalnız kalkıyordu bu sabah.. Sonra Salmelus da vardı. Bütün çiftlik... anasile babasından kalanlar... şimdi hepsi bu gidiş fikrine karışıyordu...

Kendisi... kendi benliğinden kopup ayrılmış, başka bir insan olmuş gibi. Sonra dünyaya gelmek üzere olan varlık. Kustaa birdenbire ve doğrudan doğruya bunu hatırladı... Ama bir sürü düşünce çağrışımı onu yine aynı noktaya getirmişti: bu herif Hilma'yı hırpalarken ben araya girmiştim... ama geç kalmıştım; kadın sobanın kenarına çarpmıştı. Şimdi, bu serseriden kana kana öcünü alamadığını, hiç bir zaman da alamıyacağını düşündü. Böyle işlerde insan öcünü hemen almalıydı. Şimdi Kustaa bu karlı ormanda tek başına bırakılmış: gibi hissediyordu kendini. Doğan güneşe yüzünü buruşturarak bakarken İivari Plihtari'nin hayali gözünün önüne gittikçe büyüyerek geliyordu, iivari denilen bu sarhoş, bir serseri, gebe bir kadına, üstelik de kız kardeşi olan bir kadına el kaldırmıştı. Bu, o kadar iğrenç bir şeydi ki Kustaa, zihninden çıkarmaya çalıştı; ama anayla birlikte çocuğun da zarar görmüş olabileceğini düşünmekten alamadı kendini. İivari Kustaa'nın babalık şerefini ayaklar altına almıştı; şimdi bunun karşısında âdeta dehşet duyuyordu. Oraya gitmek neye yarardı? Kızığının üzerinde sürdüğü yol kendisine: «Keyfince beni izliyebilirsin, sana yardım edemem. Ama evine dönsen daha iyi edersin.»

Kustaa, yolun Vuorenmaa'nın kulübesinin önünden geçtiğini akıl etmemişti. At, yokuştan tırıs kalkarak indi. Ama dönüşte, kızak yüklü olduğu için ağır ağır çıkmak gerekiyordu Salmelus Vuorenmaa'ya karşı kızgınlık duymuyordu artık; aksine bu adamı düşününce bir canlılık duyuyordu kendinde; Vuorenmaa daima açık yürekle ve doğrulukla hareket etmişti. Kustaa'nın babasile çok iyi anlaşılırdı. At, kuyunun yanında durmuştu; Kustaa hayvana su verdi.

Pencerenin arkasında başlar görünce susuzluğu olduğu halde içeri girmeğe karar verdi. Vuorenmaa dışarı çıkmak üzereydi; çiftlik sahibine "biraz tereddütlü dik bir bakışla baktı. Patron böyle çoktan yollara düştüğüne göre acaba biraz geç mi kaldım? diye düşündü. — Ama hayır, bu bayram günlerinde acele etmek için hiç bir sebep yoktu. Vuorenmaa da kızığa binebilirdi; bu yürümekten daha rahattı herhalde. Bitişik odadan bir beşik gıcirtısı geliyordu, biraz sonra bu ses zayıfladı, daha sonra büsbütün kesildi; az sonra da içeri Eeva girdi, benzi soluk, üstü başı dağınıktı.. Kustaa içecek bir şey istedi. Eeva'yi birayı ısıtmaya

yolladılar; Kustaa içkinin tam kıvamında mayalanmış olduğunu gördü. Kesik kesik cümlelerle konuşuyorlardı. Önce uzaktan uzağa üstü kapalı değindikleri meseleye, az sonra doğrudan doğruya açıkça girdiler; uzun uzadıya tartıştılar. Vuorenmaa olayları ayrıntılarıyla anlattı; kafese sokulabilecek adam değildi. Sonra ayağa kalktı, çiftliğe gideceğini Kustaa'nın oturabileceğini söyledi. Kaba deri eldivenlerini ellerine geçirdi.

Kustaa kalkmadı. Atı, akşam olup da ortalık kararmaya kadar parmaklıkta bağlı kaldı. Yoldan geçenler hayvanı tanıyarak, Plihtari ile Vuorenmaa'larm ilişkilerini düşünerek buna şaşmışlardı. Derhal dedikodu yaptılar; bu o kadar tuhaf bir olaydı ki, az sonra çiftlikten de duyuldu. Bir bahane uydurarak mutfağa giren çenesi düşük bir kocakarı, bire bin katarak hikâyeyi anlattı: «Salmelus'un sahibiydi; a hiç şüphem yok; atından tanıdım. Vuorenmaa'nın kızı da mahzenden bira çıkarıyordu. E, tabii, Eeva'nın eline bu kadar para geçince, birayı çekerler tabii. Efendilerine de biraz ikram etmeleri gerekir elbet.»

Hilma bu sözleri, bir şey söylemeden dinledi. Sonra mutfaktan çıktı. Akşam olmuştu. Kustaa hâlâ kulübedeydi. Bira içini iyice ısıtmıştı; kadınlarla, saatlerce konuştu. Kız ana, Eeva Kustaa ile başbaşa iken bile nasıl davranacağını biliyordu; bu sırada anası içeri dışarı gidip gelerek işile uğraşmaktaydı; Eeva ölçülü olarak ama metin bir sesle konuşuyor, efendile konuşmasını ustalıklı uzatıyordu. Eeva ile Kustaa'nın bir* birlerinden nefret etmeleri için hiç bir sebep yoktu; Plihtari'lere karşı hemen hemen aynı duygulan besliyorlardı.. Kustaa biranın parasını vermek istedi. Ama Vuorenmaa'nın kansı: «Bizim ev meyhane değil. Kızımızın başından bir kaza geçtiyse de burada öyle hovardalık yapılmaz... Dediklerine göre, Eeva'nın tazminatı olarak Plihtari'lere para vermişsiniz... bunu çarçur ettikleri için bir kere daha ödemişsiniz. Bunu dün köyde kendisi gibi birkaç rezilin yanında îivari söylemiş...»

O zaman Kustaa bir uykudan uyanır gibi oldu; bardağına baktı; sonra bir yudumda boşalttı; sadece Allahısmarladık diyerek; sakın bir tavırla dışarı çıktı; ayağı alışıkm olmadığı için merdivenden dikkatle iniyordu. Atma su vererek kızağa atladı. Kısa kış günü sona ermek üzereydi.

Salmelus'da da akşam olmuştu.

Hilma kocasına:

— Bizim anbarlar o kadar uzak mı ki gidip gelmen akşamı buldu? diye sordu.

İlk defa olarak kocasile böyle konuşuyordu. O gün, bir çok kereler patronu aramışlardı; karısının kendi başına hareket edip, karar vermesi gerekmişti. Para da lâzım olmuştu da Hilma yeteri kadar bulamamıştı.

Karısı sızlanmasını bitirince Kustaa canı sıkılmış gibi gülümseyerek:

— Hâlâ, nikâhsız çocuklar için tazminat ödemek mi gerekiyor? dedi.

Şimdiye kadar karısına bu kadar kötü bir söz söylememişti.

— Galiba biraz da öyle! diye Hilma cevap verdi. Eevanın oğlunun biraz da senden olduğu söyleniyor. Bu şıllıktan hiç de hoşlanmıyor değilsin gibi.

Birden Kustaa'nın yüzü sertleşti; gözü bir noktaya dikildi. Hilma'nın gözlerinden biraz alay okunuyordu; korkusu yoktu; doğacak çocuğuna güvenerek cesaretlenmiş gibiydi. Kustaa ana ile çocuğunun kendisine karşı birleştiklerini görüyordu. İçine korku düştü, o akşam, saatlerce yabancı bir yerdeymiş gibi, çiftlikte dolaştı durdu. Böyle bir işi tamamille temizlemek güç bir şeydi. Bir kadınla bir erkek arasındaki sevginin başlangıcı çok nazik bir döneme rastlar; hiçten bir şey yüzünden kararması işten değildir. Bir erkekle bir kadının sevgisi öyle bir organizmaya benzer ki damarları ve sinirleri bir kere koptuktan sonra yeniden bağlamak mümkün olmazdı. Daha başından ona sert ve kaba bir görünüş vermek gerekir..

Erkeğin de çok uzaktan bir kadınla evlenmesi iyidir.

Daha o kış, komşular, çiftlikte, eski sahiplerinin sağ' lıklarında hiç görülmeyen belirtiler gördüler. Gerekli bir çok onarımlar yapılmamış, düşen bir tahtanın yerine yenisi konmuyor, yıkılan bir bölme onarılmıyordu. Güz sonu işleri ilkbahara bırakılıyor, tarlalardaki çukurlar temizlenmiyordu. Sonraki yıllarda da bu işler işte böyle gitti. Ailenin geleceği de pek umutlu görünmüyordu.

Hilma'nın ilk doğumlarını yaptıvı günler, gerçekten Kustaa'nın hayatında önemli zamanlar olmuştu. Kadın, her sabahki gibi erkenden kalkmış, gidip mutfakta oturmuştu. Evin işlerini gevşek gevşek idare ediyordu. Hizmetçi bir şey söyleyecek olsa hemen onun sözünü kabul ederek — Peki, peki, öyle olsun... uğraşacak halim yok... diyordu. Sonra eteğini kaldırıp, baldırlarının, topuklarının şişine bakıyordu. Bir sabah yine böyle bakarken, başı döndü, hemen masanın kenarına tutundu; Loviisa parmaklarının kasıldığını görünce:

— Ne var, gidip efendiyi çağırayım mı?... dedi.

Kustaa içeri girdiği zaman karısını odasına götürmüşlerdi. Arkasını kapıya vererek tuhaf bir şekilde oturuyordu. Pazartesi günündenberi ilişkileri düşündürücü bir hal almıştı. Ama her şey aralarında kalmış, başkalarının yanında, hiç bir şey söylememişlerdi. Plihtari'den hiç ge'en olmamıştı. Kustaa, elinden geldiği kadar dışarıda çalışmış, akşam da hiç konuşmamıştı. Doğum günü yaklaştıkça Hilma kesin olarak bilmiyordu Kustaa kendisini, karısının yanında küçülmüş hissediyordu. Plihtari'lerdeki sahnenin hatırası da yavaş yavaş siliniyordu; bunuma birlikte bazen, yanyana yattıkları zaman Kustaa'nın içini kötü bir duygu kaplıyordu: bir herif onun en derin babahk duygusunu ayaklar altına almıştı. Kustaa artık mirasçısını, onu bekliyerek ilk erkeklik duygusunun canlandığı andaki gibi beklemiyordu. Şimdi, belirli bir dilek halini almaması için kafasına hücum eden korkunç hayalleri kovmaya çalışıyordu. O kadar zengin hatıralarla dolu salona girerken, içinde sıcak bir kaynaşma duydu; o acaip durumda oturan karısı kendisinden yardım istiyormuş gibi geldi. Hilma'nın yanına gelerek elini yavaşça omuzuna koydu ve gelişi güzel bir şey sordu. Karısı yüzüne baktı, bakışındaki ifade Kustaa'ya hayret vermişti. Bir erkek hiçbir zaman bu haldeki bir kadının yüzünü görmemelidir.

— Tonttila kadını çağırır mısın? Köyü çalkandırmadan gelsin buraya.

Plihtari'ye de haber verme. Haydi, çabuk ol.

İşte demek ki önemli olay bugün olacaktı. Bugünkü efendisinin doğumundan beri çiftlikte böyle bir şey olmamıştı. Doğumun yakın olduğu haberi çiftliğin hayatına bir durgunluk getirmiş gibiydi; ama içten içe sabırsızca bir bekleyiş vardı. Bugün hizmetçi kızlar da hanımlarının sayesinde önem kazanmış gibiydiler. Tonttila kadının çiftlikte dediğim dedikti; kimine öğüt, kimine emir veriyordu; iyi huylu bir kadın olmakla beraber, bugün kimsenin yüzüne bakmıyor, emirlerini geçerken veriyordu. Bütün gün ciddî davranışım elden bırakmadı. Patron pek evde oturmadı; tek başına, eve yakın bir yerde kendine bir takım işler buldu. Bir aralık, oraya açılan kapılardan birini açınca babasının ölü olarak bulunduğu yeri gördü. Sükûnetini bozmamışü ama gözleri dalmıştı. Bunu görmek için mi buraya gelmişti? Şimdi, babasının yerde uzanan cansız vücudunu gözünün önüne getirmeğe çalışıyordu; ama babanın ruhu aile ocağının önünde susmuş gibiydi, oğluna bir şey söylememişti. Ona bir sitemde bile bulunmamıştı. Kustaa anbann eşğine oturdu. Rahat etmişti burada. Oturduğu yerden bütün çiftliği görüyor, hatta Hilma' nın, şu anda bulunduğu odanın penceresini de seçiyordu. Bir doğumun nasıl olduğu hakkında pek öyle kesin bir bilgisi yoktu. Ama kadının bu işde sancı çektiği kadar, kan kaybettiğini biliyordu; sonra gizüce bir şeyler de götürürlerdi. Erkeklerle kötü gelen bir tarafı da vardı bunun, bu da bir takım yeni olayları hatırlatıyordu. Her şeyden önce İivari'yi. Serserinin yüzünü hemen salonun kenarında görüyor gibiydi; şöyle bir şey okunuyordu gözlerinden: evet benim; bu işleri biliyorum... ama senin ayağını öpecek değilim... Anası da yanında duruyordu... sonra o uzaktaki anbara gidişi... ve şu anda da Hilma doğuruyordu... o Hilma ki... Hemen hemen zihinden, bir istek şeklini alan, kötü bir fikir geçti... Kustaa için için yakmıyordu; anbara girdi, hiç düşünmeden babasının ölüsünün yattığı yere oturdu. Bir şeyler dinliyormuş gibi orada, bir süre hiç ses çıkarmadan kaldı. Yavaş yavaş çocukluğunun duyguları uyandı içinde. Sonra kalktı eve gitti. Onu arıyorlarmış. Odanın içinde acaip bir sessizlik vardı. Loviisa, yavaşça gürültü etmeden salondan çıktı. Tuhaf bir tavırla: «İsterseniz girin içeri» dedi. Kustaa «odaya girdi. Tonttila kadın ağlıyormuş gibi yüzünü buruşturmuştu. Son günlerde Kustaa onun halinde bir yabancılık gö"rüyordu; bu hal bu gün son kertesini bulmuştu. Odada horşeyin eski yeri değişmişti. Yatak duvarın kenarında ge«cecek bir yer bırakmak üzere başka türlü konulmuştu; Tonttila kadın orada duruyordu. Upuzun yatan Hiîma' nın benzi soluk, gözleri kapalıydı; kocası yanma yaklaştığı zaman gözlerini açmadı. Şimdi Kustaa, bu zayıf ve basit badının bütün okşayışlarını, bütün o sevgi dolu sözlerini hatırlıyordu. Böyle bir anda, bir koca karışına olan sevgisînin ölçüsünü, çekmecesindeki parayı sayar gibi kestirebilir.

Tonttila kadın yavaşça:

— Elimizden ne gelir ki; Tanrı' nın istediği olur! dedi.

Bunları söylerken yatağın ayak ucuna konulmuş bezlere sarılı bir rşeye bakıyordu. Kustaa, kadına bakmadan bir çocuğun cansız, mosmor başını gördü.

Aslında, Kustaa bunun bir çocuk, kendi çocuğu, ölü bir çocuk olduğunu aklına getirmemişti. An'adığı zaman da hiç bir üzüntü; hiçbir keder belirtisi göstermedi; öyle ki ihtiyar ebe kadın bu hal karşısında o kadar şaşırıldı ki kendi heyecanını unuttu. Kustaa'nın da durgun yüzü rahmetli ba,basım hatırlattığını söylemekten kendini alamadı. Kustaa'nın doğumuna da yardım etmişti; ona biraz da kendi oğlu gözüyle bakardı. Şimdi küçük Salmelus gözünün önünde koca bir adam olarak duruyordu; tıpkı gökte bir bulutun büyüyüp yayılışı gibi. Ama, şu anda Kustaa'nın yüreğinde ne umutsuzluk vardı, ne de keder. Yüzünden çok acıip bir takım derin düşünceler okunuyordu. Kustaa içinde, orada, anbarda doğup da şimdi kuvvetlenen bir kurtuluş duygusu vardı. Ölü doğan çocuğuna bakarken, yüzünde, bir düelloda kazanan adamın, yere serdiği hasmını gururla seyredişi gibi bir ifade vardı.

Kustaa, kocasını tanıyacak kadar kendine gelmiş olan Hilma'ya doğru döndü. Karısının yanaklarına hafif bir kırmızılık geldiğini fark etti; yüzü, bütün geceyi uykusuz geçirip de günün ilk ışık'arını bekliyen bir insanın yüzünü andırıyordu. O vakit ebe kadın, böyle hallerde köylülerde hiç rastlamadığı bir şeyi gördü: Kustaa karısına eğilerek yanağını alnına dayadı. Başlangıçta Hilma'yı çok kere böyle severdi. Şimdi, bunu başka birinin yanında yapıyordu. Yanağının, karısının buz gibi soğuk alnını ısıttığını hissetmişti. Bu geçmişe değilse bile bundan sonra büyük bir değişikliğe uğramadan gidecek olan düzenli bir hayata dönüştü. Bu sahne, tamamen benzeri dış şartlar içinde, yatağa serili, bitkin Hilma ruhunu azraile teslim ederken de görülmüştü. O gün bir çok alanlarda da bir düzen meydana gelmişti. Kan koca yine yalnız kaldılar. Yabancılar her zamanki gibi uzaklaşmışlardı. Zaman zaman, Hilma Salmeûs'daki ilk günlerini hatırlıyordu; Kustaa ile evlenmeden önce, ya da sonra da olsa hep ona eş olmuştu; bunu kocasına da söylemekten geri kalmıyordu. Plihtari takımı yine yerli yerindeydi ve arada sırada Salmelus'la ilişki kurma yolunu araştırıyordu. Ama Hilma o talihsizce doğumundan sonra akrabalarına daha az yakınlık göstermeye başlamıştı. Arada bir ailesinin işlerinden söz etse de bunları kocasile ilgili işlere karıştırmıyordu. Sonra îivari yıllardır uzak bir semtte, orman işlerinde çalışıyordu. Hilma'nın başucundaki ânı geçirdikten sonra, Kustaa. karısının serseri kardeşi hakkındaki düşüncesinin değiştiğini anladı. Zaman zaman uyandıktan sonra bile kendisini rahatsız eden bir rüya görüyordu: rüyasında ölü çocuğunu Plihtari'lerin mutfağında baygın yatan Iivari ile karıştıyordu. Şimdi hikâyemizi ileriki yıllara doğru kaydıralım. Böylece Kustaa ile Hilma'nın en uzun ömürlü çocuklar* olan Silja'nın hayatına yaklaşmış oluruz. Her ne kadar aile, dengesini bulmuş ise de, kendilerinde, çiftliği işletmek için gerekli gücü bu'amamışlardı. Hilma başlangıçta bile böyle bir yetenek gösterememişti. Tembel bir toprak kiracısının kızıydı, doğuştan da böyle bir meziyete sahip. değildi. Bunun için de çiftlik değerini kaybetmişti. Artık, ancak sahibinin çoluk çocuğunu geçindirmesine ve vergilerini ödemesine yeterli orta halli bir çiftlik halini almıştı; sonunda da bu iniş tâ Hilma'nın ilk yükseldiği seviyeye kadar gelmişti.

Hilma'nın doğum yaptığı yatağın yanı başında bir çok işler düzene girmişti ama bir çok değerler de, geri gelmemek üzere kaybolmuştu. Her şey yolunda gitmiş olsaydı da şu Plihtari'lere yaptıkları sonu kötü gelen misafirlik olmasaydı bile yine birçok şey değişecekti. Hilma artık Kustaa'nın duygularını alevlendiren ve ona mutlu günler yaşatan o taptaze kız değildi artık. Bütün bu yıkılışlardan sonra geride ne kalmıştı? Bu mânâsız kadının, kocasının zihninden silemediği israflardan ve dertlerden, başka... Kustaa yolunda gidiyor ve hayatının akışı karşısında hayret duyarak savaşıyordu... karısından yardım istemeği aklından bile geçirmeden yürütüyordu bu savaşı. İki yıl sonra, önemli bir sarsıntı olmadan, bir oğulları dünyaya geldi; çocuk büyük babasının adı verilerek, Taavetti adile vaftiz edildi. Ondan iki yıl sonra da kızları Laura doğdu. Bu olaylar böyle iki cümlede anlatılıyor ama bu yıllar içinde birçok olaylar meydana geldi. Gerçekten de Kustaa Salmelus giriştiği yaşama savaşında, hiçbir zaman oğlunun doğumundan sonraki yıllarda olduğu kadar acınacak hale gelmemişti. Artık o her zamanki gülümseyişi seyrek görülmeğe başladı. Normal zamanlardaki erkekçe öfkesinden de eser yoktu; kadere boyun eğmiş bir hali vardı. Artık öfkelenmek bir şeye yaramıyordu; bir sürü dert, hiç bir engele rastlamadan kalbini kemirmeğe başlamıştı. Çiftliğin işletmesi öylesine başaşağı gitmeğe başlamıştı ki, günün birinde Roimala'nın odasında ilk borç senedini imzaladı. Vaktile, ayağı keçe çizmeli, bez ceketli yoksul köylüler de babasına böyle borç senetleri verirlerdi. Kustaa, şimdi bu kiracıların ve adamcağızların kızara bozara eğilip bükülüşleri karşısında babasının, faizleri vaktinde ödemelerini tembih ettiğini hatırlıyordu. Çocukluk yılları boyunca babasının nasıl bu alacaklarını ödettiğini de düşünüyordu. Şimdi o bölgenin kodamanlarından olan Roimala, sakalını sıvazlıyarak, faizini vadesinde ödemesini tembih ediyordu kendisine. Sonra boğazını temizleyip, birkaç kere kuvvetle sümkürdükten sonra, gelecek seçimlerde kendisile birlikte bir kaç köylü milletvekili adayına oy vermesini hararetle sağlık verdi. Ama Salmelus seçime katılmadı. Roimala Meclise girdi ve Devlet yardımı ile Hanhijarvi gölünün kurutulması işine ön ayak oldu. Önerge kabul edilmişti. Roimala'nın çiftliği ile, yeni satın aldığı başka bir çiftlik bu gölün kıyısında olduğundan, bazı başka çiftlikleri de ilgilendiren bu meseleyle ilgilenmesi tabii idi; işte Salmelus çiftliği de bu göle dayanıyordu. Göle kıyısı olan her çiftlik sahibi devlet ödeneğini tamamlamak için bir para ödeyecekti. Roimala bu işin başında olduğu için kendi keyfine göre yürütüyordu. Tabii birkaç kişiyle birlikte o da bundan yararlanacaktı. O günlerde Kustaa'nın ev hayatı çok çetin bir hal almıştı. Çocuklar çok sıksa şeylerdi; sık sık hastalanıyorlardı; bazı geceler sabahlara kadar beşiklerini sallamak gerekiyordu. Eskiden oturulmayan bir oda gibi tertemiz kokan Salmelus'un eski salonu, karı kocanın yatak odası olduktan sonra çocuklardan ve ıslak kundaklardan çıkan kokular doldurmuştu. Hem bu kokular, hem de karısının ağrılardan ve öksürükten yakınması yüzünden akşamları Kustaa bu odaya girmeği hiç istemiyordu.

Kustaa yalnız bayramları eve içki sokardı; Salmelus'da da böyle bayramlar pek seyrek kutlanırdı. Son zamanlarda Kustaa köyde içmeğe başlamıştı. Artık içki ziyafeti verilen toplantıları hiç kaçırmaz olmuştu; hele evdeki işler kötü gittiği zamanlar. Bir keresinde, kendini bilmeyecek kadar körkütük sarhoş olmuştu. Bu da ilgili köylülerin, gölün kurutulması masraflarından paylarına düşeni ödedikleri toplantıdan sonra olmuştu. Toplantı Roimala'nın evinde yapılmıştı. Salmelus'la küçük bir çiftlik sahibi peşin para veremedikleri için Roimala gerekli parayı onlara ödünç vermeği kabul etmişti. Bir senet yazıldı; Roimala da kurutma hissesini ödeyeceğine dair makbuz verdi, içki sırasında, babasının ahbablarından bir köylü Kustaa'yı bir kenara çekip Roimala'ya karşı dikkatli olmasını söyledi. «Ormanın bir parçasını satsaydm daha iyi ederdin» dedi. «Ormanı eksiltmek istemem; babam buna hiçbir zaman razı olmamıştı.» «Doğru ama, o başkalarma ödünç verecek durumdaydı; oysa sen...»

Ertesi sabah ayıldığı zaman Kustaa eve nasıl geldiğini hatırlamıyordu. Ama Roimala'nın elinde şimdi iki tane Kustaa Salmelus imzalı senet bulunduğunu hatırlıyordu... Hilma hâlâ yatıyordu, fakat uyumuyordu. Kocasının kalktığını gördüğü halde yerinden kıılmıdamadı; kötü bir şeyi düşünür gibi bir hali vardı. Çocuklardan biri yanında yatıyordu; öteki mutfakta ağlayıp duruyor, hizmetçi kız da yatıştırmaya çalışıyordu. Vakit epey ilerlemişti. Hizmetçiler çoktan kalkmıştı ama, efendiler hâlâ uyuyorlardı. Kustaa o kadar sıkılmıştı ki, ne yapacağını bilemiyordu; Vuorenmaa'nın bir sorusuna baştan savma bir cevap verdi. Böylece yıllar geçti. Salmelus'ların artık başka çocukları olmayacağı sanılırdı. Ama bir kızları daha dünyaya geldi, işte bu da erginlik yaşma erişebilen Silja idi. Bu kızın ömrünün ilk günleri, anasile babasının acı hayatlarının en tatlı olaylarından birine rastlar.

Karı koca Hilma'nın Salmelus'tan kovulduğu gece Kustaa'nın bulunduğu çiftlikteki bir düğüne davetliydi. Bu çiftlik çok uzakta olduğu için orada iki gece kalmaları gerekmişti. Çok acaip bir şekilde gençleştiklerini duyuyorlardı. Birbirlerini ilk sevdikleri günlerde Plihtari'lerin fırınında geçirdikleri o yaz günlerindenberi, bir arada, evlerinden başka yerde kalmamışlardı... Düğün çok güzel olmuş, üç gün sürmüştü. Yemekler arasında dans edilmiş, bira içilmişti. Kustaa da baloya katılmıştı; Hilma ilk akşam onurla bir polonez oynamaya razı olmuş; ikinci akşam da polka ve mazurkaya kalkmıştı. Davetli çiftlere ayrı odalar verilmişti. Salona serilen yataklarda yatan gençler ise sabaha kadar, gülüp fıkırdamışlardı. Ama bu gürültü misafirleri rahatsız etmiş değildi. Bir çok çiftlerde, eğlencenin coşkunuğu ile birbirlerine sarılıp yatmış, uyanıp uyanıp yeniden uyumuşlardı...

Kustaa ile Hilma'nın neşeleri Salmelus'a döndükten sonra da bir süre devam etmişti. Köylü kadın, göze çarpacak kadar gençleşmişti; bunu kendi yataklarında geçirdikleri ilk gece kocasının kulağına fısıldadı. «Hani tıpkı eskiden olduğu gibi, hatırlıyor musun? Bakalım o zamanki gibi mi sona erecek...» Bu düğünün Kustaa ile Hilma'nın hayatlarındaki etkisi, tıpkı güneşin batmadan önce son ışıklarile ağaçların zirvelerini altın ışınlarla aydınlatması

gibi bir şey olmuştu. Şüphesiz günlük hayatın sıkıntıları, karı kocanın sevgilerinin yeniden canlanışını, az zaman sonra söndürmüştü; ama artık yok edilemeyecek bir varlık belirmişti. İki insan hücrelerinin kaynaşmasının ürünüydü bu ve belirli bir biçim alarak gittikçe büyüyor, gittikçe bir insan şekline bürünüyordu. Kimse daha göremiyordu onu, çünkü bir kadın vücudunda geliyordu; ona içinden titrek bir bağ ile bağlıydı...

Dördüncü ve son defa yeni bir doğum oldu. Bir kaç aydır ana karnında kollarını bacaklarını oynatmaya başlamış olan yavru, çıkacağı yöne doğru başını çevirmiş, sonra omuzlarını kırmış, ardından gövdesi, kolları bacakları daralmış, nihayet bütün vücudu günün ışığına çıkmıştı. Göbeğini kestiler; böylece bir kız çocuğu, yalnız bir gün ölümle sona ereceğinden başka kimsenin bir şey bilmediği bir hayata ilk adımını atmış oluyordu. Ama o vakit ölümü aklına getiren olmamıştı. Doğum kolay olmuştu; Kustaa yatağa yaklaştığı zaman, Hilma zayıflamıştı ama, sakin ve mutluydu. Karı koca kendilerini rahat geçen ilk doğumlardan sonraki gibi hissediyorlardı. Bir ilkbahar akşamıydı; güneşin ışınları eski odada bir mutluluk serabı yaratıyordu. Ebe kadın zayıf düşen anayı canlandırmak için koyu bir kahve pişirmişti. Çocuk tertemiz beşiğinde mışıl mışıl uyuyordu. Kustaa içinin aydınlığını yansıtan bir gülüşle beşiğe eğildi. O gün soluk benizli, sıska büyük kardeşleri bile sevimli görünüyordu ona. '

Bir saat sonra küçük kız uyanmıştı; annesi meme verdi. Pek canlı şeydi bu bebek. Babası ona bakarken bütün kaygılarını unutmuştu. Ama yine de bir sürü kaygısı vardı. Faizleri ödeyebilmek için Roimala'dan birkaç kere daha borç para almıştı. Roimala, memnunlukla veriyordu: uzağı gören komşular onun ne yapmak istediğini sezmişlerdi. Kustaa için en iyisi çiftliğini satıp daha küçük bir çiftik almaktı; çünkü erkek evlâdı yönünden soyunun devam edeceği şüpheli görünüyordu. Roimala ergeç çiftliğe el koyacaktı; Kustaa boşuna kendini yoksullaştırıyordu, işte köylülerin dedikleri buydu; bir bardak bira yuvarlarken Kustaa'ya böyle söylüyorlardı. Hayat gerçekten gittikçe karışık bir hal alıyordu; karısının zayıflığı da Kustaa'nın cesaretini kırmaktaydı.. Şu çok sevdiği en küçük kızı olmasaydı, şüphesiz çiftliği satardı. Cecilia diye vaftiz edilen, ama Silja diye çağırdıkları kızcağız, dünyanın sıkıntılarından habersiz, büyüyüp serpiliyordu. Tatlı bakışlı iri gözleri vardı, kaşları da yay gibiydi. Gözleri hemen hemen karaydı ama sonra yavaş yavaş açık kestaneye döndü. Yüzünün çizgileri babasmmkileri andırıyordu ve bazı yaşlı köylüler Silja'nın babaannesinin kopyesi olduğunu söylerlerdi.

Kendinden önce doğmuş olan iki çocuk, onun yararına yüzüstü bırakılmıştı.. En küçük kız, tıpkı bir zamanlar Salmelus'un saygıdeğer sahiplerinin hazinesi olan biricik sevgili oğullarına yapıldığı gibi. Taavetti ile Laura âdeta silik yaşıyorlardı. Birbirlerinden başka destekleri yokmuş gibi elele tutuşarak ağır ağır, çekine çekine dolaşırlardı evin içinde. Sonra hastalandılar ve birbiri ardınca sessizce öldüler. Bu iki çocuk haftalarca o bölgeyi kemiren bir salgın hastalığın kurbanı olmuşlardı. Bu felâket o kadar şiddetli olmuştu ki, bugün

hâlâ söylenir. Çok kere hasta kardeşlerinin yanında bulunduğu halde Silja hastalığa yakalanmadı. Birçok kimseler bu kızcağızın akıbetinin ne olacağını soruyordu. Kustaa'nın bir şey söylediği yoktu; ama yüzü yeniden gülmeğe başlamıştı. Güçlükler artıp da aşılmaz hale geldikçe bu olgun yaştaki köylü, önceden çizilmiş bir yolda yürümekten başka bir şey yapmadığını belirsiz bir şekilde seziyordu; O bu şeyleri zihninde evirip çevirirken atalarının da kendisine hak verdiklerini düşünüyordu: şüphesiz, kendisine miras kalmış olan çiftliği bütün bölümlerile sağlamlaştırmak daha iyi olurdu elbet; ama madem ki bunu başaramadan, insanın koruması gereken daha değerli şeyleri olduğunu düşünmelisin. Bu düşünceyi o şimdi kendisile gezmekten hoşlanan küçük kızma bağlıyordu. Çiftlik işlerinds sıkıntılar, artıp birbirinin üstüne yığılmaktaydı. Geçen yaz otu tamamen mahvolmuştu: vaktinden önce anbara konulduğu için mayalanmıştı; öyle ki yeniden yaymak gerekti; ama umulmadık bir sağnak büsbütün ıslattı. Kustaa evde değildi ve böylece... çiftlik sahibinin sık sık yerinden uzaklaşmaması lâzımdı. Artık alman otun hiçbir değeri kalmamıştı. Saman iyi çıkmıştı ama, hayvanları beslemek için, hem de ilkbaharın en kötü zamanında çok harcanmıştı. Çocuklar hastalandığı günlerde Salmelus hayvanları acınacak durumdaydı. İneklerin kemikleri yumuşamaya başlamıştı; atlar da birer birer ölüyordu. Kustaa arpayı, yulafı azaltmak istemişti ama ineklere bakan kadın hayvanlara yedirecek bir şey olmazsa, işi bırakıp gideceğini söylemişti. Hayvanlar yalnız tahılla beslenemezdi, ot yedirmek de lâzımdı. Yani çiftlikte her şey kötü gidiyordu. Hilma sık sık yatağa düşüyordu; bunu da sebepsiz yapmadığı yüzünden belli oluyordu. Durumunun hiç de iyi olmadığı halinden anlaşılıyordu. Kustaa artık düğünlere beraber gidemeyeceklerini anlıyordu. Bir gün kendisini uyaran babasının ahabası köylünün evine gitti. «Madem ki Roimala'ya başvurmamı istemiyorsunuz, bana bu parayı ödünç verin,» dedi. Bunu pek neşeli bir halde söylemişti. Ama ihtiyar eski dostunun oğluna yardım etmeği çok istediği halde bunu yapacak durumda olmadığı için çok üzüldüğünü söyledi. «Görüyorsun ki çok yaşlandım.. Şunun şurasında uzun zamanım kalmadı. Bütün ömrüm ce gittiğim, babanın da gitmiş olduğu yoldan ayrılamam. Ayrırsam senin başvurduğın çarelere başvurmak zorunda kalırım. Zengin değilim, şöyle böyle işimi yürütüyorum; eh sıkıntılı zamanlarımda da Tanrı yardım ediyor, çünkü ben kendi kendimin yardımcısı oluyorum da ondan. Roimala'nın kurduğu tuzaklara o kadar çok yakını kaptırdın ki, artık sahiden, senin işlerine bulaşamam. Görüyorsun ya evlâdım, hayatın boyunca bir çok yanlış iş yaptın; bundan dolayı seni kınamak bana düşmez; sonra senin hakkında yakışksız hiç bir şey duymadım; aksine uzaktan uzağa rahmetli babana da benzettiğim olur. Ama bunu söylerken ihtiyar köylü ak saçlı başını iki tarafa salladı baban işinin eri, tuttuğunu koparan bir köylüydü, fakat sen en iyi zamanında bile, orta derecede çalıştın. Annenden gelen burjuva tarafların var, iyi biliyorum bunu. Sonra şu dünyadaki işlerin kötü gitmiş olsa da ahretinin mâmur olacağına eminim.»

ihthiyar, birçok kereler, jüride, tecrübesiz bir yargıç başkanlık ederken, yardımcı sıfatıyla konuştuğu şekilde konuşuyordu. Yaşlı da olduğundan sözlerini bitirirken öbür dünyaya da değinmekten alamıyordu kendini. Akli yerindeydi, eski ahbabının oğluna güzel öğütler verebilirdi. Kustaa'ya ormanlarını satmasını salık verdi; ama o bütün çiftliğin Roimala'ya ipotekli olduğunu, aralarındaki anlaşma gereğince tek bir ağaç bile satsa Roimala'ya olan borcunun tümünü ödemek zorunda olduğunu söyledi. Bunun tutarı da o kadar çoktu ki, ancak büyük bir satışla borcundan ve bugünkü sıkıntılarından kurtulabilirdi. Fakat bir türlü buna karar veremiyordu... sonra da parayı ele geçirmek için epey beklemek lâzımdı.

İhtiyar :

— Evet, evet, biliyorum hepsini, dedi. Roimala şu işleri kötü giden bıçkı yerini de ele geçirmek için fırsat gözlüyor... Kustaa, ihtiyar köylünün söylediklerini pek dinlemiyordu. Ailesinin fecî durumundan başka şey düşündüğü yoktu. Ancak ihtiyar, kendi işlerinden söz etmeğe başlayınca uyanır gibi oldu.

— Durumunu bildiğim kadarile henüz her şey kaybolmuş sayılmaz. Şimdi senin için söz konusu olan çiftliği satmaktır. Evet, ben başka bir çıkar yol görmüyorum. Roimala ele geçirmek istiyor, bu açık bir şey; ama öyle hareket etmeli ki bedavaya kapatmasın; sizin çiftliği, ormanlarınızı filân iyi bilirim; bir zamanlar ben bile... eh Roimala değerini vermezse ben verip alırım... Bu son sözleri ihtiyar sanki ayakta imiş de birden oturmuş gibi kesin bir şekilde söyleyip susmuştu. Bu konuşmanın tek sonucu Kustaa için çiftliğin değerini öğrenmek olmuştu. Ama şimdi paraya ihtiyacı vardı: hayvanlara ot almak, hizmetçilerin parasını vermek lâzımdı. Şimdi Roimala'ya gitmekten başka çare kalmamıştı. Ama onun da ödünç vermeğe hiç de niyeti yoktu; Kustaa'nın hatalarını bir bir sayıp dökmeğe başladı. Hem de bunu ihtiyar gibi yumuşak bir şekilde yapmamıştı. Kustaa'nın Plihtari'lere ilk gidişine ait hikâyeleri açık açık söyledi. «Böyle bir çiftliğe ailenin biricik oğlu sahip olursa, kiracılardan birinin haylaz oğlunun tazminatını da verir elbet, sen de bilirsin şunu... he he he.»

O vakte kadar kızarmıştı, bu sözler üzerine sapsarı kesildi ve dişlerini sıktı. Şimdiye kadar hiç bu kadar alçalmamıştı; fakat yapacak bir şey yoktu. Kustaa kalktı; Roimala susmuştu; biraz sonra o da iri gövdesini kımıldatarak doğruldu. Kustaa yine bir yalnızlık içine düştüğünü hissetti. O âna kadar yanı başında bir insan olduğunun bilincini taşıyordu. İri hasmı bütün ağırlığı ile çiftliği eziyor gibiydi; Kustaa şimdi ezilmek üzere olan şeyi; bir kadın, ikisi hasta üç çocuk, hizmetçiler, hayvanlar... Şimdi sakalını sıvazlayan ve adamakıllı bir kötek atılamayacak kadar yaşlı olan bu adama kızmak için bir sebep yoktu. Kustaa da şimdiye kadar hiç yapmadığı halde elinin tersile dudaklarını sildi. Sonra:

— Madem ki istiyorsunuz, bütün çiftliği alın! dedi.

Roimala kilisede papazın, İncil'e göre, dünyadaki bozuklukların çoğunun zenginlik hırsından ileri geldiğini söylerken yaptığı gibi kaşlarını kaldırdı.

— Hele, hele, desene ki meyve olgunlaştı...

— Gerçekten sen artık büyük bir çiftliği yönetebilecek durumda değilsin; ben bunu satın alıp işletebilirim! dedi. Ama... iyi konuşabilmek için bir bardak bir şey içelim... Hey! Sıcak su ile, şeker getir buraya... da güzel bir içki yapalım! diye açık kapıdan seslendi. Öyle bir sesle bağırmişti ki, adamın yapmacıklı babacanlığına karşı nefret duyduğu hâlde, Kustaa gülümsemekten kendini alamadı. Kustaa rakılı, romlu sıcak içkisini keyifle yudumladı. Kendini koyuvermiş gibi görünmekle beraber, tetikte duruyordu. Roimala babacan bir tavır takınarak, ayrı şart # larla, ayrı ayrı tekliflerde bulundu: taşınır mallar olmadan alabileceği gibi, taşınır mallarla birlikte de alabileceğini söyledi. Pazarlıkta bu sonuncu şekilde anlaştılar. Kustaa iyi bir iş yapıp yapmamış olduğunu söyleyecek durumda değildi; Roimala kendisine, öteki ihtiyar köylünün söylediğinden daha çok verdiği için, razı olmuştu. Roimala, kaporayı verdi; kontratı imza edecekleri günü de kararlaştırdılar.

Ertesi sabah Kustaa hiç bir pışınalık duymamıştı. Hilma'ya gelince; onun bu iş üzerinde düşündüğü yoktu; başına bir örtü örtmüş, çocukların hastalığı ile uğraşıyordu. Parayı görünce canlandı, köye gitmeğe hazırlandı, evde ne kahve kalmıştı ne de un. Şimdi nereye gidip yerleşeceklerine karar vermek gerekiyordu. Hilma, en iyisi şehire yerleşip orada bir iş bulmaktır, dedi. Kustaa, Roimala'nın, isterlerse sonbahara kadar iki oda ile mutfığı ellerinde tutabileceklerini söylediğini bildirmekle yetindi. Ama, daha güneyde bir ev buluncaya kadar burada kalmayı düşünüyordu. Güney dolayları çekiyordu onu. Küçük bir evle, biraz toprak alacak kadar parası vardı. Roimala bu konuda bir teklifte bulundu. Köyün dışında bir yerde, işlenmeyen arazisi vardı; bunun kulübesini satmaya hazırdı. Ya da biraz toprakla birlikte kiraya da verebilirdi... «Ormanlarıma da bakarsın...» demişti. Kustaa birşey söylemeden onun yanından ayrıldı. «Üçüncü çiftliğini» gözden geçirmeğe gelen Roimala:

— Odaları gezdim. Mutfığın yanındaki size yetecek kadar büyük. Bir odaya daha ihtiyacınız olmaz. Herkes anlıyor ki, yakında o kadar kalabalığınız olmayacak. Hasta çocukların durumu kötü... şimdi şu Plihtari'deki akrabalarına dikkat. Burada kendi evlerindeymiş gibi hareket ediyorlar; bir şey eksilirse sen sorumlu olursun; ben ^ çiftliği olduğu gibi satın aldım.

Kustaa hiç ses çıkarmadan dinledi, sonra Roimala kalkıp gitti. Kustaa eve dönünce sahiden iki çocuğun da can çekişmekte olduğunu gördü. Oğlan o gün öldü; küçük kız da ertesi akşam gözlerini kapadı.

Uzun bir aradan sonra hayat ağır baskısını duyurmaya başlamıştı. Hiçbir şeyin eksikliği duyulmuyordu. Hayvanlara ot verilebiliyordu, insanlar da yiyecek buluyorlardı. Hattâ lüks yapmak imkânını bile elde etmişlerdi. Hilma hâlâ çocuk gibi gözlemeye bayılıyordu; yaptığı gözlemler ağızda eriyordu. Hizmetçilere de veriyordu. Herkeste yeni bir umut doğmuştu. Daha doğrusu bekleme dönemi sona ermişti: hiç birbirinden ayrılmamış olan iki çocuk, şimdi yanyana anbarın döşemesi üzerinde yatıyordu; sıskacık vücutları soğuktan morarmıştı. Silja'nın sağlık durumu her zamanki gibi iyi idi. Bütün çiftlikte yeniden, Halanın gittiği

gün, Hilma'nın çiftlikte kesin olarak kalmaya karar verdikten sonraki mutluluk havası esmeğe başlamıştı. Şans Kustaa'ya yardım etti; çünkü tam istediği gibi rahat bir ev bulmuştu. Satış işleminin yapıldığı gün, komiser, daha güneyde, iki mahalle ötede satılık bir ev olduğunu haber verdi. Kahvesini içerken bu evin, çok tuhaf olaylardan sonra satışa çıkarıldığını anlattı. Ayrılırken de «Gidip, görün» dedi. Komisere çok güveni olan Kustaa öğüdünü tuttu ve görmeğe gittiği gün evi satın aldı. Şimdi herşey yolunda gidiyordu. Kustaa, taşınabilir şeyleri sıraya koydu. Roimala'ya kalanlarla, arttırma ile satmak istediklerini ayırdı. Satışın da, onbeş gün içinde, çocukların gömülmesinden sonra bir pazartesi günü yapılmasına karar verdi. Çünkü cenazeler pazar günü kaldırılacaktı. Cenazelerin kalkacağı günle satış gününe kadar geçen süre, aileyle birlikte, çiftlikte yaşayanların hepsi için tam bir dinlenme oldu. Bir ev aramak bahanesile dışarı çıkan Kustaa, veda etmek ister gibi topraklarında dolaşıyordu ; çünkü her şeye rağmen en aziz hatıraları buradaydı. Bu hatıralardan bazıları çocukluğunun ufak tefek maceralarına bağlıydı. Bir keresinde Vuorenmaa'nın evinin önünden geçerken bir hatırası canlandı: İlk çocuğunun doğumundan az önce bir Noel günüydü. Atma avluda su verdiği halde içeri girmek istememişti. Hilma köye gidip alışverişte bulunmuştu. Yerine göre, bazen arabayla, bazen de yaya gidiyordu. Bir gün Plihtari'ye gitti. Kocasını oraya gidişiyle ilgilenmemişti. Sonra doğramacı tabutları getirdi, çocukları giydirip, tabutların içine koydular. Sıskacık küçük kızın sırtında vaftiz elbisesi vardı. «Bu elbiseyi giydirebiliriz ona; artık vaftiz edilecek çocuğum olacak değil, hem de bu elbiseyi başkası için saklamak istemem.» İşte hizmetçi çekinerek bu elbisenin sözünü ettiği zaman Hilma böyle söylemişti. O günlerde Silja'yı el üstünde tutuyorlardı. Kustaa sık sık kucağına alıp gezdiriyor, hattâ sıkıca giydirerek dışarıda da dolaştırdığı oluyordu. Küçük kızla çok candan bir sevgiyle konuşuyordu. Hizmetçiler şaşıyorlardı buna. Çünkü o zamana kadar efendilerinin ne bir çocukla, ne de başka birle böyle içten konuştuğunu görmüşlerdi. Onlara çok dokunmuştu bu. Büyük olayların meydana geleceği günler yaklaşıyordu. Salmelus'un tarihî bir dönüm noktasına gelmişti. Kustaa'nın yandaşlarının hepsi Roimala'nın hizmetine geçmişler, onun hesabına çalışıyorlardı. Bunun için çocukları, hep asık suratlı ve durmadan söylenen Vuorenmaa mezara götürdü. Kustaa ailenin bindiği kızağı sürüyordu.. Hilma çok yorgundu; Silja'yı da bu dondurucu soğukta sürüklemek akıllıca bir iş olmamıştı; ama mezarlığa kadar gitmek gerekiyordu. Kustaa ile Hilma o gün babadan kalma çiftliğin sahibi olarak oradan ayrılıyorlardı; ertesi gün açık arttırma ile satış yapılacaktı. Kendileriyle birlikte geçen ömürlerinin bütün ürününü de götürüyor gibiydiler... Çok yaşlanmışlardı; Hilma'da artık, Kustaa'nın başını döndüren genç kızlık güzelliğinden eser kalmamıştı; yüzü buruşmuş, saçları dökülmüş, bir kiracı karısına benzemişti. Üstelik de kendi yaşındakiler gibi şışınanlayacağına, kemikleri meydana çıkmıştı. Kustaa da yaşlanmıştı ama, Almelus'ların çizgileri kaybolmamıştı hâlâ yüzünde. Dondurucu rüzgâr ve güneş yanaklarını kavurmuştu. Gençliğinde Kustaa'ya

bakarken zevk duyan ve kendisile ilgilenmesini isteyen bir kadın da mezarlığa gelmişti; Kustaa'yı yandan görüyordu; Kustaa başı açık, papazın duasını dinlerken, kadının kalbi heyecanla dolmuştu. Kustaa kilisenin ortasından geçip öndeki aile sırasına doğru giderken kadın kendisini seyretmişti.. Karı kocayı görerek, orada bulunanların çoğunun gözleri yaşarmıştı: Adamın sakın yüzünde belli belirsiz bir gülümseme vardı; bu kadın için de kimse, kötü bir şey söyleyemezdi. Plihtari'lerin kızları büyük bir çiftlik ailesini nasıl yönetebilirdi ki? Şimdi annesile babası arasında sıçrayarak yürüyen küçük kızı da seyrediyorlardı. Ailenin sağ kalan tek çocuğuydu. Ömründe ilk defa gördüğü şeyler hakkında annesile babasına yüksek sesle sorular soruyordu. Kara gözlü, pek tatlı bir kızdı; hem annesine, hem de babasına benziyordu. Ne yazık ki, atalarının çiftliğinde büyüyecekti. Birdenbire Taavetti ile Laura'nın nerede olduklarını, neden gelmediklerini, tabutların içinde kalıp kalmayacaklarını sordu; çocuğun sözleri kilisenin içinde çınladığı zamanbütün cemaat, ailenin kederini derinden duymuştu.. Sonra orglar çalınmaya başladı; Silja için bu unutulmaz bir hatıra olmuştu. Hiç şüphesiz Kierikka fırınının yanındaki odada son nefesini verdiği o sabah vakti; kırlangıçların cıvıldaşmaları arasında bu org seslerini de duymuştu. Ama şu anda yaşıyordu; iki kardeşinin yaşamadığını anlayamıyordu. Dönüşte, mezarlığın önünden geçerken, gidip onları da alalım, dedi. Annesi, onların göğe çıktıklarını ve artık bir daha gelmeyeceklerini söyledi. Silja, eve gelinceye kadar hep bunu düşünmüştü. Geri gelip de gökyüzünde gördükleri güzel şeyleri anlatmayacak olduktan sonra neye yarardı oraya gitmiş olmaları? Eve yalnız başsağılığına akrabaları gelmişti. Roimala da ansızın çıkageldi.

«Daha çok gelen olur; sanmıştım» dedi. Çara, Finlandiya'nın haklarına saygı göstermesi için verilecek bir dilekçeye imza attırdı. Kustaa bunun ne ol. duğunu biliyordu; ama önem vermedi. Gidip mürekkeple kalem getirdi; yazmaya başladı. Hilma içeri girip: «Hâlâ bitmedi mi Roimala'ya verdiğin kâğıtlar?» diye sordu. İhtiyar öfkeli bir tavırla: «Roimala için yazmıyor bu kâğıdı, dedi — hem sonra bana verdiği kâğıtlar Kustaa için Plihtari'ye verdikleri kadar zararlı olmaz.» Sonra her zamanki gibi öksürdü. Pazar akşamı her zamanki gibi geçti: Güneş, ışınlar ile, salonun döşeme tahtalarını yüzyıllardan beri olduğu gibi o akşam da aydınlatmıştı. Arkalığına, ustaca iki rebap oyulmuş olan iki salıncaklı koltuk yine yerli yerindeydi. Tahtalarda koltukların tekerleklerinin ve adamların ökçelerinin izleri görünüyordu. Duvar saatinin tiktakları yine duyuluyordu; takvim duvarda asılıydı. Ama herşeyde bir başkalık vardı; görünüşteki bu huzurun ardından huzursuzluk gelecekti; âdeta bir idam cezasının beklenişi gibi sıkıntılı bir hava hâkimdi ortalığa. Roimala, dışarı çıkarken Kustaa'ya:

— E, yarın sabah değil mi? diye sordu.

Kustaa gülümseyerek:

— Saat dokuzda başlayacaklar; dedi. Hilma, sert bir şey söyleyerek dışarı çıktı; ama ne dediğini duyan olmamıştı. Açık arttırma çok ilgi çekici olmuş, bir çok

kimse toplanmıştı. Tellâl, şaklabanlıklarım dinliyecek epey dinleyici bulmuştu. Hafifçe sarhoş adamın biri, arttırmaya konulan şeyler ortaya çıktıkça bir şaka savurup oradakileri güldürüyordu. O gün kendisi için pek eğlenceli geçen İivari Piihtari hiç de iyi hareket etmiyordu; zaman zaman kendisine atılan taşlara, hiç gözünü kırpmadan cevabı yapıştırıyordu.

Kaym'la enişte o gün son defa olarak karşılaşmışlardı; aralarında ufak bir kavga da geçti. Kustaa'nın bulunmadığı bir sırada, satış memuru bir tezgâhla, bazı marangozluk âletlerini arttırmaya koymuştu. Kustaa bunları elinden çıkarmak istemiyordu. İivari'ye gitmemesi için arttırmaya katılmaya karar verdi.

— Kapı dışarı edileceğine göre tezgâhı ne yapacaksın? İivari'nin bu sözleri üzerine omuzdaşları kahkahayı bastılar. İivari, aklın almayacağı bir fiyat söylemişti; Kustaa derhal arttırdı; çünkü tezgâhını elden çıkartmak istemiyordu. Serseri oğlan:

— Verebilecek misin sanki bu parayı ? diye sordu. Biraz fazla ileri gidiyordu ama kalabalığın içinde İivari'nin bu terbiyesizliklerine gülebilecek kimseler vardı; bunlar yeniden kahkahayı salıverdiler. Kustaa'nın yüzü hafifçe kızarmıştı; yüzünden gülümsemesi silindi. Namuslu insanlar, iki evlâdını gömüp, çiftliğini satışa gıkaran adama acıyorlardı. Kustaa:

— Yanılmıyorsam senden bir alacağım olacaktı! dedi. Bu söz üzerine, gülüşmeler birden bıçakla kesilmiş gibi duruverdi.

Herkes on yıl kadar önceki şu İivari serserisinin yüz kızartıcı işini düşündü. Bir topluluğun vicdanı çabucak kararını değiştirebilir: bu cümle herkese Piihtari'nin kızını almaktan vazgeçmiyen ve kaynının tazminatını öderken bundan kendisine bir çıkar sağlamayı aramayan Kustaa'nın güzel davranışım hatırlatmıştı.

Kustaa'nın, kaynının hesabına nasıl iki kere önemlice bir tazminat parasını ödediğini söylemesi, giderayak, onun için iyi bir hava yaratmıştı. O zamana kadar kimse bunun sözünü ettiğini duymamıştı.

— Eh, peki öyleyse, şu hırdavatların senin olsun, dedi ve bunları söyliyerek, sözlerini onaylatmak ister gibi dönüp orada bulunanlara baktı. Ama herkes şimdi Kustaa'dan yana olmuştu. Oradakilerin çoğu İivari'nin haline kahkahayla güldü. Bu olaydan sonra Kustaa tezgâhını daha çok sevmişti. Yeni evinde, ilk zamanlarda bunu çok kullanmıştı. Taşımak zahmetine değmiyecek bazı ev eşyasile bazı âletler yapmıştı; komşularına da yaptı, böylece onun becerikli bir adam olduğunu anladılar. Salmelus'tan bazı güzel tahtalar getirmişti. Bunlar buhran zamanında kullanılmamıştı. Bazıları babasının zamanından kalmıştı bu tahtaların. Ayrılış sırasında Hilma bir parça ağladı; bu, önüne geçilmez bir olay karşısında zayıf bir insanın boyun eğişinden başka bir şey değildi. Başkasına bıraktığı inekler için ağlamıştı; çocukların soğuk havalarda eve aldıkları kedi için ağlamıştı, orada bıraktığı ölmüş çocukları için ağlamıştı; şimdi şu kucağındaki iri güzel gözlü Silja için ağlamıştı. İşte bir sonbaharda genç bir kızken girdiği ve âdeta tabiat üstü bir kuvvetin etkisile büyülenmiş gibi olduğu çiftlikten böyle ağlayarak ayrılıyordu. İhtiyar çiftlik sahibinin ruhu ve söylemediği sözler, Hilma'nın anormal bir şekilde girdiği evin havasını

doldurmuştu. Şimdi buradan zayıf, kemikleri dışarı uğramış, gözyaşları içinde ayrılıyordu. Annesile kız kardeşi bir yol kavşağında, uzaktan onu uğurlamışlardı. Onlar da yaşlanmışlardı, ama hiç değişmemişlerdi. Tilta yine eskisi gibi kötülük etmeğe hazır olduğu gibi, küçük kız da eskisi gibi patavatsızdı. İki kadın, Hilma'ya yaklaşmaya cesaret edememişlerdi. Eşyayı taşıyan kızağı Vuorenmaa sürüyordu; Kustaa da çoluk çocuğuyla birlikte başka bir kızaktaydı.. İhtiyar Vuorenmaa ciddiye; kendisinin Salmelus ailesinin eski geleneklerinden son kalıntıları temsil ettiğini düşünüyordu.

Çiftlik gözden kaybolmuştu. Bir süre sonra Plihtari'lere sapan yolu da geride bıraktılar. Bu sırada Hilma gözyaşlarını sessizce içine akıtırken, hıçkırarak ağlamaya başlamıştı. Çünkü içinden buraları bir daha göremeyeceğini, yabancı, bilmediği yerlerde gömülüp kalacağını seziyordu. Kustaa hiç konuşmuyordu; Siîja'nın başlığını düzeltti; çünkü şiddetli bir rüzgâr vardı; ama bu pek de gerekli değildi. O bu günü hiç de sıkıntılı bulmuyordu. İç savaşını sonuna kadar yürütmüştü; nereye gittiğini biliyordu; kendini kurtulmuş hissediyordu. Hilma uzun zaman hıçkırarak ağladı. Vuorenmaa, sebepli sebepsiz hayvana öfkeleniyordu. Yol kavşağında Hilma'nın iç çekişini gördüğü zaman çenesi titremiş, gözleri buğulanmıştı. Plihtari'nin kendi kaderile, efendilerinin hayatı üzerinde oynadığı rolü hatırlamıştı.

Yol Salmelus arazisinin içinde bulunan bir ormandan geçiyordu. Ağaç kesen bir takım adamları görmeseydi Kustaa buna dikkat etmiyecekti. Bunlar, Roimala'nın adamlarıydı, bir kaç tanesi de Kustaa'nın hizmetinde çalışmıştı. Devirdikleri büyük bir çamın dallarını kırıyorlardı. Kızakları görerek işlerini bıraktılar. Boş gözlerle eski çiftlik sahibinin ve ailesinin gidişini seyrettiler, sonra da kafile umduklarından daha çabuk geçip gitmiş gibi bir süre daha kımıldanmadan durdular. Kustaa'nın sükûneti biraz kayboldu; sanki anbarın kapısını aralayıp da babasının yerde yatan ölüsünü görmüş gibi olmuştu. Bir an kendi ölümünü düşündü. Nasıl, nerede ölecekti? Hilma yatışmıştı. Vuorenmaa atı kendi haline bırakmıştı. Gün akıp gidiyordu, gidecekleri yere yaklaşıyorlardı. Yolculuğun sonuna doğru uykuya dalmıştı.

Uyandığı zaman, annesi ile babasını bir arada çalışırken görmek ne kadar tuhaf şeydi! Her şey yolunda gidiyordu. Ama aslında annesi patates soyarken öksürüyordu, sonra bir yeri ağrıyormuş gibi bir hali vardı. Ama Silja biliyordu ki, yatağından fırlar da annesinin yanına koşarsa, annesi işini bırakıp onu sevip okşayacak, babası da gülerek annesile ikisini seyredecekti. Sonra da Silja'yı kucağına alıp, dışarı çıkacak, şu güneş ışığının durmadan aktığı güzel yere götürecekti. İşte Silja'nın zihninde gayet berrak olarak yer eden ilk durum bu oldu, bunu bütün ömrü boyunca hatırlayacaktı. Sonra babasının kendisine bütün evi gezdirdiğini, durmadan konuştuğunu, kardan acaip bir şey yaparak eğlendirmek için ona attığını da hatırlayacaktı. Bütün bunları hatırlayacaktı da, nasıl olup da yataktan çıkıp babasının kucağına geldiğini bir türlü bilemiyecekti. Böyle bir şey hatırlamıyordu. Çünkü annesi, her zamanki gibi ne kucağına almış, ne de öpmüştü, Silja'nın uyandığı zaman gördüğü asık yüzlü halile onu

giydirmişti. Patates soyan yorgun bir kadın. İşte Silja'nın annesile ilgili en son hatırası buydu. Hilma bir süre daha yaşamıştı. Ama küçük kız bunu hiç hatırlamıyordu. Yakınlardaki gölün buzlan gevşeyip de ihtiyatlı kimseler artık üstünde yürümez olduğu ve gözüpek olanların atlarını yüzdürdükleri günlerde Hilma Salmelus bir daha kalkmamak üzere yatağa serildi. Bu son hastalık Kustaa'nın hayatında çok önemli bir olay, en büyük bir acı oldu. Şimdi de Roimela ile çiftliğin satış sözleşmesini imza ettiği günkü gibi büyük bir çöküntü hissediyordu; ama bu sefer duyduğu şey bir küçülme filân değildi; bu Kustaa Salmelus'un çileli hayatı kesin bir dönüm noktasıydı. Bir zaman, bu adam, güzel hizmetçi kızın, omzundan eğilerek elindeki koşumu bırakmış ve sonra sevmişti o kızı. Şimdi yardımsever bir komşu kadın onu, yanağım cançekişen karısının buz gibi alnına dayarken görüyordu. Hilma kendini hiç kaybetmemişti, kocasına elinden geldiği kadar gülümsemeye çalışıyordu. Bu sahenin üstüne gelen yabancı kadın, o gülümseyişin ne anlattığını anlayamamıştı.

Bu sırada Silja dışarıda oynuyordu. Şaşılacak bir şey görmüştü. O gün göl tarafından acaip, sürekli bir gürültü geliyordu; bu zaman zaman korkunç çatırdılarla kesilen bir gürültüydü. Kızcağız, bunun o kadar etkisi altında kalmıştı ki, başka hiç bir şeyi duymaz, görmez olmuştu. Annesinin, götürülüşünü hiç hatırlamıyordu. Akşamleyin babası, annesinin de Laura ile Taavetti'nin yanına gittiğini söylemişti. Ama o gün, Silja için, öğleden sonra duyduğu gürültünün sebebini öğrenmek daha önemliydi. Kustaa onu yatırırken, buzların çözüldüğünü anlattı. «Biliyorsun ya yaz bittiği zaman soğuk oluyor, çok soğuk. Çiçekler ve kelebekler ölüyorlar; göller de donuyor, işte bizim göl de sonbaharda böyle donmuştu. Ama sonra güneş çıkıyor, ortalık aydınlanıp ısınıyor... Göldeki buzlar eriyor; erirken de çatırdayarak, gürültü çıkarıyor...» Kustaa bunları anlatırken biricik çocuğunun, biricik yakınının çoktan uyduğunu görüyordu. Babası çiçeklerden ve kelebeklerden söz ederken dalıvermişti. Sanki küçük, bu sevimli arkadaşlarına, ağır ağır gittikleri ölüm yolunda eş olmak istemişti. ilkbahar epey ilerlemişti. Küçük evinde yaşayan Kustaa Salmelus yaşlanıyordu gittikçe. Bütün o dertlerden kurtulmuş gibi hissediyordu kendini. Bunların baskısını ilk defa ne zaman duymaya başladığını pek iyi hatırlamıyordu. Hayatını kaplayan bulutlar arasından derin bir mutluluk içinde yaşadığı zamanları hatırlıyordu: Gençliğimin yalnızlık içinde geçen ışıklı günleri. Evet, o zaman yalnızdı ve yalnızlıktan da hiç kurtulmamıştı; işte o güzel ışıklı günler birer birer uçup gitmiş, ihtiyarlık gelmiş çatmıştı.

İlkbahar ilerliyor, tabiatın hayatı gelişiyor, yoğunlaşıyordu. Silja da eskisinden daha çok büyüyüp serpiliyordu. Ona yeni bir entari almak gerekmişti. Çünkü kışın giydiği elbise karın altından çıkan toprağa benzemisti. Ona yeni ve daha tatlı renkli bir elbise almak gerekirdi. Tıpkı evin kenarındaki gri toprakta biten çiçekçikler gibi. Bir pazar sabahı köydeki terzi kadına gitmek gerekiyordu. Terzide çok eğlendiler: küçük hanımın ölçüsü alınırken, orada bulunanlar çok neşelenmişlerdi. Ağırbaşlı bir köylünün böyle bir sipariş vermesi pek dokunaklı bir şeydi. Kustaa ile Silja gittikten sonra, «İşte böyle, bu zavallı kızcağız buraya

geldiklerinden az sonra annesini kaybetti,» demişler, «ama, babası çok iyi bakıyor» diyerek de sözlerini tamamlamışlardı. Sonra da bu yeni gelenler hakkında bilinenler anlatılmıştı. Biri filân yerdeki çiftliklerini satmak zorunda kaldıklarını söyledi; bir başkası da Kustaa'da pek öyle iflâs etmiş bir adam hali olmadığını, herhalde küçük bir rantieye olduğunu ileri sürdü. Çiftliğini işletmekten vazgeçmişti; çünkü karısı hasta düşmüş, çocukları ölmüştü; bunun üzerine küçük bir mülk satın almıştı.

Silja Kustaa eve dönerken birbirlerine gördükleri şeyler hakkındaki düşüncelerini söylüyorlardı; küçük kız:

— Neden gölün üstü sanki binlerce pırıltılı hayvancık dans ediyormuş gibi parlıyor? diye sordu.

— Üstünden bir dalga geçiyor da ondan, dedi. Bunu söyliyerek elile bir dalganın hareketini gösterdi. Dalganın her kırışığı bir ayna gibidir, güneşi yansıtır. Dur, eve gidelim de sana göstereyim.

Silja türkü söyleyip sıçrayarak önde gidiyor, Kustaa da ağabeyi gibi keyifli keyifli arkasından yürüyordu. Eve gelince babası, aynayı duvardan indirdi; gölün üzerindeki pırıltıların nasıl meydana geldiğini göstermek istiyordu.. Ama az sonra öğrencisine gülümsemekle yetindi; şimdi sadece aynanın duvara çarpıp kırılmamasına dikkat ediyorlardı. Silja, duvardaki, yerdeki, ocağın köşesindeki ışık oyunlarıyla büyülenmişti âdeta. Güneşin ışınlarını babasının ceketine, çenesine düşürdüğü zaman son derecede sevinmişti; artık ona dalgayı filân anlatmak imkânsızdı... Aynanın yansıttığı ışınları babasının gözlerine düşürerek onu, gözkapaklarını kırıştırmak, başını çevirmek zorunda bırakıyordu... aynayı karyolanın ayak ucuna, tezgâha, sonra yine babasının yüzüne tuttu.

Kustaa kızının bu kadar keyiflenmesine hayret etmişti. Doğrudan doğruya düşünmemişti bunu. Ama, insana heyecan veren bir şeyler vardı onun halinde... Çocuk o zamana kadar böyle ışıkla oynamamıştı hiç. Ayna duvarda asılı olduğu zaman, hiç güneş vurmazdı üstüne... Silja'nın oyunu oldukça uzun sürdü. Babası nihayet son verdi bu oyuna. Çünkü arkasından oynattığı için aynayı kırabilirdi. Büyük bir engele rastlamadan böyle yaşayıp gidiyorlardı. Kustaa, yemek hazırlamadığı zaman hep tezgâhının başında çalışıyordu. Mümkün olduğu kadar evin içine yabancı birini sokmak istemiyordu. Gerekli zaman köyün öteki ucunda oturan ihtiyar Miina kadını gündelikle tutuyordu. Bundan başka, o yakınlarda ihtiyar köylü bir karı koca vardı; bunlar Salmeius ailesile vaktiyle ahbaplık etmişlerdi. Kadın, zaman zaman Kustaa'ya taze ekmek gönderiyordu. Kustaa kendisine bir salıncaklı koltuk hediye etmişti; ihtiyar kadın zaman zaman buna oturup dinlenirdi. İlk yazı Kustaa ile Silja başbaşa geçirdiler. Küçük kız birçok kuşun ve çiçeğin adlarını öğrendi. Sonra balık tutan çocukları da seyretti, bu çocukların başlarında geniş kenarlı şapkalar vardı; pantolonlarmm paçası sıvalıydı; suyun kenarını arşınlarken, yukarıdan kendilerini seyreden, bu iyi giyimli küçük kıza merakla bakıyorlardı. Bu afacanlar, o dolaylara yeni taşınmış olan ihtiyar adamla kız çocuğundan söz edildiğini duymuşlardı; herkesten uzak yaşadıkları da söyleniyordu. Sonra hasat zamanı geldi. İyiliksever köylü

Kustaa'dan gelip kendisine biraz yardım etmesini istedi. O da bunu kabul etti. Çiftliğe beraber giden Silja, orakçıların çocuklarının yanında kalacaktı; bunlar arasında Miina'nın babalan ölmüş iki çocuğu da vardı. Kustaa öğle uykusuna yattığı zaman etrafında fır dönen Silja babasına, «bu çocukların babası da annem gibi kilisenin mezarlığında mı yatıyor?» diye sordu. Kustaa gülümseyerek: «Herhalde» dedi. Gülümseyişini yanı başında yüzükoyun yere uzanmış adamlardan saklamıştı. İçgüdüğü ile çiftlik sahibi olduğu zamanki gibi hareket ediyordu. Tezgâhını bırakıp, işin sıkışık olduğu o günlerde orağa yapışmış olan geveze bir terzi «Hayır, Kokkinen'in tarlalarında kök söküyor,» dedi. Eskiden olsaydı, Kustaa yerinden kalkıp hiç cevap vermeden oradan giderdi. Bunu görenler de «patronun hoşuna gitmedi» derlerdi. Ama artık patronluğu filân kalmamıştı, o da ötekiler gibi bir orakçıdan başka bir şey değildi. İşbaşı çanı çalmcaya kadar nereye gidebilirdi ki? Çaresiz orada kalacaktı, kızı da, «babasız çocuklara» katılmaya kadar yanında oturacaktı. Ama Kustaa'nın keyfi pek yerinde değildi. Silja kendisine «Ama onların babaları var?» diye sorunca; sesine ayrı bir ahenk verip: «Terzi iyi bilir bunu,» dedi; sonra da Silja'ya: «Sen de kes bu sorularını» artık diye çıkıştı. Çocuk hiç ses çıkarmadan uzaklaştı; ama Miina'nın çocuklarının yanına hemen gitmedi. Orada bulunan öteki adamlar hiç konuşmuyorlardı. Kustaa Salmelus hakkındaki görüşlerinde küçük ama önemli bir değişiklik olmuştu. Akşam yemeğinden sonra, orakçılar eve yakın ekinleri biçerken, çocuklar da onlara doğru geldi; Silja da hep babasının yanında durdu. Yaz geçti; anbarların bacasından duman tütmeye başladı. Oradan oraya sıçrayan bir kuş yavrusu, Silja dışarıyı seyrederken gelip pencerenin önüne kondu, başını eğerek odanın içine bakmaya başladı. Ekmek kırıntısı ile biraz et parçası getirmeğe giderken babası: «İskete bu kuşun adı» dedi. Kustaa oradan ayrılır ayrılmaz, kuş yavrusu, bir ayağıyla üstüne basarak bir et parçasını gagalamaya başlamıştı. Bu kuş, bütün kış boyunca Silja'ya çok iyi arkadaş olmuştu. Onun tek başına yaşadığını sanıyordu. Küçük Silja daima kıyıda uzaklaşarak, hayatın okyanusunda teknesini yüzdürüp gidiyordu. Duyuları keskinleşmiş, bilgileri artmıştı. Etrafını çeviren dünyadan edindiği izlenimler beyninde iyice yer ediyordu. Yalnız bunlar . dan bazıları o kadar derin bir yere gömülüyordu ki, küçük kız büyüdüğü zaman bunları hatırlayamayacaktı. Ama, bu izlenimler yine de etkilerini hissettireceklerdi. Bu ilk kış, Silja'nın şuurunda bir boşluk meydana geldi. İsketeler hemen hemen bir haftadanberi evin köşesinde boşuna cıvıldaşıp durdular, pencerenin önünde sıçradılar, kendilerine bir şey verilmesini beklediler. Hiçbir şey veren olmadı. Odanın içi çok sakindi; baba ihtiyatla yürüyordu. İsketelerden biri, gün batmaya kadar boynu bükük bekledi durdu; sonra geceleyin tünediği yere kadar uçup gitti. Bununla beraber Silja bütün bu süre içinde gece gündüz evdeydi. O gece uyandı. Bir daha ne vakit uyuduğunu bilmiyordu. Etrafını çeviren yerleri çok iyi bildiği halde, ilk defa görüymüş gibi geliyordu ona.

Vücudu yanıyordu; ağzı kupkuruydu, ama bir şey istemedi. Ortalık karanlıktı, pencereye yaklaşınca garip bir aydınlık gördü. Kocaman bir göz camdan içeri

bakıyordu sanki; ama Silja yatağından onu göremiyordu. Bu aydınlık pencereden sızıyordu; beyaz fon üzerinde de oturan birinin profilini gördü. O anda bir çatırdı duyuldu; sanki bütün bu bembeyaz sükûnet bu gürültüye bir hazırlıktı.. Silja birden yerinden sıçradı; yatağında uzanıp yatan kız çocuğuna bakan pencerenin önünde oturan adam da ayağa kalktı. Silja bunun babası olduğunu anladı. Kustaa gelip alınını, göğsünü yokladı; sonra masanın üstündeki fincanı alıp, kızının başını elile tutarak su içirdi. Sonra Silja kendini kaybetti. Adam da yerine oturdu. Uykusu yoktu. Kızı çok hastaydı. O da mı kendisini bırakıp gidecekti yoksa? Tek başına kalacağını düşünmeye başlamıştı; bu düşünce karın üstünde kayar gibi ilerliyordu kafasının içinde. Her zaman olduğu gibi yapayalnız kalacaktı. Bu onun için ölüm demekti. Yalnız bu küçük kız hayata bağlıyordu onu. Şimdi tek başına oturan adamın içi gittikçe daha çok karanyordu. Silja'nın soluklarını güçlükle duyabiliyordu. Hasta çocuk arada bir inlemekteydi; cansız cansız çektiği acıyı anlatmaya çalışıyordu. Küçük ruh vücutunun sıcaklığına sığınmıştı ama, yine de soğuktan donuyordu.. Mirasçısı olduğu Salmelus çiftliğindeki büyük odada sanıyordu kendini. Yapayalnızdı orada; kapı açık kalmıştı; içeri karlar doluyordu. Sonra bir kedi vardı. Tanımadığı, köpek kadar kocaman bir kedi. Tüylerinin rengi de çok korkunçtu: sarı ve gözleri gibi yeşil. Ağzının etrafı da yeşildi. Üşümüş gibi durmadan miyavlıyordu, sonra çocuğu gördü; bir farenin üstüne atılacakmış gibi sırtını kabarttı; kimıldamadan yatan küçük kızın üstüne atıldı, göğsünün üstüne oturdu yalanarak mırıldanmaya başladı. Çok ağırdı; bütün ağırlığı ile gerindi. Sonra ayaklarını uzatarak pençelerini kızın yanlarına geçirdi. Babası lambayı yaktı; yatağın yanına oturdu, ellerini kavuşturdu. Şimdi kalbini büyük bir sevgi dalgası doldurmuştu. Küçük kıza dokunmadı, çünkü onun canı ile uğraştığını biliyordu; ama, etten kemikten kolları ile olmasa bile, onu düşüncesiyle kucakladı. Hiç bir zaman beceremediği bir iki duayı okumak istedi. Kızının bir fidan gibi büyüdüğünü, serpilip güzelleştiğini görmüştü; ruhu ateşler içinde yanıyordu şimdi. Bir umut doğmuştu içinde; ateşli bir dua gibi bir şeydi bu. O anda yaptığı kötü hareketleri de düşündü; bu yavrucağı kasıp kavuran ateşin onun günahlarını da temizleyeceğini düşündü.

Gün ağarmak üzereydi. Baba, hastanın ter içindeki göğsünü bir kere daha yokladı. Tecrübesizliğiyle birlikte çocuğu rahat bırakmanın iyi olacağını düşündü; sadece soğuk almasın diye üstünü sıkıca örtmeliydi. Derin bir şefkatle bakıyordu kızma... Kendini bir kadın, bir ana gibi hissediyordu. Sobayı yaktı, hasta uyandığı zaman değiştirmek üzere temiz çamaşır getirdi. Uyanık kalabilmek için kuvvetli bir kahve pişirdi. Her şey yolundaydı. Silja düzgün soluk alıyordu; gömleği ısıttı, ama nasıl değiştireceğini bilemiyordu. Silja'ya da bir damla kahve vermeği düşündü. Hastanın ateşi düşmüştü; nöbetin bu kadar hızla geçmesi babasını oldukça kaygılandırmıştı. Bir yudum kahve içince kuvveti yerine geldi, sevinç içinde, tane tane konuşmaya başladı. Ufak tefek cümleleri, tıpkı tanyerinin ağarışı gibi umut veriyordu. Az zaman sonra yaz gelecekti.

—O zaman ölsem bile beni soğuk anbara koymazlar.

Silja isketeleri hatırladı; bunlara yiyecek verildi mi diye sordu. Babası, unuttuğunu düşünerek güldü. Bunu yerine getirmek için hemen harekete geçti ve az sonra Silja'ya herşeyin yolunda olduğunu söyledi; yalnız biraz beklemek gerekiyordu. «Kuşlar, sen hasta olduğun zaman rahatsız etmemek için gitmişler, ama iyi olduğunu öğrenir öğrenmez mutlaka gelirler. Şimdi, dinlen, yoksa yeniden nöbet gelir.»

Kuşlar gelmekte gecikmediler. Silja onlara bakmayı o kadar istemişti ki Kustaa, onu kucağına alıp pencerenin önüne götürmek zorunda kaldı. Silja gülerik seyretti kuşları; ciğerleri dolu olduğu için, gülerken sesi boğuk boğuk çıkıyordu. Sonra daha hızlı soluk almaya başladı. Kustaa, hafif bir çarpıntı geldiğini hissederek çabucak yatağına yatırdı. Yine o gün, iyiliksever köylü kadın olan bitenleri öğrenerek, küçük kıza tatlı getirdi. Baba kızı büyük karyolada uyur buldu. Silja babasının yanında yatıyordu; Kustaa, kolunu kızının başının altından geçirmişti. Bunu o kadar ustalıkla yapmıştı ki, bir çok kadın beceremezdi; iyi kadın onları uyandırmadan önce böyle düşünmüştü.

Kustaa'ya kızı yeniden doğuyormuş gibi geliyordu. Silja'ya bakarken, bu son çocuğumu da kaybetsem ne yapardım, diye düşünüyordu. Fakat yataktan kalkabildiğine göre daha yeri var demekti bu dünyada. Kustaa zaman zaman bütün ruhu ile derinden derine dua eder gibi bir hal alıyordu. Ama bu basit adam farkında değildi bunun; bir takım dileklerde bulunuyordu. İşte o zamanlar vicdanının iyi karşılamadığı bazı işlerini hatırlıyordu.

İyileştikten sonra Silja hızla serpilip gelişti. Yavaş yavaş evin daracık çevresinin dışına çıkmaya başladı. Bu da Kustaa'yı, kızma daha çok gözkulak olmak zorunda bırakıyordu. Çünkü Silja'nın, Miina'nın çocukları gibi köyün içinde dolaşmasını istemezdi. Fakat Silja'ya yapmaması gereken şeyleri anlatmakta güçlük çekiyordu. Bu yüzden Silja bir kaç kere yolunu kaybetti. Pazar akşamları Miina'nın çocuklarile birlikte köyün kenarındaki bir oyun yerine gidiyordu; onun için çok eğlenceli, yepyeni bir yerdi burası. Babası kendisini ormanın kenarından çağınncaya kadar burada oynuyordu. O vakit bütün çocuklar oyunu bırakıp babasının yanına gidip Silja'ya acıyarak bakıyorlardı. Bu, dayaktan daha ağır bir cezaydı. Hoş hiç dayak yediği yoktu ya. Kustaa kızının elinden tutar, yer yer su birikintilerile kesilen gölgeli yoldan eve dönerlerdi. Bastığı yere dikkat etmeyen küçüğün ayakkabısının içine çamur dolardı. Nihayet tek kelime konuşmadan eve dönerlerdi. Silja eve kirli ayaklarıyla girer; ama babası bir leğen su getirerek ayaklarını yıkamasını söylerdi.

Silja büyüdükçe bu çeşit olaylar da sıklaşıyordu. Çünkü Kustaa kızını doğrudan doğruya terbiye edemiyordu. Artık Silja'nın okuma yaşı gelmişti. Babası köyden güzel bir alfabe aldı; harfleri ve okunuşu öğretti. Arada bir Silja'nın arkadaşı olduğu bir kız çocuğu da geliyor, beraber derse çalışıyorlardı. Bu buluşmalardan sonra Kustaa, kızının kendisinin öğretmediği, hattâ anlamadığı şeyleri bildiğini görüyordu. O zaman ona, Silja gizli kapaklı bir iş yapmış gibi geliyordu.

Silja önce gezici bir okuldan ders almıştı. Sonra iki kilometre ötedeki başka bir bucağın okuluna gitmeğe başladı. Son sınıfa giderken, baharın başlangıcında bir pazar günü, baba ile kız arasında, o zamana kadar hiç görülmemiş bir olay oldu. Dışarıda karlar erimeğe başlamıştı. Kustaa, âdeti olduğu gibi yatağa uzanmıştı, Silja da dalgın dalgın kitaplarını gözden geçiriyordu. Vakti olduğu için, o günkü dersinden başka şeyler okuyor, arada da babasına bir iki kelime söylüyordu. Şayet cevap vermek gerekmiyorsa, Kustaa hiç ses çıkarmayarak, gözleri kapalı yatıyordu; ama Silja kendisine doğrudan doğruya bir şey sorarsa, göz kapaklarını aralayarak cevap veriyordu. Bu sırada Silja kutsal tarih kitabını karıştırıyordu. Kitabın içinde bir de Filistin ve Kutsal yerlerin haritası vardı. Silja bu harita üzerinde bir çok şeyler soruyordu:

— Hâlâ Kudüs yerinde duruyor mu? Ya Betlheem?

— Elbette, madem ki haritada gösterilmiş.

— Neden Kutsal yerler denilmiş? Kustaa uzun uzun açıklamalara girişti, ama bu, bilgisindeki eksiklikleri ortaya koymaktan başka bir şeye yaramadı. Ama bereket versin birden aklına bir şey geldi. Kustaa mezamir kitabının sonunda Kudüs'ün yıkılışından uzun uzadıya söz edildiğini hatırlamıştı; vaktile annesi bir pazar günü bunu kendisine okumuştı. Kalkıp dolaptan kaim kitabı aldı; Silja merakla ona bakıyordu; Kustaa kitapta o hikâyenin yerini bularak kızının önüne koydu; parmağı ile bir parçayı göstererek okumasını söyledi. Sonra gidip yatağına uzandı.

Silja okumaya başladı ve mezamir kitabında şu hikâyeyi okuyarak hayret içinde kaldı: «İmparatorun emri üzerine Vespasien Galile'ye gitti; burası çok kalabalık bir ildi; burayı yakıp yıktı; insanları boğazlattı; taş taş üstünde bırakmadı. Bir keresinde çoğu güçlü kuvvetli askerler olmak üzere elli bin Yahudiyi kılıçtan geçirtti. Düşman genç, ihtiyar demeden, gebe kadınlardan, beşikteki çocuklara kadar öldürüyordu. Altı bin kişiye bir kanal açtırttı. Otuzbin Yahudi askeri esir olarak satıldı; elli bin kişi umutsuzlukla kendini uçurumlara attı... sonra Oadara şehrini ele geçirdi. Burada, yardımcısı Placide ile birlikte, kaçarken yakalattığı otuz bin kişiyi öldürttü; iki bin kişiyi de esir aldı; elinden kurtulabilenler de kendilerini Ürdün nehrine attılar, akıntı cesetlerini ölü deniz adı verilen Lût gölüne kadar sürükledi.»

Silja okumasına devam ediyordu. Babası yatağa uzanmış" dinlemekteydi. Kız, gerekmediği yerlerde de soluk almak için duruyordu. Hikâyenin sonuna gelmişti: «Kimse kötünün cezasız kalacağını sanmasın. Çünkü Kâfirler de Kudüs'ün akıbetine uğrayacaklardır. Bunun üzerinde ciddî olarak düşünceli, bunu zihnimize yerleştirmeli, günahlarımızdan dolayı pışınanlık duyarak gerçek hıristiyanlık yoluna girmeliyiz. Âmin.»

Bundan sonra Silja son sayfaları da hızlı hızlı çevirerek, bir çocuk türküsü melodisiyle bazı şürleri okudu. Sonunda da: «Tanrıya şükürler olsun!» dedi. Silja kalın kaplı kitabı birden kapadı. Kustaa okunan metnin etkisini arttırmak ister gibi, kımıldanmadan yatıyordu. Silja'nın yanakları alev alev yanmaktaydı, bir an odanın içinde dolaştı, ne yapacağım bilmiyormuş gibi bir hali vardı.

Avluyu eriyen karlar kaplamıştı. Vakit öğleyi geçmişti, ama dışarıyı günlük güneşlikti, hava berraktı.. Silja yün atkısını başına sardı, eldivenlerini eline geçirdi; bir taraftan da babası kendisini görüyor mu diye ona bakıyordu. Fakat Kustaa kımıldanmadan sırt üstü yatıyordu. Gözleri kapalıydı, başı biraz öte yana dönüktü. Silja, çenesinin altını, burun kemerini ve göz çukurlarını görebiliyordu. Avluya çıktı, kayaklarını aldı, tasasızca, donmuş göle doğru kaymaya başladı. Yerler çok kaygın olduğu için küçük kız yasak yola kadar gelmişti. Buzun üstünde kar kalmamıştı; kayaklar iyi kayıyordu. Burada su bile vardı. Sadece dar bir geçit gölün buzunu, kıyının buzuna bağlamaktaydı. Silja bu köprüye doğruldu. Okuduğu şeylerin verdiği sinirlilik hâlâ devam ediyordu; az sonra suyun kenarına gelmişti. Bir an durarak şakağının atışım dinledi, sonra, annesinin öldüğü gün duyduğu gürültüye benzeyen bir gürültü duydu. Daha zayıftı bu gürültü ama, gittikçe yaklaşıyordu. Kulağına kendisini suçlayan bir şeyler fısıldanmış gibi geliyordu ona... Kayakların aştığı geçit birden parçalanmıştı. Silja korkuya kapılarak kıyıya dönmek istedi; ama şimdi onu karadan koyu renkli su ayırıyordu. Üzerinde durduğu buz parçası kımıldamaya başlamıştı. Buzun gürültüsü ve kalbinin çarpıntısı arasında babasının sesini duyar gibi olmuştu. Nereye gitmeliydi? Bağırarak aklına gelmedi; bütün vücudu kasılmıştı, yanaklarından gözyaşları sızıyordu. Yoldan geçen İM kişi onu görerek bağırıldı. O vakit, Silja, ağaçların arasından evin kapısını görmeğe çalışarak bağırarak başladı.

Buz parçası ağır ağır yerinden hareket ediyordu... Yoldan geçen iki adam kıyıya doğru koşmaya baş'amışlardı. Buzun kenarına yaklaşacakları sırada, Kustaa Almelus onları geçti; başı açık, sırü paltosuz, gözlerinden ateş saçarak koşmuştu. Öteki adamlar yetişeneden, buzdan sala sıçradı, ama buzun bir tarafı parçalanmıştı; ikinci atılışında kızını yakalayabildi; kucağına alarak kıyıya sıçradı; fakat ara epey açılmış olduğu için suya yuvarlandı; Siija'yı buzun üstüne oturtabilmişti. Kustaa omuzlarına kadar suya gömülmüştü. Buzun kenarına dayanarak kendini yukarı çekti. Eti köylü artık ağızları bir karış açık hayretle bakmaktan vazgeçmişlerdi: önlerinden geçen adamın gözlerinde öyle korkunç bir parıltı vardı ki, kendilerine çatmasından korktular. Kustaa Silja'ya doğru koşarak saçlarından yakaladığı gibi kuvvetle sarsmaya başladı. Kızcağız hiç bağırılmıyordu, yalnız ürkek gözlerle babasına bakıyordu. «Demek bunu da yapacaktın ha!» diye bağırıldı; çenesi titriyordu. Yavaş yavaş yatıştı, etrafına bakarak, kızı ile birlikte hızlı hızla eve döndü. Koltuğunda sallanarak dışarıya bakan komşu çiftçi kadın, olan bitenleri görmüştü. O ayağa kalkmadan sahne sona ermişti. Ama o ne yapacağını biliyordu. Dolaba giderek bir şişe rakı ile kâfuru çıkardı, sonra hizmetçisi, ni çağırarak işi açtı: «Salmelus bir ilâç almazsa mahvoldu demektir. Ona bunu götür ve kendisini sıkmasını söyle.» Hizmetçi kız atkısına sarınarak dışarı çıkı. Çiftçi kadın da giyinerek Kustaa'nın evine gitti. Hizmetçisinden Kustaa'nın öğüdünü tuttuğunu öğrendi. Kadın içeri girdiği zaman Kustaa donu ile idi. Yanakları kıpkırmızı olmuştu. Gözleri tatlı bir ışıkla parlıyordu. Anlattığına göre sıçrayarak uyanmış; kıyıya

doğru koşmaya başlamıştı. Sanki rüyasında kızının tehlikede olduğunu söylemişlerdi. Masanın üstündeki bir fincanın içinde hâlâ kâfurunlú rakı vardı. Kustaa bunu bir yudumda yuvarlayarak, hararetili hararetili hikâyesini anlatmaya koyuldu :

— O kadar öfkelenmiştim ki, saçlarından tutup çektim... Hâlâ biraz başım dönüyor. Sizin bunu göndermiş . olmanız benim için büyük bir mutluluk oldu; yoksa kimbilir ne hale gelirdim.

İhtiyar kadın kendi kendine bakalım bunun sonu ne olacak diyordu. Kustaa'nın heyecanı rakıdan mı, yoksa kazadan mıydı? Ne olur ne olmaz diye bir tertip daha hazırlayarak Kustaa'ya içirdi ve çabucak yatmasını söyledi. Silja'yı da gözden geçirdi, ama kızın hiç bir tehlikeyle karşı karşıya olmadığını görerek evinin yolunu tuttu. Giderken gülümsüyerek bu baba kızm haline bakıyordu. Kız nekahet dönemine girdiği zaman babasile bir yatakta yatarken ne kadar mutlu görünüyordu. Akşam oluyordu. Kustaa yatmıştı. Silja pencerenin önünde oturuyordu. Babasının ıslak elbiseleri sobanın üstünde kuruyordu; Silja da pabuçlarını ters çevirerek ocağın önüne koymuştu. Odada büyük bir sessizlik vardı. Silja bir şeylerin değişmiş olduğunu anlıyordu. Bu sadece kazadan ileri gelmiş değildi. Mezamir kitabım okuduğu andanberi ona bütün bir ebediyet akıp geçmiş gibi geliyordu Şimdi şu yatakta uzanan adam, kendisine Kudüs'ün yıkılışını okutandan bambaşka biriydi. Saçlarını çekmiş, komşu kadına da kendisini anlaş'maz bir şeymiş gibi anlatmıştı. İstemedен yatağa uzandı, babasının çenesine ve göz çukurlarına baktı.

Kustaa bu soğuk banyodan sonra hastalanmadı; ertesi gün yine her zamanki gibi işile gücüyle uğraşmaya başlamıştı. Silja ile, komşu kadının şişesini gönderdi. Kazadan sonraki yumuşak hali devam ediyordu. Sonraki günleзде her rastgeldiğine nasıl heyecanlanıp da «bu yaramaz kızın saçlarına asıldığını» anlatıyordu. Nihayet küçük kız bu cümle söylenirken gülümseyince Kustaa büyük bir mutluluk duydu.

İlkbahar geldi; Silja'nın din dersleri görmesi gerekiyordu. Kilise on kilometre kadar ötede olduğu için, ona geceyi geçireceği bir yer bulmak gerekiyordu. Kızların çoğu bu durumdaydı; bir kaçını bir araya gelerek kiliseye yakın çiftliklerde kalıyorlardı. Akşamleyin, iskelede toplanırlar, kendi yaşlarındaki oğlanların bağıra çağıra şakalaşmalarını seyrederdilerdi. Bazı kızlar, yaradılıştan atak oldukları için onların lâflarının altında kalmıyor, hemen cevabını yapıştırıyorlardı. Çekingenlerin zihni ise, yeni yeni sezdikleri bir takım meselelerle kurcalanıyordu. Artık genç kız oluyorlardı. Gece gündüz ilerliyerek yaklaşan bu yaz, evet bu yaz, onların ilk özgürlük yazı olacak ve kadınların niçin yaratıldığını öğreneceklerdi.

Cumartesi günü öğleden sonra bunların kiliseden, köye giden yolda güle oynaya yürüdükleri görölüyordu. Yol kavşaklarında, birbirlerinden ayrılmadan önce gevezelik etmek için biraz duruyorlardı; bu noktada komik bir şekilde kadınları hatırlatırlardı. Oğlanlar için bu yol kavşaklarındaki sahnelerin büsbütün başka bir niteliği vardı; öteki köylerden olan arkadaşlara küfürler savrulur, taşlar

yağdırılırdı. Çok kere bu, yumruklaşmaya kadar varır; böylece köy meydanında ya da kilisenin önünde kafa tutan bir kabadayının ağzının payı verilirdi. Bu işi kilisenin önünde ya da köyde, polisin ve papazın korkusundan yapamıyorlardı. Din dersi almaya gidenler iyi terbiye görmüş genç kızlar gibi hareket ediyorlardı. Uzakta oturan bazı köylüler, cumartesi günü köye gelip kızlarını alırlardı. Bu kızlar ister yaya, ister arabada olsun birbirlerine güler yüzle ama terbiyeli selâm, verirlerdi. Silja Saîmelus da baba evine önce iki, sonra bir arkadaşıyla, en sonunda da yalnız olarak dönerdi. Babası onun geldiğini görürdü. O sırada fırının önünde odun kırmaktadır. Silja günaydın demeden sadece babasına bakarak içeri girerdi. Balta sesleri ortalığı çınlatır, odun parçaları havada uçuşurdu. Yaz başında güzel bir cumartesi akşamıydı. Silja, pazar elbisesini giyerek, dışarı çıkıp babasına, yardım edip edemeyeceğini sordu. Kustaa :

— Odunu fırına götür, ateşi yak; banyo hemencecik ısınır! diye cevap verdi. Böylece birbirlerini selâmlamış oluyorlardı. Cumartesi akşamının işlerini eğlenceli bir telâşla yapıyorlardı. Baba ile kızı birbirlerine çok sıcak bir sevgi ile bağlanmışlardı; başbaşa geçirdikleri yıllar boyunca aralarında en küçük bir anlaşmazlık kalmamıştı. Banyodan sonra Kustaa hâlâ gür olan saçlarını pencerenin önünde fırçalarken, Silja da mutfakta, güler yüzlü beyaz bir hayalet gibi oradan oraya giderek iş görürdü, işte ancak bundan sonra konuşmaya başlarlardı. Babası, kaldığı yeri sorardı kızma; çünkü orayı görmemişti; hoşuna gitmeyen bir şey öğrenirse doğrudan doğruya bunun üstünde durmazdı; sorularına devam eder, kendi düşüncesini de dolaylı olarak ileri sürerdi; öyle ki sonunda baba kız aynı şeyi düşünmüş gibi görünürlerdi. İhtiyar köylü pencerenin önünde oturmaktadır. Kızı onun azimli ve şefkatli yüzünü pencerenin fonu üzerinde seyretmektedir; tıpkı o hastayken, ateşler içinde yandığı gecelerde olduğu gibi. Sonra, Kustaa kalkıp yatar, yatar yatmaz da kızma artık tek kelime söylemez. Evin içi sessizliğe gömülür, ihtiyarın kafasını dolduran melânkolik düşünceler havayı doldurmuş gibidir.

Silja, yavaşça kapıyı açarak dışarı çıkar; bahar akşamının son ışıkları avluyu aydınlatmaktadır. Uzak kıyılardaki küme küme ve yol boylarındaki çiçekli kuş kirazı ağaçları havada asılı gibi görünüyordu. Evlerin yakm'armda kuşların cıvıltıları yavaş yavaş sönmekte; ama tâ uzaklardaki ormanların içinden bir kaç güzel sesli kuşun, bu kuzey gecesinin derin sihrini dile getiren ötüşleri duyuluyordu... Karalar ve denizler aşarak buralara gelmişolan bu kuşlar çoktan yuvalarını yapmış, yumurtalarını yerleştirmişti bile... Soluk gökyüzünün altında; batan güneşin son ışınları arasında çiçekler serpilip açılmada... tabiatın dinlendirici müziği... Bir yerlerde tek başına bir kadın derin düşüncelere dalmış...

Silja Salmelus, bu yaz akşamının havasını ciğerlerine doldurarak, etrafı dinliyerek ağır ağır geziniyordu. Yavaş yavaş yarım adanın ucuna kadar gitti; sık yaprakların arasındaki; eğri bir kayın ağacının altına oturdu. Tatlı bir gençlik heyecanı, güveni doğmuştu içinde. Onu rahatsız edecek kimse yoktu. Evcikleri,

bağırrsa duyulacak kadar bir uzaklıktaydı; babası hafif bir uykuya da'mıştı şimdi orada; yakından da hiç bir yol geçmiyordu.

Şimdi durgun göl, içindeki adalarla ve kıyıarıle, eskiden gördüğü bir resmi andırıyordu. Suyun aynası, göğe doğru yükselen her şeyi, derinliğine yansıtmaktaydı. içinde bir yalnızlık, bir yoksunluk duyuyordu. Ama tıpkı bu göl gibi, çevresindeki bütün tabiat, şimdi keskinleşen du yularını okşayarak, bütün özlemlerini uyutuyor gibiydi.. Bu onaltı yaşındaki genç kız bir çok şeylerden yoksundu. 'Sık sık sözünün edildiğini duyduğu bu şeylere sahip olmadığı için de üzüldüğü yoktu. Ama belki de bunun için şimdi gözleri buğulanmış, hafifçe içini çekmişti. Babası tek başına yatıyordu kulübede. Bu düşünce ona, içindeki gizli kederin neden ileri geldiğini anlatmıştı; babasının desteği olduğunu anlıyordu; artık bir kadın olduğunu hissediyordu.

Ortalık iyice kararmıştı. Silja yerinden kalkarak, kıyıda biraz yürüdü. Artık eve dönmeğe karar vermişti. Ama biraz daha kalmak isteği vardı içinde. Bir adanm arkasından bir kayık görüdü, Güneyden Kuzeye doğru giden bu kayık manzaraya ayrı bir çekicilik katmıştı. Küreklerin suya dalışındaki ahenk, kürek çekenin duygularını açığa vuruyordu: bu yaz gecesile ruhu büyülenmiş gibiydi... Kürek çekişinde, düşüncelerinin akışı belli oluyordu... Silja, eğilip yerden bir çiçek kopardı; kıyıya çok yakın geçen kayığı seyre daldı. Kayıktaki, bir ara kürekleri bırakmıştı; bu halile kendisini görmemekle beraber, genç kızın hareketine cevap vermek ister gibiydi. Şüphesiz gecenin sessizliğinden hoşlanıyordu o da. Silja'nın tanımadığı bir delikanlıydı bu. Giyinişini bakılırsa yazlık köşklerde oturan ailelerden birinin çocuğu olmalıydı... Silja onu geçen hafta, kilisenin önünde bisikletle geçerken görmüşü... Kıvrık burunlu bir gençti. Ekmekçi kadınla konuşurken dişleri meydana çıkıyordu... Evet oydu... işte orada... şuracıktaydı, görüyordu onu... Silja elindeki çiçeği salladı; uzun kirpiklerinin arasından, koyu kahve rengi gözlerinde tatlı bir parıltıyla kayıktaki gence baktı ; sonra evin yolunu tuttu; her adımda kendini yepyeni bir varlık olarak hissediyordu. Kayıktaki gencin, gölün üstünde, hiç kımıldamadan ardından baktığını farkettil. Sık ormanda gözden kaybolduğu zaman, kulağına uzaktan uzağa kürek sesleri geliyordu; bir duraklama oldu; sonra, yeniden duyulan bu kürek seslerinin âhenginde Silja bir başkalık sezmişti.

Gece iyiden iyiye ilerlemişti. Silja, ne kadar zamandır, dışarıdaydım, diye düşündü. Odaya girerken, üstünden havaya gecenin nefis kokusu dağıyormuş gibi geldi ona. Çiçeği, hâlâ elinde tutuyordu; bu gece gezintisi sırasında topladığı her şeyi saklamak isteği vardı içinde. Gözüne uyku girmiyordu.

Tâ uzaklara köye kadar uzanan kırlara bakan pencerenin önüne oturdu.

Gerçekten çok nefisti bu gece, Silja, ilk defa böyle bir gecenin güzelliğini tadıyordu. Köşedeki yatakta bir adamın beyaz silueti seçilmekteydi; babası üstünü örtmeden uyuyordu. Bir, den babasını böyle görünce utanır gibi oldu... Babası yaşlanmıştı... Dediklerine göre çok acı çekmişti bütün ömrünce... Bu yaşlı adamla yaşıyorum ben; benim babam o» Neydi bunun gerçek anlamı!...

Babası, sırtüstü kımıldamadan yatıyordu. Soluk alı • şı duyulmuyordu; korkunç bir şey seziliyordu halinden.. Silja, büyük babasının anbarda ölü bulunduğu, son nefesinde yanında kimse olmadığını hatırladı... Kımıldamıyordu ama, babası belki de uyanıktı. Yaklaşmaya, ya da bir şey sormaya cesaret edemedi. Üç pencereden de dışarı baktı; her taraf bu gece karanlığı içinde, bomboş görünüyordu; gölün üstünde hiç bir parıltı yoktu. Nihayet, babası yatakta kımıldandı; öksürüğe: benzer hafif bir ses çıkardı. Sonra, göle uzanan buruna bakan pencerenin önüne geldi. Cama dayanarak bir an hareketsiz durdu. Sonra içini çekerek başını geri çevirdi, odanın öteki ucunda oturan Silja'yı görerek; uykulu bir sesle:

— Geldin demek; dedi, sonra tekrar yattı. Silja onun yataktan kalktığına farketmediğini anlamıştı.

Odanın dibinde, gecenin bu ilerlemiş saatinde, alaca karanlık içinde filiz gibi bir genç kız dolaşüyor; bir an beyazlara bürünüyor ve sonra yatağının içinde kayboluyor. Ev derin bir uykuya dalmış. Gölde, çoktan kürek sesleri kesilmişti. Nerdeyse tanyeri ağaracaktı; O gün pazardı.

Bu, Saint Jean yortusundan önceki son pazardı... »Günler iyice uzamıştı, insanlar da, hayvanlar da bu rahat, sıcak günlerin tadını duyuyorlardı. İhtiyarlar bile, gömleklerinin kollarını sıvayarak dolaşıyorlardı; ortalık günlük güneşlikti, hava iyice ısınmıştı. Bayramın yakın olduğunu bilmeyen evcil hayvanlar da kedi, köpek, horoz ve tavuklar insanlara uymuş gibiydiler. Merdivende oturup güneşlenen adam, başka zamanlar dikkat bile etmediği bu hayvanları şimdi doya doya seyredebilirdi. O gün, bir ihtiyarın vakit geçirmek için dolaştığını görmekte şaşılacak bir şey yoktu. Çayırılar, ağaçlar yemyeşildi; bütün tabiattan taptaze bir kuvvet fişkırıyordu. Yaşlı başlı bir insan için dünyanın bu güzelliklerini seyre dalmak utanılacak bir şey değildi. En yoksul köylüler bile tarlalarına gidip, yeni ürünün ne kadar olacağını hesaplamağa çalışıyorlardı. Bir karış toprağından baş!;a bir şeyi olmayan ve el yanında angarya çeken bir yancı için, "bedavadan yaşanan bu gününün güzelliği bir kat daha değer kazanıyordu.

Kıyıları ve adalarüe geceleyin o kadar güzel görünen göl, şimdi güneşin ışınları vurdukça pırl pırl yanıyordu. İhtiyar Kustaa, kızının gezindiği burunda dolaşıyordu. Kayın ağacını gördü. Ama onun yaşındaki birine orada, bir şey yapmadan oturmak yakışmazdı. Kaldı ki aklından geçirmemişti bunu. Bugün onu buralara getiren şeyin, geçen gece gördükleri olup olmadığını da bilmiyordu. Bir insanın uzun ömrü içinde, hiç bir gün; ötekine benzemez.

Kustaa Salmelus için bu pazarın ayrı bir özelliği de vardı. Bu, belki de o kadar bağlı olduğu biricik kızının bütün bir hafta evde olmayışından doğmuştu; şimdi evdeydi; ama o akşamki gemi ile gidecekti.

Şimdi evde değildi. Belki de köye gitmişti. Yortu günü giyeceği elbise için gitmiş olacaktı. Pazar günleri, genç kızlar terziye gidip elbiselerini prova ettirirler; sonra da başbaşa verip elbiselerinin biçimi üzerinde tartışırılar. Bir haftaya kadar Silja ile komünyon törenine katılacaktı.. Vaktile, Salmelus çiftliğindeki büyük salonda vaftiz edilmisti... şimdi komünyon töreni için

yaptırttığı elbiseyi prova ettiriyordu. Ölen çocuklarının toprak rengi almış yüzleri, Kustaa'nın gözünün önüne geldi... Burunda hiç bir amacı olmadan dolaşan ve gölün kıyısında duraklayan ihtiyar bir adamın aklına birçok şeyler gelir. Sırtında yeleği vardı; mavi gömleğinin kolları, kalın bileklerinin üstünde iliklenmişti. Bu adamın annesi şimdi sağ olsaydı, onu kocasına benzetirdi. Eskiden annesinininkine benzeyen saçının ve gözlerinin rengi hayatın fırtınaları ve sağnaklan arasında açılarak babasınıninkine benzemişti. Vihtori Salmelus'un oğlu da şimdi ağır ağır yuvasına doğru dönüyordu. Az sonra o da gitmeğe... şimdi kızını düşünüyordu, daha eve dönmemişti. Şimdiye kadar yıllardır yaptığı gibi sofrayı kurabilirdi. Ama bu işi kızının yapması hoşuna gidecekti. Evdeydi. İşte, bir arkadaşıyla birlikte geliyordu. Eve giden yolun başında durdu. İki genç kız hararetli hararetli bir şeyler konuştuktan sonra ayrıldılar; birbirlerinden uzaklaşırken de hâlâ bağırarak bir şeyler söylüyorlardı. Silja babasına doğru koşmaya başlamıştı. Ama aklının başka yerde olduğunu gösteren dalgın bir hali vardı. Kustaa:

— Kimdi yanındaki? diye sordu.

Bu soru çok acaip gelmiş olmalıydı. Çünkü Silja hayretle babasına bakarak arkadaşının adını söyledi.

Kustaa :

— Ha o mu?... Tanıyamadım! diye geçiştirdi.

Silja sofrayı her zamankinden daha çabuk kurdu; hazır, der gibi bir masaya, bir de babasına baktı. Babası oturmadan önce Silja'ya baktı, tatlı bir gülümseme ile:

— Ekmek koymayı unutmuşsun! dedi. Çok güzel, güneşli bir pazar günüydü.

Kustaa ile Silja o zamana kadar hiç böyle konuşmamışlardı. Genç kızın ekmek getirirken küskün bir hali vardı. Kustaa, yemek yerken yanında biri bulunursa konuşmak ihtiyacını duyardı. Çiftlikteyken, babasının bu âdetini o da benimsemişti. Çiftliğin büyük masasının etrafında toplananlar arasındaki konuşma, çiftlik sahibi yönetmese, çığırından çılardı. Silja babasının, evin günlük hayata ilgisi olmayan gelişi güzel şeyler söylemesine alıştı. Kustaa ise o dolaylardaki insanlarla, olup bitenler üzerindeki düşüncelerini, böyle yemekte ortaya atardı. Silja hiç hoşuna gitmeyen bu sözlerden bir tekini bile hatırlamazdı ama, bunlar kendisini çok kere eğlendiriyordu.

Halbuki o gün babası hiç konuşmadan yemeğini yiyordu, öyle küskün filân bir hali de yoktu, dalgın görünüyordu. Silja sofrada başka bir eksiklik olmaması için dikkat kesilmişti. Kustaa dilinin altındakini söyleyemiyordu bir türlü. «Artık geceleri de dışarı çıkıyor demek!» diye düşündü. Yemeğini bitirdikten sonra: «Haydi, sen de ye kızım,» dedi.

Aralarında o zamana kadar böyle bir söz geçmemişti. Çok yumuşak bir sesle söylemişti ama, yine de Silja'ya batmıştı babasının bu sözü. Ancak babası uykuya çekildikten sonra, sofraya oturdu.

Günün yansı geçmişti. Güneş, canlı cansız her şeyi ışığa boğuyor, dünyaya mutluluk katıyordu. Her yaştan insanlar, ayrı bir tad, ayrı rahatlık duyuyordu onun sıcaklığında. Güneş, insanlardaki iç güdülerin ve ihtirasların sembolüydü.

Silja yemeğini bitirdikten sonra babasına:

— Biraz Mikkola'ya kadar gitmek istiyorum! dedi..

Bu, eve gelirken yanındaki arkadaşıydı. Kustaa birden ne cevap vereceğini bilemedi; uzunca, bir süre hiç ses çıkarmadı; sonra: «Gemiye kaçırılmamaya, çalış; yoksa yaya gidersen.» dedi. Silja :

— Peki baba! dedi, sesinde bir güvensizlik vardı. Silja çıkıp gitti. Kustaa, güneş içindeki odada yine tek başına kalmıştı. Uzun süre yatağından kalkmadı. Açığa vuramadığı düşünceleri, şimdi gittikçe ağırlığını arttırarak zihnine çöküyordu. Çok güzel geçiyordu bu pazar günü. öğleden sonra da geç vakitlere kadar ortalık günlük güneşlikti... Yollar akın akm gezmeğe çıkanlarla doluydu; bunlar yol kavşaklarında rastlaştıkça bu güzel günün mutluluğunu anlatıyorlardı birbirlerine. Silja öğleden sonra hep Mikkola'da kaldı. Kustaa kahveyi pişirmiş onu bekliyordu. Süja'nın elindeki çiçekli bir kuş kiraza dalını sallayarak ağır ağır geldiğini gördü. Gemi iki saate kadar hareket edecekti. Sonra Kustaa, kızı Saint Jean yortusu günü komünyon törenine katılmak için hazırlık yaptığı sırada, evde yalnız kalacaktı. Unutulmaz bir andı bu. Ama kızı, yüzyıllardır atalarının, kuşaktan kuşağa, tertemiz bir gönülle ve derin bir saygı ile önünde eğilip öptükleri mihrabın önündeki törene katılmıyordu. Şimdi başka bir kilisenin sınırları içinde yaşıyordu da ondan.

Kustaa'nın bu olayın önemini hissedeceği sanılırdı. Ama, karışık duyguları vardı bu konuda; hele Silja evdeyken daha çok böyleydi. Sebebini anlayamıyordu bir türlü. Kızı yine eskisi kadar tertemiz, eskisi kadar güzel ve iyi ahlâklıydı. Arada sırada çıkıp dolaşıyorsa şaşılacak bir şey yoktu bunda; yapacak bir işi olmadığına göre bu güzel pazar günü ne diye evde oturacaktı? O yakınlardaki biricik arkadaşı Mikkola idi. Doğrusu, Kustaa'nın kızı hakkında kesin bir bilgisi yoktu; gelişi güzel kulağına çalınan bir kaç keñime; hepsi bu kadar. Bazı güzel akşamlar, Silja yalnız kalmak ihtiyacını duyduğu için gecikiyordu herhalde. Bir çocuk, papazın hafta içinde öğrettikleri üzerinde, yalnız kalıp düşünmek istiyebilirdi. Bununia beraber, baba kız arasındaki sağlam bağlar sarsılmıştı.

Kustaa ilk defa sofrayı kurup kahve pişirmiş değildi; Silja eskiden de babasının bunu yaptığını çok kere görmüştü. Kustaa hiç bir zaman birini yardıma çağırarak istemezdi; kendi işlerini bırakıp mutfığa girer, çok iyi yemek pişirirdi. Ama o gün, Silja eve gelince masanın üstündeki fincanları gördü. Taze kahve kokusu ona sabahleyi» olduğu gibi utanç verdi; ama bu daha kuvvetli, daha üzücü bir duyguydu. Babasının yaşlanmış bir hali vardı. Silja bunu ilk defa fark ediyordu. İçinde âdeta bir acıma duydu. Hemen koşup babasına yardım etti.

Bu pazar Siija'nın köye gidişi daha tantanalı oldu. Bu sefer, pazartesi günü yola çıktı; babası onu arabayla götürdü; gemi yoktu. Silja evden ayrıldığına üzülür, tanımadığı insanlarla karşılaşmaktan hoşlanmazdı... Ama o gün hareket saatini sabırsızlıkla beklemişti. Gemi ile yolculuk pek eğlenceli oluyordu; uzaklardan, o gece gölde kürek çeken gencin geldiği bölgelerden gelen bir kaç arkadaşına rastlardı. Hem sonra çiftliğin avlusu ne kadar güzeldi. Geceleyin, gençler büyük çayırda toplanıp eğlenirdi. Kustaa, hareket hazırlıklarını sessizce

seyrediyordu.. Kulağına Siija'riin mırıldandığı bir melodi geldi, ilâhi gibi, mezamir gibi birşeydi bu; kilisede öğrenmiş olacaktı... Genç kız oradan oraya gidip geliyordu; bu arada babasına bir kere bile bakmamıştı. Sonra birşey ararken gelişi güzel bir soru sordu; sanki uyandığı odanın kapısını aralayarak, bağırarak bir hizmetçiye emir veriyordu. Bu sırada, farkında olmadan ve çekinmeden babasına baktı; ama gözünü onun gözünden ayıramadı; Kustaa sorduğunu anlamamış gibiydi. Silja gözlerinin acaip parıltısından anlamıştı bunu, daha ciddî başka bir soruyla cevap vermiş gibi görünüyordu. Kustaa kalkıp yatağına uzandı: «Kendimi pek iyi hissetmiyorum; su ver.» dedi. Silja işini bırakıp, gerdele koştı; içinde su olmadığını görünce dışarı çıktı; Kustaa yalnız kaldı. Odanın havası bu sahnede bulunan bir kişi olarak düşünülebilirdi. Kustaa'ya bu hava kendisine bakıyor gibi geliyordu; "sanki bu hava bir insandı da bundan sonra onunla yaşayacaktı. Hasta halinde gözü yere takıldı: Çok eskiden de bir gün, Salmelus'deki anbarın kapısından böyle bakmıştı yere... Eski çiftliği ne kadar zamandır, unutmuş, gitmişti... Yataktan kalktı, aynanın yanındaki pencerenin önüne gitti. Aynaya bakmak aklına esti: Çoktandır yüzünü böyle gözden geçirmemişti... Bir adam görüyordu, ama kimdi bu? Bu, ölmeden bir ay önce ona çiftliğe ait bir meseleyi sormuş olan adamdı. İşte Vihtori Salmelus. İşte bu soru ve bu bakışla çiftliğini genç oğluna bırakmıştı. Kustaa şimdi aynada bu yüzü görüyordu: Hep o burun, o ağız; bakışlarında hep o kederli soruş. Ne oluyordu kendisine? Odanın havası, ne diyordu, döşeme ne diyordu? Silja! Geliyordu, ama gidecekti birazdan. Hayır, h*yır, eskiden hayatın bazı anlarında olduğu gibi dayanmak lâzımdı... Silja gerdeli getirip babasına baktı; Kustaa yanına gelip maşrapayı ağzına dikti. — Gitme zamanı gelmedi mi cicim?... diye sordu maşrapayı yerine bırakırken.

O gün, ikinci defa «cicim» demişti, öğleden sonraki uzun misafirlik, gökten, topraktan, insanların bakışlarından, sözlerinden alınan izlenimler Silja'ya, sabahleyin evin üstüne çöken sıkıntıyı unutturmuştu. O farkında olmadan kaçmak istemişti bundan. Babası iyi olmadığını söylemişti; hastaydı. İhtiyarlık gibi ki Siija babasına hiç kondurmuyordu birşeydi bu. Şimdi ihtiyara kurtulması mümkün olmayan bir felâkete bakar gibi bakıyordu. Babası, ondan önce yanaklarından gözyaşlarının süzüldüğünü farketmişti.

— Merak etme Silja'cığım, geçer! dedi. Gemiye kaçırma sakın.

Silja'nın üzüntüsü Kustaa'yı o kadar heyecanlandırmıştı ki, rahatsızlığım unuttu; sonra saatlerde vücut, ruh hiç işe karışmadan görevini yerine getirir. Silja gitmeliydi ; vapur burnu dönüyordu. Genç kız evden çıktı, Kustaa yolun kenarına kadar giderek onu geçirdi. Durdu, biricik kızının gidişine baktı. Gitme demek gelmemişti elinden. Bu güzel yaz sabahında Silja tüy gibi, uçarcasına yürüyordu ; babası onun bu çevik yürüyüşünü hayran hayran seyre dalmıştı. Yolda bir genç kızın, gülerek Silja'nirt yanına geldiğini gördü. Biraz ötede, Kustaa'nın tanıdığı iki oğlan onlara katılmıştı. Biraz durakladıktan sonra hep beraber iskeleye yürüdüler. Kustaa eve dönmeden bütün bunları görmüştü. İçeri

girecek kadar kuvvet bulmuştu kendinde; onu gören biri, Kustaa'nın odasına girdiğini, söyleyebilirdi. İşte az sonra onu bu odada ölü buldular... Tıpkı anbarda babasının ölüsünü buldukları gibi. Silja bir an yattığı yere uğradıktan sonra avluda oynarken, bakkalın çırağı acı haberi getirdi. Tıpkı tezgâhının arkasmdaymış gibi uzun uzun anlattı. Silja'ya birdenbire, bilmeden babasının ölüsünü yolun kenarında bırakmış gibi gelmişti. Şaşkın şaşkın arkadaş'arma baktı; babasının ölümünü duydukları halde onunla oynamışlardı sanki. Bakkal çırağı bir türlü gitmek bilmiyordu. Öteki Çocuklar yanda kalan oyunlarına devam etmek için Silja'nın gitmesini beklediler.

Kimse gelip Silja'ya ne yapacağını söylemedi. Kaldığı çiftliğin sahibinin karısı, bu din öğrencisinin babasının ölümünden çok, başka şeylerle ilgili görünüyordu. Ölen adamın varlığı hakkında bilgisi yoktu. Pansiyon parasını kimden alacağını kocasile konugmuş olacaktı her halde. Silja, eve dönmek için gideceği yolu hemen hemen hiç bilmiyordu; vakit de gecikmişti. Bununla beraber kimseye bir gey söylemeden yola çıktı. Çiftçi kadın buna biraz hayret etti. Genç kızın tekrar geleceğinden şüphesi yoktu. Çünkü din dersi bitmemişti. Silja durmadan yürüyordu. Pazar akşamı olduğu için köy delikanlıları yollara dökülmüştü; bu tek başına giden genç kıza arsız arsız bakıyorlardı. Ama kimse takılmaya cesaret edememişti. Ne yapacağını şaşırılmış görünen kimselere sataşmaktan hoşlanan köylüler bu kızın yüzündeki korkunç ifade karşısında duraklamışlardı.

Silja, babasından ayrıldığı yere vardığı zaman saat on olmuştu. Sanki olup bitenleri o anda duymuş gibi birden durdu. Pencereye yaklaştı, perdeler indirilmişti, aralıktan içerisi görülmüyordu. Sonsuz bir sessizlik çökmüştü ortalığa; ne yoldan bir geçen, ne gölde bir kayık vardı. Bir gün önceki bütün o gülüp eğlenmeler, o günlük güneşlik pazar gününün eğlenceleri şimdi çok uzaklarda kalmıştı. Mikkola baba ağır ağır yoldan geliyordu. Uzaktan Silja'yı gördü; ama yürüyüşünü çabuklaştırmadı. Yavaş yavaş yaklaştı; Silja, buz gibi soğuk, bomboş avlunun merdivenin yanında, yüzü sapsarı, sessizce bekliyordu.. — «Ya, işte böyle, kızcağızım... sen daha yeni ayrılmıştın M...» Genel olarak Mikkola kaba saba bir adamdı, ama Silja'yla şefkatle konuştu. Olayı nasıl öğrendiklerini, kendisinin gerekenleri nasıl yaptığını uzun uzadıya anlattı; babasının cesedini masanın üstüne yatırmış ve Silja'ya haber göndermişti. Bütün o eski ve yeni yaşayış günleri, bütün gençlik uçup gitmişti. Bu tatlı yaz gecesinde hayatın dondurucu rüzgârı öksüz kızın üstüne çöküverdi. Mikkoîa ona büyük bir insanmış gibi. davranıyor, kendisile ilk defa böyle konuşuyordu* Eve yalnız girmediğim anlattı. Önce bir tanık aramıştı dedikoduları önlemek için gerekirdi bu bir yandan bunları söylerken, kapıyı açarak karanlık odaya girdi. Silja da arkasından yürüdü. Ölüm, engin bir sessizlik halinde çökmüştü odaya. Kapalı perdeler Süja'nın görmesine engel oluyordu... neredeydi... Mikkola büyük masaya doğru ilerledi: «Şurada kenarda yatıyordu... masanın üstüne koyduk; dedi. Düşünmüştük ki...» Sonra gidip perdeleri açtı. ve biraz geri çekildi. Silja şimdi yine babasının çenesinin altını, burun deliklerini ve göz çukurlarını görüyordu. Yatağına uzanıp dinlendiği zamanlarda olduğu gibi

gözleri yarı açıktı; o Silja'nın sorularına böyle cevap verirdi; o sessis adam şimdi' upuzun yatıyordu burada. Yüzünde o hayatının bir «çok ânında beliren gülümseyişi donmuş kalmış gibiydi şimdi. Ama hiç kıılmıdamadan, hareketsiz yatıyordu masanın üstünde. İşte yalnız o an Siija her şeyi anladı, birden gözyaşları boşandı; bir çocuk gibi ağlıyordu. Babası ona gülerek, kaç kereler, doğduğu gün bu masanın üstünde nasıl uyduğunu anlatmıştı.

Kaba köylü bundan başka söyleyecek şey bulamadı; kapıya doğru geriledi, sonra tekrar yaklaşarak perdeleri kapattı. «Gelip bakmasınlar diye, böylesi daha iyi...» dedi. Silja'nın gözyaşları dinmişti. Adam «Geceyi bizde geçir, Tyync ile yatarsın; gece yarısı köye gidemezsin. Hem biraz da gömme işini konuşmak lâzım. Hava çok sıcak |da.'. Kabul edersen, bu işi ben alırım üstüme... Babanın parası vardı... Belediye hesabına gömülmesi gerekmez... Evde ne kadar parası var diye bakmadım daha, herhalde bankada vardır... gerekeni ben avans olarak harcarım.»

Yaş otlar, Silja'nın yeni ayakkabılarını ıslatıyordu», çiy yağmıştı. Geceleri duyulan bir ces işittiler, havadan, hafif bir koku esti. Silja ile Mikkola, acaip bir çift halinde gecenin bu saatinde, uyuklayan çiftliklerin yanından geçip Mikkola'nın evine gidiyorlardı. Bir avlunun önünde bir kocakarıya rastladılar, az önce Mikkola'nın gidişini görünce işi anlamıştı, şimdi «bakalım kız, babasının ölümüne üzölmüş mü?» diye merak ederek onlara bakıyordu.

Çoktan yatmış olan kocasına:

— Ben gördüğüm zaman ciddî bir haft vardı ama ağlamıyordu! diye anlattı. Sokaktan geçen bir kaç kişi, Mikkola'nın evinde ışık; görerek uğramışlardı. Mikkola'nın karısı ile Tyync çok sıkılmışlardı, Silja'nın elini sıktılar, Tyync zoraki bir gekilde, yüksek sesle okur gibi bir şeyler söyledi. Sonra Silja'ya yemek ikram ettiler, ama yemedi; gözleri dohi dolu olmuştu, ağzı kupkuruydu. Herkes uykuya çekildi; Silja da Tyync'in yanına uzandı.

O ilk gece öksüz kızın gözüne uyku girmedi. Tyync yatar yatmaz uyumuştı; sert hareketlerle sağa sola dönüşleri arkadaşının uyumasına engel oldu. Bu Silja'nın, dikkatini kafasına hücum eden düşüncelerden biraz başka taraflara çevirdi. Güçlü kuvvetli köylü kıza iri bacaklarını ikide birde Silja'nın ince vücudunun üstüne atıyor,, kızcağız da kendisini kurtarmak için uğraşıp duruyordu; sonra Tyync Silja'dan yana dönüyor, mırıldanarak ona, kuvvetle sarılıyordu. Kekremsi bir kokusu vardı. Silja babasından başka kimseyle yatmamıştı; o da yıllarca önce. Bu kızla içli dışlı oluşunu, bir gün önce vapura giderken delikanlılara rastlayışlarım... Tyync'in konuşmasını, Babası ile ilgili meseleleri hatırladı... Silja Mikkola'nın evinde uzun süre kalmadı. İhtiyar köylü, öksüz kıza, ilk defa yardımına koştığı için vâsi tayin edildi. Komünyon'unu verdikten sonra daha bir hafta, geçmemişti ki kocakarılar, vasiliğın Mikkola'ya yaradığını, böylece hem bedava bir hizmetçi bulduğunu, hem de vâsilik parasına konduğunu söyleyerek, dedikoduya başlamışlardı. Bu sararmış dişli kocakarılar göre Süja büyük bir mirasa konmuştu; şimdi artık açığöz Mikkoîa, öksüa; kızm paracıklarını sızdırarak gününü gün edecekti!

İşte bunun için Mikkola, genç kıza bir yer anyarak, onu Nukari'ye gönderdi. Burası eski tip küçük bir çiftlikti; Silja bu çiftliğin tek hizmetçisi oldu. Çiftlikte uşak yoktu. Patron, Vaino adlı iri hödüğü gündelikle çalıştın yordu. Buna «müfettiş» adını takmışlardı. Vaino'nun yatağı kapının arkasındaydı, Silja ise sobanın arkasında yatıyordu. Akşamları iki hizmetçi yatınca, aralarında garip bir konuşma başlardı. Vaino dünya hakkındaki görüşleri ni açıklardı; o vakit kafasının az çok işlediği meydana çıkıyordu. Sonra da Silja'yı soru yağmuruna tutarak hayatı hakkında bilgi edinmeğe çalışır, kendi hayatı ile onunkini karşılaştırırdı. Tam uyuyacakları zaman da evlenmeden söz açar, üç beş kuruş biriktirirse kendisile evlenmeye razı olup olmayacağını sorardı. Silja da yetişkin bir insanın kesinliği yoksa da bu çeşit sorulan cevapsız bırakmayı biliyordu. Oğlan kendisine, «E, kabul ediyor musun?» diye sorunca, «Yarın söylerim» diyerek, .uyumak istediğini anlatıyordu. Bu sırada, çiftlik sahibinin karısı, geçeliğiyle kapıyı açıp, içeri girer : «Saçma sapan konuşup durma Vaino; yoksa yine yatağımı ıslatacaksın; boşuna uğraşma. Sen de bu ahmağa cevap verme Silja,» diyerek çıkar gider Silja kendisine akıllı bir insan muamelesi yapıldığı için, sevinir; ama zavallı Vaino'ya da acır. Sonra kendi kendine kalınca uçup giden yılları, din derslerini, babasını düşünür; şimdi babasının yüzünü bir türlü olduğu gibi, gözünün önüne getirememektedir; uykuya dalarken hayal meyal görür gibi olur onu.

İşte içinde canlanan babasının bir hareketinden, bir jestinden ibarettir. O vakit, kederli bir ürperti duyar içinde. Artık, yattığı odada babasının koruyucu ruhu yoktur. Birden hafifçe içini çekerek sıçrar, Vaino'nun düzenli soluklarına kulak kabartır, nerede olduğunu hatırlayarak uykuya dalar.

Kasvetli ve fırtınalı bir sonbahar akşamı Silja yakındaki köyden geliyordu. Gecikmişti; yola çıktığı zaman karanlıktan anlaşılmaz bir korkuya kapıldı; bunu babasının kendisini kurtardığı o buz parçasının üstünde de duymuştu. Yolu köyler arasında bir sel çukurundan sonra bir ormana dalıyordu; şiddetli bir rüzgâr, çok yüksek ağaçların tepelerinde ıslık çalmaktaydı; karanlık, iri kanatlarını sallayan kocaman korkunç bir kuşu andırıyordu.

Silja, babası yanındaymış gibi bir his duydu içinde..

Adımlarını sıklaştırdı; çok karanlık yerlerden geçerken yüreği çarpıyordu korkudan. Ormanın aydınlık yerlerine geldikçe, bu korkunun yerini bir rahatlık alıyordu; ama bu da öteki gibi belirsiz bir duyguydu. Ağaçların arasından gelen rüzgârın uğultusunu duymamak için bir türkü tutturdu.

Misafirliği bir başarı olmuştu: K4hve ikram etmişler, | büyük bir insan gibi konuşmuşlardı kendisile. Bir komşucuğu olan Oskari Tonttila da onunla, kızlara kur yapan erkek çocuklar gibi lâf atmıştı. Çiftliğe yaklaşırken «Onyedi yaşımdayım» diye düşünerek türkü söylemeğe başladı.

Nukari'ye döndüğü zaman, herkesi pek keyifli buldu; büyük fırında toplanmış neşeli neşeli konuşuyorlardı. Silja'nın gelişi pek dikkati çekmedi Çiftliğine, hanımına yaptığı işleri zar zor anlatabildi, herkes gülüp eğleniyordu. Aralarında, kıpkırmızı yüzlü iri yarı bir adam vardı; parmağına taşlı bir yüzük takmış,

göğsünden de altın kösteği sarkıyordu. Çiftlik sahibinin Amerika'dan gelen kardeşi idi bu, tekrar oraya dönmek üzereydi. Allahısmarladığa gelmişti. Adı Ville idi bu adamın; pek de elverişli olmayan salona toplananları neşelendiriyordu. Türkü söylerken kadın sesinden daha tiz çıkan bir sesi vardı. Durmadan türkü söylüyor; bu arada Vaino'yu kışkırtarak, babasından öğrendiği açık saçık hikâyeleri anlattırıyordu. Vaino'nun türkü söyleyişi herkesi pek eğlendirmişti. Bir aralık çiftlik sahibi de uşağına katıldı. Ama bu türküleri kendisinden başka bilen de bulunduğu için içerlemişti.

Vilie Nukari dünyanın bir çok yerlerini görmüş, insan sarrafı olmuştu. Ona göre Silja çok güzel bir kızdı ama bir parça çocuksu bir hali vardı. Ona karşı pek nazıkçe davranarak ilgisini çekti. Vaino bir dans havası tutturmuştu. Vüle Silja'yı dansa kaldırdı, ötekiler seyrediyorlardı. Silja'nın polka bildiğini farkettti. Vaino ritmi hızlandırdığı halde, hiç bir yanlış adım atmadan salonun ortasında dönüp durmuşlardı. Ville damını kucakladığı gibi kaldırıp kenarına oturduğu karyolanın üstüne bıraktı; elini bir süre genç kızın kalçasından çekmedi Amerikalı, Silja ile hiç senli benli olmadı. Ertesi gün veda ederken Silja üzülmişti. Kendisine mektup yazıp yasamıyacağını sormuştu. Silja evet diye cevap verdi. Gerçekten de bir çok eğlenceli mektup gönderdi; Silja da bunlara cevap vermişti. Mektupların birinin içinden güzel bir ipek mendil çıktı; o zamana kadar köyde kimse böyle bir mendil görmemişti. Silja saklamadığı için herkes duymuştu bunu. Yorumlar aldı yürüdü. Çünkü otuzunu geçmiş bir adamın daha komünyonunu yeni yapmış masum bir genç kıza bu çeşit hediyeler göndermesi pek de uygun karşılanmamıştı. Ville ile arasındaki bu macera bir takım cansıkıcı sonuçlar verdi. Onunla arasındaki ilişki, o güzel mendilin gelişinden sonra dedikoducu kadınların sandığı gibi değildi; onun için Ville kibar ve nazık bir akrabaydı. Bunun için de Oskari Tonttila kendisine kur yapmaya başladığı zaman, Silja, delikanlının, kendisinin Ville ile olan ilişkisinden ve mektuplaşmasından cesaret a'arak bunu yaptığını anlayamamıştı. Öte yandan, Oskari bu olayları hiç söz konusu etmiyordu. Balolarda Silja ile dans ediyor, eve dönerken de kolunu omuzuna atıyordu.

Her insanın gençliğinde bir takım olaylar vardır ki, ileride bunları hatırlarken tiksintiye benzer bir şeyler duyar. Bunlar her zaman gizlice yapılmış çocukça hırsızlıklar, ya da yalan söyleme alışkanlığı gibi şeyler değildir. Genel olarak, insanın kalbinin derinliğinde hissettiği bir bunalım, can sıkıcı bir iç daralmasıdır bu. Bu gizli acılar, çok kere, inanılmayacak, hattâ gülünç şeylere yönelen cinsel içgüdüsünün uyanışına bağlanabilir Çok kere insanın ilk sevgilisinin kim olduğunu söylemek güçtür.

Nukari'de oturduğu günlerde, Silja'nın kavalyesi kendisinden biraz daha büyük olan yirmi yaşındaydı Oskari Tonttila idi. Sarışın, iri yarı bir gençti bu Oskari; hemen hig konuşmazdı; yalnız kafayı çektiği zaman gürültü koparan, çingar çıkararak tiplerdendi. Ailesi köyün kenarında oturuyordu. Babası kaba saba, çalışkan bir adamcağızdı; annesi de güçlü kuvvetli bir kadındı. Bir düzine kadar çocuğu olmuştu; hepsi de çalışabilecek yaşa geldiler mi başlarını alıp giderlerdi.

Çünkü ihtiyar Jussi'nin bunları beslemeğe gücü yetmezdi. Bunlardan biri zaman zaman baba ocağına gelip bir süre otururdu. Şimdi Oskari evdeydi. Çünkü o dolaylarda sözleşmeli bir iş almıştı üstüne.

Oskari sakin huylu bir gençti; ama o da, çok benzediği babası gibi kabaîaşabilirdi. Bir gece, balo dönüşü, başka kızlarla olduğu gibi, Silja ile de beraber döndü. Bütün kızların birer kavalyesi olduğu için hattâ yolda giderken pek de sokulurlardı onlara Silja da Oskari'yi yanından uzaklaştırmaya cesaret edememişti. Kaldı ki bu çocuk hiç konuşmuyordu; sadece yanında yürüyor, arada bir koluna giriyordu. Öteki delikanlılarla kızlar, karanlık yollarda kayboldukları halde ikisi doğruca Nukari'ye giderlerdi. Bir gün yine çiftliğe yaklaştıkları sırada Oskari'nin dili çözüldü. Şaşılacak kadar samimî ve tatlı bir sesle, Silja'ya günlerinin nasıl geçtiğini sordu ve bir sigara yakarak köy dedikodularını anlattı; Çiftliğin köşesine geldikleri zaman Siîja Allahısmarladık demek için durmuştu. Oskari tatlı bir sesle, çok tebiî bir şey söylüyormuş gibi: «Seninle eve gelemez miyim?» diye sordu

— «Hayır olmaz; Nukari bitişik odada yatıyor, karısının da kulağı kırıştadır.» Oskari'nin bu düşüncesi Silja'yı pek eğlendirmişti. «Gece yarısı eve gelip de ne ya:pacaktı ki?...»

Oskari sigarasını derin derin çekerek kımıldamadan duruyor, zaman zaman bacaklarının üzerinde yaylanıyordu; birisi geçse de burada olduğunu görse diyen bir hali vardı. Ortalık sessizdi. Yalnız zaman zaman ahırdaki atın kişnemeleri duyuluyordu. Nihayet Oskari ayrılıp geri döndü, Silja da eve girdi.

İşte böylece bağlanmışlardı birbirlerine. Herkes onları yolda beraber giderken görüyordu. Oskari, artık elini kız arkadaşının kalçasına koymaya cesaret edebiliyordu; bu çift de ötekiler gibi ağır ağır uzaklaşmaya başlamıştı. Bir kocakarı, Nukari'nin karısına işi çitlattı. Ama o, gece olsun gündüz olsun Oskari'nin de, başka herhangi bir erkeğin de Silja'nın odasına ayak atmadığını söyledi. «Bu Silja o kadar yumuşak huylu ve masum bir kız ki, daha hiç bir şeye akli ermiyor... buna inanıyorum ben...» Kocakarı: «Bu kızlara güven olmaz!...» diye cevap verdi.

Bu sırada Oskari öteki kızlarla ilgilenmediği için, bunlar da bir takım tahminler yürütmeğe ve ona takılmaya başladılar. Tertemiz bir bakirenin masumluğu içinde yaşayan Silja'ya hiç bir delikanlı yaklaşmaya cesaret edemiyordu; ama gençliğinin en güzel yılları da akıp geçiyor, gittikçe yaşlı ilerliyordu. Akşamları Vaino'nun konuşmaları gittikçe acılaşıyordu. Lâf arasında Oskari'ye de dokunuyordu. Ama, sadece rakibinin, kadınlarla olan daha önceki maceralarını söz konusu ediyordu; Silja hiç kızmıyordu bunlara. Aksine bu hikâyeler eğlendiriyordu onu Üstelik kendisinden önce başkalarile ahbaplık etmiş bir kavalyesi olduğu için öğünüyordu.

Yıllar geçip gidiyordu; ama hiç bir şey olmamıştı... Silja gece gezintileri sırasında Oskari'nin beline sarılmasına ses çıkarmıyordu; bazen birbirlerine köyde rastlıyorlardı. Başka gençler arasında buldukları zaman Oskari konuşkan ve gürültücü oluyordu. Anlattığı kaba saba hikâyeleri öteki genç kızlar

isterlerse dinlerlerdi. Ama Silja ile yalnız kalınca hem sözleri, hem de hareketleriyle daha uysal, daha sakin görünüyordu. Sarhoş olduğu, ya da böyle görüldüğü gün balodan çıkarken biraz geri kalmıştı. Bir delikanlı bundan faydalanarak, bütün kızTara söylediği gibi Silja'ya da: «Bakın, çocuklarımın anası!» diye lâf attı. Oskari koşup gelerek: «Hayır öyle değil, sen hanım evlâdının birisin; git de ananın bacaklarının ara , sına sokul; yoksa şaplağı yersin!» diye bu sululuğa son verdi. Çocuk: «Ya?...» deyince de bir yumrukta karlara serdi. Ama çocuğun arkadaşları, dönüşte Oskari ile Silja'ya rahat vermediler. Arkalarından bağıra çağıra geliyorlardı. Nukari'ye yaklaştıkları zaman Oskari Silja'ya beklemesini söyHyerek, gürültücü oğlanları kovalamak için geriye döndü. Ama Silja «îyi geceler» diyerek eve girmişti. Bu onlarm son gece gezintileri oldu. Oskari ertesi hafta Güney Finlandiya'ya yollandı; dediklerine göre Ruslar burada tahkimat yaptırıyorlarmış da, görülmemiş derecede bol gündelik veriyorîarmış; işini uyduran avuç avuç parayla dönüymüş. Oskari kendi gibi bir iki serseri ile birlikte oraya gitti. Üçünün de savaşa gidiyorlarmış gibi, keyfinden geçilmiyordu. Geride kalanlara adamakıllı para yapıt» geleceklerini söylüyorlardı Son gece kafayı çektiler. Yanlarında bulunan Vaino'ya da içirdiler. Sonra Oskari cesaretlenerek Nukari'ye gitti; daha uyumamışlardı her halde. îki kafadar firma girdiler; bağıra bağıra konuşuyorlardı; Oskari'nin sesi biraz boğuk çıkıyordu; «Vamo'nun nişanlısına» Allahaismarladık demeğe geldiğini söyledi; Vaino da; onu görebilirsin ama, dokunmak yok, diye tembihledi.

Silja, Oskari'nin böyle geHşinden hoşlanmamıştı. Ama son görüşmeleri idi bu. Bir yıl birbirlerini görmeyeceklerdi. Oskari ertesi sabah gitti. Uzun zaman sonra, geti döndüğü vakit Silja ile eski ilişkiyi kuramadı. Çünkü bu arada Ville Amerika'dan gelip bir kereste fabrikasının hizmetine girmişti; fabrika hesabına ağaç satın alıyordu. Bir gün Nukari'ye çıka geldi ve geceyi orada geçirdi. Ne yazık ki kardeşi orada değildi; Ville'nin davranışı iyi olmadı. Dışarıdan bakılınca, o gece de, ilk ayrıldığı geceki gibi geçmişti. Ama değişen bir şeyler vardı: Silja gelişmiş, daha da güzelleşmişti; hanımı da Ville'ye Oskari ile olan arkadaşlığını çıtlatmıştı. Bu, Amerikalıyı çok etkiledi; her çareye başvurarak bura insanlarından daha üstün olduğunu göstermeğe kalktı. Bavulundan bir şişe içki çıkarıp herkese ikram etti. Ama şişede durduğu gibi durmaz ki! Kafalar tütsülenince insan başlar yüksekten konuşmaya. Hele söz konusu Amerika ile dolar olursa Ville bir aralık aşka gelip cüzdanını, açtı; içindeki banknotları gösterdi. Silja iyi görebilmek için biraz sokulmuştu. Ville, bir banknot çıkardı, kadına benzeyen bir adam kafası vardı üstünde. Ville parayı Silja'ya uzatarak: «Küçük bir hatıra» dedi. Silja'nın utançtan yüzü kızarmıştı, ne alabiliyor, ne de red edebiliyordu. Çiftliğin hanımı, biraz kızgın bir sesle: «Madem ki veriyorlar, al» dedi. Silja «Ne yapacağım!» diye saflıkla güldü; Ville geri almak istemediği için parayı alıp masanın kenarına koydu. Vaino «öyleyse ben alırım!» diyerek kolunu uzatırken, Ville daha atik davranarak kaptığı gibi cüzdanına yerleştirdi.

Sonra yeniden içki dağıttı. Çiftçinin karısı içmedi ve: «Şu Vaino salağını sarhoş etmemesini» söyledi. Vaino: «İşime engel olmadıktan sonra ne karışıyorsunuz buna?» diye söylendi, ama sesinden alkolün etkisini gösterdiği belli oluyordu. — «Fazla lâf yok, dedi kadın. Artık herkes gidip yatacak. Ville sen de!»

Ville bir yudum daha içtikten sonra evin öteki ucuna çekildi; ona burada bir yatak hazırlanmıştı. Vaino ile Silja her zamanki gibi yattılar. Lambayı söndürdüler. Bir süre sonra çiftliğin hanımının ve çocukların büyük odadan gelen sesleri kesildi; bütün çiftlik uykuya dalmış gibiydi

Ama uyuyan yalnız çocuklardı. Gece hareketli geç • misti, içki uykuları kaçırmıştı. Kadının kafası durmadan çalışıyordu. Kocasını da burada yoktu. Olağanüstü bir şey olursa bu tombalak burjuva bozuntusuna başvurabilirdi. Fırının iç kapısı gıcırdadı. İçeri dalan biri bir şey unuttuğunu, Silja'ya da «İyi geceler» demediğini söylüyordu. Yatağa doğru gitti; önce kenarına oturdu, sonra genç kızın yanına uzandı. Vaino bir takım mırıltılar ve sesler duymuştu, bu arada Silja'nın itirazlarını da işitti.. Budala olmasına budalaydı ama, öteki de biraz fazla ileri gidiyordu; uyur gibi görünerek, horlamaya başladı. Fakat kulağı kırıyordu, öteki yatakta olup bitenleri izliyordu.. O akşam genç kıza söylediklerini korkarak hatırladı: Bu kız gerçekten nişanlı ise, hiç de hoş olmayan bir ödev bekliyordu kendisini: Zanparayı kapı dışarı etmek. Ama Silja hiçbir zaman ciddiye almamıştı kendisini. Şimdi dünyanın öbür ucuna gitmiş olan şu Oskari'ye tutulmuştu. Eh şimdi tek başına kurtarsın bakalım kendini, ya da teslim olsundu... Vaino bunları düşünürken bir yandan da kulak kabartıyordu. Misafir, Silja'nın yatağında bir saat kadar kaldı. Bu aralık Vaino'nun aklına şu mektubun içinden çıkan güzel mendil geliverdi

Sonra Silja'nın hıçkırarak ağladığını duydu; bir yandan da konuşuyordu; bazı kelimeleri de yüksek sesle söylemişti. Tam bu sırada kapı açıldı; çiftliğin hanımı geceliği ile içeri girdi; elinde bir lamba vardı. Tereddüt etmeden doğru Silja'nın yatağına gitti, kaynını iyice haşladı. Silja hıçkırarak kendisinin suçu olmadığını anlatmaya çalışıyordu, ama hanımı: «Sus, her şeyi biliyorum ben!» diye bağırdı. Uzun zaman, bu cümle Silja'nın zihnini kurcaladı; çünkü, hanımının gerçekten her şeyi bilip bilmediğini açıkça anlatmıyordu. Daha sonraki davranışlarından, kadının her şeyi duyduğunu, ya da keşfettiğini anlamıştı. Kızı baştan çıkararak bir akraba olduğundan, bayağı bir uşak muamelesi yapamazdı çiftlik sahibinin karısı. Bunun için genç kızda Nukari çiftliğinin hanımının kötü bir hatırası kalmamıştı. İlkbahar başında, Silja bu çiftlikten ayrıldı. Ama daha önce birtakım olaylar meydana geldi; bunların Silja'snn hikâyesi bakımından önemi vardı.

Bir Nisan sabahıydı. Bir kaç gündür yağmur yağıyordu ama hava sıcaktı. Sığırcıklar cıvıldaşmaya başlamıştı. Bazı kimseler kuyruk sallayanı gördüklerini söylüyorlardı. Çalığışunu gördüğünü söyleyenler de vardı... Ama, buzlar hâlâ çözülmemişti. Göllerin üstündeki kar erimiydi; yer yer su görünüyor, bu suyun yüzü rüzgarla kırışıyordu. Bir akşam, Silja kilise yolundan kuzeye doğru gidiyordu. Güneş ufka yaklaşmıştı; ama daha ağaçların tepesinin üstünden üç parmak yukarıda görülüyordu Bu ölçüyü ona vaktile babası öğretmişti; o da

şimdi incecik parmaklarını havaya kaldırıp baktı... Babası da böyle yapmıştı o zaman... Sıkı bir yürüyüşle gidiyordu; buzun üstünde kimse olmadığı için, kendini düşüncelerine bıraktı. Keyfi yerindeydi; bir türkü tutturmuştu; bütün vücudu türkünün ahengine uyarak dans ediyor gibiydi. Güneş kıpkırmızı kesilmişti, az sonra gökyüzünü tutuşturdu... Genç kız yüzünü güneşin son ışınlarına tutmak için başını kaldırdı. O zaman yanaklarının kırmızısı gözerine de yayıldı; bir yanda da ahengine ayak uydurduğu türküyü mırıldanıyordu. Genç kızın ruhu, bir çok yaşanmış anların hatıralarile «doluydu; bu hatıralar, bu bahar akşamının tatlı havasında canlanıyordu şimdi. Buradaki ve başka yerlerdeki köylerde yaşayan kendi yaşındaki genç kızlar gibi o da nice sonbahar, ilkbahar, kış ve yaz günlerini yaşamış, insanların, hayvanların ve bitkilerin her mevsimde yaşadıklarını, çoğaldıklarını, kendilerinin hiç bir rolü olmadan uğradıkları şeyleri görmüştü: güzel, çirkin, korkunç, ya da vicdanın kabul edemeyeceği bir çok şeyler; evlenme ilânının asıldığı günün akşamı bir genç kızın bakışlarını görmüştü; bir bebeğin meme emişini görmüştü; daha bir hafta önce varlığı ancak bir kadının karnının şişliğiyle belliydi bu bebeğin; erkeklerin birbirleriyle döğüşükîlerini görmüştü, kesilen hayvar/arm fişkırın kanını görmüştü; sürüyü güderken, vücudunun derinliklerinde kimi ağır ağır duyulan, kimi birdenbire, gelen değişimeler görmüştü; duygularını da düşüncelerini de sarsmıştı bu değişimler. Kendisi de bir erkekle boğuşmuş ve onu yenmişti. İşte şimdi bütün bu geçmişten kalan bu Nisan güneşinin mlevlerle tutuşan ruhundaki derin hazdı. Önündeki yol uzayıp gidiyordu: dümdüz ve çetin. Bir kızak geliyordu. Silja o kadar kendi içine gömülmüştü ki, ancak Bon anda farketti. Kenara çekildi; komşu köyden bir arabacıydı bu, geçerken genç kıza selâm verdi; kızağın arkasına daha küçük bir kızak bağlanmıştı. îçinde biri oturuyordu: Oskari Tonttila idi bu.

Bu beklenmedik karşılaşma Silja'nın duygularını alt üst etmişti; batan güneşin güzelliğini unuttu; ama başını «çevirmeğe cesaret edemedi. Berrak gözleri kocaman açılmıştı ama bir şey görmüyordu; birden birşeylerin koptu,ğunu duyduğu iç dünyasına çevrilmişti bakışları. Artık türkü de söylemiyordu. Şimdi onun içinde umulmadık bir olay karşısmdaymış doğan duygularda şaşılacak bir şey yoktu. Ayrıldığı sırada Oskari onun için herhangi bir tanıdıktan başka bir şey değildi; ilişkileri de gevşemeye yüz tutmuştu Ama ne olmuştu şimdi? Yüreğini sıkan bu korku neden ileri geliyordu? Yine bir baloda rastlanırlarsa neden bu delikanlı. kendisiİG yeniden arkadaşlık etmiyecekti? Ortalık kararmış olsaydı da, rüzgârın esip savurduğu bir ormandan geçseydi adımlarım sıklaştırırdı. Köyün çayırılarından geçmeği bile pek güvenilir gibi bulmuyordu; eve dönerkenbüyük bir korku vardı içinde; gök, bahar akşamlarındaki maviliğe bürünmüştü, bir kaç yıldız göze çarpıyordu, iyi bakılırsa daha pek çok yıldız görülürdü. Sonra buz gibi gökyüzünün enginliğinde, bilinen bazı yıldızların, Noel'dekinden başka yerlerde olduğu da farkediliyordu. Değişen başka bir şeyler de vardı şüphesiz. Silja, buzun üstündeki o tehlikeli gezintisinden sonra, Nukari'nin çiftliğindeki fırında, bir

eğlence ile karşılaşmak istemiyordu. Çiftliğe geldiği zaman ortalık sessizlik içindeydi. Yaptığı işleri anlattı; her zamankinden daha ağır hareket ederek yatağına uzandı. Silja, Oskari'yi ertesi pazar günü görebildi. O güne kadar hep onu düşünmüştü; gece yatarken, gündüz çalışırken aklı fikri ondaydı hep. Kendi de şaşırıyordu buna: neden bu adam, yokluğunda bu kadar önem kazanmıştı? Sıcak bir bahar günüydü o pazar. Artık göllerin üstünden yürünemiyordu. Çünkü yer yer su görünmeğe başlamış, büyük buz kitleleri harekete geçmişti. Kıyıya doğru bir kuş yolu uzuyordu; kıyıdaki boş sigara kutuları, öteberi görünler de bahar özlemi yaratıyordu. Kış geçmişti artık. Bütün gün borulardan damlayan su buzun üstünde küçük küçük delikler açmıştı. Ama akşamleyin, hava soğuyunca, çatı kenarlarında güzel buz demetleri meydana geliyor, su damlaları, delik açmaz oluyordu. Ertesi sabah havayı donmuş toprak kokusu doldurmuştu; güneş mavimtırak buz parçalarını, kayınların kırmızı tomurcuklarını, gri duvarları dalga dalga ışık selleile yıkıyordu.

Oskari Tonttila babasının evinde oturuyordu; epey parayla dönmüştü ihtiyar Jussi yatağına uzanmıştı; yalnız sediri boyundan kısa olduğu için, ensesi tahtaya dayanıyordu. Yattığı yerden konuşulanlara kulak kabartıyor, konuşmalar çığırından çıkmaya yüz tutunca lâfa karışıyordu. Bu sefer Oskari ile Miina kapışmışlardı; iki genç kızın sözü ediliyordu; bunlardan biri bir çocuk doğurmuştu; öteki de bekliyordu. Silja'nın da adı geçti; o vakit Jussi biraz gecikerek: «Evet dikkat etmek lâzım bu kaltaklara, dedi. Yoksa insan başkasının yumurcağını büyütür sonra.»

Oskari basık tavanlı odanın ortasında çizmelerini gıcırdatarak dolaşıyordu; pencerenin önüne gitti, dirseklerini pervaza dayayarak buzu çözülen gölü seyre daldı... Babasının sözleri beyninin içinde çmlamıştı. Bu konuda bir şey sorunca, ihtiyar bu sefer, doğrudan doğruya Silja ile ilgili olarak daha kaba bir cevap verdi; bunun üzerine Oskari kızgınca:

— Peki... öyleyse, kiminle?... diye sordu.

Annesi bir taraftan kahveyi hazırlarken, kesik kesik cümlelerle işi anlattı:

— Dediklerine göre şu şişko Ville, bütün geceyi koynunda geçirmiş. Şimdi buradaki kereste fabrikası hesabına ağaç satın alma işini yapıyor.

— Kim söylüyor bunu?

— Kızla aynı odada yatan Vaino. Hem doğru olduğu şuradan da belli ki sabaha doğru çiftlik sahibinin karısı ikisini bir arada yakalamış!

Oskari, bu sefer öteki pencerenin önüne gidip dirseklerini dayadı. Sonra ıslık çalarak odanın içinde dolaşmaya başladı; bu da onun sokağa çıkmak üzere olduğunu gösteriyordu. Miina, oğlunun çok geç eve döneceğini tecrübeyle biliyordu... Öteki delikanlılar da kulübelerinden çıkarak gruplar halinde bu akşamki toplantı yerine doğru giderlerdi. Hepsi de, bütün haftanın can sıkıcı havasını değiştirmek için sabaha kadar dans ederlerdi; bu arada dögüşüyorlardı da. Yılda bir iki kere de, pazar sabahı evinden çıkanlardan birinin akşama dönmediği olurdu. Aslında iki kişi idi evine dönmeyen. Biri ameliyat masasında

doktorla asistanını beklerken öteki, karakolun hücrelerini boylandı. İşte böylece tatlı bir Nisan akşamı bu çeşit olaylar olur; herkes bunu ya evinin penceresinden, ya da sokakta rastladıklarından öğrenirdi; bu arada duygulu bir hizmetçi kız, karanlık yola gözlerini daldırarak, içini çeker Kış geçmiştir, ama daha yaz da gelmemiştir. İşte bir bahar günü bütün o dolaylar sessizliğe gömülmüşken, günlük güneşlik bir pazar akşamı böyle nice olaylara gebece.

Hafta sonuna doğru, şu veya bu çiftlikte dans var diye bir söylenti yayılmıştı ortalığa. Bu lâfi kimin çıkardığı da bilinmiyordu. Bu işle ilgili olanlar, pazar akşamı evlerinde balo olduğunu kimin yaydığını merak ederlerdi. Balo yapılacağı söylenen çiftliğin sahibi :

— Kimse benden salon istemedi! diyordu.

Ama, pazar akşamı baloyu duyanlar birer ikişer gelmeye başladılar; uslu uslu girip oturunca da bunları kapı dışarı etmek olmazdı artık. Başkaları da gelir, derken biri, eğlenmek için biraz akordeon çalar. Sonra yavaşça bir polka havasına geçer; iki genç kız ortaya çıkıp dansa başlamayı göze alır; çalgıcı buna bakıp coşar ve böylece balo başlamış olur... Bir iki saat sonra pek de iyi gözle görülmeyen kimseler de damlar... — O!... bak O gelmiş!... Sarhoşa benziyor; dikkat etmek lâzım!...

Balo öyle hareketli bir olaydır ki, dans edenler neye varacağım bilmezler.

Bazen, kendi halinde fakir birçok gencin hayatını alt üst eder, ya da sona erdirir.

Bütün hafta boyunca, Silja buzlu yolda, Oskari'yi gördüğü ânın etkisi altında kalmıştı. Şimdi onunla karşılaşmaya can atıyor, onu görebileceği yerlerde dolaşıyordu. Pazar akşamı Pietila'larda dans olduğunu duymuştu: bütün gün o kadar keyifli görünüyordu ki, hanımı darıldı, gitmene izin vermem sonra, diye korkuttu. Silja hiç cevap vermedi ama elindeki işi mümkün olduğu kadar çabuk bitirdi. Hanımı anlayış göstererek:

— Eh, izin veriyorum gitmene; gözümün içine bakıp . durmana tahammül edemiyorum! dedi. İki kadın gülümsüyerek bakiştılar. Silja yeniden mutlu hissediyordu kendini.

Ama birkaç saati yine de beklemekle geçirdi. Silja'nın o yakınlarda arkadaşı yoktu Gerçekte yalnız bir kişiyi düşünüyordu. Oskari ile buluşacağını o kadar umuyordu ki, sanki sözleşmişler gibi, nerdeyse gelir diye bekliyordu.

Fırına gidip giyinmeğe başladı; orada bulunanlardan "biraz sıkılıyordu. Çiftçinin karısı, bir süre hizmetçisinin tuvalet yapışını seyretti; genç kızın yüzüne, vücudunun kıvrak hareketlerine bakıyordu; bütün bunlarda duyguları okunuyordu genç Kızın. Acıyan ve biraz da içerlemiş gibi bir sesle:

— O kadar kendini kaptırma kızım; iyi alâmet değil bu.

Silja kadının bu uyarmasını duymadı bile, evden çıktı. Hiç düşünmeden, sanki yapacak bir işi varmış gibi, oraya doğru neşeyle gitmeye başladı. Tarlalardan geçti, sonra seyrek bir ormana daldı; Nisan akşamının bütün renkleri, en ince ayrıntılarına kadar toplanmıştı bu ormanda, Kuzey batı yönünde gökyüzü alev alev tutuşmuştu; ama buradan, gölün üstünden görüldüğü kadar engin görünmüyordu; ışık çıplak kayın ağaçlarının altından süzülüyordu. Gökyüzüne

çizilmiş belirgin çizgiler halinde görülen ince dallar ve çalılıklarda batan günün kızılıtlarını Layranlıkla seyrediyor gibiydi. Şimdi etrafını çeviren bu binlerce ağaç, içinden geçenleri anlıyordu sanki. Güzel bir pazar akşamıydı bu. Birçok olaylara gebedi bu akşam. Bu olaylar baharın sonuna kadar birbirini kovalayacaktı. Bu yolda ilerlerken Silja, bütün benliğini, taptaze bir sevincin sardığını duyuyordu. Çalılıklar gittikçe seyrelmişti. Yol, yeniden çepeçevre küçük tarlalar arasından geçiyordu.. Tonttila'nın kulübesi görüldü; dipteki pencere, Silja'ya hoş geldin der gibiydi Burada Oskari'nin annesile babası oturuyordu; bunlar oğullarının güneye gitmeden önce kendisile arkadaşlık ettiğini biliyorlardı herhalde. Silja köyde arada sırada Miina'ya rastlardı; bu kadının kendisine biraz merakla baktığını da farketmişti. Nukari çiftliğinin sahibinin karısı Miina'nın, Silja'ya parası olduğu için yaranmak istediğini söylemişti. Böylece Silja'ya babasından kalan küçük mirası üstü kapalı şekilde anlatmak istiyordu. Bunun tutarının ne olduğunu genç kızdan çok köy halkı biliyor gibiydi. Silja'nın yolu Tonttila'larm çatı penceresinin altında sona ermişti. Genç kız içeri girmek gereğini duymuştu; bu kadar yakma geldikten sonra geri dönmek olmazdı. Ama gittikçe artan bir kaygı vardı içinde. Evden görürler de karşılamaya çıkarlar umuduyla ağır ağır yürüdü. Fakat bu çekingen misafiri kimse görmemiş gibiydi. Bununla beraber komşu evinden gizlice ona bakan biri; «Hele, hele... iş buraya kadar vardı demek T...» diyordu.

Silja avluda durakladı, sonra kararlı adımlarla ilerledi. Kapı aralığından bu evin özel kokusu duyuluyordu.. Kullanıla kullanıla aşınmış sürgüyü çekti ve salona girdi; evin kadınının hamaratlığı sayesinde her şey yerli yerindeydi bu salonda. Kan koca her zamanki yerlerinde oturuyorlardı... Genç kız içeri girdiği zaman Jussi kendisini kab? ve soğuk bir tavırla karşıladı. Miina kahveyi pişirmişti, cezvenin sapını siliyordu. Silja günaydın, dedi; ama cevap yerine kahvenin pişirildiği taraftan bir homurtu gelmişti; ihtiyar adam yatağında hiç ses çıkarmadan oturuyordu; başını çevirmeden herşeyi görebiliyordu; Silja'yı hakaretle süzüyor gibi bir hali vardı Genç kız biraz sıkılmıştı; Miina, ona şöyle yüksekten bakarak: «Otur bakalım!» dedi.

— Oskari evde yok mu?

— Olmadığını görüyorsun.

Bunu söyliyerek cezveyi masanın üstüne koydu.

— Pietilo'ya mı gitti?...

— Belki... Eğer ormana gitmemişse... belki de odun satiri almaya gitmiştir.

Silja, kadının Ville'ye taş attığım anlamıştı. Birden bir yükten kurtulmuş gibi hissetti. Kendisini buraya kadar önüne durulmaz bir kuvvetle sürükleyen demek buydu. Birden Oskari'nin kendisine ne kadar uzak olduğunu anlamıştı. Şimdi Oskari ile Ville çok iyi anlaşarak bir yerlere gitmişler gibi geliyordu ona.

— Ne işim var benim bu yabancıların evinde? Silja nasıl .girdi buraya? Belime sarılmış olan bir adamın peşinden koşuyorum.

Miina masanm yanında durarak:

— Kahve hazır; dedi. Silja'nın yerinden kımıldamadığını görünce sert bir sesle:

— E, haydi iç bakalım, istemiyor musun yoksa? dedi. Bunları Silja'ya bakmadan söylemişti. Nasıl, çingene bile olsa, selâm veren bir kimseye selâmla karşılık vermek gerekse, kim olursa olsun, kahve zamanı gelen birine de kahve ikram edilir. Süja masaya yanaştı; eski bir iskemleye oturdu; elbisesi, şapkası, ayakkabıları Miina ile Jussi'nin dikkatini çekmişti. Silja, kokusu ve tadı bu evin havasına uygun düşen kahveyi içti. Silja'nın buraya gelişi, ne olursa olsun, büyük bir küstahlıktı. Birbirile pek az anlaşılan karı koca, şimdi bunun karşısında aynı hayreti duyuyordu; ama açığa vurmuyorlardı bunu Ama ne de olsa aklı başında, iyi giyinen temiz bir kızdı bu Silja; fakat böyle bir delikanlının peşine düşmek, ya büyük bir hayasızlık, ya da çılgınlıktı!

Silja gittikten sonra Miina:

— Böylelerinin çocuk peydahlamalarında şaşılacak bir şey yok; kabahat daima erkeklerde değil! dedi.

Jussi bir şey söylemedi ama, susması onun da böyle düşündüğünü gösteriyordu. Silja oradan ayrıldı. Şimdi içi rahattı; yola koyuldu, büyük bir değişiklik meydana gelmiş olmakla beraber; gelişinden daha kaygısızdı.

Daha yola çıkar çıkmaz, arkasından bir takım gülüşmeler duydu. Dönüp bakmadı; şaşılacak bir şey yoktu bunda; evden çıkışını gözlemişlerdi. Sonra kulağına çalınan bir iki kelime birden, vaktile bir gece meydana gelen olayları hatırlama getirdi. Nukari'lerin evinde yatağındaki boğuşmanın sonunda nasıl değerli bir zafer kazanmış olduğunu anlıyordu şimdi; o gecedan sonra artık yetişkin bir insan olduğunu hissetmiş, hayatı anlamıştı. Tonttúa'larda edindiği duygular belirgin bir hal aldıkça şimdi bu olayı daha seçik olarak hatırlıyordu; bu konuda gittikçe 4 daha berrak olarak ve herkesin kendine göre yorumladığı şekilde düşünebiliyordu. Silja bu olaya şimdi, öteki insanların gözüyle bakabiliyordu ama bu onu üzüyordu. Şimdiye kadar bir zafer kazandığını şöyle böyle hissediyordu ama, şimdi bu duygu daha da sağlamlaşmış ve kuvvetlenmişti. Olayları daha açık görmeğe başlıyor, cesareti gittikçe artıyordu; artık nasıl yaşaması gerektiğini sezmeğe başlamıştı.

Oskari şüphesiz ki evde yoktu. Silja onunla, daha hiç başbaşa kalmamıştı. Ama bunun üzerinde durmaya değmezdi. Şimdi ne olursa olsun «Amerikalı» nm nüfuzundan kurtulmuştu. Arkasına bakınca tanıdığı iki genç kızın geldiğini gördü: Lempî ve Lita; O civardaki bir köyde çalışıyorlardı; şimdi baloya gitmekteydiler. Biraz tereddüt ettikten sonra Silja yanlarına gitti.

Kızlardan biri, hiç bir ard düşüncesi yokmuş gibi bir sesle:

— İhtiyar Miina'yı ziyarete mi gittin? diye sordu, sesinde yine de gizli bir alay seziliyordu. Silja:

— İhtiyar Jussi'yi de görmek istedim!... diye cevap verdi.

Hizmetçi kız göz kırparak :

Doğru, dedi. Oskari de var!

Öteki kız da Önemsiz bir şey söylüyormuş gibi:

— Siltas yakınlarında karşılaştık onunla! dedi. Balonun yapıldığı yere geldikleri zaman eğlenceler adamakıllı ilerlemişti; gerçekten büyük bir toplantıydı bu. İçeriye parayla giriliyordu. Danslar arasında numaralar vardı. İki gözlü bir heybenin bir tarafına zarf, bir tarafına kâğıt konularak, alay olsun diye uydurma bir postane de kurulmuştu. Ortalık sakindi. En gürültücü gençler gelmemişlerdi henüz; bu kadar geciktiklerine göre mutlaka kafayı çekmişlerdi. Oskari de gelmemişti. Delikanlılar gelip Silja'yı dansa kaldırdılar; ama bu akşam pek iyi oynamıyordu; her adımda ayakları ne yapacağını bilmiyormuş gibi duraklıyordu. Yavaş yavaş içerisi kalabalıklaşmaya başladı. Saat ona doğru, nihayet Oskari içeri girdi. Çakır keyif görünüyordu; biraz daha önce gelmişti ama ortaya çıkmamıştı... Lempi ve Lita ile çene çalıyordu; o konuştuğu kızlar, arkaya doğru eğilip, dizlerini bükerek kahkahayla gülüyorlardı. Silja bir danstan sonra, kendiliğinden bu grubun yanına geliverince, biraz sıkıldı. O sırada bir hikâyeye dalmış olan Oskari'ye bir göz attı... «şaşılacak bir şey yok ki bunda... Jussi'ye gelip ağaç satın almak istediğini söylemiş... Biliyorsun ya Ahlström... yahut Bosenlev kereste fabrikasında çalışıyor.. Hey! Silja hangi fabrika hesabı,na çalışıyorsun?»

Genç kızlar Silja'ya döndüler; Silja'nın gözleri buğulanmış, dudakları güzel bir gülümseyişle bükülmüştü. Sonra hiç istifini bozmadan oradan uzaklaştı. Yüzünde öyle tatlı bir neşe ifadesi vardı ki, delikanlılar birbiri ardınca dansa davet ettiler. Ama bir köşeye çekilmek için fırsat kolluyordu. Bu fırsatı ancak gece yarısından sonra posta eğlencesi yapılırken ele geçirebilirdi. Herkes dikkat kesilerek postacının okuduğu isme kulak veriyordu. Silja çoktan dışarı çıkmıştı. Arkasından gelen olmadı. Dağıtımın sonunda elde birkaç mektup kalmıştı; bunlar da açık arttırma ile en çok verene satıldı. Bir çiftlik yanaşması, Silja Salmelus'un adına yazılmış bir mektubu ele geçirip arkadaşlarına okudu; sonra bir toplu iğne ile duvara tutturdu. Başkaları da bu mektuba bazı satırlar eklediler. İçinde şunlar yazılıydı: «Rosenlev Nukari çiftliğinde, yatağın içinde kesilen ağaçlar için ne kadar ücret ödüyor? Bayanla arkadaşlık etmek hoş bir şey olacak herhalde. Ama ben geceleyin ormana gidip ağaç kesmek zorundayım. Çünkü elinde Amerikan doları olmadığı için satın alamıyorum. Eh; günaydın, yine görüşelim, Allahısmarladık. Adamın biri, ama dostunuz değil!»

Fu Nisan gecesinde de bir takım olaylar olmuştu. Erkekler için bunlar sona ermek üzereydi Tanyeri ağarmak üzereydi; son derecede serin, binbir renk içinde bir Nisan sabahıydı bu. Akşamkinden daha tatlı, daha neşeli bir havası vardı bu sabahın. Sıcak salonun tozlu havasından sonra, buz gibi havayı ciğerlerine çekmek pek hoştu Silja Nukari Ve geldiği zaman; erkenci kuyruk sallayan kuşu oradan oraya sıçrayarak çatının tepesine konmuştu bile; hiç korkmuyor, keyifli keyifli şakıyordu, sonra, başka bir yerde herhalde daha önemli bir işi olacaktı ki, birden uçup gitti.

Silja kendinde büyük bir canlılık ve serbestlik duyuyordu. Artık Oskari'yi de Ville'yi de zihninden kovmuştu. Ne diye Tonttila'ya gittiğini bir türlü anlamıyordu şimdi, bunu unutmaya çalışıyordu. Bunu sonraları, bir gece,

değişik bir şekilde hatırlayacaktı. Şimdi o doğan gün kadar mutluydu; güneş nasıl uykuyu dağıtıyorsa o da, bu odanın karanlığında geçen olayların hatırasını kovuyordu zihninden. Vanio yatağında yoktu; geceyi babasının evinde geçirmiş olmalıydı... Güneşin sıcaklığı gittikçe artıyor, ışınları dimdik masanın üstüne düşüyordu; az sonra yatağın başucuna gelecekti. Eskiden de, mutlu günlerde Silja'nın böyle anlar yaşadığı olmuştu. Hayatı böyle mutlu anlarla örülmüştü ve bunlardan daima kendini daha iyi hissederek çıkmıştı. Silja şimdi kendini daha da olgunlaşmış, daha da, güvenli hissediyordu. Tıpkı babası, şimdi yüzünün çizgilerini hatırlayamadığı babası gibi. Sanki onunla, insanlara karşı nasıl davranması gerektiği konusunda anlaşmışlardı. Şimdi nasıl davranacağı gün gibi açıktı. Silja'nın canı uyumak istemiyordu; o ânın tadına daha iyi varmak için yatağına elbisesile uzandı. Düşünmeğe başladı; hayatı, yeni, bambaşka bir yola giriyordu... Başka yerlere gidecekti, her şey genişleyecekti önünde... ilkbahar geliyordu, sonra yaz gelecekti; çiftlikler ve yollar bu mevsimlerin havasına bürünecekti... insanlar buradakinden daha güçlü ve daha iyi olacaktı... Güneş pırıl pırıl parlayacaktı...

Genç kızın kapanan göz kapaklarının üstünde parlamaya başlamıştı bile. Şimdi kızılıtış ışığı kendi hayatını yaşamaya başlamış olan Silja'nın ruhuna yayılıyordu. Nihayet çiftliğin hanımı gelip Silja'yı kalçasına vurarak uyandırdı; o zamana kadar böyle yapması gerekmemişti hiç.

— «Kalk, kalk, elbiseni değiştir Bu ne uyku böyle... Gel keyfim gel!...» dedi. Silja gözlerini açarak uykulu bir sesle «Neredeydim ben?...» diye söylendi. Kadın da:

— «Birini aramaya gittiğin yer neresi ise oradaydın!» diye cevap verdi. Güneş gökte çoktan yükselmiş, ışınlarının ulaşabildi, ği yerlerdeki çirkinlikleri silip süpürmüştü. Silja, kendini o kadar mutlu hissediyordu ki, kadının üstü kapalı şekilde söylediklerine aldırış etmedi; elbisesini değiştirdi. O sırada rasgele pencereden dışarı bakmıştı; birinin geldiğini gördü: Oskari'ydi bu. Silja, bir anda zihninden, delikanlının iki saattir nerelerde dolaştığını geçirdi. Geldiği yöne göre yolunun üstünde, kapısı geceleri gençlere kolayca açılan bir kulübe vardı... Silja burası hakkında anlatılanları duymuştu da çok gülmüştü... Bu kulübedeki kız dün akşamki balodaydı. Hattâ çok tatlı bir fıkra da anlatmıştı. Oskari'nin yorgun ve bezgin bir hali vardı; geçerken çiftliğe bir kerecik bakmadı bile. Bu bir meydan okuma değildi. Kendisini buraya bağlayan şeyleri unutmuş görünüyordu. İşte Silja'nın ilk sevgilisini son defa görüşü böyle oldu, önce onunla arkadaş olmayı kabul etmiş, sonra da öteki kızlar gibi yapabilmek için bu arkadaşlığın devam etmesini istemişti. Buzun üstündeki karşılaşma onu sonraları canını sıkan bir takım akılsızca hareketlere sürüklemişti. Heyecanının kaynağı, belki de, o gece yatakta Ville'ye sessizce ama başarılı şekilde karşı koyması idi... Zaman zaman zaferini Oskari'ye anlatmayı düşünür ve bu sevincini onunla paylaşmayı isterdi; ama Oskari buna lâıyk değildi. Bu sırrı yalnız kendisi bildiği için çok mutluydu. Bunun için neden olduğunu bilmeden bu sabah büyük bir canlılık buluyordu kendinde. Genel olarak Nukari çiftliğinin hanımı Silja'ya

karşı öteki adamların çoğu gibi iyi davranırdı. Ama bu sabah hizmetçisine âdeta bir kızgınlığı var gibiydi. Silja'nın elbisesine, acaba bu elbise bu gece nerelerde sürttü, der gibilerden bakıyordu. Hiçbir şey söylememişti ama, nefreti de azalmamıştı. Hâlâ gücü kuvveti yerinde bir kadındı. Fakat güldüğü zaman, ağzında birkaç azı dişinin eksik olduğu görülürdü; saçları da ağarmaya yüz tutmuştu... Vücudunun şekli bozulmadığı gibi, hâlâ hareketli, hâlâ canlıydı; yakışıklı bir erkek gördüğü zaman, konuşması, gülüşü pek tatlılaşırdı. Her nedense bugün hizmetçisinin hali onun canını sıkıyordu.

O günden sonra Silja hiç bir baloyu kaçırmamaya başlamıştı. Geç vakitler, delikanlılarla birlikte dönüyordu. Pietilla'daki balodan sonra çılgınca eğlenmek isteği doğmuştu içinde. Köylülerin kendisini çağırmaları, arkadaşlık etmekten hoşlanmaları da onu çok sevindiriyordu. Hiç biri Silja'ya bağlanmıyordu, arkadaşlıkla yetiniyordu. Geceleyin Nukari çiftliğine ginlemeyeceği için de kimse böyle bir şey yapmaya kalkışmamıştı.

Silja buralardan avrılmayı çok istiyordu. Başına olağanüstü bir şey geldiği zaman çevresini değiştirmek için, dayanılmaz bir istek duyardı. Çok kere de talih yardım ederdi. Bu sefer de böyle oldu. Çiftçi kadın, Silja'ya karşı kıskançlıktan doğan nefretten bir türlü kurtaramıyordu kendini. Buna, zaman zaman kocasının da, işini pekâlâ yaptığını söyleyerek Silja'yı savunması da sebep oluyordu. Hâlâ güçlü kuvvetli olan çiftçinin yaşı ilerliyordu, Silja'nın gittikçe gençleşip güzelleşmesi onun da başını döndürmeğe başlamıştı. Karısı zaman zaman: «Nukari kardeşlerin zevkleri bir» diyerek Ville'ye taş atardı. Çiftçi kadın, Komünyon'unu yeni yapmış olan küçük kız kardeşini yanına «yardımcı» diye almaya karar verdi. Münasip bir zamanda Silja'ya bunu bildirdi. Köyün kocakarıları bunu duyar duymaz Silja'ya yer bulmak için harekete geçtiler. Genç kız gideceği yeri merak etmiyordu; Siiver çiftliğine girmeyi kabul etti. Nukari gibi küçük ve eski bir çiftlik değildi bu. Yakınlardaki bir köyde bulunan Siiver çiftliği daha büyük ve daha güçlüydü.

Silja Salmelus, Siiveri'ye geldiği zaman bazı bakımlardan elverişli durumdaydı.' Öksüz bir çiftlik hizmetçisinin nasıl hareket etmesi gerektiği hakkında fikir sahibi olacak kadar tecrübe edinmişti. Şüphesiz ki o zamana kadar edindiği tecrübeler, bu zengin köydeki çiftlikte edineceği tecrübelerle karşılaştırılırsa sayıca az ve masumca kalırdı. Siiveri'de üç hizmetçi kız vardı. Bunlar, kümesin kenarındaki, mutfığa bitişik odada yatıp kalkıyorlardı. Yanaşmalara, ahırın köşesindeki oda verilmişti. Çiftlik sahipleri de asıl binada oturuyorlardı. Bir toprak kiracısının kızı, komünyonundan sonra çiftlik hizmetçiliği üzerine bir çok hayaller kurar. Onun evinde yalnız bir inek vardır; bu tabii sebeplerden dolayı bazı dönemlerde süt vermez. Böyle zamanlarda, babanın geliri de ineğin sütü gibi çekileceğinden, çocuklar tuzlu balıktan başka yiyecek bulamazlar. Büyükler durmadan söylenir, çocuklar gürültü etmekten korkarlar; çünkü bu iştahlarının artmasına sebep olur; gerdekten de hiç birşey yaptıkları yoktur. Biricik eğlenceleri ahırın arkasına gidip aptestlerini yapmak, sonra da haralarının içinde kaynaşan beyaz kurtçukları seyretmektir... İşini bitiren çocuk,

terliklerini sürükliyerek koşa koşa içeri gelir; o zaman, odanın sıcaklığına doyum olmaz. İşte çocuklar böylece büyürler, önce gezici okula, sonra da ilk okula giderler; o da hepsi değil, bazıları. Sonra papazdan din dersi gelir. Bu kızların hoşlandıkları bir dönemdir; çünkü bir süre serbestliklerine kavuşurlar, sonra da bir çiftlikte hizmetçi olurlar. Şayet, o vakit genç kız, Siiveri gibi zengin bir çiftliğe kapüanabilirse, mutluluğuna diyecek yoktur... Oraya gitmeğe hazırlanırken evinde söylediği türküleri mırıldanır durur.

Kendisinden daha yaşlı iki arkadaşının yanında işe başlar. Yiyecek evdekinden daha iyi değildir ama daha boldur. Önemli olan da bu Süthaneden, sıcak sıcak gelen kaymaklı sütle de danalar ve domuz yavruları gibi işkembesini şişirir. Babasının evinde sütü hesaplı içmek zorunda olduğu için burada canının istediği kadar içerek semirir. Az zamanda kalçaları, kolları, göğüsleri yuvarlak yuvarlaklaşıp sertleşir; gündelikler ile, köyün terzisinden büyükler gibi yeni bir elbise satın alabilir. Pazar akşamları bu elbiseyi giyip, kendisini arkadaşlığı kabul eden çok bilmiş kızlarla gezmeğe gider... Köyde birini bulur. Hakları da var: Artık şöyle eti budu yerinde görünen genç kız bir hovarda bulmakta gecikmez. Ama bu bir yanaşma, ya da ırgat değildir. Saat başına ücretin ne olduğunu ve iskambil oynamasını bilen biridir, tığ gibi, ince vücutlu, sevimli bir insandır; ailesi kulübede değil, evde oturur. Çayırdaki gezmeğe yeni çıkan kızın yanına oturur, ona çapkınca hikâyeler anlatır. Ama anlatışı o kadar incedir ki, kaba saba konuşmalara alışık olan kız pek zevkine varamaz bunların. Fakat yine de eğlenir; hayatından memnundur; çünkü artık kendinden büyük kızlar gibi onun da bir kavalyesi vardır. Delikanlı kızın ayaklarının, ayakkabılarının, çoraplarının çok güzel olduğunu, kendisini son derecede beğendiğini söyler... Sonra jartiyerlerin ne renk olduğunu merak eder; kız güler: «Alacalı» diye cevap verir. Yakışıklı delikanlı; kadınlara inanmam, der. Kız: «İnanın bana» diye direnirse de oğlan mutlaka görmek istemektedir; kızın eteğini kaldırır, kız karşı koyar; hovarda hedefine varamaz ama, oyun iyi başlamıştır. Sonra bir gün oğlanın evinde bir eğlence düzenlenir.. Genç Viljo biraz çakır keyiftir; böylece daha serbest, daha atılgan olmuştur. Alacalı jartiyerli hizmetçi kızını dansa kaldırır; ama kız, bu dansı bilmediğini söyleyerek red eder Viljo onun sözlerine kulak asmadan zorla sürükler. Daha yarım turda kızın ayakları birbirine dolaşır; delikanlı onu bırakıp bir arkadaşını dansa kaldırır. Saima adındaki genç kız, yavaşça. dışarı çıkıp, çiftliğe döner,, kendini yatağa atar. Yattığı yerde gelişi güzel düşünmeğe başlar; dans bilmediği için üzülür, ama Sanni ile mutfakta çalışarak öğrenirim diye avunur. Gün ağarırken uyanır. Yatakta kendisiyle birlikte yatan arkadaşı koynuna girip onu duvara doğru iter. O vakit toy kız, birisinin daha yatağa girdiğini farkeder. Bu hovarda Viljo'dur. «Dikkat; küçük kızını uyandırmıyalım» der. İki sevgili yatağa, yerleşir, birbirile kucaklaşarak uykuya dalarlar.

Burada hayat, kiracının kulübesindekinden bambaşkadır. Saima yavaş yavaş bütün dansları öğrenir; ardından da balolardan sonra yapılan işleri. Yazın, eski anbarda yatarlar. Kapı kapandığı zaman içerisi karanlık olur.. Bunun için acemi

kızlar daha az sıkılırlar. Kaldı ki gözüpek bir sürücü fazla merasime aldırılmaz, eline ne geçerse,, onunla yetinir. Saima şimdi hizmetçidir. Daha sonra kendisinden, geçmiş hakkında bilgi istemiyen bir kiracı ile evlenecektir Çocuklara, ineğe eve baksın da bu yeter.

Siiveri genç bir hizmetçinin bu çeşit tecrübeleri edineceği bir yerdi. Ama Silja'nın burada üzerinde durulabilecek bir macerası olmadı. Çok kere, arkadaşı koyma bir hovardayı aldığı zaman duvara yapışınak zorunda kalmıştı. Bazen, çiftlik sahibi baskın yaparak, hovardaları kapı dışarı eder. O vakit, hizmetçi kızlar geceliklerle yataktan fırlayarak suçsuzuz diye sızıldanırlar. Adam bunlara çıkışarak: «İstediğiniz kadar sevişin, ama benim ha berim olmasın!» der.

Silja'nın yatak arkadaşı otuz yaşlarında Manta adlı bir hizmetçiydi. Mesleğiyle öğünen gerçekten bir hizmetçiydi bu. Gerekince küfür etmesini bilir; en kaba delikanlıların lâflarını ağızlarına tıkarı. Aslında iyi kalbli idi... Sevindiği, ya da kızdığı zaman, simsiyah gözlerinde şimşekler çakardı. Sesi de kuvvetliydi hani. Arada bir şöyle bağırdığı duyulurdu: «İspinoz kuş olmadığı gibi, hizmetçi de insandan sayılmaz.» Ya da bir yemeğin kötülüğünü anlatmak için şöyle derdi: «Bir insanın yemediğini, bir domuz yer; domuzun da yemediğini hizmetçi yer.»

Çiftlik' hizmetçiliğinin aşağılık durumunu âdeta halinden memnun bir umursamazlıkla benimsemişti. Ama bundan ötürü hayatın zevklerinden de nefsinin yoksun etmezdi hiç. Daha iyi durumda olan arkadaşlarından daha kaba bir şekilde yararlanırdı bundan. Hem yaradılışı, hem de pek güzel olmayışı yüzünden koca bulması oldukça güçtü; ama bir gece koynuna girip, onu okşamaya can atanlar da yok değildi. Bunlar hayatı Manta gibi anlayan yanaşmalardı Onbeş yıldanberi hizmetçilik ediyordu; o dolaylarda geçmişi hakkında bilgisi olan yoktu. Kaldı ki bunu da kırırsa pek merak etmezdi.

Manta'nın, bazen, Silja'ya içini açtığı olurdu. Onu henüz tecrübesiz bulduğu için, herşeyi anlayamıyan bir çocukla konuşuyormuş gibi konuşurdu. Bazen bir hizmetçinin hayatında rahatlık ve sükûnet anları olur; Manta DÖyle anlarda o inek gözü gibi kocaman gözlerini batan güneşin son kızılıtlarına dikerek «Gölün dalgalan» ya da «Biricik aşk» türkülerini söylemeğe başlardı. Henüz mucize kabilinden kızıoğlankız kalmış olan küçük arkadaşı, yine böyle bir cumartesi akşamı, hamam dönüşü, yarı çıplak, saçını tararken onu dinlerdi.

Silja, Nukaride birçok şey öğrenmişti. Burası daha büyük olmakla beraber, hayat ana çizgileriyle, küçük çiftlikteki gibiydi. O ilk gece savaşından zaferi kazanarak çıkan Silja burada da işin içinden sıyrılabiliyordu. Yakınlarda oturan bir ailenin Silja ile yaşıt bir kızları vardı; terzilik eden bu kız; şiir de yazıyor \e bir dergide yayınlıyordu. Silja kendisine bir elbise ısmarlayarak onunla tanışınıştı; iki genç kız birbirlerine bağlandılar; terzi iziz Silja'yı çok sevmişti.

O vakitler, hizmetçiler kiliseye hiç gitmezlerdi. Çoğu, kendini, zamanın akımlarına uydururdu. Bunun için Siiveri'de çalışan bir hizmetçi kızın komünnyona gittiği görülmüş şey değildi. Bununla beraber, Silja'yı oraya sürükliyer^k böyle bir mucize yaratmıştı. İlk komünnyonundanberi Silja kiliseye adım atmamıştı, ilk gidişinin, üstünde kuvvetli bir izlenimi kalmadığı gibi

ikincisi, aynı zairında sonuncu olmuştu. Bununla beraber bu hareketin bir takım sonuçları oldu. O bölgedeki gençler Silja'yı sofu zannettiler; en sırnaşık delikanlılar bile onu rahat bıraktılar Bundan başka da terzi kızla olan ahbablığına dokunarak: «Silja ile Selma Rantanen çok sıkı fikri dost oldular.» diyorlardı. Bir gün Silja'nın terslediği bir sarhoş, genç kıza kur yapan arkadaşına şöyle bağırıyordu: «Boşuna vakit kaybediyorsun, İsa'ya nişanlanmış o!...» Bütün bunların sonucunda, Silja, yeniden yer değiştirmek isteğine kapıldı.

Yaz başında Siiveri'deki hizmetçi kızlar bir anbara yerleşmişlerdi. Silja yine Manta ile bir yatakta yatıyordu ve yine bir uşak belirli gecelerde gelip Manta'nın koynuna giriyordu. Komşu bir çiftlikte oturan bir zanaatkar vardı. Pazar akşamları sokaklarda dolaşarak sağı solu gözetlemekten hoşlanırdı. Yakışıklı bir delikanlı olduğu için köyün bütün kızlarının gözdesiydi. Bir akşam, Manta'nın sevgilisiyle kafayı çektikten sonra; iki kafadar, gece yarısı, Siiveri'deki hizmetçi kızların yanına gitmeğe karar verdiler. Zanaatkar Silja'yı idare edecekti. Kılavuzluk eden uşak «biraz aksidir ama, sen icabına bakarsın» dedi. Öteki: «Sen onu bana bırak!...» diye cevap verdi; bir iki bardak daha yuvarladıktan sonra yalpa vurarak Siiveri çiftliğinin yolunu tuttular. Avluyu geçerek, anbarın kapısını vurdular. Oysa o gece Manta orada değildi. Silja uyanarak, ağzı diline dolaşan misafirlere durumu anlattı. Ama yanaşma buna inanmamıştı; doğru olup olmadığını anlamak için içeri girdi, arkadaşısı da ardından geldi. Sevgilisinin orada olmadığını gören uşak çekilip gitti, fakat zanaatkar, Silja'nın yatağına uzanmıştı Arkadaşı Silja'yı köyün horozunu misafir etmeğe zorlamak için bu hileye başvurmuştu.

Genç adam, yatar yatmaz uyuduğu için anbarda kaldı. Silja her çareye başvurarak onu uzaklaştırmaya çalıştı ama, öteki alkolün etkisi geçinceye kadar horlamaya devam etti. Saat beşe doğru uyandı, ağzını şapırdattı, sonra pek de içinden gelmeden Silja'yı öpmeğe çalışarak, çekip gitti.

Bu çok olağan ve önemsiz bir macera idi. Bununla beraber Silja için bir takım sonuçları oldu. Sabahleyin, zanaatkarın oradan çıktığını görmüşlerdi; az zamanda bunu duymayan kalmadı. Çiftlik sahibi bile duymuştu; ama bu adam zaman zaman kendisine misafir geldiği ve pek neşeli bir tip olduğu için, Silja'nın kendisine gösterdiğini sandığı cömertlikten dolayı kızmadı, hizmetçisine de bir şey söylemedi. Bir gece eğlencesinde rastladığı zaman, zanaatkâr Silja'nın anbarında kaldığını samimî olarak itiraf etti, fakat nasıl girdiğini ve orada ne yaptığını hiç hatırlamıyordu. Hatırladığı tek şey, Silja'nın yatağında uyanmış olduğu idi. Sonra Siiveri çiftliğinin sahibine bu hizmetçinin kim olduğunu, hovardalarla çok ahbablık edip etmediğini, bir hastalık tehlikesi filân var mı diye sordu. «Ne can sıkıcı bir şey hatırlamamak» diyordu. Çiftçi genç adama korkacak bir şey olmadığını söyleyerek yüreğini ferahlatmıştı. Terzi kız da bu işi duymuştu. Anlatılanların açıklığı doğruluğundan şüphe bırakmıyordu, iş meydana daydı : Zanaatkarın sabahın beşinde Silja'nın anbarından çıktığını görmüşlerdi, üstelik de genç kız o akşam yalnızdı; çünkü Manta ertesi sabah dokuzda dönmüştü; bu kadarı yeter de artardı bile.

İşte böylece, Silja'yı iyi bir arkadaş olarak seven Selma Rantanen de haberi duymuştu. Bunu yetiştiren kadın, şu kiliseye gidiş olayı ile, Silja'nın ahlâkı hakkında üstü kapalı bir iki acı şey söylemeden edememiş, — «Sen böyle saman altından su yürütenlerden kork!» demişti... Selma, Silja ile ilgisini kesti. Daha sonra kışın bir hizmetçi kızın nasıl doğru yoldan çıktığını anlatan güzel bir hikâye yazdı; bunu dikiş diktirmeye gelenlere okuyarak, dini bir gazeteye gönderdi; ilkbaharda yayınladılar. Silja, Siiveri'den de, bütün komşulardan da tiksiniyordu. Yeniden kendisini etrafında olup bitenlerle ilgisiz hale getiren bir uyusukluğa gömüldü. Üstüne başına çok iyi baktığı için elbiseleri çoğalmıştı. Dedikoducular, çocuk bezi hazırladığını söylüyorlardı. Bundan başka vücudunun temizliğine de çok önem veriyordu. Çiftlikte yalnız cumartesi akşamları yıkanırldı. Fakat Silja çarşamba günleri de hayvanların kazanında su ısıtarak kapıyı kapayıp yıkanıyor. Bir kere, çiftlik sahibi, Silja yıkanırken pencerenin önünden geçiyordu. Eğlenmek için gözünü perdenin aralığına uydurup içeri baktı; genç kızm, ocağın kızılıtları vuran beyaz vücudunu seyretti; sonra gürültüsüzce oradan uzaklaştı.

Silja kışı Siiveri'de geçirdi. Şu zanaatkar işindenberi. onun dedikodusunu yapma fırsatı bulunamamıştı. Kış ortasında, hizmetçi odasındaki hayat daha sakin geçiyordu. Manta gebe kalmıştı; karnı şişmeye başlayınca, dostu kendisinden ayrıldı. Manta'nın arkadaşları da onun durumu karşısında ağır başlı olmak gereğini duydukları için kolay kolay kapı açmaz oldular. Bundan başka dünyada meydana gelen bir takım çok t3hlikeli olaylar etkisini Siiveri'de de göstermişti. Böylece Silja rahat rahat uyuyabiliyordu artık. Sonra yavaş yavaş yine içinde o başka yerlere gitme özlemi canlandı; az zaman son^a da dileğini gerçekleştirdi. Mayıs sonlarında sıcak, sakin günlük, güneşlik bir sabah Ekin için en elverişli zaman gelmişti. Yabani hindiba çiçek açmıştı; Çalığışu ciyak ciyak öterek gökyüzüne doğru kanat açıyordu; Sazan balığı gölde dolaşmaya başlamıştı. Tarlaların toprakları msyalaşiyor, adımların altında çitirdiyordu; toprak kızgın bir dişinin, kendisine yaklaşan erkeğinin tatlı hırsına hazırlanışı gibi, sapanın demirine hasret çekiyor; beJeyip yeşertmek için bağına serpilecek tohumları bekliyordu. Ahırların kapısı açıldı; hayvanlar yerlerinde tepiniyor, uzun uzun böğürüyorlardı. Yanaşmalar çiftlik sahibile tarlaya giderken, hizmetçi kızlar da hanımla birlikte ineklerin ahırlarını temizlemekteydiler. O sabah acaip bir çalışma havası vardı çiftlikte. Tabiatıta her şey normal olduğu halde insanların tutumunda görülmemiş, yepyeni bir şeyler vardı. Çar tahttan indirildiği gündenbergi, bütün ilkbahar boyunca bu böyle gitmişti; «vatanın mutluluğu için» önemli olaylar meydana gelmişti. Ama Fin ulusunun Rus baskısından daha başka dertleri de vardı; devrim bunları azaltmamıştı; için için de devam ediyordu; edecekti de. Geçen haftanın sonbaharında yakınlardaki büyük çiftliklerde bir takım karışıklıklar olmuştu; pazardan dönen köylülerin, atlarının koşumlarını çıkarırken kaygılı bir halleri vardı. Komsii bucaktaki işçiler toplanıp türkülerini söylemişlerdi; şimdi o dolaylardaki bazı kabadayılar ve kötü muamele yaptıkları ırgatları hatırlamışlardı.. Cumartesi akşamı çiftlikler

arasındaki yollarda her zamankinden çok bir sükûnet vardı; Ortalık o kadar derin bir sessizliğe gömülmüştü ki, epey kalabalık olduğu halde bir hizmetçi kız, biraz yüksek sesle gülecek olsa, herkese batıyordu bu ses.

Artturi Siiveri olgunluk çağındaydı; karısı da kom^u bucaktan, tanın "niş bir ailedendi. Kanlı canlı bir kadındı, hiç lâf altında kalmaktan hoşlanmazdı. Karı kocanın birbirile şaka etmeleri görülecek şeydi. Siiveri'ler topraklarına ve hayvanlarına iyi bakan akli başında köylü'erdiler... Adam tarım, ağaç yetiştirme derslerine gitmiş olduğu için sun'î gübreyle çiftlik gübresinin en iyi hangi n^{pet}lerde karıştırılacağı bilirdi. Karısı da ineklere verilen otları, sütüne göre ayarlamakta ustaydı. Bundan başka ırgat gündeliklerinin inişlerini çıkışlarını da iyi bilirdiler Çiftçi kadın, yanlarında çalışanların karınlarını, en az masrafla ama yeteri kadar doyurmayı da becerirdi. Uzun süre çiftlikte kalan hizmetçi kızlara arada yemekte iyi bir parça düşerdi; ırgatlara ise ekmek ve patatesten başka, balık ve kaymağı alınmış süt verilir. Geçici bir ırgat yiyecekten şikâyet ederse, çiftçi kadın: 'Semirtmek için domuzlara içiririz bu sütü» derdi. Bu iyi köylüler çiftlikteki iki üretim merkezinden kabil olduğu kadar çok kazanç elde etmeği çok iyi becerirdiler; inek ahırından ve hizmetçi odasından. Elle tutulur ve hatırı sayılır bir zenginlikten yararlanarak, kendilerinden başka kimseyi düşünmeden, mutlu bir ömür sürüyorlardı.

Bu köylü sınıfı için 1917 ilkbaharı pek tatsız ve can sıkıcı olmuştu. Çok onurlu oldukları için karşılaştıkları taşkınlıklar pek ağır gelmişti onlara. Siiveri o sabah tarlaya giderken, yüzü her zamankinden daha kırmızıydı; "başka zaman olsaydı adamlarile birlikte gitmezdi; o gün cebinde dolu bir tabanca vardı.

Bir «Kızıl» birliği çiftlikten biraz ötede karakol kurmuştu. Siiveri geçerken «Bugün grev var» diye bağırdılar. Ama adam, adamları ve âletleriyle, hiç cevap vermeden geçip gitti. Çalışma başladı. Yolda duran adamlar bir kızıl bayrak çekip türkü söylemeğe başladılar; aralarından bazıları da tehdit edici tavırlar takmıyorlardı... Bu arada inek ahırında da sükûnet bozulmuştu. Dışarı gübre atarlarken, kırmızı pazubendli birkaç adamın geldiği görüldü; bunların iyi giyimli şefleri, çiftlik sahibinin karısına bir bildiri vererek okumasını söyledi. Ama kadın, kendi ahırında yalnız kendisinin bir de boğasının "bildirisinin okunduğunu söyledi Manta da oradaydı; bir ölü gömülürken bile kahkahasını tutamayan delişinen kız, bildiriye başkanın elinden kaptı. «Dur sana bir makbuz vereyim» diyerek kâğıdı etekliğinin altına sokup çıkarttıktan sonra şefe vererek: — «Al, mühür de vuruldu; arabayı çek gayrı!» dedi ve sonra gübre taşıdığı yabaya yapıştı, hanımı da onun gibi yaptı. Komite gerilemeyi ihtiyatlıca bularak oradan ayrıldı.

Avluda umulmadık bir olay herkesin dikkatini çekmişti. Yoldan bağıra çağıra bir kaç kişi geliyordu. Çiftçi kadın kocasını, bir takım öfkeli adamların arasında gördü. Gözünü kırpmadan ileriye atılarak: «Öldürdünüz mü onu hergeleler!» diye bağırdı. Siiveri'nin yüzü sapsarıydı ve kan içindeydi.

— «Tabancayla oynamaya kalktı... İşte silâhı.» Adamlardan biri tabancayı göstererek böyle bağırdı.

Bu olaylardan sonra Silja çiftlikten ayrılmak zorunda kalmıştı. Siiveri sarhoşa dönmüştü, evin içinde dolaşıp duruyordu; karısını yarayı pansuman etmesi için yanına yanaştırmıyordu; dışarı çıkıp yanaşmalara: «Madem ki grev var, çekin arabayı öyleyse!» diye bağırdı. Pazubendli adamlar çekilip gitmişlerdi. Kadın kocasını yatıştırmak için boşuna uğraştı; bu hakaret onurlu köylüyü çileden çıkartmıştı. Hizmetçi kızları görünce onlara da aynı emri verdi; kızların pek inanmamış görünerek hanımlarına baktıklarını görünce bir iskemleyi kaptığı gibi üstlerine yürüdü. Silja eşyalarını denk yaparak bir komşu kadına bıraktı. Manta da böyle yaptı. Sonra iki hizmetçi Güneye, sıcak bölgeye doğru yola çıktılar Silja bir daha efendisini görmedi. Sonradan bohçasını getiren bir ırgattan, kışın kızıkların Siiveri'yi, öldürdüklerini duydu. Silja bu haberi, yerleştiği Kierikka çiftliğinde duymuştu. Ama daha önce başka yerlerde de çalışmıştı. Siiveri'den ayrılırken o da, Manta da nereye gideceklerini pek iyi bilmiyorlardı. Bu onlara, grevin sonucu olarak meydana gelen önemsiz bir olay gibi görünmüştü. En yakın köye geldikleri zaman Manta tanıdığı bir evin kapısını çaldı. Bu evin adı kötüye çıkmıştı; burada oturan karısı ölmüş adamın adliyedeki dosyası oldukça kabarıktı. Manta bunları, parmaklıkları kapıyı iterken söylemişti... Silja da istemiyerek arkasından yürüdü. Anlaşmaya varıldı; Manta burada kalıyordu. «Grevciler istediklerini söylesinler; bana kâğıt getirmeye kalkarlarsa, pullar, veririm ellerine.» Silja Güneye doğru yoluna devam etti. Zaman zaman yol kenarlarında, ya da köylere yakın yerlerde, ürkütücü tavırlı bir takım adamlara rastlamıştı. Kendi kendisine, nasıl bir kuvvetin etkisi ile güneye doğru sürüklediğini soruyordu. Bu bölgenin kuzeyini daha iyi tanıyordu; buralarda doğmuşta da ondan. Ama kendisinin en alışık olduğu yer, baba evi, şimdi yabancıların elindeydi. Vâsisinin elinde parası vardı. Bu adam, rüşünü ispat ettiği zaman parayı kendisine vereceğini vâdetmişti; artık bu yaşa gelmişti Ama Silja küçük mirasile hiç ilgilenmemişti. Bu parayı babasının cebinden aşırımı gibi geliyordu ona. Ama aslında bu işi yapan «vâsisi» olup, Silja'ya kendi istediği kadar ara verdi. öğleden biraz sonra Silja kiliseye varmıştı. Burası "bildiği bölgenin en uç noktasıydı. Ekmek almak için fırına girdi. Fırıncının karısı, genç kızın güzelliğine hayran olarak; «Nereden geliyorsunuz küçük hanım?» diye sordu. Böylece aralarında konuşma başladı; kadın az sonra her şeyi öğrendi, buralarda da köylüleri topraklarından attıklarını, karşı koyanları hırpaladıklarını anlattı. Bir süre önce bir yardımcı tuttuğunu, yoksa Silja'yı yanına almaktan zevk duymuş olacağını söyledi. «Bu meslekte insan hep bir takım hödüklerle karşılaşır... înex>: bakıcılığından gelme bir kadın yerine terbiyeli, bir genç kızı tutmak daha iyi. Ama, bu çiftlik hizmetçiliği sizin gibi güzel bir kıza lâyıık değil doğrusu. Durun... Aklıma bir şey geldi Rantoo'daki Profesörün birini aradığını söylemişti bana şey için... evet, evet... hemen ona telefon edeyim. Ne kadar aylık istersiniz?...»

— «Son çalıştığım yerde şu kadar alıyordum!» diye güzel genç kız cevap verdi. Ekmekçi kadın:

— Yetmişine gelmiş ama, ömürdür bu Profesör. Üniversite hocalığından emekli... Karısı da ölmüş... buraya yakın bir yerde oturuyor... Köşkünden çıkmaz bütün yıl. Bir çok akrabaları da misafir gelir... bunun için bir orta hizmetçisi tutuyor. Oturduğu yer buradan on kilometre uzaklıkta... Fakat her gün biri vapurla gelip postaya bakar. Biraz beklerseniz yaya gitmek zorunda kalmazsınız.

Evet. Profesör bana güvendiğini söylediği için sizi onun hesabına tutabilirim. Eminim ki hoşlanırsınız oradan... Yalnız iju gürültüler bir bitse artık!...» Kadın, tatlı ve uma yakın bir sesle söylemişti bunları.

Silja bu iyi yürekli kadının söylediklerinin yarısını anlamamıştı; şimdiden yapacağı vapur yolculuğunu düşünüyordu. Dışarı çıktı; iskeleye doğru yürüdü. Buradan, Güneye doğru uzanan güzel bir göl manzarası görülüyordu. Demek oralara gidecekti. Uzaklarda gölün dümdüz yüzünde bir karaltı görür gibi oldu. Bu karaltı gittikçe büyüyerek yaklaşıyordu. Çocuklar Rantoo'nun kayığı geliyor, dediler. — «Profesörün evinin önüne de yanaşılıyor mu?»

— «Elbette.»

Silja Salmeius, bir yaz akşamı, daha güneş batmamışken; kayığın arka tarafına oturmuştu karşısında da hiç konuşmadan oturan postacı vardı; yeni bir yerlere doğru gidiyordu. Tıpkı eskiden, cumartesi akşamları eve döndüğü zaman olduğu gibi mutlu hissediyordu kendini. Bu mevsimde kayık gezintisinin tadına doyum olmaz. Kıyıları çiçek içinde; kırlar tatlı bir yeşile bürünmüş. Sonra suyun üstündeki bu yol... Herkes için taptaze, yeniden açılan bir yoldu bu. Ne toz var, ne de toprak... Sonra kimse yanınıza gelip rahatsız etmez sizi... Suyun üstünde kayıp giderken, kayıkla geçenler pek nazik davranırlar birbirlerine karşı...

Toprak uzakta kalmıştır artık. Silja nereye, niçin gittiğini bile unuttu Bu sırada postacı ilk defa kendiliğinden ağzını açarak, Rantoo'daki evlerin çatılarının görünmeğe başladığını, az sonra yolda bekleyen Profesörü seçebileceklerini söyledi. Ağır ağır giden kayıktaki genç kızın sabırsızlıktan içi içine sığmıyordu. Yeni efendisinin unvanı onu düşündürüyordu. Şimdi bu kadar uzun bir fasıladan sonra kendisinin bir soyadı bulunduğunu, bunun da Salmeius olduğunu hatırladı. Bu tatlı akşam vakti, sakın suyun üstünde kayıp giderken, şimdi hiç bir hatırası kalmamış olan doğduğu çiftliği gözünün önüne getirmeğe çalıştı. O başka bir hayat için doğduğunu biliyordu; bugün o hayatı hatırlayarak kendine bir destek arar gibi bir hali vardı. Rantoo adı verilen villâ kıyıya yakın bir yerdeydi... Postacı iskelede duran yaşlı bir adamın yanına sokuldu; Profesör olmalıydı; postayı bekliyordu herhalde. Genç kız dikkatle süzdü. Köylü gibi giyinmişti. Kaba saba görünüşlüydü, ama şehirli olduğu belliydi.

— Ya, demek sensin, şu bayan Pietiven'in gönderdiği hizmetçi sensin. Doğru sözlü kadındır. Haydi gidelim de villâda konuşalım işi. Benim âdetlerimi öğrendikten sonra, evimin işi kolaydır. Gördüğün gibi ben de halktan adamım; buralıyım. Biraz da eski kafalıyım. Senin gibi genç kızlarla senli benli konuşmaktan hoşlanırım. Bu gün içimden bütün Finlandiya ile senli benli

konuşmak geliyor Hele şimdi gel, karnını doyur da sonra, şöyle dolaşıp buraları öğrenirsin. Geceleri âşıklarının filân geldiği olur mu?...

Silja tatlı bir gülümseyişle, açıkça konuşan çenesi düşük ihtiyara bakarak:

— Haddine mi düşmüş kimsenin! dedi.

— Oh, oh! Oldukça yaşlandım ama gözümünden bir şey kaçmaz. Şunu bil ki izin vermem böyle şeye. Kümesimde tek horoz olmak isterim. Kendine namuslu bir nişanlı bulursan, düğününüzü ben yaparım. Yalnız gece âlemlerinden hoşlanmam... Haydi, merak etme, her şey yoluna girer.

Böylece Silja Profesörün hizmetine girmiş oldu. Şimdi, çiftliklerdeki çatışmalardan uzaktaydı. Ertesi gün eşyalarını getirtmekle ve yiyecek vesikasını Siiveri'den Rantoo'ya naklettirmekle uğraştı. Mirasını getirmek işini Profesör üstüne aldı; şeytanca bir zevke kapılarak Mikkola babayı biraz üzdü. «Şu senin eşi az bulunur vâsin pek öyle temiz vicdanlı bir adam değil» diyordu Silja'ya.. «Bu tilki köylüleri iyi tanırım ben. Bir öksüz kızın hakkını bile yemekten çekinmezler.»

Bu kimsesiz genç kız için, Rantoo'daki ilk gece çok güzel geçmişti. Olgunlaşıyor, serpilip güzelleşiyordu gittikçe. İçindeki gençlik alevi canlandıkça benliği daha da geliyecekti. Yaz gelmek üzereydi Güneş daha uzun süre dünyayı aydınlatacak, ısıtacaktır... Hem korkunç, hem de çekici bir şeyler vardı bu Profesörün halinde, buralarda, bütün bu bölgede. Silja ne olduğunu bilmiyordu bunun. Biri çıkıp anlatsaydı, inanmazdı; Profesörün sözlerini dinlerken, babasının sesini duyuyormuş gibi geliyordu ora. Sanki babası sağlığında söyleyemediklerini, şimdi Profesörün ağzından söylüyordu. Kısa bir süre için bile olsa, Profesörün sözleri, durgun hayatına neşe getirmişti. Şimdi, burası çok daha. büyük olmakla beraber babasının kulübesindeymiş gibi geliyordu ona. Burada da, tıpkı oradaki gibi ana yoldan bir patika ayrılıyordu. Bu daha geniş, daha düz ve daha dikti. Patikanın sonunda iki katlı, beyaz badanalı bir köy evi vardı; pencereleri, babasının evinin pencerelerini andırıyordu; Silja yeni evinde babasının ölümündenberi kaybettiği desteği ve koruyucuyu bulmuştu; şimdi bazı pazar günlerini büyük bir can sıkıntısı içinde geçirdiğini hatırladı.

Akşam üstü Profesör :

— Haydi git dolaş biraz... Kimsecikler yoktur şimdi; dedi.

Silja evden çıkarak göl kenarındaki burnun ucuna kadar gitti; burası sık kayın ağaçlarıyla örtülü bir yerdi. Genç kız burada durup gölü çeviren nefis manzarayı seyre daldı. Guguk kuşu öttü; uzak ağaçların zirvelerinden ardıç kuşlarının c*. «altıları duyuluyordu.

Küçük Silja neredeydi şimdi? Gerçekten yalnızlığı sona ermiş miydi artık. Sahiden hayatı birden daha güvenilir, daha geniş, tertemiz bir yola mı girmişti? Bunun için büyük bir çaba göstermiş gibi elleri titriyordu. Yoksa bu aldatıcı bir avunmaydı da öksüz bir kız olarak beş yıl boyunca çektiği çileler yeniden başlayacak mıydı? Silja ağır ağır eve döndü. Profesör, pencerenin önünde ayakta durarak bu güzel gece manzarasını seyrediyordu Genç kız yanma geldiği zaman, kaim ve ihtiyatlı bir sesle konuşmaya başlamıştı; fakat şimdi söylediklerinde, az

önceki canlılıktan eser yoktu. Silja pencerenin altından geçerken azıcık durdu... içeri girdiği zaman Profesör yavaşça odasını gösterdi... bir aralık uzaklaştı, sonra tekrar yanma gelerek: «Adını sormayı unuttum,» dedi. Uzun zamandır kendisine bunu soran olmamıştı. Bu acaip yaz gecesinin esrarlı havası içinde fisilti halinde cevap verdi.. «Peki öyleyse, iyi geceler, Silja» diyerek Profesör birinci kata çıktı. Silja, babası öldükten sonra Mikkola'nın evinde Tyyne'le beraber yattığı zaman da yalnızdı... Kaldığı odayı ve beraber yattığı insanı biliyordu. O zamandanberi hep yalnızdı. Sonbaharın fırtınalı günlerinde yalnızdı; Oskari Tonttia ile gezinirken yalnızdı; bu güzel yere gelmek için yola çıktığı zaman yalnızdı. Ama şimdi bu tertemiz odacıkta, o tatlı sözlü ihtiyar da çekilip gittikten sonra büsbütün yalnız hissediyordu kendini. Şimdiye kadar hiç bir zaman bu güzel villâdaki kadar yalnızlık duymamıştı.

Yalnızlık duygusu her zamankinden kuvvetliydi şimdi. Çünkü eski hayatının hatıralarına yepyeni ve umulmadık olayların izlenimleri de karışıyordu. Siiveri'deki hayatı bütün duydukları ve gördükleriyle zihninde canlanıvermişti. Uyuklamaya çalışıyordu ama, bütün sağlam ve sıcak çalışma hayatı, balolar, balodan sonraki saatler... Bütün hepsi, şimdi, şu anda düşüncelerini sarmıştı. Siiveri çiftliğinin sahibinin, bu sabah gördüğü kana bulanmış yüzü de geliyordu gözlerinin önüne... Bu sabah mı olmuştu sahiden bütün bunlar? Şu pencereden seyrettiği tarlalar içinde miydi bunlar?... Babası da köylüydü... şimdi Silja'nın zihni tâ gerilere gitti. Salmus'a ait bir hatırası canlanmıştı; babasını görür gibi oluyordu. Gözlerini kapadı; babasının yüzü kan içindeydi; kolu kırmızı pazubentli bir takım adamlarla kavga ediyordu; dereler gibi kan boşanıyordu babasının yüzünden Siiveri'nin yüzünden akan hiç kalırdı bunun yanında. Bu kâbus sinirlerini fena halde bozmuştu; vücudu sarsılıyor, yatağının içinde ikide bir sıçırıyordu. Gözlerini açtı, bir yaz gecesinin aydınlığı ile kafasını dolduran bütün o kötü hayaller dağıldı. Bu yeni yerde geçirdiği ilk gecenin verdiği yadırgama duygusu hafifledi, şimdi daha rahattı. Şimdi üst katta, yatan adamı düşündü... Bu evin babası gibi bir şeydi bu ihtiyar adam. Genç kız yavaş yavaş odasına da alıştı. Ekmekçi kadının neşeli neşeli konuşmalarını hatırladı... İçinden: Dün, demek geliyordu. Gerindi, saçlarını ensesinin üstüne salıverdi. Bir türlü uykusu gelmiyordu. Yalnızlık içinde, âdeta, kaçamak bir şey yapar gibi bir hisle, vücudu üzerinde düşünmeğe başladı; kadın denecek bir hale gelmişti artık; başka kadınların çocukları oluyordu bu yaşta... Bunun için de bir erkek lâzımdı... iki insanın anlaşmasının sonucuydu bu... anlaşmak ah, bu ne büyük bir mucizeydi. O anda, ellerini ensesinin altından çekti, göğsünde kavuşturdu; başı hafifçe arkaya devrilmişti. Başka zamanlar kendini ürküten, fakat şimdi ona derin bir hâz veren bir düşünceye bıraktı kendini... iri, güçlü kuvvetli bir erkek... böyle bir erkeğe verebilirdi kendini... Yataktan fırlayarak pencerenin önüne koştu. Kayın ağaçlarının arasından göl bir şerit halinde görünüyordu. Gökyüzünü, tarlaları, hayal meyal seçilen tâ uzaklardaki köyleri seyre daldı. Sonra gözlerini gölde, burunda gezdirdi ; içini o zamana kadar bilmediği tatlı bir hüzün kaplamıştı. Etrafım çeviren dünya

sessizce çekiliyor gibi geliyordu ona. Burunun ucuna kadar gitmeli miydi? Küçük evde babası uyuyor muydu acaba? Şu burunun arkasında az önce ne olmuştu? Şu kayıktaki genç adamı orada mı görmüştü? Bir aralık kürekleri bırakan bu genci önceleri de görmüş müydü? Evet... sahiden olmuştu bu... beş yıl geçmişti bunun üstünden. Silja, çok acı olayların kendisine unutturduğu bu ânı hatırlamıştı şimdi Babası ertesi gün akşama doğru ölmüştü. Bu gece içinde öyle bir inanç vardı ki, kalkıp o burunun ucuna gitse, kayıktaki genç gelecek, kendisile konuşacak, belki de yanına oturacaktı. Silja bir anda geceyle kaynaşmıştı; düşüncelerini anlayan bir dosttu o sanki. Genç kızın, uzun kirpiklerinin altından kahve rengi gözleri, ilkbahar gecelerindeki yıldızlar gibi parlıyordu. Bütün bu hatıralar canlanırken, ilk defa olarak gözlerinden yaşlar döküldü. Silja ertesi sabah ev işine başladı. Profesörün ayak sesleriyle uyandı; merdivenden çabuk çabuk iniyordu. Silja yataktan fırlayarak çabucak giyindi. Mutfağa girdiği zaman, saat beşi vurmuydu. Profesör kapıyı aralıyarak : «Hele, hele, kalktın demek? Biraz daha yatabilirdin. Ben gidip ağları çekeceğim; bir saat kadar sürer bu. Saat altıdan önce kalkmana lüzum yok. Sen kahvaltı et; ben r'önüşte ederim. Biraz sonra bir kadın gelecek. Kulmala çiftliğinin sahibinin karışdır. Yakınım olur. Sana yapacağın işleri gösterir. Yalnız olduğum zamanlar eve o bakar Haydi, hoşça kal! Kahvaltıyı hazırla!»

Efendisinden o kadar hoşlanmıştı ki, pencereden, arkasından bakmaktan kendini alamadı. Bu güçlü kuvvetli, dimdik ihtiyarın patikadan inişini seyrederken, kendiliğinden elini kalbinin üstüne koydu; saf ruhunda ona karşı minnet duygusu vardı. Onu işinden memnun etmekten başka düşüncesi yoktu; misafirleri geldiği zaman da elinden geldiği kadar her şeyi iyi yapmaya çalışacaktı. O sırada, temiz giyimli, yaşlıca, ama çevik bir kadın geldi. Cana yakın bir sesle: «Bak hele, amcaoğlum kendisine bir yardımcı tutmuş!» dedi. Bunları söylerken de, Silja'yı şefkatli bakışlarla süzmüştü. Genç kız adını söyledi, nerede doğduğunu anlattı. Sonra kahve içtiler. Silja neyin nerede olduğunu pek bilmiyordu. Sofia, kendisi gidip fincanları getirdi. Artık tanışınışlardı, evi dolaşmaya başladılar. Daha kahve hazır olmadan, Profesör de gelmişti. Şurayı burayı gözden geçirirken evin efendisini unutmuşlardı. Profesör :

— Hay Allahm cezası kadınlar!... diye bağırdı. Silja nerdeyse ağlayacaktı. Ama ihtiyar, öteki kadını göstererek: «Bu kadına uyma sakın; benim âdetlerimi öğrenerek emirlerimi yerine getir,» dedi. Silja iki kardeş çocuğunun birbirine bağlı olduklarını anlamıştı Hemen, kahve pişirmek için mutfağa koştu. İçeriden fısıltı halinde konuşmalar geliyordu.

— evet, bu bir gelenek haline gelmiştir artık. Oynak bir duldur bizim Sofia; bu tarafların delikanlıları toplanır evine. Öyle ki, elinin altında daima genç kızlara arkadaşlık edecek biri bulunur.

Sofia gözünü kırparak :

— Eh ne yapalım, öğüdümüzü sizden alıyoruz! diye , cevap verdi.

Kadın gittikten sonra Profesör Silja'ya: «Gençliğinde çok güzel bir kadındı; Tampere'de zengin bir bekârın yanında çalışırken adam bu güzel kıza vuruldu; Sofia da onu sevmiştii tabii. Yazın adam, banyolara gitmişti. Birden oluverdi. Bereket versin ki, evlenmek üzere söz kesilmiştii aralarında. Mahkeme adamdan olan çocuğu için Sofia'ya nafaka bağladı. Daha sonra evlendi; Amerika'ya bile gitti; şimdi doğduğu kulübede onbeş yaşındaki kızile birlikte oturuyor. Amerika'dan bir piyano getirmiştii; ineği, tavukları, az bir şeyde toprağı vardır. İşte onu tanıdın şimdi; onun evine gidebilirsin; arada sırada ben de giderim. Çok kere, komşularını kendine.yardım etsinler diye çağırır; sonra dans ederler. Ama bu yaz da dans edecekler mi bakalım. E, kahve pişmedi mi hâlâ ?

O gün iyi geçti. Profesörün bazı «âdet» leri vardı ; ama güçlük çıkaran bir insan değildi pek O kadar ki, Profesörün, bir çok ufak tefek işleri hizmetçisine bırakacağı yerde, kendisi yaptığı için genç kız sıkılıyordu. Bundan sonraki günlerde de herşey yolunda gitti. Misafir bekleniyordu; ama yalnız Profesörün kızı Laura geldi, yanında da pek az konuşan bir kız arkadaşı vardı. Bir kaç gün kalıp gitti. Damadın ailesi gelmemiştii. Bunlardan esrarlı bir şekilde söz ediliyordu. Rantoo'nun yakınlarında büyük bir Rauhaîa çiftliği vardı. Sahibi, çiftlik arazisini sattıktan sonra yazlan evine pansiyoner alıyordu. Bu yaz birbiri ardı sıra birkaç kişi gelmişti, hepsi başka başka yerlendendi. İhtiyar çiftçi kadın, Rantoo'ya sık sık uğrardı; bir gece eğlencesi düzenlediği zamanlarda Profesörle yakınlarını davet ederdi; ihtiyar adamın kızı Laura da pansiyonerle tanışırđı. Bir akşam, Silja, bir iş için Kulmala'ya gitmişti. Yol, Kamraati çiftliğinin avlusundan geçtikten sonra, bir yabancı kiraz ağacının yanından baş aşığı iniyordu. Buradan, Kulmala çiftlik evinin çatısile, daima keyifli keyifli duman tüten bacası görünürdü. Bir aralık, etrafı çitlerle çevrili bir yoldan geçildikten sonra, çiftliğin kapısına varılıyordu. Kapının yanında çiçek açmış eğri büğrü bir kus kirazı ağacı ile, bunun karşısında frenk üzümü çalılıkları vardı. Avluda, papatyalar ve yabanî kara buğdaylar arasından üç güzel patika geçiyordu; bunlardan biri inek ahırına, biri anbara, üçüncüsü de köy yoluna gidiyordu. Silja evin kapısını itti, Sofia kendisini giriş yerinde karşıladı.İlk defa geldiği bu eve girerken genç kızın gözleri parladı. İleride burada çok güzel ve önemli maceralarla karşılaşacaktı bu evde. Evin içinde tatlı bir loşluk vardı. Odanın yanında mutfak bulunuyordu; mutfağın yanındaki küçük oda da Sofia'nın misafir odasıydı. Piyano odadaydı; Laini adındaki soluk benizli, güzel küçük kız, ezbere, dans havaları ve halk türküleri çalıyordu. Arada bir, fırından dumanlar çıkıyordu. Pencereyi açtılar; yoldan geçen bir komşusu, küçük kızın piyanoda çaldığı valsi dinlemek için adımlarını yavaşlatmıştı. Silja salıncaklı koltukta oturmuştu; şimdi bu evdeki candan dostluk havası içinde derin bir yaşama sevinci duyuyordu. Pembe elbisesi, kumral saçları, kahve rengi gözleriyle Silja, Sofia'nın çok hoşuna gitmişti; kadın şimdi genç kızın aslını da öğrenmişti. Çok keyifli bir konuşma başlamıştı aralarında. Silja konuşup gülümsedikçe, yanağında bir çukur belirip kayboluyordu. Gelişimini vücudunu rahatça koltuğa bırakmıştı. Başka misafir olmadığı gibi

Daha sonra, Kulmala'ya gelmekten zevk duyan Rauserbestçe konuşuyor, içini dökmekten çekinmiyordu, hala'nın pansiyonerleri oturacaklardı. Bazen, Sofia, evin önünden geçerken onları çağırırdı. Bunlardan biri piyano çalmasını biliyordu; Laini'ye usûl gösterirdi. Bu sırada ötekiler Sofia'nın ineği sağısını, danaya su içirişini seyrederlerdi Temmuzda, ay ışığı ile, karanlık akşamlar aydınlığa kavuştuğu zaman Kulmala'nın avlusunda vakit geçirmek pek zevkli oluyordu. O vakit Kamraati çiftliğinin sahibi eski günleri anmaktan hoşlanırdı. «Hatırlıyorsun değil mi Matti?» derdi; yanı başında sıranın üstünde oturan Profesöre.

Haziran başında Rauhala'ya bir üniversiteli gelmişti. Adı Armas'dı. Silja, bu gencin soyadının ne olduğunu öğrenememişti. Ama dünyada kimse bu genç kadar önemli bir rol oynamayacaktı onun hayatında.

Laura, uzun boylu, sansın bir genç kızdı; yüzünden duygularını anlamak mümkün değildi. Hiç sinirlenmezdi. Açık sarı saçları, şakaklarından sarkan bukleleri, onun heyecansız yüzünü çerçeveliyordu. Kimse onun bir erkeğe ilgi gösterdiğini sezmemişti. Oysa Armas'ın onun dikkatini çektiği açıkça göze çarpıyordu; Silja bazen, Laura'nın, sofrada, Rauhala pansiyonerlerine ajt bir şeyler anlattığını duyuyordu. Bir süre sonra delikanlı, Rantoo'ya misafir geldi. Canlı, neşeli bir çocuktü. Profesör onunla konuşmaktan hoşlanıyordu.

Şilja, onu ilk defa, kahve getirdiği zaman görmüştü. Piyano çalıyordu; Laura da ayakta şarkı söylüyordu. Silja içeri girince durdular Genç adam dönüp, hafifçe eğilen hizmetçi kıza baktı; ona böyle yapmasını öğretmişlerdi. Arkasında pembe entarisi vardı. Profesör hiç bir hizmetçi kıza bu elbisenin bu kadar yakışmadığını söylemişti. Silja mutfağa döndüğü zaman pek dalgındı. Sofia bunun farkına varmıştı. O kadar anlaşılmaz şekilde konuşuyordu ki, tecrübeli dul kadın bunun sebebini keşfetmekte gecikmedi. Silja tepsiyi bırakır bırakmaz, ne yaptığını düşünmeden koşup Sofia'nın boynuna sarıldı. Sonra yine işine döndü.

Hareketini duyduğu memnunlukla izah etmek ister gibi: «insan o kadar rahat ki bu evde.» dedi. Bulaşıklar yıkanırken, Sofia Rauhala'daki pansiyoner hakkında bildiklerini anlatmaya başladı. «Bu yakışıklı olduğu kadar da kibar ve neşeli bir çocuk Gördün mü, konuşurken ya da gülerken dişleri nasıl da parlıyor? Laura'nın hoşuna gidiyor sanırım.»

Misafirler gittiler. Sofia, Silja'nın ortalığı toplamasına yardım etti. Laura'nın isteğiyle, akşam yemeğinden sonra gitti. Silja işini bitirdikten sonra onunla birlikte yola çıktı; o kadar heyecanlıydı ki, izin almayı bile akıl etmemişti. Sofia çok anlayış göstererek, onun koluna asılmasına ses çıkarmamıştı Ama, içinden, vakti geldiği zaman kızın kendini bu heyecana daha fazla kaptırmasına engel olmaya karar verdi. O akşamdan sonra tek bir arzusu vardı Silja'nın. Günlük işlerini her zamankinden daha büyük bir titizlikle yerine getiriyordu. Ertesi günün işini de azaltmak için geceleri geç yatmaktan çekinmiyordu. Özellikle Bayan Laura'yı hoşnut etmeğe çalışıyordu; gözü, onun üstünden ayrılmıyordu. Her dakika gözü Rauhala yolundaydı. Kendisi farkında olmadan kimsenin Kulmala'ya gitmeyeceğinden emin olmak istiyordu. Bazen, Armas'm tek başına,

ya da genç kızlarla birlikte o tarafa doğru gittiğini görüyordu. Bazen de delikanlı Bayan Laura'yı kapıya kadar getirip dönerdi. Silja onu görünce çalışmaya karşı birden içinde bir isteksizlik doğuyor, elindeki işi sonraya bırakıyordu.

Delikanlının pansiyonuna gittiğim görmekle beraber, serbest kalır kalmaz Rauhala'nın değil, Kulmala'nın yolunu tutuyordu.

Bir gün Silja'nın bir iş için Sofia'ya gitmesi gerekmişti. Oraya vardığı zaman dul kadın, beyaz örtülü bir tepsiye fincanları yerleştiriyordu; misafirleri olduğu anlaşılıyordu. Silja'yı da odaya çağırıldı. Kapıyı açarken, «Bak kim var!» dedi. Silja bir komşu kadın var sanmıştı. Ama, küçük adını bildiği delikanlının koltukta oturduğunu gördü. Demek ki o farkında olmadan Kulmala'ya gelmişti Silja onunla göz göze gelince, genç adam hafifçe gülümsedi. Silja hemen mutfaka kaçtı. Sofia fırsattan yararlanarak şaka olsun diye delikanlyla gelip Silja'yı yakalamasını söyledi. Almaş, kalkıp mutfaka geldi; genç kızı orada göremeyince, odaya girdi. Önce kimseyi görmemişti. Ama sonra dar bir aralıktan hafif bir soluma geldi kulağına. Küçük yerin kapısını açmak istedi; ama içeriden birinin tuttuğunu hissetti. Fazla bir çaba göstermeden tutup çekti; birden genç kızla göğüs göğüse gelivermişti... Sofia, mutfakta bir işe dalmıştı; bu sessiz oyunun farkında değilmiş gibi görünüyordu. O anda, Armas'm bütün benliğini genç kızın saçlarının kokusu sarmıştı; şimdi kanında onun kollarının, göğsünün, omuzlarının, kalçalarının sıcaklığını duyuyordu. Bakışları bakışlarında erimişti. Bir anda çılgınca bir coşkunlukla, en derin içgüdüünün eşsiz hazzını tattılar. Silja ile Armas kaynaşmışlardı birbirlerine artık. O kısa anın sonuçlarını ve izlerini yalnız ölüm silebilirdi.

Az sonra Silja mutfaka gitti... Sofia terziye gidecekti; o akşam onun işini yapmayı teklif etti... Gözleri parlıyordu; sesinde billur gibi bir neşenin titrediği hissediliyordu. Armas piyanoya oturmuştu; belirli bir parça çalmıyordu; parmakları kendiliğinden tuşların üstünde dolaşıyordu. Silja, Sofia'nın kolunu sıkarak çıkıp gitti. O andan sonra Silja ile Armas'm hayatlarındaki dış görünüşlerden söz etmeğe lüzum yok. Özellikle Silja'nın hayatından Ne de olsa yaz ortasında, bir pazar sabahı, bir köy kilisesinin içi pek güzel olur. Gökyüzü sakin ve berraktır; yeryüzünün bütün bitkileri serpilip fişkırmıştır ve insanlar henüz onları biçmek için âletlerini bilememişlerdir... Böyle günlerden birinde hafta içinde din işleriyle hiç uğraşmayan insanlar kilisenin içini doldurmuştur. Çiftlik sahibi gömleğinin kollarını sıvamış, ahırın önünde dolaşır, atı götüren seyise emirler verir, gidip arabayı sundurmadan çıkarır, tertemiz ve pırıl pırıl olmasına dikkat eder. Bir yandan güzel kırsağına koşumu vururken, bir yandan da hizmetçilerine emirler verir. Sonra eve girip karısına elini çabuk tutmasını söyler; kadın da sırtında ipekli elbisesi, başında şapkasıyla sokağa çıkar; bir elinde şemsiyesi, öteki elinde dua kitabı vardır; inek ahırının önünde dolaşan bakıcı kadını çağırır, sonra beceriksizce arabaya biner; binerken biraz da keyifsizdir; çünkü kocasının emrinde olan bir şeydir bu araba. Köylü sol tarafa oturur; karı koca, tırısla, dere tepe düz giderek, başka köylere ulaşırlar.

Bir yol kavşağında, bir boydaki ekinlerin üstünden, başka bir çiftlikten yola çıkmış başka bir araba görürler. Atı ve arabadakileri tanırlar; ama birbirlerini pek öyle sevinçle selâmlamazlar; arabalar birbirine yaklaştığı halde bile pek öyle dostluk göstermezler. Nihayet tepenin üstünden kilise görünür. Bir sürü araba gelip durur; çanlar çalınmaya başlar. Vapurla başka yerlerden de gelenler olmuştur. Bunların çoğu, kiliseyi görmek isteyen yazlıkçılardır. Vapurla gelmişlerdir ama, havanın güzelliğine bakarak, göl kıyısından yaya dönmeğe karar verirler... Çanlar çalınır; bunların âhenginden papazın kürsüye çıktığı anlaşılmaktadır. Dindarlar kiliseyi doldurur; mezarlıktan çıkanlar vardır; birini getirip oraya bırakmışlardır; ayrı bir şeylerle meşgul görünmektedirler. Civar çiftliklerdeki yavaşmalarla, onların peşine takılan köy delikanlıları avare avare dolaşırken, hep birden kiliseye dalarlar. İlerici fikirleri savunan ve son grevlerde canlı bir rol oynamış olan sarkık bıyıklı kunduracı kilisenin önünden biraz da zoraki bir ilgisizlikle geçip gitti. Postaneden geliyordu. Mezarların üstünde güller açmıştı; güneşin ışınları, köylü kadınların ipekli başörtülerine saplanıyordu; Yanakları al al olan bu kadınlar, içinde buldukları ânm imkân verdiği nisbette başlarını açmaya çalışmaktaydılar.

Kilisenin içindeki hava temiz ve serindi; burnu iyi koku alanlar yüzyıllar boyunca tapmağa sinmiş olan o halka özgü kokuyu duyabilirlerdi. Yazın, kışın olduğu kadar öksüren olmadığı için pek gürültü olmuyordu. Arada sırada bir ihtiyarın uzun süren öksürüğü duyuluyordu, fakat bunun mevsimle ilgisi yoktu; herkes hayat alevinin sönmeğe yüz tuttuğunu anlıyordu.

Birden orglar çalmaya başladı: önce org için yazılmış bir parça çalınmıştı; sonra o günün mezamiri yükseldi; kilisede toplanan halk da ilâhilerle orglara katılmıştı. Gençler nota bildikleri için berrak ve kesin bir sesle söylüyorlardı, ihtiyarlar da ellerinden geldiği kadar onlara uymaya çalışıyorlardı. Mezamir kıta kıta akıp gidiyordu; son kıta durduğu zaman da org susmadı; şimdi daha tatlı, daha yumuşak seslerle çalmıyordu; papaz mihrabın önüne gelmişti.

Mihrabın önündeki «messe» ibadeti, cemaatin ruhlarını, kutsal bir havaya sokuyordu. O kilise bölgesinden olmayan bir genç merakla cemaati seyrediyordu. Koridorun ötesindeki kadınların profillerine bakıyor; bu kadınlar papazın hareketlerini takip ederek, onun yaptıklarını yapıyorlardı. Genç adam kimseyi rahatsız etmeden ve arkasına dönmeden gelişi güzel etrafını süzüyordu. Ama daha başta kadınlardan birini tanımıştı; onu görür görmez bütün vücuduna bir sıcaklık yayıldı. Ona rastlayacağını umuyordu. Kadının beyaz, sade bir başörtüsü vardı başında... Bunu ensesinin üstünde düğümlemişti. Başörtünün uçları omuzlarına düşüyordu; delikanlı kadının alnından ve şakaklarından sarkan kâkülleri tanımıştı. Yandan bakılınca çok masum ve dindarca bir ifade okunuyordu yüzünde, dudaklarının kırmızılığı ve ağzının bükülüğü ile bir çocuğu andırıyordu. Kadın şimdi, günahların affi duası okunurken, eğilmişti. Papazın gür sesi duyuldu: «Ben ki zavallı bir günahkârım». Başlar ve omuzlar öne doğru eğiliyordu; bir çokları, elastikliğini kaybetmiş vücutlarını eğerken güçlük çekiyorlardı. Erkeklerin, yüzlerinde, günahların affi için eğildikleri

andaki ciddilik, içine çekilmişlik okunuyordu. Ama bunlardan birinin gözünü bir kadından ayırdığı yoktu; ona öyle geliyordu ki, günahların affı duasından, sonra o genç kızın yüzünde, günahlarından arınmışlığın temizliğini görür gibi olmuştu; günahlarından sıyrılırken daha da güzelleşmişti sanki...

«Babası KutsalRuh, anası Meryem olan...» Genç adamın bütün duygulan aydınlık kilisenin havasındaki tesirle büyülenmiş gibiydi; sözlerin ağır ritmi, orgun eşliğinde söylenen sözlerin ağır ritmi ve dualar arasında, hayalinde bir yüz canlanıyordu; en küçük bir kusur göremiyordu bu yüzde. O bir zamanki bakışınalar, o tatlı sessiz oyun, bundan sonra hayatın değerli bir armağanı, o kirpiklerin gölgesinde, o göğüste dünyanın en güzel çiçeğinden sıyrılmış eşi bulunmaz bir baldı bu onun için. Neşeli bir genç için saatler hayatın cömert elinden düşen inciler gibidir. Bunlar ruhun tâ derinlerine dökülür ve orada ebedî bir hazine meydana getirir. Sonraları, bunların içinde saf kalmış olanları seyretmek büyük bir haz verir insana. Ama, bunları tertemiz tutmanın da, kirletmenin de bir çok yolları vardır; aynı yol bir keresinde temizliklerini muhafazaya yarar; bir keresinde de bunun mahvolmasına sebep olabilir. İşte insan elile yapılıp, yine insanların bakımını gerçekleştirdikleri kilise bu ışıklı yaz mevsimindeki pazar sabahı bu durumdaydı. Akşama doğru sabahki ibadet havası, bayram günü sevinciyle birlikte sona ermişti, insanlar yeni yollara düşmüşlerdi. Silja ile Armas için yaz devam ediyordu. Profesöre bir kaynaktan içme suyu getirilirdi; atalarının hatırasına saygı göstererek bu batıl inanışa bağlı kalmıştı; denildiğine göre bu suyun sihirli bir etkisi vardı. Profesör, akşam üstü işlerini bitirdikten sonra bu kaynağa gidip su getirmek, sinirlerini dinlendirici bir gezinti olacaktı; böylece kayın ormandaki patikalarda istediği gibi dolaşıp çiçek toplayabilir, ya da sevgilisile konuşabilirdi; yeter ki gece yarısından önce suyu getirsin. Silja bu patikayı öğrenmişti; ilk gün Sofia kendisine bu yolu göstermişti. Rauhala'dan bu patikadan geçenler görülürdü; ana yoldan ayrılan bu patika bir derenin üstünden geçen bir tahta köprüye doğru iniyordu. Kaynağa ilk gidişinde Silja burada mola vermişti. Efendisinin bu akşam gezintisi hakkındaki düşüncesini hatırlamıştı. Köprünün az ötesinde su köpüre köpüre küçük bir çağlayan meydana getirerek hızlı bir akışla akıyor, sonra çalılıkların ve su bitkilerinin altında kayboluyordu. Silja'nın manzara hoşuna gitmişti; çalılıkları aralayınca birden gözünün önüne yemyeşil bir çayır serildi; bu çayırın içinde bir değirmen harabesi vardı; çayırın öteki ucundaki sık ağaçlıktan binlerce küçük küçük çağlayanın şırıltısı geliyordu; Silja bu esrarlı yere tekrar gelmeğe karar vererek kaynağın yolunu tuttu. Bir keresinde, kilise dönüşünde buraya gelmişti Kovayı patikanın yanındaki fundanın dibine bıraktı. Kova uzaktan görülebiliyordu; bir genç adamın gözüne çarptı; bir genç kızın bu kovayla yoldan geçtiğini görmüş olduğunu hatırlamıştı. Kovayı alıp, iyice bir yere sakladı; sonra dikkat kesilerek beklemeğe başladı. Gittikçe yaklaşan akşam onun dikkatini biraz da kendine çekiyor gibiydi; her tarafı saran kır çiçeklerinin keskin kokusu, yosun kokularına karışarak havayı dolduruyordu; suyun şırıltısıyla, tabiatın binbir mırıltısı birleşerek nefis bir melodi halinde akıp

gidiyordu. Güzel kızın çalılıklar içinden geçip yeşillikler arasında , kaybolduğu yerdeki ayak izlerini keskin bir göz seçebilirdi... Biraz sonra uzaktan genç kız görüldü. Arkasında sade bir entari vardı; ama bu ona bu yaz akşamı gibi cana yakın bir hal veriyordu. Delikanlı, yavaş yavaş arkasından yürüdü; kız bir çıtırdı duyar gibi olmuştu, ama arkasına dönüp bakmadı. Yüreği çarpmaya başladı. Bu çarpıntı onun geldiğini haber veriyordu kendisine. Gözleri, bir an sonra, genç adamın alev alev yanan gözleriyle karşılaştı. Silja, bu gözleri, bu yüzü, uzun zaman önce geçen yaz gördüğünü hatırladı.

Bu hatıra birden gecenin tatlı, baygınlık verici bir esintisi gibi sarmıştı bütün benliğini. Nihayet birbirile konuşmaya cesaret edebildikleri anda, delikanlı da bunu hatırlamıştı.

— Aman Yarabbi, suyu unuttum; gece yarısı oldu mu?...

— Hayır daha olmadı.

Hayatın cömert eli onların önüne saklanmaya degecek inciler serpmişti. Silja patikanın her tarafından büyük beyaz çiçeklerin fişkırıldığını görüyordu; ömründe böyle güzel çiçekler görmemişti hiç. Tepenin kenarından geçen patika ona biraz ürkütücü ama çok sihirli görünmüştü. Bu çiçekleri nasıl olmuştu da görememişti daha önce? «Bizim için açıldı bu çiçekler... bakın işte şimdi biri daha açılıyor!...»

Eğilip çiçeğe baktı, ama koparmadı. Armas patikanın yukarı tarafına gidip bir çiçek kopardı, Silja'nın yanağına yaklaştırarak seyre daldı. Bu çayır çiçeğinin nefis kokusu, hayatının ilk öpücüğünü çoktan tatmış olan genç kızın içindeki duygulara büyümlü bir tad katıyordu şimdi; bu anda kendinde, kurnazca bir güven duyuyordu. Çiçeği gencin elinden aldı, eski tabloları gördüğü gibi önüne doğru uzattı. Silja, küçük odasına dönüp de soyunmaya başladığı zaman vakit gece yarısını geçmişti. Pencerenin önüne giderek burundaki kayın ağaçlarını seyre daldı. Tıpkı ilk geldiği gece Profesör üst kata çıktıktan sonra kendini yapa yalnız hissettiği zamanki gibi. Uykusu yoktu; şimdi geceyi delen bakışlarında, o zamankinden başka bir parıltı vardı. Şimdi, gözü gölün dalgacıklarına dalmıyor; ne babasının kulübesini hatırlamıştı, ne de geceleyin gölde kürek çeken genci. Yalnız Armas'ı düşünüyor, yalnız Armas'ı özlüyordu. Ondan başka kimse yoktu Silja için dünyada artık. Üst katta uyuyan Profesörü aklına getirmediği gibi, Bayan Laura da onun için, şöyle böyle tanıdığı mânâsız bir genç kızdan başka bir şey değildi. Evet, her şey silinip gitmişti; tek başınaydı bu yaz gecesinde. Sevgilisini merak ediyordu, ama o gelecekti yine. İşte şuracıkta, şu evde, şu odada. Ben de onunum bütün varlığımla...

Yatağa girince Silja'nın zihnine bir sürü çılgınca düşünce hücum etti.

Sevgilisinin o geceki öpüşlerini tekrar yaşamak ister gibi kolunu dudaklarına yapıştırdı. Geçmiş bir takım olaylar hafızasında canlanınca Silja'nın bütün benliği şahlanıverdi birden... Oskari Tonttila... bu gencin ailesine gidişi... balo... sonra sonra bir türlü zihnini üstünde toplayamadığı bir sahne... O kır çiçeği...

şimdi yastığının altına koyduğu bu beyaz çiçek... şimdiye kadar kokusu bu kadar nefis, rengi bu kadar güzel bir çiçek görmemişti.

Ne kadar güzeldi böyle uyanmak; hayata gözlerini açmak; dünyanın bütün çiçeklerinin kokusunu içe içe, herkes uyurken; kendisi de bütün ömrünce uyuduktan sonra uyanmak. Silja uyku ülkelerinde kısa bir gezinti yaptıktan sonra, tıpkı burada geçirdiği ilk geceki gibi, bütün vücudu sarsılarak uyandı. Yatağından kalkarak pencereye doğru döndü. Güneş çoktan doğmuştu. Şimdi yine içinden «dün» diyebilirdi. Bu düşüncenin onun üstünde yatıştırıcı bir etkisi olmuştu. Şafak vaktiydi henüz. Yalnız kuşlar uyanmıştı; yeni bir gün başlıyordu; güneşli bir haftanın bir günü...

Silja tekrar yatağına uzandı. Yastığının altındaki çiçeği çıkardı; hafifçe solmuştu, gün ışığı ile de rengi sarıya çalıyordu biraz. Sapını kısaltarak bir kitabın içine koydu. Sonra uykuya daldı...

İşte yaz başlangıcı böyle geçip gitti. Bir süre hemen hemen hiç gece olmamış gibiydi. Enginler, akşamdan, sabaha geçerken bir süre soluğunu tutmuştu sanki. Neşeli gençlerin ne yemek düşündüğü vardı, ne de uyku. Bir çok kimseler için bu en son güzel yazdı. Hep son güzel yazlarını yaşadıklarını söyleyen insanlar vardır. Fakat bu yazın ayrı bir tadı vardı. Herkes bunu gizliden gizliye hissediyordu. Sonra Saint Jean yortusu geldi. İnsanlar, gecelerin gerçekten aydınlık olduğuna kendilerini inandırmaya çalışıyorlardı; bir kadın gece yansı, pencerenin önünde mektup okuyordu; hatta eline kalemi alıp cevap yazmaya kalktı; temmuz geldiği halde ortalık hâlâ aydınlıktı. Gece o kadar güzeldi ki kadın, mektubun ilk satırlarından başka bir şey yazamıyordu bir türlü: «Sana bu mektubu nefis bir gecede yazıyorum...» Şimdi kendini uzaktaki sevgilisiyle bir arada gibi hissediyordu. Tıpkı o gece olduğu gibi... ve çoktan gökyüzünde güneş doğuda kızarmaya başlamıştı bile... Kadın tatilini geçiriyordu burada. Bir çok maceralar geçireceğini ummuştu; hayalinde sevgilisini aldattığını tasarlıyordu. Henüz istekleri gerçekleşmemişti ve şimdi güzel bir mektup yazmağa çalışıyordu. Bununla beraber pışınanlık kemiriyordu içini. Sabah olmak üzereydi. Gençlik heyecanlarıyla dolu güzel bir gün daha geçmişti.

Bir hafta sonra, yeni bir mektubu okurken, birden karanlık bastırılmıştı de, o akşam cevap yazmaktan vazgeçmişti. Geceyle beraber yeşillikler daha da koyulaşmış; evin etrafında yarasalar uçuşmaya başlamıştı.

Rantoo'da yaz sakin ve rahat geçti, bucak merkezinden iyi haberler geliyordu. Irgatların mal sahipleriyle eskidenberi ahbap oldukları küçük çiftliklerde ot biçme işi hararetle devam ediyordu. Patronlar; hem kendilerine, hem de adamlarına yaşadıkları günün güçlüklerini unutturmak için neşeli görünüyorlardı. Yaz ilerlemişti; çavdarlar sararmaya yüz tutmuştu. Şimdiden güneye bakan yamaçlarda ekin demetlerinin yığıldığı görülmeğe başlanmıştı. Mahsul iyi idi; ne olursa olsun ekmek var demektir. Hasatçı orağı ekinin içine saldıği zaman içinde bir güven duygusu uyanıyordu. Bazen, genç işçiler, gözlerinde acaip bir parıltıyla, anlaştıkları süreden bir dakika fazla çalışmayı red ediyorlardı. Oysa

onbeş dakika daha çalışsalar tarlanın biçilmesi sona erecekti. Şu eski topraklar üzerinde, böyle güzel bir yaz akşamı bu davranış hasat sahiplerini üzüyordu. Kulmalâ* çiftlik evinin küçük mutfağı kuzeye bakıyordu; bir pazar akşamı, hasat yapılırken, burada kahveyi pişirmek için lambayı yakmıştı. Keyifli keyifli tarlasının çavdarını biçiyorlardı. Zaman zaman bir kadın mutfağa gelip Sofia ile iki lâkırdı edip gidiyordu; hasaddan sonra düzenlenecek balo için bir çalgıcı bulunmuş muydu?... diye öğrenmek istiyordu. Ateşin üstünde kahve kaynıyordu; Sofia, kabarıp da taşmaması için ocağın başından ayrılmıyordu. Kahvenin buğusu lambanın ışığını sislendirmişti âdeta. Bir genç kız sofrayı kuruyor, büfeden fincanları çıkarıyordu. Açık pencereden orakçıların sesleri duyulmaktaydı Sofia pencereden bakınca, Profesörün, Rauhala pansiyonundaki gençle birlikte geldiğini gördü; ihtiyarın başında acaip bir kırmızı külah vardı... Kız kardeşi sahanlıkta kendisini karşılarken «Arap mı oldun yoksa?...» dedi. Profesör bu güzel akşam havası içinde şevkle çalışan orakçıların yanına doğru giderek: «E... bize de iş var mı bakalım?» diye sordu. Profesörün orağı yoktu; bir toy delikanlı, ihtiyarın orakçılığına pek inanmadığını belli edince, Profesör orağı kapıp kırk yıllık rençbermiş gibi ustaca sallamağa başladı. Bir kaç dakika sonra herkes işini bırakıp onu seyre başlayınca o da durdu. İhtiyar bir çiftçi, Profesörün yaşıtı olan bir köylü, Profesör üniversiteyi bitirdiği yıl, bütün bir gün birlikte ekin biçtiklerini anlattı. Adam, biçilen ekinleri demet yapıp, yığınak yerine taşıyan Armas'a: «Hele, hele, sen de biliyorsun bu işi demek!...» diye bağırdı. Genç adam şehirli bir ailenin çocuğu olduğu için büsbütün şaşılacak bir şeydi bu. Ayaklarının dibine bir demeti fırlatıp atan genç kıza Profesör: «O, Silja kim izin verdi sana buraya gelmen için?» diye sordu ; bir yandan da pek ciddî bir tavırla bir yığın yapmaya çalışıyordu. Silja yüzünü aydınlatan mutlu bir gülümseyişle cevap verdi. Bir rençber, bir aralık, durup boynunda "akordeonu ile gelen Eemeli Kukkola'ya baktı... Bayan Laura yolun üstünde bir kız arkadaşıyla geziniyordu. Sofia avludan geçip orakçıları kahveye çağırırdı; bir iki kişi tarladan ayrıldı, ama ötekiler: «Ortalık kararmadan biraz daha çalışalım» diyerek işlerini bırakmadılar. Çalgıcı, kapının önünde oturmuş, akordeonunu akord ediyordu; çalgının sesini duyan gençler, yerlerinde duramaz olmuşlardı, zoraki çalışmaya başlamışlardı. Sofia da tarlada dolaşarak, yerden sapları topluyor, demet yaparak bir kenara koyuyordu; paydos eden rençberler de odada ve kapının önünde keyifli keyifli kahvelerini içmekteydiler. Akordeoncu hafif, neşeli havalar çalıyordu. Eve yaklaşırken Sofia'nın kulağına bir vals ritmine uyan düzenli bir ses geldi. Akşamın alaca karanlığına bürünen tarlaya son bir göz gezdirdi; ekin yığınlarına baktı, sonra yüreği ferahlamış gibi derin bir nefes alarak içeri girdi. Bütün kapılar ardına kadar açıktı; dans etmekten çekinen kimseler, kapının iç tarafında yarı karanlıkta kendi aralarında eğleniyorlardı; Sofia onlara cesaret vermek için gülümsüyerek geçti. Odanın dibindeki sırada Profesörle, komşu bir çiftlik sahibi oturmuşlardı Armas, Bayan Laura ile dans ediyordu; Sofia, acaba aralarında, dedikleri var mı diye düşündü. Şayet böyleyse iş kararlaştırılmış

demekti; çünkü iki genç dans ederken, ne birbirlerine bakıyor, ne de konuşuyorlardı... Biraz sonra delikanlı Silja'yı dansa kaldırdı. Gerçekten pek tatlı bir kızdı bu Silja... Odanın aydınlığında çok güzel görünüyordu gözleri... O akşam Silja son derecede güzeldi; kendi de farkındaydı bunun. Hayatının en sevinçli akşamını yaşıyordu. Hiç şüphesi yoktu. Beline sarılan kolun sırtını okşayışından anlıyordu bunu. Genç adam ekin demetlerini bağlarken ceketinin eteğine bir başak takılmıştı; derisinden hafif bir erkek kokusu duyuluyordu. İki sevgili, kalabalığın arasında dans ederken birbirlerine iyice sokulmuşlardı; Silja'nın göğüsleri varlığını duyuruyordu genç adama... Müzik susunca, birbirlerinden ayrılmadan avluya çıktılar.

Değirmi, kıpkırmızı ayı, ormanın bir aralığından dünyayı gözetliyor gibiydi. Doğarken kocamandı, gökte yükseldikçe sararıp küçüldü. Yeryüzünün koyu yeşili, ayın ışığında eriyordu şimdi. Ayın ışınları, Silja Salmelus'un uzun kirpiklerinden süzülerek, ıslıl ıslıl aydınlatıyordu göz bebeklerini. Eğlenenlere bira sunuldu; coşkunluk gittikçe artmıştı; eşinden başkasile ilgilendiği yoktu kimsenin. Çiftler rahatça gözden kayboluveriyorlardı. Çalgıcı bir şeyler atıştırırken biraz duraklama olmuştu. Sonra yine dans başladı.

Profesör pek keyifliydi bu akşam. Bir süre akordeonu dinledikten sonra, kaşlarını kaldırıp çalgıcının yanına gitti: «Ver bakalım şunu!» diyerek, orağı yakaladığı gibi akordeonu eline aldı Bir köylü: «Hah işte böyle çalınır bu!» diye bağırdı. Profesör çaldıkça coşuyordu. Armas, Silja ile birlikte yanından geçerken, çaldığı parçanın işveççe sözlerini mırıldanarak, delikanlıya göz kırptı, Odaya birden bir kalabalık doluverdi. Herkes Profesörün çaldığı vals havasına uyararak dans etmek istiyordu, ihtiyar, avazı çıktığı kadar bağıarak şarkı söylüyordu; ortada dönen tek bir çift kalıncaya kadar da akordeon çaldı. Bu dansı oynarlarken Armas'la Silja hiç konuşmuyorlardı. Ama sımsıkı sarılmışlardı birbirlerine; delikanlı, genç kızın kulağına «Dışarı çıkalım» diye fısıldadı. Kapının önünde ve avluda kimsecikler yoktu. Kendilerini seyreden aydan başka. Hava biraz serinlemişti. Hafif bir toprak kokusu yükseliyordu yoldan; otların arasında bir şey kıpırdanıyordu. Bir fare, ya da bir çekirgeydi bu. Bir tepenin yamacında bir samanlık vardı. Armas ile Silja'nın buraya girdiğini gören olmamıştı. Profesör akordeonu çalmaz olmuştu herhalde, çünkü delikanlıların, bağıra çağıra, hiç konuşmayan genç kızlarla birlikte evden çıktıkları duyuluyordu; kaynağa doğru gidiyorlardı. Geçen haftalar boyunca yaz güneşi gençleri büsbütün dinçleştirmişti. Kanlarının kaynadığını, organlarında, tabiatın verdiği acı ile zevk arasındaki iç güdüsünün uyandığını hissediyorlardı Gecenin serinliği, gündüzün tazeliğini büsbütün arttırmıştı. Nişanlı çiftler, gözleri alev alev tutuşarak تنها yollara sapmaktaydılar; kötü niyetlilerin ve kıskançların gözüne görünmek istemiyorlardı. Yani ko ; çakanlarla bir ayağı çukurda ihtiyarların. Böylece ne yaptığını bilmeden, yüzlerce ve binlerce çift gönül eğlendiriyordu şimdi. Çünkü tabiatm sert buyruğunu yerine getirirken, çocukça, saf bir yarı uykuya dalmış gibiydiler1... Kaba saba yanaşma, inekçi kadının gönlünü edince, temiz yürekli şehirli delikanlının öpücükleriyle asil ve

saf bir genç kızın ruhuna mutluluk çiçekleri serperken yaptığı şeyi yapıyordu. O anda hiçbirisi tabiatın kendilerine yönelttiği hedefi bilmiyordu. Bu sadece yaşamaktı; yeni tomurcuklanan gençliğin kokuşuydu onlar için. Ama biraz sonra tabiat, sonuçla ilgisiz gibi çekilip gidiyordu. Birbirine sımsıkı sarılan çift, aralarından geçen şeyle, birazdan başlayacak olan günlük hayat arasına perde çekmek ister gibi tatlı bir uykuya dalıyordu.

Silja sevgilisinin kolunu sıkarak:

— Haydi gidip dans edelim! dedi.

Delikanlı biraz soğukça bir sesle:

— Balo bitmiş olmalı! dedi.

Avluya geldiler. Birayı çekip sarhoş olan bir rençber, asık suratla, geçip gözden kayboldu. Sofia, yanlarına gelip bira fıçısının nerede olduğunu söyledi. Bir iki delikanlı biraz fazla kaçırdıkları için saklamıştı.

İki sevgili, böylece beraberce bir sırrı öğrendikleri için pek derin bir haz duyarak fıçının saklı olduğu yere gittiler. Silja farkında olmadan, hiç ayrılmak istemiyormuş gibi, Armas'ın koluna asılmıştı. Delikanlı da kendini kurtarmayı aklından geçirmiyordu; çünkü pek tatlı geliyordu bu ona Kaldı ki, oralarda çekinecekleri kimse de yoktu. Profesör, Laura ve Rauhala'daki pansiyonerler çoktan gitmişlerdi; giderken Armas'a seslenmişlerdi; sonra herhalde daha önce gitmiş olmalı diye düşünmüşlerdi.

Silja bol bol bira içti. Neşesi büsbütün arttı. Bardağı sevgilisine uzatırken gözlerinde öyle bir parıltı vardı ki, Armas eridiğini hissederek gibi oldu. Odada, polka oynuyorlardı, içeri girdiler. Havada uçuşan tozlar, ağaran tanyenin kızılı vurdukça yaldızlanmış gibi görünüyordu... Çalgıcının parmakları uyuşmuştu artık. Bütün gece dönüp durduğu halde dimdik duran bir yanaşma, boynundan ter sızı sızı dans ediyordu hâlâ. Birbirinin ardından bütün kadınları dansa kaldırıyordu. Nezaketle önce Sofia'yı, sonra da Silja'yı davet etti. Armas, onların dans edişlerini seyrederken heyecanlandığını hissetmişti. Bu yanaşma gerçekten iyi yetişmiş bir çocuktuk; efendiliğine diyecek yoktu.

Bu danstan sonra Armas gidip bir bira içmek istedi; Silja da beraber gitti. Sonra öncekinden daha büyük bir coşkunluk içindeki salona döndüler.

Armas şaşırtıcı bir serbestlikle:

— Profesörün valsini çal bize!... diye bağırdı.

Herkes bu dansa katıldı. Yaşları biraz ilerlemiş iki hizmetçi kız, kavalileri olmadığı için birbirlerine sarılmış, dönüp duruyorlardı Onları neşelendirmeğe böyle sabaha kadar uyumadan gülüp eğlenmek yetiyordu. Gün doğar doğmaz gidip inekleri sağacaklar, sonra da her zamanki kapıdan geçirecek, her zamanki arsaya götüreceklerdi.

"Valsten sonra şapkalarını giyerek, gitme zamanının geldiğini hatırlattılar.

Yanlarında o terbiyeli yanaşma ile çıkıp gittiler. Balo sona ermişti; Kukkola gözlerini oğuşturarak gitmek için davrandı. Ortalık çoktan aydınlanmıştı; döşemenin üstündeki toz lekeleri seçilebiliyordu.

Dışarı çıkınca iyice günün ışıdığı belli oluyordu. Profesörle kızı ve Rauhala pansiyonerleri buradan gideii çok olmuştu; şimdi onlar Kulmala çiftliğini çevreleyen ve gittikçe daralıp, samimileşen dünyanın dışındaydılar. Bunu, en çok sevgilisi büyük bir güvenle koluna girdiği zaman Armas hissetmişti. Doğrusunu söylemek gerekirse iki sevgili böyle bir geceyi ilk defa yaşıyorlardı ömürlerinde. Armas bir çok genç kızla dans etmişti; bunların içinde koluna yaslananlar da olmuştu; ama aynı şey değildi bu. O akşam Silja hiç bir şey düşünmüyordu, hayatının çiçekli yolunda kayıp gidiyordu; şimdi bu yolun doruğuna çıkmıştı. Ruhu ateşler içinde yanıyor, vücudunda hem acı, hem tatlı, bilmediği duygular kaynaşyordu. Öyle bir şey yapmıştı ki, geri dönüşü yoktu; ama bu kolu omuzunda, bu güveni içinde hissettikçe ne utanç duyacaktı bundan, ne de pişmanlık. Ağır ağır yokuşu tırmanıyorlardı. Silja sakın bir yerde, sevgilisinin kollarında dinlenmek istiyordu. Bu yepyeni ve nefis olay onu çekiyordu yine. Ne eskiden düşündüğüne, ne de bu konuda duydukları benziyordu. Zaten böyle sözler göle dalan bir kuşun tüylerinin üstünden süzülüp akan su damlaları gibi zihninde yer etmemişti hiç. O geceki tecrübe, şuurunda hiç bir yankı meydana getirmemişti; bunların ne geçmişle, ne de gelecekle ilgisi vardı; sadece bu eşsiz gecenin bağrından fıskırmıştı bunlar.. Bütün bir geçmişin son bulduğu bir noktaydı ve bunun ötesinde artık bir şey hayal edemez olmuştu. — Şuraya gidelim, güzel bir kaya var.

Uykuya varmış bir çiftliğin yanından geçtiler. Bahçenin çitini dolandılar, birbirlerine dayanarak çakıllı bir yokuşu tırmandılar, bir nalbant dükkânının önünden ge^ çip, koruyu aştılar, sonra dikine göle inen bir kayaya vardılar. Kayanın üstünden, kıyıda yükselen ağaçların tepesine el değdirmek mümkün oluyordu. Karşı kıyılarda ince bir çizgi halinde bir koy görünüyordu; güneş gökte yükselmeğe başlamıştı. Manzara kaderin bu iki oyuncağını büsbütün birbirine kaynaştırmıştı. Silja buraları biliyordu; sevgilisini artık ne olursa olsun önceki hayatının sona erdiği bu sabah saatinde isteyerek buraya getirmişti. Orada mutlak bir sükûn hüküm sürmekteydi. Buraya kimsecikler gelmezdi bu saatte. Her şeyi gören güneşten başka. Genç adamla, genç kız genç kadın şimdi burada ne olacağını biliyorlardı. Ne bir kararsızlık, ne bir kuşku, hiç, hiç bir şey bir tek varlıkta eriyip birleşmiş olan iki insanın sırrından başka.

Berberce döndüklerini bir gören olup olmadığını hiç bir zaman öğrenemediler. Bayan Laura görmüştü ama, çok iyi yürekli olduğu için kimseye bir şey söylememişti. Fakat sabahleyin, her zaman Rantoo'nun o kadar saf olan havası, kapalı kalmış bir yerin kokusuna bürünmüştü. Profesör, kendi deyimiyle kanat çırpıyordu biraz. Bu kadar geç yatmak âdeti değildi hiç; bira da içmezdi; içki uykusunu kaçırmıştı. Sofrada, Silja bir yemek getirdiği sırada Bayan Laura, muziplik olsun diye, bir kaç kere Armas'm bu akşam vapurla döneceğini söylemişti. Silja'nın biraz eli titredi, ama o kadar yavaş titremişti ki, kimse gördüğüne yemin edemezdi Belki mutfağa giderken her. zamankinden daha hızlı yürümüştü: buna rağmen kapı gürültüyle kapanmadı ve mutfak çok sakindi.

işin en acı tarafı işte bu sessizlikti; çünkü sofraya hizmeti için bazı hazırlıkların yapılmış olması gerekirdi. Çingırağı çaldıkları zaman; elleri bomboş, bir uyur gibi yemek odasına girdi; oysa yemek getirmesi lâzımdı. Profesör :

— E, benim gibi hâlâ balonun sersemliği üstünde mi yoksa?... diye sordu.

Laura:

— Şaşılacak birşey yok bunda! dedi. Sabahın dördünde eve döndü.

Silja bu sözleri duymuştu. Profesör :

— Bu ilk kaçamağın olmasa biraz kızardım ama; bu seferlik sünger geçelim üstünden! dedi.

Laura hiç sesini çıkarmadı...

Silja Rantoo'daki hayatının, bir gün önceki gibi olamayacağını açık olarak hissetmişti. Burada kalsa bile, eskisi gibi olamayacaktı bu. En iyisi bir an önce yalnız kalmalıydı. Bu da bulaşık yıkarken oldu.

Çalışırken birden bütün benliğini bir uyuşukluk kapladı ; artık ne bir şey düşünebiliyor, ne bir şey görebiliyordu. Sadece yaşıyordu, işte o kadar.

Tanımadığı bir ses duyar gibi oldu; bu ses ona: «Görüyorsun ya, bunca hizmetçi kızm başmdan geçen macera senin de başına geldi. Eskiden bunu duyardın başkalarından... sen de aynı akıbete uğradın; adam da çekip gitti... Sevgilin gitti artık; seni görmek istemiyor bir daha... belki de... bu işin sonundan korkuyor!...»

Ulu Tanrı! Ne olabilirdi bu? Kaşıklar şıkırtılarıyla evet, öyle, evet, diyorlarmış gibi geliyordu ona. O ses gittikçe kuvvetlenip yükselerek bir takım ale. lade şeyler söylüyordu. Şey ne zaman belli olur?...

Birden kendini kaybedecek gibi olan Silja musluk taşına dayanarak kaşıkların şıkırtısına kulak verdi; bu sesler onun zihninde yeni yeni düşüncelerin doğmasına sebep oluyordu Armas, Armas, gel, yardım et bana, yoksa yığılacağım yere!...

Ama Armas bugün gideceğini söylemişti... Bir kaç saat sonra gitmiş olacaktı.

Nereye?... Silja bikiyordu nereye gideceğini; sormak aklına gelmemişti. Nasıl olup da, o yosunlu kayada otururken gideceğini söylememişti kendisine?...

Armas'ın villâya doğru geldiğini, kapıyı açtığını gördü. Yolu mutfaktan geçmiyordu; büyük kapıdan içeri girdi; Silja, pencereden güzel yüzünü yandan görebilmişti; Armas'm yüzü solgundu; başında bir seyahat kasketi vardı; sırtına da yeni bir elbise giymişti; yine tertemiz yüzünden ciddilik okunuyordu.

Onu büyük salona aldılar, Silja konuşmaları duyabiliyordu. Pansiyona döndüğü zaman Armas bir mektup bulmuştu; annesinin hasta olduğunu yazıyorlardı; eve dönmesi gerekiyordu. Vapur bir saate kadar buradan hareket edecekti.

Profesör :

— Tekrar görebilecek miyiz? diye sordu. Armas :

— Bakalım, ne olacak! dedi. Vedalaştı; sonra mutfaka doğru giderek:

— Silja'ya da Allahısmarladık diyeyim; dedi.

Bir saniye içinde Silja'nın yaşlı gözlerini ve mutfaktan çıkıp mahzene dalan sevgili ve tanıdık vücudunu görebildi. Hemen salona dönerek Silja'yı

göremediğini söyledi. «Bayan Laura lütfen benim selâmımı söyler mi?» dedi.. Hiç cevap vermeyen genç kız hafifçe gülümsedi.

İşte Armas Rantoo'dan böyle ayrıldı ve tâ bahara kadar ondan hiç bir haber alınmadı. Bayan Laura gece gördüklerine bakarak, annesinin hastalığını, buradan uzaklaşmak için bir bahane olarak ileri sürdüğünü tahmin ediyordu. Daha sonra Armas'ın annesinin, gidişinden üç hafta sonra öldüğünü öğrenince, kimseye söylememiş olmakla beraber, şüphesinden utanmıştı.

O gecenin hatırasını ruhunda ve vücudunda taşıyan zavallı Silja, çabucak kaçarak, mutluluğunu kurtarmıştı. Veda etmek, için gelmiş olan kibar bay, bir gece önce beraber gezdikleri, sonra da çiçekler açarken, çimenlerin üstünde, doğan güneşin kızılıtları arasında kendini verdiği güzel delikanlının bir gölgesinden başka bir şey değildi... Salondan sesini duyduğu zaman ürkmüştü. Zihninde her şeyi büyüterek, her türlü yakınlıktan kaçmak için bütün hazinelerini bir araya topluyormuş gibi gelmişti ona... O zamana kadar kendisi için yeni bir yuva olan bu villâ, şimdi sahibi küfreden, karısı söylenen, yavaşmaların hizmetçilerle yattıkları âdi bir çiftlik oluvermişti. Hayal kırıklığı çok acı oldu. Çünkü bu hizmetçi kız için villa dünyanın en güzel yeriydi. Silja, kısa bir zaman sonra buradan ayrılmak zorunda kalacağını anlıyordu. Burada geçirdiği her dakika, zihnindeki perişanlığı arttırarak hayatı zehir ediyordu ona. Artık bakışlarına bile hâkim olamı'yordu. Efendileri vapura kadar Armas'ı geçirmeğe gidiyorlardı; Laura, mutfaktan geçerken, dimdik gözlerinin içine bakmaktan kendini alamıyan hizmetçi kız Silja ile karşılaşmıştı. Bu bakışlarda yalvaran, yardım isteyen, fakat yine de insana batan bir şeyler vardı. Laura elinde olmadan hayretle «Ohî...» demekten kendini alamadı. Onun da bakışlarında karşısındaki genç kıza karşı kıskançlıkla karışık bir hayranlık ve derin bir öfke okunuyor gibiydi. Bdiylece bu iki ince ruhlu genç kadın, birbirlerini hiç bir zaman unutamıyacakları şekilde tanımış oluyorlardı. Bereket versin Silja villâda yalnızken Sofia gelmişti... Her zamanki gibi sakin ve güler yüzlüydü, Silja'ya geceki macerasını hatırlatarak takıldı. Ama genç adamın bu vapurla gitmekte olduğunu öğrenince büyük bir hayrete kapılarak, şaka yapmaktan vazgeçti. Silja başka bir şey söylemedi ve Armas'ın annesinin hastalığından da söz etmedi. Sofia'nın neler düşündüğünü seziyordu, onun dostluğuna güvenebilirdi. Silja, Sofia'dan, bu akşam kendi yerine iş görmesini isterken gözyaşlarını güçlkle tutmuştu; bazı işler için mutlaka köye gitmesi gerekiyordu. Sofia derhal kabul etti:

— Git, şekerim, gerekiyorsa yarına kadar kal; ben her işi yaparım. Yapmadığım şey değil ki!

— Öyleyse, onlar gelmeden hemen çıkayım.

Sofia, alışık olduğu, kendisine yakın bir şeyi, gençliğini hatırlamış gibi uzun uzun Silja'yı süzüyordu. Şimdi sevgilisinin bırakıp gittiği zavallı kıza karşı bir ana şefkati uyanmıştı içinde. Ama, gidene karşı da hiç bir kızgınlık duymuyordu. Delikanlının güzel sevgilisini yüzüstü bırakıp gitmiş olacağını

sanmıyordu. Gerekirse Profesöre söylerdi, o da her şeyi yoluna koyardı. Ortada Laura vardı ama, Armas'la onun arasında bir şey geçmediği belliydi.. Silja gitmişti. Efendileri geldikleri zaman can sıkıntısıyla karışık bir hayret duydular. Profesör, kendisine bu konuda bir şey söylememesini ister gibi bezgin bir jest yaptı; ne söylense bir şey öğrenemeyeceğini düşünüyor gibi bir hali vardı. Birinci kattaki odasına çekildi. Ayaklarının sesinden kimsenin kendisini rahatsız etmemesini istediği belli oluyordu. Bir kaç dakika sonra valizi ve ağılarıyla göle doğru gittiği görüldü. Yeryüzünde, canını sıkan bir şey olduğu zaman, bu onun çekildiği bir sığmaktı. Saatlerce su üstünde kalır, sonra odasına çekilerek, tâ yatmadan önce, hamama girinceye kadar, tuttuğu balıkları gözden geçirirdi. Sofia rahat rahat işine bakıyordu. Laura bir hizmetçi parçasının çılgınlıkları üzerinde durmak istemediği gibi, Silja'nın balodaki kavyeleri hakkında da konuşmaya niyeti olmadığını hissettirmişti. Yüzünde memnun olduğunu anlatan, fakat kapalı bir ifade vardı, ne düşündüğünü anlamak da mümkün değildi. Her mesele hakkında kesin fikirleri olduğu ve herşeyin onun isteklerine uygun şekilde meydana geldiği söylenebilirdi.

Çok güzel bir ağustos günüydü. Ama Rantoo villâsında kimse bunun farkına varmadı. Bununla birlikte villâda oturanlardan bir kadın o günün güzelliğini hissetmişti; Silja, ne yapacağım bilmeden, güneşte dolaşıyordu. Gölü görebileceği yüksekçe bir yerlere doğru yürüdü. Bildik çiftliklerin ötesinde, köyün sınırında bir tepe yükseliyordu. Bu tepenin üstü, kısa, sararmış çimenlerle kaplıydı. Çimenliğin ortasında da, geçen koyun sürülerinin ayak izleri belli oluyordu. Toprak düz ve açık olduğu için patikadan ayrılmak kolaydı; buranın havası çok temizdi. Silja vapurun uzaklaştığını ve Rantoo'dakilerin de villâya dönmekte olduklarını gördü; Bayan Laura yolun kenarından, kırmızı şemsiyesini iri bir çiçek gibi sallayarak ötekilerden önde gidiyordu. Şimdi vapur, geçmiş günlerde olduğu gibi uzaklaşıp gidiyordu; bu gidişinde öyle hazin bir şey vardı ki, baş tarafta oturan köylüleri düşündürmüyordu insana.

Silja etrafına bakındıktan sonra sırt üstü yere uzandı; başım arkaya devirmişti; güneşin ışınları çenesini ısıtıyordu. Etrafı saran sessizlik onun ruhunu da kaplamış gibiydi. Yer yer cılız çalılıklarla kaplı olan bu tepede, herkesten kaçan zavallı genç kızın ilgileneneceği tek bir varlık yoktu. Ne ağaçlarda, ne de çimenler arasında bir kuş yuvası, ne anasının üstüne kanat gerdiği bir kuş yavrusunun cıvıltısı, ne yerde bir çiçek, ne de bu çiçeğe konan mavi bir ke' lebek. Sadece yukarılara gittikçe koyulaşan, aşağılara indikçe gri bir renk alan bodur kızıl ağaçlar. Bu ağaççıklar hiç bir zaman çiçeklenmezdi; çünkü hayvanlara yedirmek için dallarını koparıyorlardı... Ya da bir adam boyu olunca bunlarla gübre yığınlarını örtüyorlardı.

Arada sırada bu tepede inekleri ve danaları da, davarlarla birlikte otlatırlardı. Ama bu gün hiçbir çingirak sesi duyulmuyordu. Batı yamacındaki kaynakların etrafında sık kayın ağaçları vardı. Burada kızıl ağacın gövdesi bile kalınlaşır, yaprakları, kopuk bir saat zincirini andıran tırtıl biçimi salkımlarla süslenirdi. İşte inekler şimdi bol çayırdan otlayıp, tatlı kaynak suyunu içtikten sonra burada

dinleniyordu; bir yandan da güzel kokulu süt birikiyordu memelerinde. Bu sütü; dinç çiftlerin yaşayıp, çoğaldıkları çiftliklerde, kadınlar ve çocuklar yayıkta dögeceklerdi. Güneş tek başına orada yatan genç kızın yüzünü o kadar yakmıştı ki, yanına dönmek zorunda kaldı; o anda vücudunda bir ürperti duyarak, büzüldü. Göğsünü kollarile sıkıştırarak, bütün kuvvete gerindi, ağzından canı açıyormuş gibi uzun bir inilti çıktı... Akşam oluyordu... Nereye gitmeliydi? Ve kiminle?... Son geceden sonra yalnız kalamazdı. Nereye gitmeliydi, nereye? Kimseyi tanımıyordu; tanıdığı bir çok kimse olsaydı bile onlara gidemezdi. Şimdi kaçıp gidenden başka kimseye. Oradan biri geçseydi de Silja'yı görseydi. Şüphesiz çok sevinirdi. Ama hiç gelen olmadı; bir inek, ya da bir koyun bile. Kadın, tek başına çırpındı, durdu; tâ göz yaşlarla ıstırabını boşaltmcaya kadar. Güneş alçalıyordu; Silja dirseklerine dayanarak doğruldu, yanaklarında yer yer kırmızı lekeler belirmiş, çukura kaçan gözlerinin bebekleri büyümüşü; yüzünde bir sükûnet, hemen hemen bir hâz ifadesi belirmişti. Her şey geçip gitmişti; yeni bir dönemin başladığını hissediyordu şimdi Artık çok güçlkle elde ettiği durumunu yeni izlenimlerin saldırısına karşı, akıllıca hareket ederek korumalıydı. Hiç bir şey kaybolmuş değildi, belki de bu akşam, bir öncekinden daha güzel olabilirdi. Silja ayağa kalktı, güneşin battığı yöne doğru giderken vücudunda şiddetli titremelerle, baş dönmesi hissetti. Tepeyi dolanarak kaynaklara geldi. Bu serin maden suyu kupkuru dudaklarına değince, üşümüş gibi bütün vücudu ürperdi. Bir an önce yatağa girmesi gerektiğini hissetti. Ne oluyordu ona böyle?... Rantoo'ya dönemezdi; bu ağacın dibinde yatmak kadar imkânsız bir şeydi bu. Fakat gittikçe artan sancı onu yürümeğe zorluyordu. Biraz sonra Kulmala çiftlik evinin çatısı görünmüşü; her halde Laini orada olmalıydı..

Silja hayvanların önünde bekleştiği kapıya doğru indi. Avluda karşılaştığı Laini, günaydın demeden önünden geçip eve giren Silja'nın halindeki acıplığı farketmişti.. Kızcağzı onu soru yağmuruna tuttu:

— «Neden bu yoldan geldin? Neredeydin? Annemi görmedin mi?»

— «Evet, gördüm... İçecek bir şey ver bana. Süt var mı?... Isıt da ver. Hastayım galiba!»

Silja'nın böyle tepeden gelişi, üzerinde o kadar büyük bir etki yapmıştı ki, Laini, yerinden kımıldayamadı. Yeniden sorulara başlayınca, Silja bezgin bir tavırla: «Rahat bırak beni...» dedi. Sonra bir gece önce, iki dans arasında kenarına iliştiği karyolaya uzandı Titreye titreye örtüyü üstüne çekti. Gözleri kapalıydı, zaman zaman ağzından bir inilti çıkıyordu. Laini sorularının saçmalığını anlamıştı; Silja'yı yalnız bırakarak annesini çağırmağa koştu. Kamraatti'den geçerken, çiftliğin kadınına haberi yetiştirdi; Sofia döndüğü zaman komşusu kendisine şunları söylüyordu: «Sayıklıyor galiba, ne dediği anlaşılıyor; ameliyattan, pansımandan filân söz ediyor; sargımın ucunun, pansımanm altından geçirilmesi, üstünde kalmaması lâzımdır, diyor.» Silja gözlerini etrafta gezdirerek: «Hayır, sayıklamıyorum, hem vücudum yanıyor, hem de donuyorum.» dedi. Sofia:

— Yapacak bir şey yok! dedi içini çekerek. Seni bu halde başka bir yere götüremeyiz.

— Sevgili Sofia'çığım, Allahaşkma burada alıkoy beni; oraya gidemem artık; ne istersen veririm sana!

Komşu kadın :

— Galiba bir vicdan azabı var. En iyisi papazı çağırma. Böyle ölürse büyük bir günah işlemiş oluruz.

Tam bu sırada Profesör, hızla içeri girdi.

— Seni çapkın kız seni! Gördün mü o kadar dans etmenin sonunu... Bırakın da bir muayene edeyim... Ooo... çok ateşi var... Bir şey söyledi mi?

— Biraz konuştu. Birbirini tutmayan bir şeyler söyledi. Komşu çiftçi kadın, papazı çağırmalı diyor.

— Hah, tamam! tlâhicıyı de çağırırsınız; artık ölümünü beklemekten başka yapılacak şey kalmaz, bir hafta sonra da cenaze masrafını ödersiniz!...

Profesör bunu biraz da zoraki bir sertlikle söylemişti.

— Evet ama, herkes sizin gibi ruhunun selâmetini ihmal edemez; siz ahrete inanmazsınız ki!

— Kuzum, herkesin ruhunu rahat bırakın. Şimdi vakit geçirmeden vücudunu iyi etmek lâzım. Uşağınızı gönderip de doktoru çağırtmazsanız hapı yuttuğunuz gündür. Vizitesini ben veririm!

Profesör, ciddî bir tavırla ve kesin hareketlerle, kompresler hazırlayarak Silja'nın etrafına dizdi. Hasta kız büyük bir güvenle, Profesör, kompresleri almak için eğildiği zaman, kolları boynuna sarıldı. Az sonra her şey bitmiş, iğneler sokulup, örtü yerine yerleştirilmişti. Silja sükûnet bularak hafif bir uykuya daldı.

Kadınlar, bütün bunları saygı ile seyretmişlerdi. Kamraatti'nin sahibinin karısı, biraz önce yediği paparayı unutarak, Profesörü uzun uzun övmekten kendini alamadı. İhtiyar adam, elini yavaşça hastanın alnında gezdirerek onu rahat bırakmalarını söyledi. Keyfi yerine gelmişti; kadınlara çekilmelerini işaret etti. Kapı aralığında: «İyi dinle beni Sofia, dedi. Kocakarıları içeri bırakma. Onun için en iyi ilâç sükûnettir. Yanına su ve süt koy, uyandığı zaman isterse içer. Kompres doktor gelinceye kadar kalsın; o, sonra ne lazımsa yapar.»

Profesör, hızlı hızlı evinin yolunu tutmuştu. Onu tanıyanlar, yürüyüşünden o gün keyfinin nasıl olduğunu anlardı. Şimdi, sol eli ceketinin cebindeydi, sağ elini de yeleşinin önüne sokmuştu; ihtiyar Matti halinden memnundu; içinde sıcak bir duygu vardı. Hasta bir insana, genç, güzel, iyi, kimsesiz bir kıza yardım etmenin hazzını duyuyordu. Kız, çok hastaydı ama, atlatacaktı.

Silja'nın hayali şimdi acaip ülkelerde dolaşıyordu... Mavi ve yaldızlı engin bir buz denizinde yüzyordu. Tâ uzaklardan bir liman görünmekteydi. Dünkü hasat, baloya geliş, bütün bunlar birbirine karışmıştı zihninde... Sonra sabah serinliğinde uzanmış dinleniyordu. Biri onu kollarının arasında öylesine kuvvetle sıkıyordu ki, sağ tarafında büyük bir acı duyuyordu. «Ah, dur, o kadar kuvvetle sıkma sevgilim...» Sofia, doktor geldiği zaman, Silja'yı uyandırırken bu

sözleri duymuştu. Doktor ciddî bir tavırla, biraz bekledi. Sofia, genç kızın hesabına utanmıştı. Doktor, buna aldırmadan, hastayı muayeneye başladı. Bereket versin, kompresi değiştirmek için Profesör gelmişti. Oda, babasının Mikkola'daki odasını andırıyordu ve Silja da Profesörü babasına benzetmişti... Az sonra ay ışığı görülecek; göllerdeki buzların çatırdısı duyulacaktı... Ama dışarıda yaz vardı; evin önünde, kaym ağaçlarla kaplı burun uzanıyordu. Gölde kürek çekiyordu ta'nımadığı bir genç. Nefis bir yaz gecesi idi bu. Profesör, kompresin üstüne yatırırken Silja'nın kendisini kollarının arasında sıkıştığını hissetti. Silja'nın başını sol eline dayamıştı, sağ eliyle nabzını yokluyor, bu sırada da hasta kızın sinirlerine ve şuur altına yeni emirler veriyordu.

Daha ertesi sabah Silja'nın durumu sakinleşmişti. Gün ağarırken tamamiyle kendine gelmişti. Kulmala'nın salonunda olduğunu anladı. Ama akşam üstü ve geceleyin, yine o mavi ve yaldızlı okyanusta yaşıyordu; adalar yaldıza bürünmüştü, su ve gökyüzü ipek gibi maviydi. Uzak, çok uzak bir yerlere gidiyordu. Orada herkes saygı gösteriyordu kendisine; yanındaki kimseleri, ona saygı gösterenler, ikinci plâna itmişlerdi. Bu insanların krallarını sordu, gösterdiler; kralın önünde yerlere kadar eğildi; ama ona baktığı zaman alev alev yanan maviden ve yaldızdan başka bir şey görmedi. Ayakkabılarını çıkarmak istiyordu. Fakat yanında duran bir adam ayaklarına bakmasını işaret etmişti; o zaman ayaklarının çıplak olduğunu gördü. Ayakları, sağlam ve tertemizdi; yalnız sağ ayağında bir ur görür gibi olarak utandı. Ayaklarının güzelliğine bakarak cesaretlendi, mavi ve yaldızlı bir alevden başka bir şey olmıyan krala, «İşte bak, beni bıraktığın haldeyim. Bir asmadaki sürgünden başka birşey değil miyim ben ? Çi' çek açacak mıyım? Sevgilim bana gelecek mi? Ben onun sıkı sıkıya tuttuğu bir dalım, çiçeklerimi öpüyor, onun soluğu kuvvet veriyor bana. Çiçeğimin tacı soluğunu içiyor onun...»

Sofia, Silja'ya doktorun verdiği ilaçları içirmeğe çalıştı. Hasta uyanmıştı: «Bir rüya gördüm... Gezici okuldaymışım... ya da din derslerinde... biri vaaz veriyordu.» Sofia'nın yüzünden bir gölge geçti. Bu sözler iyi bir şeylerin belirtisi değildi. Ne yapmalı? Matti ona ruhtan filân söz etmesini yasaklamıştı: «Senin ruhun da Silja'nınki gibi pek saf değil, kilise korosundayken bile...» Ama Sofia'nın aklına bir şey geldi; bir mezmur okursa fena gelmezdi ona. Silja'ya ne dersin diye sordu. Hasta, cevap vermedi. Fakat Sofia'nın elinde kitabı görünce: «Kudüs'ün korkunç yıkılışı hikâyesini okuma bana!» diye bağırdı.

— «Sana bunu okuyacak değilim cicim!» Silja gözlerini kapamıştı; yüzünde büyük bir keder okunuyordu. Bunun üzerine Sofia okumaktan vazgeçti ve bir daha da bundan söz etmedi. Silja nöbet sayıklamaları arasında koyu gri bir fon içinde babasını gördü; biraz sıkılmış, hatta gücenmiş gibi hafif bir gülümseyiş vardı dudaklarında; kızına bir şeyler söylüyordu. Kızının gözlerinin içine baktıktan sonra arkasını döndü. Silja da her zaman gittiği yerlerde dolaşmaya başladı. Bir akşam Silja şeffaflaşmış gibi görünen ellerine bakarken birinin adını güzel bulduğunu hatırladı. Bir akşam, ilâcını aldıktan sonra Silja bir an rahatlık hissetmişti kendisinde. En hafif sesleri bile duyuyordu şimdi... Bir yandan iş

görürken bir yand&n da kızına dersini öğreten Sofia'nın konuşmasını duyuyordu. Kısa, net cümleler... sonra yoldan geçen yük arabalarının gürültüsü... Silja, tahıl taşıdığı farketmişti bu arabaların... tekerlelerin boğuk gürültüsünden anlamıştı bunu... duvar saatinin tik takları... Güzel, modern bir saatti bu... pırlı pırlı düğmeleri... ama sinire dokunan bir ağırlıkla işliyordu. O benim... kararlaştırılan gün... evet babamın ölümünden az önce yola çıktığım gün... bir pazar günüydü galiba? Evet, o gün gitmişti; fakat doğru yolda mıydı?... Ne arıyordu öyleyse burada! O, hep böyle gidenlerden hiçbirine benzemiyordu. Ne şimdi evinin işini gören Sofia'ya, ne de arabasile buğday taşıyan köylüye... Her şey ona şimdi bir yanlışlık, bir başarısızlık gibi görünüyordu. Odanın duvarlarına, odadaki eşyaya bakıyor, bunların hepsi tâ Sofia'sının dedesinin gününden kalmış... Profesörün annesi burada doğmuştu... bunu söylemişlerdi Silja'ya. Benim de bir gün kendi odam olacak mı?... Kocam var, ben karışıyım onun, çünkü onunla... ama nerede şimdi?... Hayır, o giden değildi benim kocam!... Bütün gece dans eden, o beni bütün varlığı ile sevdi; uzun boylu, kuvvetli bir erkekti o. Fakat sıksa, soluk yüzlü bir adamdı giden!... Genç kızın benliğini derin bir hüzün dalgası kaplamıştı; şimdi bütün benliğiyle neyin özlemine duyduğunu bilmiyordu; Gerçekleşmek isteyen bir şeyler vardı içinde. Oh, ne korkunç şeydi bu gidişi önliememek. Bunu yapabilseydi, şimdi ne bir sıkıntısı, ne bir derdi olurdu; sadece yaşayacaktı ve her şey yoluna girecekti. O akşam Sofia Rantoo'ya gitti. Profesör, Silja'nın yemden ağırlaştığını, artık ona daha fazla bakamayacağını, bunun uzun süre böyle gidemeyeceğini söyledi.

Profesör :

— Dur bakalım; hastalığı ne vakit başlamıştı? Bir hafta kadar oluyor galiba. Ben ona bakarım. Hemen eve dön ve hemen şurubunu içir.

Nihayet, son defa olarak Silja bir kere daha o mavi ve yaldızlı alevlerin yükseldiği yere gitti. Bu harikalar ülkesindeki bir ateş noktasından başka bir şey olmıyan kralı aradı. Aydınlıklar arasında hafif bir kızılı ilişti gözüne.

Pıhtılaşmış kan gibi bir şeydi bu. Sonra yine ayakları banyodan çıkan bir çocuğun ayakları gibi bembeyaz, tertemiz oluverdi; krala doğru ilerledi. Ama kral yoktu artık. Alev sönmüştü. Kulağına tatlı bir mırıltı geldi; tanımadığı biri kollarının arasında sıkıyordu onu. «İşte yine geldim. Benim ruhumdur bu gelen... dön de yeryüzüne, yeniden buluşacağımız günü bekle...» Ortalık birden serinleyiverdi; her şey ırmaklar halinde akıp gitti. Oyun bitmişti; gün ağarıyordu. Gün sahiden ağarıyordu... sakın, aydınlık bir ağustos sabahıydı bu. Silja gözlerini açınca içinde yattığı salonu tanıdı. Ama duvarlardaki çatlaklar ve odanın köşeleri ona uzak bir dünyanın selâmlarını iletiyor gibiydi Yatağıma yanı başında, sırtına mavi bir elbise giymiş, başına beyaz bez bağlamış güçlü kuvvetli bir kadın duruyordu. Silja yavaş yavaş bu kadının kendisi için burada bulunduğunu anlamıştı. Kadın hastanın uyandığını görünce duyduğu büyük sevinci açığa vurmamak için kendini tuttu. Sadece birden yüzünün dostça aydınlanışından belli oluyordu bu. Silja ile bir çocukla konuşur gibi

konuşuyordu: «Haydi dinlenelim de şimdi; neşemiz yerine gelsin; yakında gün doğacak, yeni bir gün başlayacak.»

Yan uyanıklık içinde, Silja'nın hayali hâlâ o yakında gittiği yerlerde dolaşıyordu, önce hasta olduğunu düşünmemişti; onun için bu yazın içine düştüğü bir durumdu; bütün daha önceki hayatı kendisini buna sürüklemiş gibi görünüyordu. Gözlerini kapadığı zaman hâlâ pırıl pırıl yıldızlar görüyordu; bu ona kiliseyi; mihrabın üstündeki kaim çerçeveli tabloyu, camekânlı kutsal eşya yerinin kapısına asılı yumurta biçimindeki levhaya yazılı mezamir bölümlerinin numaralarını hatırlattı. Org başlayınca bütün bunlar birden canlanmış gibi olmuştu. Silja, zihnini bu hayal üzerinde toplamaya çalıştı. Bu; komünyonunu yaptığı kiliseyle ilgili değildi, daha eskilere uzanıyordu. Uzun bir koridorda, babasile birlikte yürüyorlardı; Yan'arında da bir kadın vardı: annesi. Bir erkek kardeşile, kız kardeşini kaybetmişti. Çan sesleri arasında gömmüşlerdi onlan. Şimdi Silja, yalnız kilisenin içinden geçişlerini hatırlıyordu... O, bu yaz da kiliseye gitmişti; buradaki kiliseye...

Sakin bir gündü; Güneş pınl pınıldı gökyüzünde, hava da o kadar berraktı ki, en küçük çıtırtı bile duyuluyordu. Geceki don, biraz sesleri boğuklaşürmüştü.

Tabiatı dolduran binlerce küçük varlığın, bir bir alındığı zaman duyulmayan yaşama soluğu; hep birden bu sıcak yaz

gününün havasını dolduruyordu şimdi Silja'nın kulağına harman yerindeki dövenin ahenkli sesi geliyordu. Bunun ne olduğunu Sofia'ya sordu. Kadın, bu konuda bildiklerini ağır ağır anlattı; sözleri, şimdi nekahet günlerine girmiş olan hastaya, hayatla temasa geçirerek, cesaret ve kuvvet veriyor gibiydi. Silja'nın iyileşmesi, çok iyi bir şey olmuştu. Çünkü burada kalacaktı.

Biraz sonra Profesör geldi. Silja onu tamamen unutmuştu. Yatağın yanına sokulmadı, bir koltuğa oturdu. Her zamanki gibi dobra dobra konuşuyorSu; ama sesi sakın ve samimî idi: «Eh, kefeni yırttın, kızcağızım; öbür dünyaya gittin, gittin de geldin. Uslu uslu yatağında yat da iyice karnını doyur.» dedi.

Sonra yine odaya sessizlik çöktü. Silja, avludaki tavukların gıdaklamalarını, horozun ötüşünü duyuyordu... Kan ter içinde bir işçi içeri girip Sofia'yı sordu. Silja'yı görünce tatlı tatlı gülümsedi. Silja bu adamın en neşeli kavalyelerden biri olduğunu hatırladı; o vakit... Fakat zihni bir iç güdüsüyle bu balodan uzaklaştı. Rüyalar alemindeki o sihirli gezintilere sığınmak istiyorftu, ama ha»ta iyileştikçe bu rüyalar da silinip gidiyordu.

Yavaş yavaş Silja'nın içinde bir yalnızlık özlemi dogmaya başladı; artık buralardakilerden hiç birini görmek istemiyordu. Hastalığı sırasında geçmişinin bir kısmını, vücudunu yakıp tüketen ateş yok etmişti. Yeni hayatı alevlerden kurtulabilenlerin desteğiyle ayakta duruyordu, işte bunun için Silja buradan gitmek, hayatına yeniden başlamak istiyordu.

Hastabakıcı kadının söylediklerini harfi harfine yoriûic getiriyor ve nereye gideceğini bilmeden, buradan ayrılacağı saati bekliyordu. Gözlerinde, sakın bir gülümseyişin parıltısı vardı. Burada babasının gözlerinin de böyle olduğunu bilen yoktu. Şimdi Silja'nın saçları, gözleri, yüzü, bütün benliği derin bir

yaşama sevincile ürperiyor giñiydi; yanaklarının hafifçe pembeleşmesi de bu duygusunun dışı vuruşu gibiydi. Şayet iyileşmekte olduğu kesinleşmeseydi bu belirtiler çok kaygı verici olabilirdi. Sofia Mraz da böyle bir kaygıya kapılmamış değildi. Nihayet bir gün Siñja yatağından kalkıp, pencereden tanıdığı manzarayı, çavdar tai'lasını seyretti. Artık ekin demetleri kaldırıldığı için çırılçıplaktı bu tarla. İşte burada ekin biçmiş, sapsarı demet yapmışlardı. Öteki pencere avluya bakıyordu.' Silja, buradan bakınca çiftliğin büyük kapısını ve patikayı gördü... Evet, orada. Birden takatinin kesildiğini hissetti; berrak gökyüzüne bakarken hafifçe başı döndü. Sonraki günler hava bulutlandı. Bir gün profesör geldi; telâşlı görünüyordu. Ertesi gün Helsinki'ye gideceğini haber verdi. Sofia'dan villâya gidip, ortalığı düzeltmesini, bir değişiklik olursa anahtarları almasını söyledi. Sofia «Nasıl bir değişiklik olacağı belli değil» dedi. Profesör içini çekerek: «Ne olursa olsun, artık hastamız iyileşmeğe yüz tuttu,» dedi Profesör kalkarak Silja'ya Allahâısmarladık, dedi. «Allahâısmarladık Silja. Bize yaptığın hizmetler için teşekkürler. Bizde kaldığın günleri unutmayacağız. Seni de götürmeyi çok isterdim ama, elimde değil. Tamamile iyileşinceye kadar, burada Sofia'nın yanında kal; buna gücün yeter, hastalığında senin parana dokunulmadı. Ayağa kalktıktan sonra sakın bir çiftlikte kendine bir yer bul, ahır kokusu sana iyi gelir. Allahâısmarladık yavrum.»

Sofia da Profesörle birlikte villâya giderken Silja'ya üstü kapalı bir şekilde, hastalığı sırasındaki bütün masrafları Profesörün karşıladığını söyledi.

Akşamleyin Sofia, döndüğü zaman, Silja'ya aylıklarını getirdi. Hiç bir kesinti yapılmamıştı Profesörün Allahâısmarladığa geldiği sırada vermeyi unuttuğunu söyledi. Fakat Silja, Profesörün, Silja'nın itiraz etmesini düşünerek böyle yaptığını anlamıştı. Silja ihtiyar adamın bu iyiliği karşısında, rahatsızlık duyacak kadar duygulanmıştı. Sofia:

— Profesör sen hastalandığın zaman çok telâşlandır pek az baba, evlâdı için bu kadar üzülürdü. Matti, eşi az bulunur bir insandır; bu kadar ihtiyar olduğu halde hâ» lâ kanı kaynıyor; içinden geçenleri de kimse bilmez.

Sonbaharda havalar gittikçe serinlemekteydi; bir sabah toprak kırağı ile örtülüvermişti. Şimdi insanlar yazın biriktirdiklerinden yararlanıyorlardı. Yiyecekleri bol ve kuvvetliydi. Ekmekleri, sütleri, yağları, etleri, hattâ balıkları vardı. Herşey taptazeydi; hayvanların otları akşam güneşinin sıcaklığını içiyor; insanların ekmekleri taze çavdar kokuyordu. Herkes daha güçlü hissediyordu kendini; yazın birbiriyle anlaşan çiftler evlenme tasarıları kurmağa başlamışlardı. Gübreye karışıp, havanın nemini içen toprak da yeni bir güç kazanmıştı; bu güçle ilkbaharda yeni sürgünleri yeşertecekti.

Silja'ya talih yardım etmişti, Profesörün dediği gibi bir yer buldu. O bucağın öteki ucunda Kierikka çiftliği vardı; küçük bir çiftlikti burası; bir kadın Silja'yı buraya yerleştirdi. Hayvanlar yayladan gelir gelmez işe başlayacaktı.

Ayrıldığı günün sabahı Silja, Sofia ile birlikte, eşyalarını almak için Rantoo'ya gitti Evde kimse yoktu; içerisi soğuktu. İki kadın bütün odaları dolaşıp köşe bucağı gözden geçirdiler. Sofia durmadan çene çalıyordu. Silja

arada bir el hareketi, ya da bir bakışla cevap veriyordu» Boş ve sessiz bir kilisedeymiş gibi geliyordu ona. Artık yazın geçip gittiğini iyice anlıyordu. Şimdi burada, bütün hatıralarını canlandırabilmek için özlediği yalnızlığı bulmuştu. Odasında, herşey, ayrıldığı gün bıraktığı gibi, yerli yerindeydi. Ne kadar olmuştu buradan gideli? Bir aydan» çok. Havanın serinliği, günleri ve haftaları hatırlamasına yardım ediyordu. Silja geride kalan ayları, tek başına yaşayan Profesörün yanına geldiği o şimdi çok uzak görünen yaz akşamını, hatırlamıştı. İhtiyar adam da o gece,, yavaş yavaş konuşarak, manzaranın güzelliğini seyretmişti. Silja, Profesörün de kendisi gibi, villâyı terk ettiğini düşündü. Kapının pervazına bir üvez dalı sokulmuş olduğunu gördü; soyulmuş olan sapı sararmış, üzerindeki çiçeider solmuştu. Silja bu dalı Sofia'ya göstermeden, sepetindekî elbisesinin üstüne koydu. Etajerden, mezamir kitabıyla, kutsal tarihi aldı; içine ne koyduğunu biliyordu ama kitabı açmadı. Tek basma kaldığı zaman yapacaktı bunu... Orada nerede yatacaktı? Başka hizmetçi yoktu... Geceleri lamba yakmazlarsa, ay ışığı vardı ya Şimdi gitmeliydi.

Sofia, Silja'nın öksürdüğünü duyunca, bu soğuk evde daha fazla durmanın ihtiyatlıca bir şey olmayacağını söyliyerek, artık gidelim, dedi. Ama Silja «Dur canım, bu akşam işe giriyorum,» dedi. Sofia kapıya giderek «Silja, sen bu yaz buradan çok hoşlanmışım; gitmek güç gelecek biraz.» Silja da zoraki bir sesle: «Kierikka'dan da hoşlanırım belki,» dedi, «ama burası gibi olmaz tabii.» Sofia, «İnşallah gelecek yaza da sağ çıkarız da yine gelirsin» diye sözlerine ekledi. Genç kız, arkası dönük olarak pencerenin yanında duruyordu. Bir şeyler bekliyor gibiydi. Sofia kolunu, Silja'nın omuzuna koymak ihtiyacını duymuştu... Silja birden dönerek hıçkırıklar arasında elile bu kolu sıktı. Dul kadın, Silja'nın duygularını anlamıştı, bir şey söylemedi; genç kız kendi haline bıraktı. Sonra kolunu okşayarak: «Merak etme Silja'çığım, şu yalancı dünyada herkesin bir derdi var. Hiç bir zaman yalnız kalmayacaksın. Başlangıçta böyle hissetsen bile... Şansın varmış da yalnız olmuşsun... bir çok kadınlar senin kadar talihli değildirler.»

— «Nasıl biliyorsun ki, bir gün o...*İlk kelimeler Sofia 'mn bluzunun içinde kayboldu; genç kız bir çocuğun anasının göğsüne yaslanmış gibi, başını Sofia'nın göğsüne yaslanmıştı.

— «Çok güç bir şey ! değil bu.... E, sen de artık birçok şeyleri bilecek yaştasın.» Silja hıçkırarak: «Ah, böyle bir şey düşünmemiştim Ama hayat...

— «Bunu da düşünmek lâzım, yavrucuğum. Daha sen dünyayı bilmiyorsun. Öğreneceksin. Benim gibi bir çok kadının da omuzlanımızdaki yükü bilsen. Hayatın kendiliğinden 30luna girer, gençsin, güzelsin, iyi yürekli bir kızım, kendine geñip de, tekrar eski gücünü kuvvetini toplayınca evleneceksin şüphesiz.»

Silja, kendisine karşı bu kadar yakınlık, iyilik göstermiş olan Sofia'ya karşı içindeki minnet duygularını anlatmak İstedi.

Avluda bir araba gürültüsü duyuldu. Silja, Sofia'nın göğsüne yaslanarak ağlarken, bir takım kimselerin mutfaktan ayak sesleri geKyordu. Bu ayrılık

sahnesine son vermek gerekiyordu. Sofia dışarı çıkınca, Kierikka çiftliğinin sahibiyle karşılaştı. Silja orta yaşlı bir adamın, Sofia'ya elini uzattığını görmüştü. Adam, KulmaJa'da hizmetçisinin villâda olduğunu söyledikleri için, arabasile buraya geldiğini söyledi.

Sofia: «İşte Silja Salmelus,» dedi. Köylü yerinden kımıldamadı. Bir şeyler düşünüyor gibiydi... «Şu, çiftliğini satmak zorunda kalmış olan Kustaa'nın kızı mı yoksa?... Dur hefe... Ha... evet Roimala'ya...»

Bu ayağı çizmeli köylü ile birlikte odaya ağır bir hava çökmüştü. Çünkü bu çatının altında tek erkek oydu şimdi. Silja Profesöre karşı bir nezaketsizlik yapmış gibi hissediyordu kendini Salonun soğukluğuna, bayağı bir hava da karışınıştı. Artık o boş kilise sessizliği kalmamıştı evin içinde. Fakat biraz sonra dışarı çıktılar. Burada ikram edecek hiç bir şey yoktu. Sofia, «bize gidip kahve içelim» dedi. Ama Kierrika biraz acelesi olduğunu söyledi; hizmetçi kızın eşyasını arabaya yükleyip yola düzülmeliydi. Bu iş de oldu. Silja da zaten artık Kulmala'yı görmek istemiyordu. Kierikka ağır ağır hareket eden bh' adamdı; her gün çalışmadığı belliydi. Bir şeyi kaldırıp koyarken başı hep aynı durumda kalıyor ve azıcık çaba gösterse soluk soluğa geliyordu. Karga burnunun üstünde bir kesik vardı... Sofia, eskiden Kierikka çiftliğinin işlerinin çok iyi olduğunu, ama şimdiki sahibinin eline geçtikten sonra gerilediğini, şimdi güçlkle geçindiklerini anlatmıştı. Köylü dizginleri tutmayı Silja'nın bavulunu yüklemekten daha iyi beceriyordu. Hayvanın başlığı sadece iptendi, arabanın bir kaç tahtası da kopmuştu, ama Kierikka zengin bir köylü gibi sürüyordu. Yolda, solunda oturan hizmetçi kızı merakla süzerek: «Baban sana bir şeyler bıraktı mı, yoksa varını yoğunu kaybetti mi?» diye sordu. Silja: «Profesöre sormadım. Vâsimle bu meseleyio halledecek!» «O... bak hele, veznedarın da bir Profesör demek! İyi doğrusu. Epey yaşlı ama hâlâ gücü kuvveti yerinde. A, evet. Sen de bunu denedin mi yoksa?...» Adam bunu söylerken mânah manalı kıza bakmıştı. Bereket versin Silja, ne bu sözün, ne de bu bakışın farkında olmadı. Onun için Kierikka, bütün köylüler gibi, bir köylüydü.

Köyün sınırına geldiler. Bazı yerlerde tekerlek izleri o kadar derindi ki, bazen dingiller yere değiyordu... Bir anbann yanından geçerlerken, güzel tüylü bir alaca karga havalandı. Küçük bir oğlan çocuğu ona tahta parçalan atarak eğleniyordu.

— «Bu sabah hayvan kestiler de ondan üşüştü alaca kargalar!» diye Kierikka açıkladı. Bir tarlanın önünde duran bir ihtiyar, köylünün selâmına gözünü kırparak cevap verdi: «Bak hele; şu Kierikka hep kız peşinde koşuyor da onun için iki yakası bir araya gelmiyor demek.»

— «Hep sen mi yapacaksın bunu?» diye cevap veren Kierikka: «İhtiyar çapkının biridir bu. Tek başına ineğiyle birlikte oturur; papazlar da söz geçiremezler kendisine. Kadınları çocuk sahibi eder, bunlara da bakmak köye düşer.» diye Silja'ya ihtiyarı tanıttı.

Yol seyrek ve bodur ağaçlı bir ormanın, içinde üstü örtülü hendekler bulunan bakımsız tarlaların, duvarları kararmış harap evlerin yanından geçiyordu. Bu

evlerden bazılarının pencereleri yarım kalmış, tahtalarla kapatılmıştı. Kırk yıl önce bir salon yapılmak istenmişti, ama yalnız oda bitirilebilmişti; pencerelere de cam yerine bezler gerilmiş, tahtalar çakılmıştı. O zamana kadar Silja böyle bir şey görmemiş, hep refah içindeki yerlerde yaşamıştı. Çocukluğunu geçirdiği küçük ev bu tenha yerdeki, binalardan çok daha bakımlı idi... Şimdi oradan ayrıldıkları günü hatırladı... Ama bu yol hiç de o Mayıs günü, alın yazısına uyarak üzerinden geçtiği gölün üstündeki yola benzemiyordu.

Demek Kierikka çiftliği buradaymış? Hayır daha gelmemişlerdi. Köylü, arabayı tarlalar arasındaki kestirme yola sürdü, yol burada büyük bir dönüş yapıyordu. Az sonra, üzerine kilometre direkleri dikilmiş kumlu bir yola saptılar. Yol boyunca da iki telefon teli uzayıp gidiyordu.

Arada bir harapça birkaç eve rastlıyorlardı ama, yolur» düzgünlüğü, sefalet manzarasının etkisini azaltıyordu. Bu^ evlerden kilometre direkleri görülebiliyor, telefon tellerinin vmlayışı işitiliyordu. Ormandaki ağaçlar seyrekleşmişti, gittikçe daha sık ve daha modern evlere rastlanıyordu. Artık bez ve tahta görülmüyordu pencerelerde; bunlar sadece bazı hamam pencerelerinde vardı. As sonra etrafı bir sebze bahçesile çevrili büyük bir bina görüldü. Çiftlik sahibi, dizginleri gevşetti. Silja geldiklerini sanmıştı. Ama bu komşu evmiş. Silja önce, sol tarafta, duvarları yer yer çatlamış, taştan bir anbar gördü. Kapısının üstünde uzun bir taş; levhaya gotik harflerile: Kaile Kierikka yazılmıştı. Sonra yine taştan bir ahır vardı; bu daha iyi bir durumdaydı. inek ahırının yanından gidebilecekken, çiftlik sahibi, avluya, büyüklük taslayarak, büyük kapıdan girdi. Taş sütunların arasındaki, dövme demirden bir yayın üstüne KÎERÎKKA kelimesi tutturulmuştu. Avlunun öbür ucunda, kışın ısıtılmayan bir bina vardı; pencerelerinden güzel perdeler sarkıyordu bu binanın. Asıl ev kısmı ve bina eskiden ayrı renklerle badana edilmişti, fakat zamanla ikisî de aynı renge bürünmüştü. Buranın şimdiki sahibi, anbar kapısının üstüne adt yazılmış olan Kalle'nin kardeşiymi Bekâr olarak ölmüş olan bu adam, çiftliği büyültüp, güzelleştirmişti. Şimdiki sahibi Hermannı, kardeşinin ölümünden sonra en küçük bir yıkıntıyı bile onarmış değildi. Silja salona girdi. Duvarlar eskiden balçıkla sıvanmıştı. Ama temellerdeki bir çöküntüden olacak, yer yer dökülmüştü bu sıva. Herhalde Kalle'den kalmış olan karyolalar aynı zamanda sıra işi de görüyordu Gündüzleri bunların üstüne oturuyorlardı. İkisi kapının yanındaydı; öteki de sobanın arkasında mutfığa girilecek yerde. Silja burada, yatacağını anlamıştı. Çiftçi kadın, kocasından daha gürültücü ve daha hareketliydi. Ortalık çoktan karardığı için, efendi ile yeni hizmetçi salona girdikleri sırada mutfaktaki lamba yanıyordu; açık kapıdan çiftçi kadının iş gördüğü görülüyordu. Eteğini kaldırmıştı, ayaklarında eski çizmeler vardı. İneklere tek başına bakıyordu her halde; bunun için de keyifsiz görünüyordu. Bu kadar geç geldiği için kocasına çıkıştı; adam kendini savunmak için: — «Her şeyin zamanı var,» dedi. Ama karısı hizmetçiyle konuşmaya başlamıştı bile:

— Bize ilk defa böyle kibar bir Profesör evinden hizmetçi geliyor. Bakalım bizim gibi kaba köylülerin yanında yapabilecek misin? Hem, sonra ineklerin hangi taraftan doğurduğunu biliyor musun bakalım?

Silja, — «Beş yıl inek bakıcısı olarak çalıştım,» diye cevap verdi.

Çiftliğin hanımı, aynı tonla:

— «O... iyi. öyleyse işinin erbabısın, demek!» dedi. Bu onun her günkü konuşmasıydı.. Silja bir çok çiftçi kadın gördüğü için, bunu hiç hayretle karşılamamıştı; sonra kendisinin de vücutça zayıf olduğunu biliyordu. Hem bu kadın Silja'nın geçirdiği hayatı, bunun bütün önceki tecrübelerini gölgede bıraktığını da bilmiyordu.

Biraz sonra ince uzun bir yanaşma geldi, ayağından çizmelerini çıkardı, dolabında bir şey aradıktan sonra, hiç konuşmadan çubuğunu yaktı. Silja çiftçi kadının konuşmasından bunun adının Aapo olduğunu ve iki yıldır Kierikka'da çalıştığını öğrendi. Silja ineklerin yanına giderek bu arada iki üç taneeni sağdı. Nekaheti sırasında Sofia'ya epey yardım etmişti; bunun için eli bu işe yatkınlaşmıştı. Akşam olunca, beklediği soluk ay ışığını görmüştü., O kadar yorgundu ki, hemen uyudu. Silja'nın yatağına bakan noktaya gelince, ayın ışınlan yandaki pencereden girerek genç kızın saçlarını, çenesini, solgun yanaklarını aydınlatmıştı. Üstündeki ince örtü, vücudunun çizgilerini meydana çıkarıyordu. O saatte, bu kızm kısacık ömrünü bilen tek seyirci idi. Onu şu eski Salmelus'da uyurken görmüştü, o saman yüzünde henüz çocukluğun ifadesi vardı. Onu daha sonraları, buzların üstünde, ölümün eşliğinde, şefkatli babası kendisini kurtarıırken görmüştü. Soluk bir yaz gecesi, genç kızı ömründe ilk defa gördüğü patikaları tırmanırken görmüştü de, Silja ile sevgilisi bir an susarak kendisine baktıkları zaman yermemişti onu. Eskiden, "bir keresinde de ay görmemek için, oradan gitmek ister gibi çalılıkların arkasına saklanmıştı. Sonra birçok geceler Silja'yı hiç görmeden çekilmişti ortalıktan. Bir akşam yine incemiş, hilâl şeklinde bakalım Kustaa'nın kızı ne oldu diye görünmüştü gök yüzünde; hastalığı atlatan genç kızm yatağına bir ihtiyarın yaklaştığını görmüştü. Şimdi o, Silja'nın yalnız kalmayı dilediği andaki gibi yusyuarlak olmuştu. Ama kızcağız yorgundu, uykuya dalmıştı; ay da onu, ışınlarının çevresi içinde kaldıkça rahat rahat seyredebiliyordu. Sonra bütün gece, odasının havasını aydınlatarak Kustaa'nın kızma arkadaşlık etti. Kustaa'yı delikanlı olduğu günlerde; Hilma'yı da Plihtari'nin avlusunda dolaşan güzel bir genç kız iken tanımıştı Şayet ay nefes alabilseydi, şimdi mışıl mışıl uyuyan bu kıza bakarken, geçmiş günleri hatırlar da içini çekerdi. Ama gel gör ki, dolunayda böyle ince duygular yoktur, sadece güneşten aldığı ışığı uyuyan, ya da uyanık olan insanlara iletir. Bu da güneş ortaya çıkıp da, tabiatta hiç bir olayda |görülmedik bir kuvvetle ışığım saçmcaya kadar sürer.

Silja o kadar derin bir uykuya dalmıştı ki, duvarın dibinden geçen yoldan gelen gürültüleri duymadı. Köylüler, yeni bir hizmetçi kız geldiğini duymuşlar, ona hoş geldin demek için, penceresinin altında serenad yapıyorlardı, öyle köy türkülerinden de değildi bu. içinde proleterler, dökülen kanlar geçiyor ve

«gerekirse» nakaratı tekrarlamıyordu. Çiftlik sahibi uyumamıştı, karışına, yolda yakasına kırmızı rozet takmış iki adama rastladığını; asker gibi uygun adım yürüyen bu adamların kendisine selâm vermediklerini söyledi. «İşte şimdi şurada anıranlar bunlardır.»

— «Yok canım Kaile ile Vihtori var aralarında, iyi tanırım onları; dışının kokusunu aldılar» diye karısı cevap vererek arkasını döndü; biraz sonra da uyudu. Kocasını kalkıp salona gitti. Hizmetçilerinin ikisinin de uyuduğunu gördükten sonra, pencerenin önüne gitti. Ayın aydınlattığı yola baktı. Karısının adını söylediği iki delikanlı ağır ağır uzaklaşıyorlardı, ama, türküleri, mal mülk sahibi köylünün canını sıkıyordu. Dönerken uyuyan hizmetçilerine baktı, sonra odasına girdi. Uyumadan önce içinde belirsiz bir korku duymuştu. Bu yoksullar o kadar çoğalmıştı ki, eğer işler kötü giderse, herşey mahvoldu demektir, içini çekerek, malımızı mülkümüzü, gözümüzün 3'aşına bakmadan alırlar elimizden Halbuki Silja türkü filân duymamıştı. Bunun için ertesi sabah, çiftçi kadının kaba kaba akşamki olaya taş atmasını hayretle karşılamıştı. Şimdi güneş, aym geceleyin yansıttığı ışığı dünyaya serpiyordu. Silja çiftlik işleri hakkında bilgi aldı. Yemeklerinden de tattı. Herşey Profesörün evindekinden bambaşkaydı. Canının istediği kadar da yiyeceğini anlamıştı. Yemek yerken, sofrada insanların yiyeceklerinden, hayvanların yemlerinden söz ediliyordu. Bunların hepsi de aynı topraktan geliyordu. Silja'nın elbiseleri konusunda ufak bir çatışma oldu. Çiftçi kadın birden: «Hizmetçilerimizin hiçbirinin bu kadar eskisi püsküsü yoktu,» dedi. Fakat çok geçmeden, Silja'nın elbiselerini, güzel çamaşırlarını bir şeyi beğenmek pek âdeti olmamakla beraber çok beğendi. Silja'nın eşyasını çiftlik sahiplerinin anbarına koydular. Çiftçi kadın biraz düşündükten sonra buna isteyerek razı oldu. Silja bunun sonucunu görmekte gecikmemişti. Kendisinin

yusundau bir şeyler de yok değildi; ama işçilere karşı da. bir öfke kokusu vardı, hele genel olarak toplantılara katılanlara içerliyordu. Sonra kulaktan dolma şöyle tekerlemeler de savurmaktan geri kalmıyordu : «Bizim memlekette tarım, endüstri ile boy ölçüşebilir.» Bir sıraya oturup onu dinleyen komşuların bu sözlere bir diyecekleri yoktu.

Bir gün, köyde, kızıkların kurduğu birlik, çiftlik sahiplerinin birliğinin silâhlarını elinden aldı ve «kasaplar» dediği bu adamlara bir daha işçi sınıfı mm isteklerine karşı durmayacaklarına yemin ettirdi.

Zengin çiftçiler, bu taahhüdü, yüzleri sapsarı, bitkin bir halde elleri titreyerek imza edip evlerine döndüler. Bütün o bölgedeki çiftlik sahiplerinin, köylülerin silâhlarını topladılar; Kierikka da ağızdan dolma eski tüfeğini vermek zorunda kalmıştı. Yirmi yıldır doldurulduğu yoktu bu tüfeğin. Çocuklar bozduğu için de kullanılmazı haldeydi. Bununla beraber alıp götürdüler. Kierikka tüfeği verirken: «Yine getirin bana. İstedigimi unutmayın..» — «Elbette, elbette halk yatıştır yatışmaz getiririz.» Bunları okumayı seven bir terzi söylemişti; bu adam gençliğinde dinî toplantılarda halka incil'i açıklamış. Şimdi yeni fikirleri o kadar benimsemiş, proletargan kalkmasıyla o kadar ilgili idi ki, başka bir şey

düşünmez olmuştu. Yakındaki bucağa bir vapur dolusu Rus askeri gelmişti. Burada tanınmış bir çiftlik sahibi ile, bir gezici komisyoncu öldürülmüştü. Kierikka Rusların dediklerine inanmıyor, «Rus askerleri böyle ufak bir iş için yerlerinden kıvıldamazlar» diyordu. Biraz çene çalmaya gelmiş olan bir kiracı: «Peki ama geldiler işte,» dedi.

Kierikka'lar okumaktan pek hoşlanmazlardı. Çiftliğe sadece tam bir tarafsızlık güden bir küçük bucak gazetesi gelirdi Bunda da ilânlardan başka bir şey okumazdı. Sonra da gebe ineğini satmak isteyen köylünün kim olduğunu bulmak için tartışınaya girerlerdi; bu tartışınalarda çiftlikte çalışan geçici ırgatlar su götürmez bir üstünlük gösterirlerdi. Bunun için de bu çiftlikte yaşayanlar uzun süre devrin karışıklıklarının ortasında iç ve dış huzurlarını koruyabilmişlerdi. 1918 Ocak ayının sonunda, iç savaş patlak verdiği zaman; Kierikka el koymalardan hiçbir zarar görmediği gibi, başı da ağrımış değildi. Tabii araba angaryasına o da katlanmak zorunda kaldı; atları zayıf, kısrağı da hasta okluğundan, komşulardan almayı tercih etmişlerdi. Tahıl ve yiyecek payını çiftlik, ayrıca ödüyordu. Savaşın başlangıcında öyle bir takım şeyler olmuştu ki kızılar duymuş olsalardı çiftlik için fena olurdu... Ayaklanmış olan Komünistler en olmayacak yerlere kadar nöbetçiler dikmişlerdi. Başlangıçta bu saf adamların burnunun dibine sokulmak mümkün oluyordu; çünkü soğuktan titredikleri için berelerini gözlerinin üstüne indirip kulaklarına geçirirler, ağızlarından düşürmedikleri sigaralarının ateşi bir kurşun atımı yerden görülürdü. Bu kızılardan çoğu, milise girdikleri zaman kıtlık yüzünden zayıf düşmüşlerdi; birdenbire bol ve kuvvetli yiyecek görüş kabiliyetlerini uyuşturmuş gibiydi. Bir akşam Kierikka'ya o bölgede olmıyan iki genç geldi. Tampere'den geldiklerini cepheye gitmek istediklerini söylüyorlardı, fakat pek inandırıcı görünmüyordu bu. Çünkü işçi değildiler. Kaba saba görünmeğe çalışıyor, yanaşmalar gibi sigara içmek istiyorlardı, ama ellerinin zarıflığı göze çarpıyordu. Durumları için yaptıkları açıklamalar da karışık çaydı. Biri kendilerine bu çiftliği salık verdiklerini söyleyince, çiftçinin karısı, kimsenin buna hakkı olmadığını söyleyerek, kocasına göz kırptı. «Eğer, cepheye gidiyorsanız, karargâh uzakta değil; az sonra süt almaya gelirler; siz de onlarla beraber gidirsiniz.»

Bu konuşma sırasında orada Kierikka ile, bir komşu ve Silja bulunuyordu. Bu yabancılardan daha genç olan» Silja'yı pek alıcı gözüyle süzmüştü; bu da oradakilerin gözünden kaçmadı.

«Biraz acelemiz var,» dedi. «Acaba şu genç kız bize yolu gösteremez mi?» «Alıp büsbütün götürmezseniz, gösterir elbet.» Çiftçi kadın bunu sert bir tonla söylemişti. Giderken «Yine görüşelim» dediler. Kapı kapanırken çiftçi kadın «Şeytan görsün yüzünüzü» dedi arkalarından.

Bu olay Kierikka'nın başına hem o zaman, hem de üç ay sonra beyazlar bölgeyi ele geçirdikleri zaman bazı işler açtı. Gece gelen gençlerden biri o vakit karşlarına bölük komutanı olarak çıktı ve çiftçi kadının kendilerini kötü karşılayışını hatırladı. Kierikka'nın ; topraklarım? elinden almasınlar diye kızıl

milise kendiliğinden bir domuz verdiği duyulunca az kalsın isyancılarla birlikte hapse atılacaktı; ama bir para cezasıyla paçasını kurtardı. O akşam Silja mantosunu giyip başına da kahn başörtüsünü örttü; böylece tanımadıkları gençlere yol göstermek için hazırlanmıştı. Dışarı çıktıkları zaman, daha genç olanı Silja'nın kolunu tutarak: «Dinle beni; sen çok ince, güzel bir kızsın. Kızıl değilsin herhalde.» dedi. Delikanlının heyecanı ve hareketi Silja'yı eğlendirmişti, gülerken: «Küçük domuz karargâha götürülelidenberi çiftlikte kızıl yok,» dedi. — «Eh, öyleyse bil ki hayatımız seni» elindedir, cepheyi geçip Kuuskoski'ye gitmemize yardım» et... Her yol kavşağında silâhlı nöbetçiler vardır herhalde.» — «Evet, bir tanesi de burada. Ama korkmayın! yemez bizi, adı Ville'dir tanırım kendisini» — «Şakayı bırak artık! Bize ormanın içinden yolu göster, sonra da nereden yiyecek bulabileceğimizi söyle.» Silja onlara yiyecek vermek istedi ama aceleleri vardı. Tarlaların arasından, kayaklarıyla yol alan iki adam, Silja'yı gözden kaybetmemek için ikide bir arkalarına bakıyorlardı. Bir kaç evi& önünden geçtiler. Bir kaç kişi, o bölge karargâhının önünde dolaşıyorlardı. Sonra Silja bir anban önünde durdu; ormana girilecek yerdeydi burası. İki adam da yanına geldi; elimden geldiği kadar yolu gösterdi. Sonra sahibini tanıdığı bir evi de tarif etti; Silja Salmelus tarafından selâm götürmeniz yeter, dedi. Orada yiyecek bulacakları gibi, kendilerine nasıl hareket edeceklerini de söylediler. O vakit delikanlı birden Silja'nın yanına gelerek dudaklarına bir öpücük kondurdu: «Her şey yolunda gider de tekrar gelirim seni alırım,» dedi. — «Boş vaadlere lüzum yok. Birisile sözlüyüm.» Sonra sözlerine şunları ekledi: «Artık gitmelisiniz.» Bir an sonra kendi sözlerinin etkisiyle titreyerek arkalarından bağırdı: «Ar~ mas'a selâm söyleyin benden!» Elinde olmadan birdenbire ağzından dökülen bu kelimeler içine rahatlık vermişti. İki genç bunu ya duymadılar, ya da anlamadılar; gösterilen yöne doğru uzaklaştılar. Silja, keyifli keyifli Kierikka'nın yolunu tuttu. Hayat onun karşısına hep böyle birdenbire gelen ve çabuk geçip giden olaylar çıkarıyordu. Don tutmuş yolda giderken hâlâ o öpücüğün sıcaklığını duruyordu dudaklarında; sanki birden buzlar ve karlar erimiş gibi ateşliydi, yine kendini bir yaz gecesi, Kulmala tepesinde, ya da çayırdaki patikada çiçekler arasında gibi hissediyordu Tanımadığı genç, kendisinden bir öpücük alıp, şimdi o gece yanındaki sevgilisinin bulunduğu yere götürüyordu. Madem ki burada değildi, oradaydı hiç şüphesiz o... Oradaydı, yine gelecek, birbirimizi göreceğiz; hem de geçen yazdan daha güzel günler yaşayacağız. Birbirimizi özledik; hiç çekingenlik duymayacağız kavuştüğümüz zaman. O en güzel yaz gecesinde ormanın kıyısındaki, uzaktaki çayıra gideceğiz. Beklemek güzel şey, böyle bir dondurucu şubat manzarası içinde bir yaz gününün çayır kokularını duyarak beklemek. Bu gece gezintisi sırasında Silja'nın duyulan alevlenmişti. Yerlerde bembeyaz kar parıldıyordu. Tüfeklerini:

omuzlarına asmış kayaklı iki adam geçti. Genç kızını görünce: «Dur!» diye bağırdılar. Silja hemen durmadı, bir kaç adım daha yürüdü. Bunun üzerine kızıl milisten biri, tüfeğini ona doğrultarak:

— Nereden geliyorsun? diye sordu.

— Ben mi? Hava almaya çıkmıştım!

— Yanımda bir kasap vardı değil mi? Doğru söyle.. Hemen itiraf et.

— İtiraf edecek bir şeyim yok. Bırakın da evime gideyim.

— Seni bırakalım ha! Kadın olmasaydın hesabın çoktan görülürdü. Haydi karargâha... seni orada bülbül gibi söyletirler Haydi yürü!

Milisler geçerken Kierikka'daki köylüleri sorguya çekmeye karar verdiler.

Çiftçinin karısı hemen ağzını açtı: «Evet, iki kişi geldi buraya, ama hiç bir şey vermedik kendilerine. Karargâha gitmelerini söyledim; oradan istediğinizi öğrenirsiniz, dedim. Bunun üzerine Silja'ya kendileriyle beraber gelmesini söylediler. Ona göz ettiklerini gördüm, fakat nereye gittiklerini bilmiyorum, umurumda da değil bu.»

— Eh, peki öyleyse, Silja'yı karargâha götüreceğiz.. Kierikka da gelip, böyle çiftliğe arada sırada uğrayanlar oluyor mu, olmuyor mu söyleyecek.

Köylü :

— Ne işim var orada benim, hiçbir şey bildiğim yok bu mesele hakkında. Bana öyle geliyor ki...

— Yol uzun değil, burada da sorgu yapamayız. Haydi yola koyulun!...

Bunu milislerin daha yaşlısı söylemişti. Karargâh bir duman bulutu içindeydi; adamlarda, iktidarı elinde tutanların sakin hali vardı. Bunlar atalarından beri bütün yıl çalışıp didindikleri halde hiç bir zaman iki yakalan bir araya gelmemiş olan yancılar ve kiracıları. Şimdi, böyle bir karargâhta buldukları için pek mutluydular. Yiyecekleri, tütünleri vardı, rahattılar; güzel nutuklar çekiyorlardı. Vaktile kendilerine tepeden bakan zengin çiftçilere emirler verirken büyük bir heyecan duyuyorlardı; başlangıçta biraz başları dönüyor gibiydi; sonunun ne olacağı belli olmayan bir yola girdiklerini biliyorlardı. Bu duygu, tanıdıkları kimseler tutuklanıp karşılıklarına getirildiği zaman büsbütün kuvvetleniyordu. Bu adamlar Kierikka'yı çok iyi tanırlar ve çiftliğinde beyazlardan kimse bulunmadığını bilirlerdi. Böyle işleri yapılacak adam değildi, çok gevşekti. Silja'nın da bilmeyerek böyle hareket ettiğini anlamışlardı; onu biraz korkutmak yeterdi.

Karargâh komutanı, babacanca bir sesle:

— Söyle bakalım, kimdî bu adamlar? Sonra nereye götürdün onları?

— Bilmiyorum; onlara karargâhın yolunu gösterecektim.

— Ama buraya uğramadılar ki?...

— Ormandan gitmeyi tercih ettiklerini söylemişlerdi. Rinn gülerek:

— Ha ha ha!... Şüphe yok buna. Nereye kadar götürdün onları?...

— Kililahde'nin anberra kadar; karargâhta görevlidir.

— Peki; ne sordular sana?...

— Hiç... hatırlamıyorum.

— Hatırlayabilmen için burada kalacaksın.

— Siz de Kierikka evinize dönün ve hizmetçilerinizin bu çeşit âşıklar edinmemesine dikkat edin; böyle bir gelen olursa buraya rapor edin; yoksa işiniz dumandır!

— Kızı uzun zaman alıkoymazsınız herhalde. Evde işi var da. Sonra biz size karşı doğrulukla hareket ettiler hep.

— Tamam! Kasapların sizin taraflara sokulmamasına dikkat edin... Silja'ya gelince; o da kasapların anbarda kendisine ne yaptıkları anlaşıldıktan sonra yarın sabah gelecek. Bakalım dilinin altında bir şey var mı?

Rinn biraz öfkelenmiş gibi görünüyordu. İçinden Kierikka olacak bu miskin heriften nefret ediyordu, onu bir düşman olarak bile kabul etmiyordu; halbuki eski bir kuyruk acısı vardı.

Şehirliye benzeyen bir adam :

— Silja'yı buraya bırakarak evine dön bakalım. Onu kasaplara peşkeş çekerken akim neredeydi!

Artık kimse Silja ile ilgilenmiyordu. Rinn'le adamları başka bir odaya geçtiler, Silja kapı aralığında bir sıranın Ü3tünde oturdu. Burada ondan başka, ev vesikası dağıtan bir adamla tanımadığı birkaç kızıl milis vardı Bunlar Silja'ya lâf atmaya başladılar, ama genç kız yüzlerine bile bakmadı; onun bu aldırmaçlığı karşısında onlar da, az sonra rahat bıraktılar.

İyi bir aşçı ve güler yüzlü, konuşkan bir kadın olarak tanınmış olan Rinn'in karısı Silja'yı kahve içmek üzere mutfağa götürmek istedi. Milislerden biri: «O tutuklu olarak bulunuyor; burada kalması lâzım.»

— «Yakından tanırım onu; merak etme kaçırmam.» diye cevap verdi ve «Gel Silja,» dedi. Sonra odadan telefon sesi geldi; Rinn'in şöyle konuştuğu duyuluyordu:

— «Vuoniemi karargâhı mı? Ben Rinn. İki kasap ormandan geçip cepheye varmağa çalışıyor. Burada görmüşler onları... Eski hikâye mi bu? Nasıl, geçip gitmişler mi? Nöbetçileriniz yok mu? Ne? Nöbetçiyi öldürmüşler mi? Hay Allah... bir nöbetçi öldürülüyor da haberimiz olmuyor bizim.»

Konuşma kesildi. Bunları duyan Silja, her şeyi keşfetmişti. Rinn gelip Silja'nın nerede olduğunu sordu: «Karınla mutfakta kahve içiyor,» dediler. Kapı açıldı Rinn kuru, sert bir sesle: «Silja Salrnelus buraya!» diye bağırdı. Silja'nın yüzü sarardı, vücudu hafifçe ürperdi. Armas'i düşünüyordu; biraz önce hayali gözünün önüne gelmişti; sonra kendini toparlıyarak Rinn'in arkasından yürüdü... Bu sefer onu, karargâh üyelerinin toplandığı dipteki odaya götürdüler.

Adamlarda ciddî bir hal vardı. Ama yalnız Rinn karar sahibi görünüyordu.

Konuşurken uçlarını yukarıya kıvrırmaktan hoşlandığı bıyığından elini çekti; sesinin arkadaşlarıyla ve Silja ile konuşurken acıip bir tonu vardı.

— Bu genç kız yolda nöbetçilerimizden birini öldüren iki düşmana yardım etmiş İtiraf edecek misin?

— Söyliyeceğim başka bir şey yok; çiftlik sahibinin karısı bunları karargâha götürmemi söyledi. Çünkü cepheye gitmek istiyorlardı. Ben de kendilerine yolu

gösterdim; bunun üzerine bana ormandan geçmek istediklerini söylediler ve en yakın karargâh üyesinin evini sordular.. O vakit kendilerini KMLahde'ye götürdüm.

— Üstlerinde hangi silâh vardı?

— Hiçbir silâhları yoktu.

— Ceplerinde tabanca olmadığını nereden biliyorsun?

— Biliyorum. Olsaydı... hissederdim.

Adamların yüzünden hafif bir gülümseme geçti. Silja o tanımadığı iki adamı fazlaca savunduğunu hissetti; bir savunma içgüdüğü ile bu cevabı vermişti.

Adamlardan biri :

— Şüphesiz ki bu kız onların suç ortağı değil. Daha çok kurbanı olmuş! dedi. Silja deminki gibi hiç istifini bozmadan duruyordu... Sanki tatlı bir rüyaya dalmış da, etrafını unutmuş gibiydi. Rinn:

— En iyi ceza bu kızı askerlerimize teslim etmek olurdu. Ama iyi bir kızıl milis, kasap'arm artığından öğrenir.

Bu sırada bitişik salonda bir gürültü olmuştu. Soruşturma sona erdi. Yabancı bir grup kızıl milis gelmişti; Rinn bakmak için dışarı çıktı Kurkela çiftliğine gitmek için bir kılavuz istiyorlardı. Konuşmayı duyan Silja Kurkela'nın şimdi dağıtılmış bulunan beyazlara ait bir karargâh olduğunu hatırladı. Rinn'in bir sorusu üzerine adamlardan biri bir kâğıt gösterdi.

— «Evet, evet, bu gece olacak; Kılavuz nerede?» O bölgedeki milislerden biri, «Bu kızı alın,» dedi. «Kasaplarla işbirliği ettiği için tutuklandı.» — «Hesabı çabuk görülecek.» — «Hayır, dedi Rinn. Sorgusu bitmedi daha.» Bir milis de şunu söyledi: «Burada kendi işimizi kendimiz görürüz.» — «Teliniemi nerede?» diye Rinn, gürültü harıltı arasında bağırdı. — «Buyurun, yüzbaşım.» — «Bir kızak al, bu adamlarla birlikte git ve dediklerini yap.»

— «Başüstüne!»

Adamlar gittikten sonra Rinn bıyıklarını bükerek odaya geldi. Yüzü acaip şekilde parlıyordu. Arkadaşlarından biri de adamların kim olduklarını sordu. «Emin değilim ama galiba bir ölüm cezasını yerine getirecekler.»

— «E, bak hele! Ya peki kasaplarla üzerlerinde silâh olmadığını anlayacak kadar sıkı sıkıya kucaklaşmış olan bu kız ne olacak? Basit bir işçi kız bu; ama hiç uyanmamış.

— Elbette bunun öyle komploya karışacak filân hâli yok. Sabah olur o'maz evine gönderdim.

— «Öyle olsun; ama bir şeyler öğrenmesi için sendikaya yazdırmah. Kayıt defteri şurada... Baksana aidat ödeyecek kadar paran var mı?...» Bunu Silja'ya babacanca sordu. Biraz önce yabancı adamların uğrayışı dikkatlerini Silja'dan ayırmıştı. Bu gece tehlikeli olaylar meydana gelecekti. Teliniemi haber getirirdi elbet. O zamana kadar bu bölgedeki kızıkların pek azı kanlı olaylara karışmıştı. Çöküntü halindeki bir çiftlikte çalışan bir kızcağız elbette zengin bir çiftçinin ki bu gece... ne de olsa iyi yürekli insanlar olan bu yancılar, gece olacakları düğünmeğe pek cesaret edemiyorlardı ve zavallı Silja için araya

girmek ihtiyacını duyuyorlardı. Rinn'e gelince \ gözlerinden kıvılcıklar saçılıyordu, öfkesini güçlkle tutabiliyordu; o şimdi Kurkela çiftliğinin sahibinin akıbetini bildiği için Silja ile ilgilenmiyordu. Karısı içeri girdi. «Silja'nın suçsuz olduğuna şüphe yok. Haydi eve gitmeden gel de uzan biraz dinlenirsin. Bir daha da sana yaltaklansañar bile yabancılarla bir yere gitme!»

Rinn'in karısı iyi bir kadındı. Dolaylardaki köylüler, beyazların köye girdikleri zaman onu kurşuna dizdiklerini duyunca üzölmüşlerdi. Silja gösterilen yere uzandı, ama uyuyamadı. Saat üçe kadar bitişik odadan gelen konuşmalara ve tüfek seslerine kulak verdi. Karargâh uykuya varmıştı. Bir kere telefon çaldı. Rinn uykulu bir sesle cevap verdi, salona bir göz attıktan sonra yeniden yattı. Daha sonra nöbetçi gelip yerine geçecek olanı uyandırdı. Adam bir hayli söylendikten sonra dışarı çıktı. Sabaha doğru Rinn'in karısı kalkarak, kahvaltı hazırladı. Silja da kendisine yardım etti. «A, dur, sana bir geçiş müsaadesi lâzım; gidip sekreteri çağır.»

Uyuyan öteki adamlar da uyandılar; bunlar arasında, bir gün önce açık saçık şeyler söylemiş olan iki adam da vardı.

— «Haydi, git be şu kızla. Dündenberi yutkunup duruyorsun.» öteki de yerinden kalkarak: «Derhal» dedi.. «Yanma bir silâh al.» «Böyle iş için gerekli silâhım var» Bunları söylerken adam Silja'nın beline sarıldı: sonra yine de dönüp tabancasını aldı. Silja kendisile gelenin adını bilmiyordu, ona bir baloda rastladığını hatırladı. Yürürken yalpa vuran iri yarı biriydi.

— «Şöyle biraz ısınmak için nereye gitsek?» dedi. Silja cevap vermedi. Bunun üzerine adam, cebinden bir ağızlık çıkardı, ağır ağır sigarasını taktı, elini siper ederek yaktı. Sonra kibriti havaya fırlattı; bütün bu jestleri sanki bundan sevinç ve övünç duyuyormuş gibi yapmıştı.

Güney doğu taraflarında gün ağarıyordu. Silja şimdi, bir gün önce Kierikka çiftliğinin salonunda girdiği sihirli dünyada ilerlediğini sanıyordu. Yanında da kolu kır' mızı pazubentli bir yanaşma vardı; iki nefes arasmda, çok tabii bir rahatlıkla, kıza lâf atıyordu. Silja bunları dinliyordu; adamın bazı sözleri de kendisini eğlendirmekteydi, o vakit gülümseyince, yanaşmanın cesareti artıyordu. Böylece köyün son anbarına kadar geldiler; sokağa bakan kapısı açıktı. Yanaşma burada harekete geçti. Durdu, Silja'yı da durdurdu. Genç kız önce adamın maksadını sezmemişti. «Haydi girelim de ısınalım biraz.» Bunu Silja'nın kolunu tutarak söylemişti Silja şaşkm şaşkın adama bakıyordu, sonra, adam sarılmaya çalışırken şiddetle silkinerek kendisini kurtardı. Adam tavrım değiştirdi: Bu sefer kucakladığı gibi anbara soktu.

Ağır ağır yaklaşmakta olan bir kızağı görmemişti... Sabahın yarı aydınlığında, gelen adam, anbann önünde bir şeyler olduğunu farketmişti; atını durdurdu, tüfeğini doldurarak açık kapıya doğru yürüdü. İçeriden sert bir boğuşma gürültüsü geliyordu.

Kalın sesile :

— Kim var orada? diye bağırdı.

— Kızıklar... Teliniemi sen misin?

Bunu, Silja'yı elinden tutarak dışarı çıkan yanaşma döylemişti.

— Evet... Ama ne halt ediyorsun burada? Rahat bırak bu kadını. Seni istemiyor.

— E, nasıl geçti senin yolculuğun?

— Her gey yolunda gitti.

— Ya ötekiler?...

— Onlan gara kadar götürdüm. Yanaşma kızağa binerken:

— Çok sıkı herifler! dedi, sonra da Silja'ya: «Allalıtısmarladık, şekerim, kızmadın ya bana!» diye bağırdı. Silja Kierikka'ya vardığı zaman tanyeri ağarmaya başlamıştı. Artık yatmak gereksizdi; bunun için hanımın da inekleri sağmak üzere hazır olmasını bekledi. Geceki yorgunluğu kaybolmuştu. Acaip bir canlılık duyuyordu içinde. Bir süre önce buradan ayrıldığı zamandan şu âna kadar geçen sürede, hayatı bir aydınlığa kavuşmuş gibiydi. Aylardır içinde uyuklayan bir şeyler uyanmıştı şimdi. Silja, yaşadıkça bunun artık bir daha uyusmayacağı hissetmişti bekliyordu...

Sabahleyin, Kurkela'nın, yolun kenarındaki buzların üstünde öldürülmüş olduğu haberi duyuldu. Bu durumu öğrenen karargâh, soruşturma açmaya karar verdi.

Silja, öldürme olayından bir gün önce görüp işittikleri hakkında kimseye bir şey söylemedi. Bu bölgede kızıkların egemenliği daha yedi hafta kadar sürdü.

Durgun yaradılışlı insanların alışacakları kadar bir süreydi bu. Bazı kereler bir kızıl milis gelip eski patronunun salonunda oturuyordu; hiçbir düşmanca duygu duymadan konuşuyorlardı. Hatta çiftlik sahibi, yürürlükteki rejimi azıcık tenkid bile ediyordu. Ama tabii kızıp, bağırmadan. O zaman kızıl yazıcı ona ileri geri konuşmamasını salık veriyordu. Beyazlar geldiği zaman çiftlik sahipleri adamların ve yazıcılarını ellerinden geldiği kadar kurtarmaya çalıştılar.

Beyazların zaferinden sonra ilk günlerde, o bölgede oturan birinin ihbarı üzerine, bir çiftliğe giren beyaz askerler, ihbar edilen adamı, ya da kadını bulurlarsa, evin arkasına götürüp sorgusuz sualizi kurşuna diziyorlardı. Köyde

kurulan «mahkeme» nin kararları da pek üstünkörü oluyordu. Tutukluların çok oluşu işlerin çabuklaştırılmasını zorunlu kılıyordu. Silja ile efendisinin, Rinn'in

evine gittikleri günden sonra, çiftliğin, ayaklanma ile önemli bir ilişkisi olmamıştı. Bu çiftlik garı cepheye bağlayan yoldan uzakta olduğu için, buraya sâdece orali kızıklar uğramaktaydı. İşte Teliniemi de zaman zaman uğrayıp iki

fersah ötedeki cepheden haber getirirdi. Neşeli bir adamdı, tanıdığı da çoktu. Bir gün Siiveri'nin öldürüldüğünü söyledi; ölüsünü yolda bulmuşlardı; ağzına da

bir avuç ekmek vesikası tıklımıştı Oskari Tonttila'nın da öldüğünü duymuştu. Kızıkları cepheye götürürken kafile bir baskına uğramıştı; bir kaçı kurtulmuştu

ama Oskari öldürülmüştü; cenazesi pazar günü kaldırılacaktı.

İşte bazı akşamları Teliniemi, Kierikka çiftliğinin salonunda böyle haberler verirdi. Zaman zaman da, Silja'ya bir göz atarak, vaktinde yetişenmiş olsaydı,

başına geleceği üstü kapalı şekilde dokundururdu. «Bu oğlan seni becerecekti az kalsın...» derdi. Silja da, «bu o kadar kolay değil,» diye cevap verirdi. Teliniemi,

genç kızın gülen gözlerinin bakışından kendisine karşı minnet duyduğunu anlıyordu. Oradakiler, bunun ne olduğunu sordukları zaman Silja, Teliniemi'nin

çok alaycı bir adam olduğunu söylüyordu. Ay sonuna doğru kavuşulan huzur bozulmaya başladı. Emirler birbirini kovalıyordu. Meselâ, ortalık karardıktan sonra çiftliklerde lamba yakılması yasak edilmişti; dediklerine göre bu, ışıkla haberleşmeyi önlemek için alınmış bir tedbirmiş. Başka bir sefer de hiç söz konusu olmayan şeylere el konuluyordu: Meselâ iki adam Kierikka'ya gelip at çullarını topladılar. Çiftlikte bundan yalnız bir tane vardı, bu da param parça bir şeydi ama, adamlardan, dazlak kafalı, sakallısı «Emir böyle» dedi, alıp götürdüler. Kızıllar gittikten sonra Kierikka: «İhtiyar jussi de demek karışınış bu işlere.» Sonra uzun uzun Jussi'nin kulübesini anlattı.

Havada esrarlı bir gerginlik seziliyordu. Bu önemli günlerde; Silja'nın yüzünden bunu okumak kabildi; uzura / kirpiklerinin altındaki gözlerinde bir sevinç parıltısı, ya, naklarında taptaze bir pembelik vardı. Ama kimsenin aklından bir hizmetçi kızın yüzündeki ifadeye dikkat etmek geçmiyordu; yakında verilecek kararı sabırsızlıkla bekleyenlerden biri de Silja idi. Çünkü sadece bir komutan vo; asker değişikliğinden başka bir şeyler bekliyor, seziyor, umuyordu Gece gündüz dinlenirken olsun, dolaşırken olsun o iki yabancı, topların gürlediği yerden kendisine işaret ediyorlar gibi geliyordu ona. Silja'ya bir arkadaşlarını gösteriyorlardı. «Bak işte beklediğin geliyor; hani arkamızdan bağırarak selâm gönderdiğin.» Silja hülyalarına öylesine dalmıştı ki, çevresindekilerin bir kısmının korkusu, bir kısmının da öcalma sevinci arttığı halde, ihsanların neden bu kadar sinirli olduklarını anlamıyordu. Gittikçe artan güzel bir umut dolduruyordu yüreğini. Zamanın akışını onu, şimdiye kadar hayatını saran sesleri dağıtarak, uzak, güneşli saatlere ulaştıracaktı.

Silja yeni olayların meydana geleceği yeri gözlüyordu; işini bile unutup, bu yüzden de hanımından azar işitiyordu. «O taraflardan ummadığın hoş bir şey mi bekliyorsun ki, gözünü bu taraftan ayırdığın yok!»

Bir akşam iki manga kadar kızılın yarım saat ara ile gelip de at istedikleri zaman Kierikka, işlerin isyancılar için kötü gittiğini söylemişti. Bu sırada Silja, çiftliğin kuzeyindeki çayırdıydı, içinden gelen gizli bir duyguya uyarak yola çıkmıştı. Önce durmuş, sonra bir kaç adım atı mıştı. Yabancı gelmiyen bir ses: «Silja mısın sen?» diye soruyordu; soluk soluğa bir adam geliyordu.

— Cephe yarıldı... Kızıllar kaçıyor... Beyazlar ellerine geçeni öldürüyorlar .Kaçamadım; evin durumu kötü; ilk hızı geçince belki canımı kurtarabilirim... Şurada eve yakın bir yerde saklanmam lâzım... Yakalanırsam hapı yuttum demektir... Çünkü Kurkeîa'yi öldürenleri ben götürmüştüm... Dönerken görmüştün beni. Bak, beni dinle; Kierikka'nın samanlığında otîann arasına saklanacağım; kanma söyle, gizlice bana ekmekle süt getirsin. Yapacaksın, bu iyiliği değil mi?... Kurtulursam hiç unutmayacağım bunu. Haydi, ayrılalım, yoksa senin ortadan kaybolduğunu farkederler.

Eskiden bu kadar neşeli bir adam olan Te'iniemi, korkudan tir tir titriyordu, etrafı gözliyerek, hızlı hızlı uzaklaştı Çiftliğe yaklaşınca, Silja'ya gireceğini işaret etti. Kızılların kaçtığı o geceden sonra o taraflarda bütün bir gün ne kızıla, ne de beyaza rastlandı. İşte bura halkı en çok o gün korkuya kapıldı. Kimse

evinden dışarı adım atmaya cesaret edemiyordu. Fakat Kurkela'nın siyahlar giyinmiş dul karısının arabayla köye gittiğini gördüler; yüzünden büyük bir kin duyduğu okunuyordu. «Cinayeti ve kızıkların bütün kötü'üklerini anlatmak için beyazları bir an önce görmek istiyor» diyenler vardı. Kierikka'nın karısı onu gördüğü zaman, kendisinden ayrı bir sınıftan olduğunu hissettiği bu kadına nefretle bakmışa. Kurkela çiftliğinin sahibi olan kadının geçtiğini Silja da görmüştü. Biraz sonra kimseye bir şey söylemeden gidip Teliniemi'nin karısına haberini ilettiler. Bu evde, kocasının söylediği gibi işler çok kötü gidiyordu. Emma aksama sabaha doğuracaktı. Çocuklardan biri de kuşpalazma yakalanmıştı. Kadın, Silja'ya bu yardımından ötürü teşekkür etti.

Bu kaçamaktan az bir zaman sonra Silja'nın başından bir macera geçti. Bu da yedi hafta önce o iki yabancıya kılavuzluk edişine benziyordu. Köy usun zaman, silâh sesi duyulmadan geçen o korkunç barış halinde kalmadı. Az zaman sonra beyaz öncüler Rmn'in eviae geldiler. Belli başlı çiftlik sahibi köylüler, koşup durumu açıklamaya başladılar, kızıkların mallarına el koyuglandıktan şikâyet ettiler; o bölgedeki elebaşlarını, bunların evlerini, mümkün olursa,, saklandıkları, yerleri haber verdiler. Ama derileri esmerleşmiş olan askerler şikâyetlere kulak asmiyor, özellikle kızıklar tarafından işlenmiş olan cinayetlerle ilgileniyorlardı Eğer bir kadın, tehlikeli bir kışkırtıcı olarak ihbar edilmişse, iki asker gidip yakalıyordu. Kocasile birlikte kaçmış olan Rinn'in kansı da, evine döndüğü sırada ele geçirildi. Kurkela'nın öldürülüşü so?, konusu olur olmaz biri, Teliniemi'nin katillerle beraber olduğunu söyledi. Bundan başka, Kierikka'nın yanında hizmetçilik eden Bilja adında bir kızın da, kılavuzluk etmiş olacağı, geceyi karargâhta geçirdiği, sabahleyin de tanınmış bir kızıyla oradan çıktığını söylediler. Bunun üzerine Toliniemi'nin evinde araştırma yapıldı; sonra Kierikka'ya gittiler; daha önce bir kaç beyaa gelmiş bulunuyordu.

Ayaklanma sırasında, hiç ses çıkarmadan bir köşeye çekilip oturmuş, hattâ kızıkların başlarına yarıdakçılık etmiş olan bir çok köylüler şimdi birer «temizlikçi* kesilmişlerdi. Kollarında beyas pazubant, omuzlarında tüfek, ikişer üçer kişilik gruplar halinde, ya da askerlerle birlikte yazıcılar arın evlerini ve anbarları araştırıyorlardı, işte Santala da bunlardan biriydi. Siija ile Manta Süveri'den ayrıldıktan sonra bunun çiftliğine uğramışlardı. Adliyede hayli kabarık bir dosyası olduğu halde, yanında asile suratlı iki askerle, bu çevreyi temizleme işine vermişti kendini. Santa'a'nın Kurkela ile yakın dostluğu olduğu anlaşılıyordu. Çünkü bu cinayetin içyüzünü aydınlatmağa çalışıyordu. Katillere, Silja'nın kılavuzluk ettiğini duymuştu. Bu budalaca bir uydurmaydı; çünkü bu işi Teliniemi yapmıştı; oralı olan bu adamın da kılavuza ihtiyacı yoktu. Santaâ Kierikka'ya gelip, son günlerde âdet edindiği gibi, emreden bir sesle Silja'yı görmek istediğini söyledi... Kierikka: «Ne istiyorsun ondan?» diye sordu.

— «Katilleri Kurkela'nın evine nasıl götürdüğünü öğrenmek istiyorum,» diye cevap verdi Santaâ.

Zengin olmamakla beraber, itibarlı bir aileden olan ve Santaâ ile konuşurken bunu hatırlayan Kierikka:

— «Katillere kılavuzluk filân etmedi o!» dedi. Bunu sert bir sesle söylemişti Santaña, karşısındakinin yüzüne bakarak, kurumlu bir tavırla:

— Biz biliriz kimin ne yaptığını. O akşam Rinn'in evindeydi.»

— «Doğrudur, ama as kalsın orada kalacaktı. Çünkü iki beyaz askere yardım etmişti.»

— «Öldürtmek için onları Rinn'in evine götürmek istiyordu. Senin bu adamları nereye götürmesini söylediğini bilmiyor muyuz sanıyorsun? Bundan başka çiftliğine dokunmasınlar diye karargâha bir inek, hayır bir domuz vermedin mi?»

Bunun üzerine Kierikka, Santala'nın geçmişi hakkında ağır şeyler söyledi. Karısı da aynı sesle askerlere: «Bu adamın kim olduğunu bilerseniz beraber dolaşmak istemezsiniz; ama buralı değilsiniz, öyle kötü işleri var ki, söylerken ağzım kirlenir diye korkarım. Herkes iyi tanır bu rezili.»

Santala biraz şaşırarak:

— «Kapa ağzını Allahın belâsı kan, yoksa kurgunu yersin!» diye bağırdı.

— «Herhalde şu tüfeğinle atmayacaksın kurşunu..» Bunu söyliyerek kadın Santala'nın rezaletlerini sayıp dökmeğe başladı. Bu sırada Silja gelmişti.

Santala keskin bir sesle:

— «Aha, SUja, haydi bizimle köye kadar gel de şu ahbablarını anlat bakalım!» dedi.

— «Derhal, hanımım izin verirse; beyazlar arasında tanıdıklarım var.»

— Bırak numarayı; ahbablarının nerede olduğunu biliyorsun een. Hani şu Rinn'e götürdüklerini.

Askerler, bu ağız kavgasından bıkmışlardı. Onlar da Santala'nın bu kadar aşırı bir gayret göstermesini şüpheyle karşılamışlardı. Sonra bu iş o kadar aydınlık da değildi. Bunun için Kierikka ile Silja'ya arkalarından gelmelerini emrettiler.

Çiftçi atım kızağa koştu. Onunla birlikte Silja ve askerlerden biri bindi; Santala da öteki askeri yanma alarak kendi kızağıyla arkadan geliyordu.

Kızakla harekete geçtiği sırada Kierikka'nın karısı Silja'ya:

— «O, yol gösterdiğin beylere rastlarsan, bu Santala reziline iyi bir tokat olur!» diye bağırdı. Askerlerden biri :

— «Susun!...» diye bağırdı. Kadın hemen içeri çekildi.

Anbara yaklaştıkları sırada asker Kierikka'ya: «Nerede olduğunu bilmiyor musunuz bu Teliniemi'nin ?» diye sordu. Uzaklardan gelmiş bir askerin böyle bir yazıcı parçası hakkında bu kadar bilgi edinmiş olması şaşılacak şeydi.

«Bilmiyorum. Ötekilerle birlikte kaçmış olmalı.»

Güneşli, sıcak, güzel bir gündü. Karlar erimekteydi... Yol gittikçe kötüleşiyordu. Az sonra tanklar görülmeğe başladı. Her adımda nöbetçilere ve devriyelere rastlıyorlardı. Santala bunların hepsine: «Kızıl yakalayabildiniz mi? Biz 'Pembe' leri enseledik.»

Hapisanenin önünden geçtiler. Binanın önünde bir hendek vardı, burada sabah akşam mahkûmlar kurşuna diziliyordu. Daha ileride bir adam, çam dalları yüklü bir arabayı sürüyordu; yolda buzlar erimekte olduğu için bu kızaklar arabayı

geçemiyordu. Arabanın arkasında kan izleri göze çarpıyordu. Silja bunu görünce her şeyi anladı; hapisanenin arkasındaki korudan çıkan arabayı gözüyle takip etti. Fakat gözlerinin gördüğüne kalbi inanmak istemiyordu; dalların altından tanıdığı bir kadın etekliğini görür gibi olmuştu. Arabayı süren adam Taavetti adında iyi bir yazıcı idi; bekâr ve tutumluuydu. Çiftlik sahipleri politikaya karışınadığı için severlerdi onu. Santala, kızağından inmiş, arabanın yanından yürüyerek, Taavetti'den aldığı bilgiye göre arabanın içinde ne olduğunu anlatıyordu. Silja dalgınlığından sıyrılarak kulak kabarttı. Adam: «Gel de bak Siîja, şu senin eski ahbabın Rinn'in karısı öbür dünyayı boylamış!» — «Ya öteki kim?» Taavetti: — «Kivilaride» diye cevap verdi.

— «Desene ki bu tilki de tuzaga düştü; bir daha gelip, ineklerimi çalamıyacak.» Kierikka'nın canı sıkılmıştı, ama sesini çıkarmadı,, bir iki kere öksürmekle yetindi. Askerlerin de canları sıkılmış gibiydi, atları hızlandırdılar.

O yer komutanının bulunduğu binada büyük bir kalabalık vardı; kapı arasında kuyruk olmuşlardı Herkestekaygılı bir hal vardı; bir kadın kızıkların çaldığını söylediği bir çamaşır bohçasının bulunup bulunmadığını soruyordu. Kapının önünde, omuzu tüfekli, palaskasına bir e!" bombası ası'mış bir asker duruyordu; beyazların saflarında döğüşmüğü, şimdi evine dönüyordu. Tanıdıkları, kendisile, saygıyla karışık bir hayranlıkla konuşuyorlardı.

Kierikka hizmetçisi ve kolu beyaz pazubantlı ve şaş bakışlı Santala ile birlikte içeri girdi. Fena halde canı sıkılıyordu. Niçin buraya geldiğini soran bir komşusuna : «Bilmiyorum. Bütün bu Santala mel'ununun manevralara yüzünden olacak.» demekten kendini alamadı.

Siîja'nın yanakları alev alev yanıyordu, kıpkırmızı olmuştu. Hafifçe yaşlı gözleri parlıyordu. Son günlerde içinde durmadan büyüyen bekleme duygusu eon olayların gürültüsü arasında birden kaybolmuştu. Sevgilisini burada görebileceğine inanmıyordu artık. Şimdi bütün dileği, Armas'ın onu, bu adamlar arasında böyle bir durumda görmemesiydi. Uzaktan onun başını görür gibi olmuştu, eliyle selâm" veriyor; kendisine doğru koşmak, onu alıp başka, yerlere, yine bir yaz mevsiminin başladığı, bu insanlardan uzak, arabalarla ölümlerin taşındığı yerden uzak bir yerlere götürmek istiyor gibi ge'iyordu ona. Bir akşam yol gösterdiği gençleri düşünmüyordu; şaşılacak bir şeydi bu. Çünkü, bütün başına gelenler o akşam başlamıştı. Çünkü bu olayın etrafındaki hava bambaşkaydı. O asker kendisini samanlığın kapısında öptüğü zaman yaz ateşinin damarlarını tutuşturduğunu hissetmişti. Hayır, o hatırayı; canlandırmaya imkân yoktu burada. Bununla birlikte Siîja o gençlerden birine rastladı.

O bölgenin ileride kişilerinden olan komutan, Siîja ile efendisinin işini aydınlatamamıgtı; kılı kırk yarararak bir soruşturma yapacak vakti de yoktu. Kierikka'nın suçsuz olduğundan emindi. Onun gibi yaşlı bir çiftçi kızıklarla içli dışlı olamazdı; bunun için tutuklanması yerinde değildi. Santala Kierikka'nın kızıkların karargâhına gönderdiği domuz hikâyesini tekrarlayınca komutan azarlayarak lâfi ağzına tıkadı. «Sen de bir boğa vermiştin. Ama sen bunu yapabilirsin. Çünkü çiftliğini kurtarmıştın!» diye Kierikka ortaya kabaca bir lâf

attı. «Evet, fakat süngülerin kargısmda vermek zorunda kalmıştım. Aynı şey,» Komutan bir askeri çağırarak «Kierikka evine dönebilir.. Genç kızı götürün,» diye emir verdi. Santala «Ben götürüyüm» deyince, komutan «Susun!» diye bağırdı. Hepsi birden, yola çıktıkları saman başında koyun postundan bir başlık, sırtında bir kürk bulunan gözlüklü bir adama rastladılar. Subay, askerin hapisaneye götürdüğü belli olan insanlara bir bir baktı. Birden durdu, Süja'yı süzdükten sonra: «Ne cehenneme götürüyorsunuz bu genç kızı?» diye bağırdı «Hapisaneye yüzbaşım, komutanın emriyle.» diye asker cevap verdi. Subay, «Burada bekleyin» diyerek hızla komutanın bulunduğu binaya gitti. Bir saniye sonra komutan kapıda görünmüştü. Silja'yı çağırdı.

Santala ile Kierikka'nın şaşkınlıktan ağızları açık kalmıştı. Kierikka, bu subayın, Silja'nın yol gösterdiği gençlerden biri olduğunu düşündü. Sonra karısının bunları nasıl karşıladığı hatırına geldi. Ya şimdi bu yüzden başına iş açılırsa! Bir de gu domuzu kolayca vermiş olmaları meseiesi... Sanki ne diye şakacıktan: «Madem ki domuzu aldınız, öyleyse çiftliğimi koruyan,» demişti sanki! Santala'ya. gelince; subayın, iyi bir hatırası varmış gibi yalnız Silja. ile ilgilenmiş olmasına canı sıkılmıştı. Hem sonra bu genç kız bazı şeyler de anlatabilirdi ki...

Bu olay karşısında gerçekten sevinen yalnız Silja olmuştu. Bu yüzbaşının o iki gençten hiç konuşmayan yaşlısı olduğunu tanımıştı. Komutan: — «Öteki kapıdan girin!» dedi.

Yüzbaşı Silja'nın elini sıktıktan sonra mahkeme üyelerine: «Böyle bir kahraman insanı hapse gönderiyordunuz ha! Silja bize çok iyi öğütler verdi; eğer ben de ona arkadaşımın yaptığı gibi vaadde buınsaydım, şimdi derhal onu papaza götürürdüm... Ama evli bulunuyorum... Fredström'e gelince o kurşunla deñik deşik olduktan sonra şimdi Tampere ile Vilppula arasında yatıyor. Hani o vakit paçamızı iyi kurtarmıştık. Kızıl nöbetçi salağın biri olmasaydı, sonu kötü olurdu bu işin. Ama kızıl, verdiğimiz sigarayı aldı; işte tam o zaman Predström silâhını kaparak üstüne boşalttı. Sonra tabanları kaldırıp Kaçtık. Asit güçlüğe, bizi kızıl keşifçiler sanarak üstümüze ateş açmak isteyen beyaz nöbetçi ile karşılaşınca uğradık Kollarımızı 1 yukarıya kaldırarak yürümek zorunda kaldık. Evet o akşam Silja bize karşı çok dürüst davrandı, önünüzde teşekkür ederim kendisine! Ya bu adamlar kim? A, çiftliğin sahibi!... Bakın, karınız pek sevimsiz bir kadın. Silja'nın yerine onu getirmeliydi buraya. Bu kız aksine bir mükâfata hak kazanmıştır. Kendisine bunu vermeği vâdediyorum.»

Mesele tekrar ele alındı. Bu sefer Silja eskisinden çok konuştu. İlk olayı anlattı, sonra patronları hakkında bildiklerini söyliyerek, ayaklanma ile ilgileri olmadığını belirtti; kızılara o domuzu da parayla satmışlardı. Sonra Rinn'in evinde bütün görüp işittiklerini anlattı. Teliniemi hakkında ne düşündüğünü açıkladı. Bunu söylerken anbar sahnesini hatırlamıştı. Santala'nın «He he» der gibi bir ses çıkardığım duyunca, canı sıkıldı, benzi hafifçe sararır gibi oldu. Fakat yeniden cesaretini topluyarak, hikâyesini anlatmaya devam etti. Bütün sözleriyle Santala'yı suçlamış gibiydi; yüzbaşı :

— «Kim. bu adam?» diye sordu. Sesinde nefrete ben•ziyen bir şeyler vardı. Komutan, Santaña hakkında bildiklerini söyledi. Yüzbaşı:

— «Gidip ahırınızda oturun ve çağrılmadıkça dışarı •çıkmayın,» dedi

— «Ama,, bu Teliniemi mert bir adammış, nerede o?» Bazıları onun kaçmış olduğunu sanıyorlardı. Silja ağzını açmadı, fakat herşey bittikten sonra, «Kierikka, şehir milis teşkilâtı veznesine domuzun bedelini ödemeğe mahkûm edildi.» Yüzbaşı ile yalnız konuşmak için izin istedi

— «Hay hay! Beraber çıkalım; hem yürür, hem konuşuruz.»

Kierikka, kızağına tek basma bindi; Silja ile yüzbaşı ardından yaya olarak geliyorlardı. Bundan sonra Silja çekine çekine Teliniemi, ev hayatı, samimiliği hakkında bütün bildiklerini anlattı. Kurkeña'nın öldürülüşüyê hiç bir ilgisi olmadığına inandığını söyledi. Yüzbaşından, saklandığı yerden korkusuzca çıkabilmesi gereken yardımı yapmasını istedi. Nereye saklandığını bildiğini de belirtmişti.

Yüzbaşı Silja'yı hayretle ve pek de dostça olmayan bir bakışla süzdü:

— «Hiç bir vaadde bulunamam. Mahkemenin işi bu! Ama ne olursa olsun saklandığı delikten çıkması lâzım.. Yoksa...» cümlesini tamamlamamıştı, ama Silja ne demek istediğini anladı. Gözlerine yaş dolarak, Teliniemi'yi kurtarmak için elinden geleni yapmasını rica etti.

— «Eğer söylediklerinizin hepsi doğru ise; onun için hiç bir tehlike yok demektir. Ama herhalde hemen serbest bırakılmaz. Size iki asker vereyim de saklandığı yeri gösterin; onu köye götürürler; kendisini yargıçlara karşı savunurum. Yapabildiğim ancak budur»

Hemen işe başladı. Toplama kampının yanına gelince, bir askeri çağırarak ona bazı emirler verdi. Sonra Kierikka'yı durdurdu. Karakoldan asık suratlı iki asker gıktı; k.'zak buzlan eriyen yolda ağır ağır ilerliyordu. Kayaklar kumları gıcırdatıyor, bir buz parçasına çarptığı zaman birden kayıyordu.

Kierikka askerlerle çabucak ahbab olmuştu: «Biz gittikten sonra ormanı temizlersiniz.»

— «Zamanla hepsi' kendiliklerinden ortaya çıkar.» — «Ama bunları boşu boşuna beslemek gerekecek.»

— «Fakat hapisanede de yemek yiyorlar.» Asker: «Kim onları hapisaneye sokmaktan söz ediyor?» Arkadaşı: «Kaçsınlar diye!» ekledi.

Silja konuşmaları korku içinde dinliyordu. Bu şekilde ancak üçyüz metre kadar gidebilmişlerdi. Genç kız dizginleri tutup, hayvanı durdurdu. Yüzbaşuya önemli bir şey söylemesi gerektiğini bildirdi. Sonra kışlaya doğru koştu. Yüzbaşuyu bularak heyecanla: «Askerleri Teliniemi'nin.' bulduğu yere götürmiyeceğim. Görür görmez adamı öldürecekler öyle korkunç şeyler söylediler ki. Eğer benimle gelmezseniz saklandığı yeri göstermem. Hayatınız benim elimdeydi. Şimdi siz de benim hayatımı kurtarın.»

— «Ama kimse hayatınızı tehdit etmiyor ki!»

— «Evet, böyle bir tehlike var. Çünkü Teliniemi'nitt öldürülmeyeceğine ve dediklerimin doğru olup olmadığının araştırılacağına yemin etmezseniz saklandığı yerisöylemiyeceğim!»

Subay gülümsiyerek, genç kızın al al oîmuş yanaklarına, kıvılcım saçan gözlerine baktı. Şüphesiz bu kızdan şüphe edilemezdi. Teliniemi evliydi, bu bir gönül işi olamazdı. Bir an düşündükten sonra: «Madem ki bu o kadar önemli bir şey, senin için bir şeyler yapmak isterim. Bekle biraz, gimdi gelirim.» Silja ile senli benli konuşmuştu.. Kızağa doğru giderlerken, Silja bir aralık durarak, önüne' baktı ve Armas'm ne olduğunu bilip bilmediğini sordu.. «Bildiğime göre eğer hâlâ sağ ise Viipuri üstüne yürümektedir. Nereden tanıyorsun onu?» Silja bir an duraksadı: «Geçen yaz buradan geçmişti,» dedi. Bunu söylerken subayın yüzüne bakmaya cesaret edememişti. O gün .şüphesiz ki Silja'nın hayatmm en hareketli günü olmuştu. Yüzbaşı askerlerden birini kızaktan indirerek yerine geçti Artık ormanları topyekûn temizlemekten söz edilmiyordu. Yüzbaşı zaman zaman Silja'yı dostça süzüyordu. O da kendisile güvenle konuşuyordu. Kierikka ile asİcerin hiç sesleri çıkmıyordu. Kızak Teliniemi'nin saklandığı yere gelmişti. Silja heyecandan titreyerek yüzbaşının gözünün içine bakıyordu. Zavallı adamın evinde o akşam nasıl bayram edeceklerini düşünüyordu. Hasta çocuk iyi olurdu herhalde. «Söz veriyorsunuz değil mi?» diye tekrar sordu. Sarhoş gibiydi. Kierikka ona hayret ve şüpheyile bakıyordu. Subay neşeyie: «Elbette» diye cevap verdi. Biraz gittikten sonra Silja: «Dur!» dedi. At durdu, Silja yere atiadı, yüzbaşıya işaret etti; sonra anbara girerek: «Teliniemi... dinleyin... ben Silja'yım... çıkın... korkmayın...»

Otlar kımıldadı, önce bir el, sonra bir çizme göründü, nihayet adamın bütün vücudu meydana çıktı. Adam ışıktan kamaşan gözlerini oğuşturdu. Beyaz pazubentli bir subay, öfkeli bir askerle, Kierikka ve Silja'yı gördü. Hiç kımıldamadan durdu, sonra kimsenin önlemesine vakit bırakmadan bir hançeri kınından sıyrarak büyük bir nefretle: «Demek sen kasapların casusu idin ha! Ne alçak şey!» diye bağırarak bir vuruşta gırtlakını kesti.

Silja :

— «Vallahi öyle değil!» diye bağırdı Samanların üstüne yaradan kan fişkırıyordu.

Adamın vücudunun son çırpınışlarına bakarak yüzbaşı :

— «Demek, vicdanı rahat değilmiş!» dedi.

Elleriyle yüzünü kapayarak çiftliğe doğru koşmaya, başlayan Silja :

— «Suçu yoktu onun! Zavallı Emma, zavallı çocuklar,» diye inliyordu. Sonra bir daha doğruca kığ'aya giden yüzbaşmayı görmedi. O akşam, ordu birlikleri büyük bir savaşın başladığı Tampere'ye yürüme emri aldı.

işte böylece cephe köyden uzaklaşmış oldu; ayaklanma bastırılmıştı, ölüler gömülmüştü. Bütün yaz boyunca mahkemelerde tutukluların dâvalarına bakıldı ve bir çok kamplarda idam mangalarının tüfekleri ve makineli tüfekleri durmadan insan biçti. Talihli bazı tutuldular köylerine dönmüşlerdi. Ama çoğu da toplama kamplarında i açlıktan, susuzluktan can vermişti. Canını

kurtarabilenler de, korkunç sahneler anlatıyorlardı. Bu korkunç hikâyelere biraz da alay karıştırıyorlardı. Böylece derin bir sarsıntı içindeki bu adamlar, kederlerini saklamaya çalışmaktaydılar. Silja Salmelus da bozguna uğramış ve hapse atılmış gibiydi. İki ay boyunca âdeta nöbet içinde yaşadı. Korkunç rüyalar görerek perişan oluyordu; bunun için çok kere uyumamayı tercih ediyordu. Gördüğü bütün kâbuslar hep Rinn ile Telmiemi etrafındaydı. Anbardaki o korkunç sahneden sonra Emma Teliniemi'nin kendisi için ne düğündüğünü hiç öğrenemedi. Emma başka kederlere de uğradı; oğlu nefes aıamıyarak öldü. Elinde kocasının kızıl milisten aldığı para vardı. Ama bunun köye yerleşen beyazların karargâhına teslim edilmesi emredilmişti. Emma yoksulluğa dayanamıyarak elindeki parayı harcamıya. kalkınca, bunun kızillar tarafından basıldığını, geçmediğini söylediler; herkesin elinde paraların numaralarını gösteren listeler vardı. Bunu da yapamayan Emma büyük bir ümitsizlik içine düşmüştü. Çocuğunu da vaktinden önce doğurdu. Yanında da kimse yoktu. Az kalsın kan kaybından ölecekti. Bir komşu yardımına koşunca bu evin nasıl bir felâket içinde olduğunu duyuyordu. Yardım severlerin rahibesi gelip elinden geleni yaptı; Emma'ya fakirlere yardım fonundan bir para verdirdi. Yardım için bütün varlığı ile derdine derman olmaya çalışıyordu. Ama bucakta o kadar çok yoksul aife vardı ki, hangi birine yetişsin. Bu yüaden Emma yeniden tek başına kaldı; o kadar sayı fdüşmüştü ki, bir türlü kendini toparlayamıyordu. Bir pazar günü, Silja Teliniemi'nin evine gitti. O sırada rahibe orada değildi. Bu da iyi olmuştu. Böylece hastaya hizmet edebilecekti. Hastalık ve yoksulluk yüzünden Emma bitkin bir hale gelmişti; Silja'ya uzun uzun baktı; bakışlarında hiç bir kin isı yoktu. Bağı soluk alışının âbcngine uyarak kımıldıyordu Silja hastanın gözlerinin içine bakarak kımıldamadan duruyordu. İkisini de perişan eden olayı açmadan, birden boşandılar.

Silja hıçkırarak:

— «Ne büyük felâket, ne büyük felâket! O yüzbaşıya güvenim vardı. Madem ki hayatı için hiç bir tehlike yok, Teliniemi dışarı çıkarsa daha iyi olur diye düşünmüştüm. Ah! Neden daha önceden ona haber vermedim!»

— «Bu adamlara güvenmek olmaz Silja'cjğim. Cepheye geçmelerine yardım etmiştin. Evet, kocam bunu biliyordu; fakat Bana dokunmamışlardı.. Sonra bu iki beyaz giderken ihtiyar Lehtimaki'yi öldürmüşlerdi. Proleterlerle döğüşüp, savağı kazananlara güvenmemen...» Kadın bunları söyledikten sonra gözlerinden yaşlar boganarak bebeğe baktı:

«Alı, ne kadar bahtsızım!» dedi.

Silja kuru çamaşırları bulup, bebeğın kundağınđı değıştirdi. Rahibe, akgama doğru gelip, geceyi, ağırlaşan bir hastanın yanında geçirmek zorunda olduğunu söyledi. Silja da, «çiftlikte işini bitirince, ben geleyim» dedi.

Silja, rahibe gelinceye kadar, bütün gece hastanın bag ucundan ayrılmadı. Gerektiğinden büyük bir gayretle hizmet, etti. Pazartesi sabahı o kadar bitkin bir haldeydi ki, çiftliğe âdeta sürükfenerek gidiyordu. Bunu, birden bütün vücudunda bir sıçrama olduğı zaman farkettti. Ayağınđı sürüyerek yürürken,

zaman zaman yere yığılacak gibi oluyordu. Kierikka'nın karısı bu halini görerek, kendisinin yapacak işi olduğunu, gidip de başkalarının işiyle uğraşaracağını söyledi Bu da yardım teşkilatındaki boî aylıklı kimselerin işidir, insan bütün gece uyumadan'oturursa nasıl iş görür ertesi günü. Hele senin gibi sıskanın biri olursa!... dedi.

Silja bundan sonra da bir çok geceler uyumadan sabahladı, fakat bir daha Teliniemi'nin evine gitmedi. Yatağına uzanıp o aydınlık gecelerde, günün ağarığını seyretti. Günler uzamaya başlamıştı, ilkbaharın ve yazın etkisi, kolu kanadı kırılmış, bezgin insanlara biraz cesaret veriyordu. Fakat Silja çok yorgundu. Çiftlik sahibinin karısı komşu kadınlara, çok çalışkan bir kız olan hizmetçisinin gittikçe tembeleştiğini, iğlerini yüzüstü bırakmaya başladığını söylüyordu. Süja'nın kendisi de, başkaları da bunun sebebinin anlamamışlardı. Genç kızın zaman zaman kısa süren öksürük nöbetleri tutuyordu, ama önem veren yoktu; buna sadece kötü bir alışkanlık gözüyle bakıyorlardı. Bir taraftan da Silja'nın yüzüne baharın parlaklığı vurmuş gibi, güzelliği arttığı için, âdeta ahenkli bir sesle karışık olarak duyulan bu öksürükler, biraz da cilve gibi sayılıyordu. Silja'nın bütün varlığından gerçekten, tıpkı kış geçtikten sonra yol kenarlarındaki otlarda olduğu gibi, büyük bir armmışlık havası dağılıyordu çevresine. Silja şeffaf laşmış gibiydi sanki. Kierikka'da kimse earns mî olmamıştı onunla. Ama şimdi herkesten her zamankinden daha çok uşakta duruyordu. Akgamları ateşi yükselmekteydi. Silja odasının çok sıcak olduğunu sanmıştı, ama üstünü açınca da ürpermeler başlıyordu. Hemen yorganı üstüne çekip, tıpkı çocukluğunda, herkesten' uzaklaşmak istediği zaman yaptığı gibi, yatağının içinde büzülüyordu O vakit, hayatını bütün çıplaklığı ile görebiliyordu. Bir ana karnındaki bir çocuğun duruşunu andıran bu durumu, ona önceki hayatını, tâ doğmadan önceki günlere kadar düşündürüyor, hiç bir zaman şimdiki kadar genç ya da yaşlı olmamış gibi geliyordu. Bütün zaman o ân içinde toplanıyordu. O dakikada, bütün hayatı kapalı gözlerinin, ağzmm ve göğsünün etrafında yanyana toplanmış gibiydi. Çocukluğu, babası, gençliğinin bütün o saf güzelliği, ruhundaki tatlı gençlik heyecanları ve sonra son olaylar. Rinn'i, ya da Teliniemi'yi hatırladığı zaman, içi hep aynı acı ile sızlıyordu. Kendisini anbann kapısında öpen yabancı genci düşünürken de aynı ürpertiye duyuyordu. Nihayet, son zamanlarda düşünmemek istediği bir insanın hayali bütün hatıralarının üstüne çıkıvermişti. Vücudunun hücrelerinde yanıp tutuşan ateş Silja'yı rüyaların ülkesine yaklaştırdığı, onu çevreleyen dünyanın uykuya gömüldüğü, gecenin tatlı aydınlığı ruhun kapılarını hafifçe araladığı, gözlerin kapalı olduğu zaman o tekrar geliyor, komünyonu zamanında olduğu gibi, uzakta, sandalından ona bakıyor, beş yıl sonraki gibi gelip hiç bir yerini incitmeden onu seviyor, ve bütün bunlar böylece sürüp gidiyordu. Ve şimdi... O, yeni olayların ardındaydı, kendisine bunları anlayıp anlamadığını soruyordu. Evet anlıyorum... Gelecek yaz... hemen şu ge'mek üzere olan... Hani tıpkı o mavilikler ve yaldızlı alevler içinde, ruhlarımızın birbirinde eridiği andaki gibi... Hani o zaman ne kadar tatlı şeyler söylemiştin bana... Yakında çavdarlar

başaklanacak... Gece saf alan çiçek açacak... Onlar da sevişiyorlar, diyordum gülerem... Gel artık...

Rüyalar içinde sürüklenip gidiyordu. Saatlere vücudundaki ağrıları dindirmeğe çalışarak çırpıyordu... Bunlar sükknet bulduğu zaman bir ter boşanıyordu vücudundan, kanında toplanan zehirleri dışarı atıyordu. İşte o vakit ateş düşüyor, nefesi düzeliyor, ciğerleri rahatlıyordu. Bir aralık uyanan Silja eskiden bu kadar terlemediğini düşünüyordu. Nihayet sabah oluyor, saat bir yarımı vuruyor ama saat kaç farkında değil. Salondan gelen aydınlık bir tuhaf; hiç de akşamkine benzemiyor. Kapının yanındaki yatakta uyuyan yanaşmanın horultuları duyuluyor; burası Kierikka'larm salonu Rantoo'daki odaya hiç benzemiyor. Şimdi, bir vazodaki çiçeklerle, kapıya asılı üvez dalı geliyor gözünün önüne. Ama bu küçük oda hiç de babasının soluklarının duyulduğu odaya benzemiyor... Buradaki biricik^güzellik, yalnızlık ve gündüzle ilgili her şeyin silinmiş olması. İşte o, bu kısa uyanıklık ânında yine görünmüştü... ;Silja'nın gözleri açık olduğu zamanlarda bile. Bütün mesafeleri yok ederek gelmiş, Silja'nın ruhuna sokulmuştu. Genç kız derinbirhaz içinde gözlerini yumdu. Tıpkı çocukluğundaki gibi mışıl mışıl, tatlı bir uykuya daldı. Babasının kendisini okşayarak uyandırmasını beklediği günlerdeki gibi...

Babası onu, uyku dağılmaya yüz tuttuğu zaman okşardı; vücudu, kollan ve bacaklan derin bir uyuşukluk içindeydi, onu bu uyuşukluktan uyandırmak için, ne kadar ustaca ve hafif hafif ovardı vücudunu. Sonra birden yatağından fırlayıp, kapının önüne koşarak ne hoş olurdu güneşi selâmlanmak.

Ne çare ki bu sabah onu uyandıran inekler olmuştu.. Sonra' çiftçi kadın gelip kendisini yataktan kaldırdı; son zamanlardaki gibi durmadan söyleniyordu: «Şaşılacak şey doğrusu; artık kendiliğinden kalkmaz oldun...» dedi. Gerçekten de Silja, sabah beşte kalkıp inekleri sağmaya, güçlkle gidiyordu. Sühane çiftlikten uzakta olduğu için, sütçü erken gelirdi. Bu ilkbaharda Silja saat sekize kadar uyuyabilirdi. Fakat olmuyordu. Hattâ, pazar günleri sabun keyfi yaptığı zamanlarda bile. Atlar, bir gün önce otağa götürölür, tâ pazartesiye getirilirdi Çünkü Kierikka'dakiler, yazın yalnız bir kere, çavdarlar başaklandığı zaman kiliseye gidilirdi. İşte böylece, bir sabah vakti çiftlik sahibinin karısının başı önüne eğik, arkasında zayıf hizmetçisi olduğu* halde yo!a koyulduğu görüldü; ineklerin bulunduğu arsaya gidiyorlardı; hayvanlardan bazıları ayaktaıdı, bazıları oturmuş geviş getiriyordu. Yer boydan boya ince çam, dallanyla kaplııdı. Şurada burada da, yeşilimtırak tezekler görölüyordu öbek öbek. Bir kova su getirerek, ineklerin.» memelerini yıkadılar, çünkü sütçü bu çiftliğin sütünü», kirli olduğunu, bu yüzden fiyatının düştüğünü söylemişti.. Silja istemiyerek kalkmıştı yatağından ve çabucak toparlanmıştı. Sabahın bu erken saatinde hava gündüzkündera daha serin oluyordu; odanın ağır kokulu havasından çıkıp, derin derin nefes almak çok hoştu. Bunumda beraber galon epey genişti ve genel olarak burada yalnız üç kişi yatardı. Silja, yanaşma ve bir gündelikçi. Bu iki adamın, solukları, kokuları odanın havasını bozmaya yeter de, artardı bile. Daima nezleli olan çiftlik sahibi bile bunu duyarak bir sabah, alaylı

sözlerle söylemişti bunu. Ciğerlerini milyonlarla çiçek ve yaprak kokusu ile dolduran Silja öğleye kadar şevkle çalışınıştı. Arada bir türkü bile mırıldanıyordu. Sofrada, çiftçi kadın hiç yemek yemediğini farkettili. Çiftliğin kazancı vardı bunda. Baza hizmetçiler o kadar obur olurlardı ki, işleri pek az kârb olurdu. Ama Silja'nın yememesi iyi alâmet değildi. Silja sadece kaymağı alınıml: ? bir bardak süt içiyordu Bu süt" de süthaneden getirilip danalarla, domuzlara verilirdi, îsin doğrusu hizmetçilere verilirdi ama, her işçi için gerekli olan yiyecekten fa?,la olarak; patates, tuzlu bahk, margarin, bir de bol çavdar ekmeği. En pinti köylüleri* bile, bu yaz alay olsun diye, hizmetçilerinin çok ekmek yediklerini söyliyememişti. Yanaşmalar da dcğrasu ya bu hakların«dan yararlanmasını biliyorlardı. Şayet balık çok bayat olursa, ya da yağ bozulmaya yüz tutmuşça, koca bir ekmeği siler, süpürür, sonra da geçirerek sofradan kalkardı. Kierikka'nın karısı Silja'ya:

«Silja, ye, karnını doyur, çalışabilmen için yemen lâzım, yoksa bu akşam da bitkin bir halde yatağa serileceksin» diyordu.

Silja, akşamları da elinden geldiği kadar çalışıyor... Sıem de şakakları çatlayıncaya kadar. Tam iş ortasında şihni, yatakta yatarken olduğu gibi hep eski günlere gidiyordu, öğleden sonraları, içinden bir ses, umulmaz bir "hastalığa tutulduğunu söylüyor gibiydi. Artık bir daha, Kierikka'farm yanma geldiği zamanki gibi olamıyacağım da hissediyordu. Geceleri onda büyük bir değişiklik meydana geldi. Akşamları ateşi çok yükseliyor, sabaha doğru da hem ter. hem de öksürüğu artıyordu. Yanaşma, erken kalkmak zorunda kaldığı bir sabah bunun farkına vardı. Gündüz, beraber yattıklarını •söyliyerek onlara takıldıkları zaman Silja: «Ne dersin Aapo?...» diye sormuştu. Yanaşma: «Merak etme, dokunmam sana, ince hastalığa yakalanmışsın sen!... Geceleyn sabahlara kadar öksürüyorsun!...»

Saint Jean yortusu yaklaşıyordu. Silja ayların, günlerin geçip gidişiyile ilgilenmeğe başladı. Almanadı açıp bakıyor, o günün bir yıl önce hangi güne rastladığını araştırıyordu. Bu yasın bir paran, geçen yılın cumartesi gününe rastlıyordu Hanımı, isini savsakladığını, kuvvetten düştüğünü söyledikçe, geçen yılın hâtıralarına daha «çok veriyordu kendisini. Akşamları vücudu ateşler içinde yanarken, gözüne uyku girmiyordu. Hayalinde o zamanki oâylan canlandırıyor. Yavaş yavaş içinde bu çiftliğe karşı bir soğukluk duymaya başladı. Kendi kendine aıasü olup da bir yıl boyunca burada kalabildiğini soruyordu. Rantoo villâsile, o yaza bağlı hatıraları gittikçe daha sık canlanıyordu zihninde; Kierikka'da, zehirli bir ga2u içinde boğuluyormuş gibi geliyordu ona. Yalnız Rantoo'da temiz hava vardı. Artık oraya dönme düşüncesi bir an bile kafasından çıkmıyordu. Bir gün hanımından, gidipeski patronlarını görmek için izin istedi. «Erken gidersem, akşam vaktinde dönüp inekleri sağarım. Yortu günü izinli olursam daha iyi.» dedi.

— «O gün. ayrılamazsın .buradan, kiliseye gideceğiz... Sen de yemeği hazırlayacaksın.»

Kadın bunu o kadar kesin söylemişti ki, direnmenin hiçbir faydası olmayacaktı. Sonra bir gün çiftçi kadın kendiliğinden: «Bu yıl Saint Jean yortusunun ertesi günü pazara rastlıyor. O gün izinli olabilirsin istersen» dedi. İşte böylece Silja'nın güzel yolculuğunun günü kararlaştırılmış oluyordu. Bu da onun son çıkışı olacaktı. O günü düşünerek kuvveti arttı. Akşamları ateşi yükseliyor, rüyasında Profesör geliyor... Sabahları kanter içinde uyandığı halde, yatağından çok hafif kalkıyor ve odanın pis havasından kaçarak, güzel sabah kokuları arasında inekleri sağmaya gidiyordu. Sadece bir işte bulunmuş olmak için kaldığı bu çiftliğe karşı düşmanlık duymuyordu; yalnız hiç bir bağlılığı da yoktu. Şimdi Rantoo'dan da tâ ötelere, Siiveri'ye, daha, daha gerilere, babasının kulübesine dönmek özemi vardı içinde. Oralara kadar uzanmadı. Ama Rantoo'ya yaptığı ziyaret pek güzel ve verimli olmuştu. O sabah Silja herkesten erken uyandı. Çiftçi kadın arsaya geldiği zaman o ineği sağmaya başlamıştı bile; bir yandan da türkü söylüyordu. Hanımı: «Bu gezintinin seni çok sevindireceği belli; bu kadar erkenden türkü söylemeğe başlamışsın. Yeter ki bu iyi bir alâmet olsun.» dedi. Böyle söylemesinin sebebi, başkasının neşesi, onun canını sıkardı. Gerçekte bu «iyi bir alâmet» değildi. O sabah hava, Saint Jean yortusundan sonra gelen bir pazar gününe uygun düşecek kadar güzel ve berraktı. Havanın durgun oluşuna ve kuruluşuna bakan çiftçi, öğleden sonra yağmur yağacağını söylüyordu. Ama o anda gökyüzü çok berraktı; öyle ince bir buğuya bürünmüştü ki, nerede başlayıp nerede bittiği belli olmuyordu. Silja çiftliği gözden kaybettikten sonra gökyüzünden, güneşten ve topraktan başka yol arkadaşı yoktu yanında. Hepsi bir boydaki atlarla kaplı orman yolunda, yerlerdeki tekerlek çukurlarına ve bunlar arasındaki nal izlerine bakarak gidiyordu. Etrafını çeviren manzara o kadar nefisti ki, arada bir oturup, bu yaz sabahının sihirli güzelliğine bırakıyordu kendini. Temiz elbiselerinde, yüklüğün taze kokusu vardı; bu ona vaktile, okulun kapandığı zamanki müsamereîere gidişini hatırlattı. Ormandan geçerek, ilerideki köye geldiği zaman, gideceği yeri seçmeğe başlamıştı. Genç kızların kiliseye gitmek için yeni elbiselerini giydiklerini görünce sevindi... Bunların arasında tanıdıkları vardı, bunlarla selâmlaşu. Yol, o güzel Rantoo villâsının hâkim olduğu bölgeye doğru, bir tepenin eteğinden uzanıyordu; yokuştan bir patika ayrılmaktaydı; Silja buradan geçti. Yokug yukarı çıkarken birden yorgunluk duydu; dizleri titriyordu, ağzı kupkuru olmuştu. Tepede bir ev vardı; burada bir dul kadın kızıyla oturuyordu. Rantoo'dan çok kere yumurta almaya gelirlerdi buraya. Güneş evin gri duvarlarını aydınlatmaktaydı. Kiraz dallarının çerçevelediği pencere, insana gülümsüyor gibiydi; bir horoz sabahın şerefine uzun uzun öttü. Aşağıda, kuyunun çatısı, yeşillikli toprak çıkıntılarının arasından görünüyordu. Silja Profesörün bu kuyunun suyunu çok beğendiğini hatırladı. Gidip, dudaklarını ısıtattı, sonra merdivenin basamağına oturarak ana kızla yazın ve kışın olan şeyler üzerinde konuşmaya başladı. Profesörün ayaklanma boyunca villâda oturduğunu öğrendi. Helsinki'de kalmış olan kızı, ancak savaş bittikten, bir çok şeyler olduktan sonra gelmişti,

— «Evet, yakışıklı, neşeli bir gençti o delikanlı. Fakat ne o'duğunu pek bilen yok. Basıları savaşta öldüğünü söylüyor... Ağırca yaralanmış diyenler de var. Bayan Laura'yı tekrar görebilseydim söylerdi bana. Galiba zaman zaman görüyorlardı birbirlerini.»

Küçük ev tamamiyle tepenin doruğunda değildi. Silja, bildiği patikadan yürüyerek, çok iyi tanıdığı bir yere, ormanın içindeki çayırılık yere geldi; burada ağaçlar ve çalılıklar, sanki manzara daha iyi görülebilir diye seyrekleşmiş gibiydi. Yürürken adımların altında topraktan tok bir ses duyuluyordu. Otlar sararmıştı; insan bu otların nasıl olup da çıktığına şaşardı. Dar bir patika otların arasından kıvrıla kıvrıla uzanıyordu. Yolcular zaman zaman ayaklarını yere vurarak, yankılarla eğlenen çocuklar gibi çıkacak sese kulak verirlerdi. Kuyunun suyu Silja'yı o kadar neşelendirmişti ki, o da ayağını gülererek vuruyordu. Manzaraya bakarken de böyle bir gülüşle yüzü aydınlanıyordu Silja'nın. Rantoo villâsı görünmüştü. Kep o renkler, hep o sivri çatı. Üzeri kayın ağaçlarıyla kaplı burun gimdi, güneşte ığıl ışıl yarılayan suya vurmuştu. Silja bu burnu her zaman babasının kulübesinin yakınındaki buruna benzetirdi. Bir pazar günü, komünümü yaptıktan sonraki günlerden birinde yalnızlığını duymuştu bu buranda. Toprağı ses veren tepeden Rantoo'yu tekrar görüyordu. Kamamla, samanlık teperin ardında ka'mıştı. Şu arıda bunların nasıl görüneceklerini biliyordu. Böyle bir sabah vakti hamam kazanının nasıl kokacağını da hissediyordu şimdi. Patika bir çiftliğin avlusundan geçip, çavdar tarlalarının arasından inen yolla birleşiyordu. Hep Silja'nın bildiği yerlerdi buraları. Çok berrak hatıraları bağlıydı hır yerlere. Tâ aşağıdaki sci yatağına inince; Silja tepenin sandığından da yüksek olduğunu gördü. O kuru otlarla kaplı çayırılıktan Rantoo'ya ve iskeleye kadar uzanan ne güzel bir manzara görünüyordu. Armas giderken o burada kalmıştı. Yol hafifçe yükselmişti. Sonra iki yolun kavşağına geldi. Bu yollardan hangisi Rantoo'ya, hangisi Ku'mala'ya gidiyordu acaba? Silja durdu. Tarlalarda kimsecikler yoktu ama, oradan villânın pencerelerini görebiliyordu, iliş bir çekingenlik duymuyordu içinde. Silja villâya giden yola sapmadı, sola döndü ve as sonra Kamraatti çiftliğine geldi. Kapının önünde tanımadığı iki kişiyle yan bunak ihtiyar Kalle'yi gördü; tek oğlunu beyazların kurşuna dizdiğini biliyordu. İhtiyar, küçük ve fersiz gözleriyle Silja'yı, elma ağacının yanma gidinceye kadar, arkasından süzdü; buradan Kulmala görünüyordu, adamcağızın kederden kurumuş kalmış gibi bir hali vardı. Sürgülü kapıyı açıp kapamak gerekmişti. Kuş kirazr. ve böğürtlenler bir yıl daha yaşlanmıştı; yine hep öyle güneş içindeydiler. Yol ağzına gelince, Silja piyano sesi duydu. Laini piyanoya çalışıyordu, ayağını pedala bastığı için çaldığı şeyin ne olduğu belli olmuyordu. O kadar dalmıştı ki", Silja'nın geldiğini ancak odaya girdikten sonra farketti. Kısaca se'âmlağıktan sonra, ikisi de bu geçen; zaman içinde hangisinin daha çok değiştiğini anlamak ister gibi birbirlerini süzdüler. Laini .savaşı görmüş, büyük bir kız olmuştu. Silja'yı görünce, bir yıl önce anlamadan', gördüğü bası olayları hatırladı. Havada bir sıkıntı vardı.. Sofia evde yoklu, yakında gelecekti; herhalde Rantoo'ya gitmiş olmalıydı.

Silja, odada yapmacıklı bir halde dolaşan Laini'ye bir şey sormaya cesaret edemiyordu.

Laini Siija'ya «Öksürüğünüz mü var?» diye sordu.. «Evet, bu ilkbahardanberi.» diye Silja cevap verdi. Manzaraya bakmak için bir pencerenin önünden öteki pencerenin önüne gitmişti. Çavdar tarlası hâlâ ot içindeydi. Silja tarlayı yakından görmek için dışarı çıktı. Laini mutfağa girdi.

Tavuklar güneşte gıdaklıyordu. Silja arsanın tersine açılan kapısını tamdı. İnek ahırından taze tezek ve çam kokusu geliyordu, gerdeller süthanenin önüne sıralanmıştı. Silja parmaklığa yaslanarak uzun uzun baktı. Kendisini kimse rahatsız etmiyordu. Bir kırlangıç kuşu da genç kızın düşüncelerine katılıyormuş gibi, bağırarak uçup gitti...

Her şey eskisi gibiydi yine. Şimdi Silja'nın içinde tek bir duygu vardı; kendisi eskisi gibi değildi. İşte yine yorgunluk ve ter başlamıştı... Geçmiş; çok uzakta kalmıştı.. Geçen yazla bu yılki arasında ne büyük ayrılık vardı!... . Her şey bitti artık; burada aradığımı bulamayacağım!

Geçen yaz Silja da bir şeyler aramıştı. Aradıklarının hepsini bulamadığını görüyordu. Neden böyle hareket ettim, ne diye gitmedim, neden elimdekine yapışıp kaldım? Neden bu kış bu kadar büyük karışıklıklar olmuştu da, daha önceki günlere dönmek kabil olmuyordu?

Silja, hayatının son günlerinin en kederli saatlerini Kulmala'daki arsanın yanı başında yaşadı. Gözlerini komşu çiftliklerde gezdirdi; savaşın felâketleri arasında, bu evlerin etrafında kopan korkunç gürültüleri düşündü.

Şu biraz çekingen, güler yüzlü, siyah saçlı delikanlı... Ayaklanma sırasında ormana sürükleyip öldürmüştü onu. Beyazlar donmuş cesedini bulmuşlardı, öldüren de kurşuna dizilmişti.

Sonra Silja, Oskari Tonttila'yı düşündü; içinde hiç "bir kin olmadan, hattâ sempatile düşünmüştü onu; bu •delikanlının ailesine, vakitsiz gidişi için utanç duymuyordu. O da ölmüştü... Böylece zihninde hatıralarım canlandırırken Silja, kendisinin bu dünyada tek başına kaldığını, bu yaza yabancı olduğunu anlamıştı. Bu duygudan hiç kurtulamadı, Rantoo'dan dönen Sofia onu görünce pek sevinmişti, daha erken ge'mediği için sitem etti. Sonra, birden uzaklaşır gibi bir hal aldı; Silja'nın Rantoo'dan ayrıldığı {/. İn o kadar minnetle kucakladığı kadın değildi artık. Sofia, çok nazikçe davranmakla birlikte; uzak duruyordu. Geçen yılki güzel hizmetçi kızın yüzüne acıyarak bakıyordu. Sebebini Silja'ya sÖ3? liyemedi. Silja bunu ancak Kierikka'ya dönerken, yolda ağzından kan boşanınca anlamıştı. Profesör de o gün öğleden sonra aynı şeyleri duymuştu. Sebebini Siija'ya söylememişti. Kaldı ki, o da çok değişmişti, çökmüş, kocamış, bitkin bir hale gelmişti. Silja'nın elini sıkarken, heyecanlanmıştı. Son görüşü olduğunu hissettiği bu genç kıza karşı yakınlık duyuyordu içinde. Etrafında yıkıntılar çoğalıyordu. Sonbaharda hayatını kurtarmak için o kadar uğraştığı bu çocuğu kaybedecekti şimdi...

Silja Bayan Laura'ya da rast'adı. Sofia, onun soramıyacağı şeyleri sormuştu. Profesörün kızı, o soğuk tayriîe: «Haa... evet Armas» demişti. Sonra Sofia'nın

da bildiği hikâyeyi kısaca an'attı. Ama doğrudan doğruya Siîja'ya söylemeğe cesaret edememişti. Armas ağır yaralı olarak hastanedeydi. Basma çok korkunç şeyler gelmişti. Geçen yaz, buradan gittikten az sonra annesini kaybetmişti, şimdi de bir bacağı ile ciğerlerinden birini.

Sofia ile Silja Kulmala'ya döndüler. Laini, piyanoda yeni öğrendiği marşları çaldı. Silja burada, umduğu desY teği bulamıyacağım anlamıştı. Dönmeliydi; çünkü öz'emini duyduğu varlık şimdi yalnız ruhunda yaşıyordu. Onu ancak orada bulabilirdi...

O güzel, uzun pazar günü sona ermek üzereydi. Silja, Kulmaîa'nın avlusundaki gölge oyunlarını çok iyi bilirdi; .gün ilerledikçe, kapı kendisine hareket etme zamanının geldiğini hatırlatıyordu. Kierikka'ya dönmek ve orada kalmak hazin bir şeydi onun için. Ama misafirlik epey uzamıştı. Kalması için üstüne düşmediler. Tepenin eteğinden geçerken Rantoo'yu tekrar gördü. Kumlu yol her an onu villâdan biraz daha uzaklaştırmaktaydı. Tepenin doruğuna gelince bu sevgili yerleri tekrar göjmek için durup geriye baktı. Bu sabah sağ tarafta parlayan güneş şimdi sola doğru alçahyordu. Dönüş yoktu artık; o ayrıldığı bölge kendisini yolun başına kadar getirmiş, sonra Silja'ya son defa Allahısmarladık dedikten sonra hızla uzaklaşıp gitmişti.

Artık tarlaların, yolların ve çatıların Silja'ya hiç bir yardımını dokunamazdı; bir yabancıydı o artık; kalbi çarpıyordu, boynundan fena bir ter sızıyordu. Bu çevreden bir au önce uzaklaşması, ormanın serinliğinde dinlenmesi lâraradı. Yokuş, çarpıntısını arttırmış, iniş de dizlerini yoruyordu.

Bu güzel gezintinin son saatleri çok zahmetli geçti... Siija yolun kenarına, otların üstüne usandı; gideceği yere varmıştı sanki. Uzun uzun öksürüşü dikkati çekmişti: «Yaz öksürüğü kışa kadar devam eder.» Şimdi, otların yeşili kızıla boyanmıştı, tik defa oluyordu bu, az sonra kan durdu, ama Silja vaktinden önce gelen ölümün bütün azabını duymuştu. Bu olay onu kendine getirdi biraz. Sabahleyin öyle fazla bir ümide kapılmış değildi. Şüphesiz artık bir daha göremeyeceği o yerlerde hayal kırıldığına uğramıştı. Yorgunluk kan tükürmesine sebep olmuştu. Silja artık gençliğinde özlediği hayata kavugarnıyacak mıydı? Ümitleri silinip giden bir seraptan başka bir şey değil miydi?

Ne yazık ki öyleydi! Silja dirseğine dayanarak, kımıldanmadan duruyordu. Derin bir mutluluk okunuyordu yüzünden... Öksürüğü kesi'mişti, önemi yoktu bunun. O günün olaylarını düşünüyordu. Bir gün önce Saint Jean yortusuydu. Bugün de pazardı... Ne güzel şeydi böyle yaz: ortasında üst üste iki günün tatil günü oluşu... Dün serbest değildim ama, bugün... Sahiden bir yıl geçti mi üstünden o?... Bayan Laura'nın anlattıkları bir efsane tesiri yapmıştı üstünde. Burası, düşünceye dalınabilecek bir yerdi. Gözleri tâ uzaklarda dolaştıktan sonra önüne çevriliyordu. Şimdi otların üstündeki yuvarlak kan dam'alarını görüyordu. Ama yalnız gözleriydi bunları güren. Hayali, bir bacağı kesilen, göğsü kurşunlarla deiik delik olan sevgilisinin baş uçundaydı; şimdi, onun başının gururlu duruşu gözünün önüne geliyordu. Hayali; büsbütün asilleştiriyordu bu başı... Hastaydı, saatlerce karların üstünde yattığı için hiç iyi olmayacaktı belki

de. Ama yaz geldi şimdi... Karlar eridi... Yolların kenarları çiçeklerle bezendi; ne hoş olur bu çiçeklerin arasında oturmak... Hava güzel, ama otların arasında oturan kadının vücudu ürperiyor; susamış. Belki de hava çok sıcak değil. Güneş ağaçların tepesini yalayarak alçalıyor, ormanın ardına doğru indikçe yakıcılığı azalıyor; yavaş yavaş insanların çileleriyle ilgisiz, yaşlı ulu çamların ardında sönüyor. İnsanlardan uzaklaşıp, bu koca ormanın loşluk'arına sığınıyor gibi bir hali var güneşin. Silja'nın eğik bir ardıç ağacı geliyordu gözünün önüne. Örümcek ağları sarmış bu ağacı. Yol, çok net olarak manzaranın arkasından seçiliyor; demin, Kulmala'nın kapısını nasıl bekliyorduysa, bu yol da birini bekliyordu sanki. Biraz önce? Akşam olmuştu artık. Silja saatlerdir eski ve uzak hatıralarile başbaşa yaşıyordu. Yoldan hiç geçen olmamıştı... Kulmala'daydı; piyano çalıp, türkü söylemişlerdi orada. Silja bir türkü mırıldanmaya başladı. Hafiften söylüyordu ama bu pazar gününün bütün olaylarından daha engin, yepyeni bir ümit billûrlaşıyordu bu türkünün içinde. Bütün benliğiyle söylediği bir ilâhi idi bu. O genç Rantoo'da da. Kulmala'da da olmadığına göre, oralarda aramayacaktı onu. Nihayet kendi içine kapandı, işte o zaman aradığını buldu. Kalbi onu bulmuştu ve bir daha ayrılmayacaktı ondan. Her zaman başbaşa olacaklardı. Başkalarından çekiniyordu. Kimse sevgilinin ne olduğunu bilmeyecekti. Beraberdiler. Böyle olunca yaralı sevgilisinin maddî varlığının bulunduğu yeri bilmenin ne önemi vardı?... Yolun kenarında böyle uzun uzun dinlendikten sonra Silja daha büyük bir güvenle yerinden kalktı. Kan damlaları kaybolmuştu; unutmuştu bile bunları. Vücudu kendisine bu kadar yabancı geldiği ve ürperdiği, susuzluktan yandığı halde, hiç bir zaman hayatından bu kadar emin olmamıştı... Yaşamalıydı, kuvvetlenmeliydi; çünkü sevgilisi her an kendisine yaklaşıyor gibi geliyordu ona. Geçen yaz ayrıldığındanberi, ya da demindenberi neler olmuştu neler; aradaki olaylar silinip gidiyordu. Bu nasıl olmuştu da gitmişti. Yanlış bir şeydi bu, Silja anlamıyordu bunu bir türlü. İşte şimdi, sakat bir insan olarak bir yerlerde yatıyordu, jtendisi de karanlık bir yolda Kierikka'ya, kirli elbiselerden, tüten sobalardan ve kavgacı insanlardan başka bir .şey bulunmayan bir çiftliğe doğru gidiyordu. İkisi de kendi yoluna gitmişti. Ormandaki ağaçlar seyrekleşmeğe, yol daralarak, anıjarlarm, samanlıkların önünden geçmeğe başlamıştı. Bir yolcu; böyle nereden geldiğini sordu ve her zaman o kadar sessiz olan bu kızın uzun uzun konuşmasına şaşıtı... Karma karışık bir şeyler söylüyor, geçen yazdan, bu yazdan söz ediyor... Sözleri arasında savaş, ölümler, yaralılar lâfları geçiyordu. Çok heyecanlı bir hali vardı; yanaldan kıpkırmızıydı; nefes alırken göğsü ötüyordu. Yol arkadaşı, «Yorgun görünüyorsunuz.» dedi. Adamın zihninden hafif bir şüphe geçmişti. Hanımına söylediği saatten daha geç dönmüşü çiftliğe. Kadın inekleri sağmaya başlamıştı. Şu inek hazır mı diye soran Süja'ya cevap vermedi. Belki de sorusunu duymamıştı, ya da kocasıyla kavga etmişti; bunun için surat •asıyordu. Silja gerdeli olarak eğildi. İneğin memesinden Mr kaç damla süt fişkırılmıştı. Birden Silja'nın bütün kuvveti kesildi, bayılmıştı. Çiftçi kadın, elindeki gerdeli nereye bırakacağını bilemedi.

Genç kızın yardımına koştu; yere biraz süt dökülmüştü ama Silja'yi yerden kaldırdı; hizmetçisinin boynunun sıcak, ellerinin soğuk olduğunu hissetmişti. Silja'nın hiç sesi çıkmıyordu, başı omuzuna düşmüştü.

— «Hey, çabuk yetişin! Hermanni!» diye sanki büktün çiftlik halkı büyük bir ihmalde bulunmuş ve sanki herkes bu pazar günü böyle bir olayı bekliyerek bir yere gitmemeleri gerekirken gitmişler gibi bağıyordu. Fakat neden olmadı. «Bunların kulakları sağır mı oldu yoksa?... Çocuklar da nerede?... Tauno!... Silja gözlerini açtı, gerdeli kaldırdı, ayağa kalkmaya çalıştı. Çiftçi kadın: «Artık bu geçici dünyada süt sağman sona erdi kısım!...» dedi.

Hanımının yardımını ile Silja eve doğru yürümeğe başladı. Kierikka kapının önünde görünmüştü. Kansı ona karışık bir başarı elde etmiş, ya da biras önceki kavgalarında kendisini alt etmiş gibi canı sıkın görünüyordu. Karısı, sorularına cevap vermeden söylenerek önünden geçti. Artık Silja bir daha iş yapamaz olmuştu. Pazartesi sabahı biraz daha iyiceydi; uzun uzun çırpındıktan sonra uyuyabümişü. Ka'kraak istediği saman gözleri karardı; susuzluktan boğasının cayır cayır yandığını hissetti, inleyerek yeniden yatmak zorunda kaldı. Çiftlik halkı uyanmıştı. Çiftçi kadın çoktan samanlığa gitmişti; yanaşma; yatağında ağzını şapırdatıyordu, dışarıdan ineklerin böğürmeleri geliyordu.

Çiftçi kadın salona girerek küçük gözlerini Silja'nur yatağına çevirdi. Günlük işlerden birinin aksamasına tahammül edemezdi; işte bir hizmetçinin hastalanması da, böyle bir aksaklıktı. Ama ne yapalım ki, hastalara şefkat göstermek de lâzımdı. Bunun için, öfkeli bir edâ ile, Silja'ya gönlünü alacak bir şeyler söyledi, inekler böğürüyordu. Bu sabah geç. kalmışlardı. Hayvanların cesleri, çiftçi kadının yüreğini sızlatmıştı; çünkü onları hergünkü: gibi sağlamıyacağı anlamıştı. «Santra'ya haber gönderelim de senin yerine ge'sin.» dedi. Bu cümle önce, Silja'ya bedava bakmayacağını anlatıyordu. Kaldı ki, çiftçi kadın, genç kızın nesi var, nesi yoksa biliyordu. Üç aylık maaşım almamıştı. Üstelik çok. güzel elbiseleri vardı. Silja'nın gözünde yoktu bunların hiçbiri. Dinlenmekten başka bir şey düşünmüyordu. Yatağı çok kiriydi. Tah. ta kuruları, karyo'anm tahtalarının arasına yuva kurmuşlardı. Dışarıda da güzel bir yaz havası vardı, insan. Hiç zahmetsizce çalışabilirdi böyle bir günde. Çocuklar, îcapları açık bırakarak, avlu ile ev arasında koşup duruyorlardı. Böylece zaman zaman güzel kır kokuları ve çiftliğin gürültüsü doluyordu içeri. Bu uzun gün boyunca, Silja, Kierikka'da kendini, evindeymiş gibi hissetti. Yani hep •dünkü havanın içinde yaşıyordu. Efendilerinin bitişik odada tartıştıklarını duydu, karşılıklı olarak, belediyenin yardımını olmadan ne kadar zaman Silja'ya bakabilecekleri üzerinde fikir yürütüyorlardı. Kierikka, Silja başka bir bucaktan olduğu için belediyenin yardım etmeyeceğini söylüyordu. Başvururlarsa can sıkıcı bir takım şeyler olabilirdi. Bundan sonra çiftçi kadın, Silja'nın yanına geldi... Söze; bunun belki de son hastabığı olduğunu, onun için, daha vakit geçmemişken Tanrıyı hoşnut etmesini söyleyerek başladı. Sonra da para meselelerini halletmek lâzım, dedi. Eğer Siija, şartlarını kabul ederse her şey yoluna girerdi. Az sonra içeri Santra girdi; yapacağı işleri, büyüterek sayıp

dökmeğe başladı; Silja'nın dinlediği yoktu bımlan. Şimdi uzaklardaki sevgilisi gibi o da yatağa düşmüştü. Böyle uzaktan birbirini düşünmek ne kadar güzel bir işeydi... Silja'nın içinde Armas'a yaklaşmış gibi bir duygu vardı. Bu yaz, her zamankinden çok, hattâ dünkü geaıntisindekinden bile daha çok yakınlaşmışlardı birbirlerine.

"Hastalığının bu ilk günü âdeta bir bayram günü olmuştu Silja için. Gece, güçlükle uyuyabümişti. Kapı açık olduğu halde içerisi sıcaktı. Susuzluktan yanıyordu; su istemeyi unuttuğu için, getirmek üzere yatağından kalktı. Aydınlık bir geceydi. Su fıçısının samanlıkta olduğunu "biliyordu. Odadan geçerken, çiftliğin, gecenin aydınlığında, bütün çiftlikler kadar güze! olduğunu far ketti. Bura«ı, çok eskiden yapıhmg bir çiftlik eviydi.

Uykusuzluk âdeta dinlenme gibi bir şey olmuştı; hayalinde sevgilisinin yakında geleceğini canlandırırken, aklıyla da buna inanıyordu. Artık hiç bir hayal kırıklığına, uğramıyacaktı. Yatağa düşmek Silja'ya yaramıştı. Durumun meydana getirdiği başlıca yenilik, hanımının din duygulan harekete geçtiği için Silja'ya bazı iyiliklerde bulunması olmuştu. Süthaneye ayrılan iyi inek sütü ile kahve ve şeker bile vermişti. Bunları kocasından gizli, buğdayla değış tokuş ederek elde ediyordu. Kahve hafifçe terlettiği için, rahatlık veriyordu. Silja kendini çok iyi hissediyordu; fakat salondan başka bir yerde yatmak istemekteydi; çünkü buranın mahzurlarını eskisinden çok daha iyi anlıyordu.. Bu kadar uzun zamandır, nasıl olup da gece gündüz burada yaşıyabildiğine şaşmıştı. Yatağı değışmemişti; ama Silja, şimdi her sabah gözlerini daha saf, daha üstün bir hayata, açıyordu. Hiç bir şekilde veremediği, ama gittikçe • yaklaşmakta olduğu yaşadığı kadar muhakkak olan bilinmeyen hal geldiği zaman, böyle bir dekor içinde göreirfiyecekti kendini.

Bir gün, yağmurlu bir gecenin sabahında Silja gizlice dışarı çıktı. Güçlükle soluk almakla beraber buna kuvvet bulmuştu kendinde. Çiftliğe; sanki ilk defa görüyor? muş gibi hayretle baktı. Samanlığın kapısının önüne bu'aşık sularım dökmüşlerdi, ineklerin ayak izi kalmıştı...

Binalann arasından manzara köye kadar uzanıyordu; güneşin altında pırıl pırıl parlayan göl de görünüyordu. Bakarken insanın gözü kamaşıyor, yoruluyordu. Tarlada bir rençber atma bağırıyordu. Silja tanımıştı adamı . sesinden. Böyle hafta ortasında bir gün, kimse kendisine bir iş buyurmadan avluda başıboş dolaşmasına kendi de şaşıyordu. Hayatı günden güne güzelleşiyor, aydınlanıyordu; didinen, ya da başkalarını didindiren insanların yaşayışının üstüne yükseliyordu. Varlığının derinliğinde bu çatışına, sıkıcı bir baskı halini almıştı. Gezintisine devam ederek hamama kadar geldi. Çürümüş temellerini ısırgan otları sarmıştı. Hamamın yanındaki küçük odaya vuran güneş, yeşilimtırak küçük ... penceresinin camlarını aydınlatıyordu. Ne hoştu böyle gün ortasında hamama girmek; çocukluğunu hatırlatıyordu insana... Hamamın küçük penceresi gölgede kalmıştı, buranın havası nemli, buğuluydu.

Güneş, soyulmuş odun kokan içeriki odayı aydınlatıyordu. Silja içeri girerek küçük bir iskemleye oturdu; karma kanşık eşyalar arasında bir portatif karyola

vardı. Çiftçi kadın Silja'nın dolaştığını görmüştü; hamamdan çıkmadığını görünce, gidip bakayım, dedi. Gözlerinden kendisinin yapmıyacağı bir şeyin yapıldığını gören bir insanın öfkesi saçılıyordu. Nereden gelmişti aklına, bu saatte hamama gitmek! Çiftçi kadın kendi kendine, orada acaba çalmabilecek bir şeyler var mı, diye soruyordu... Hoş, Silja hiç bir zaman birşey aşırması değildi ya... E... ama, bilinmez ki, bir hastanın aklına neler eser... kimbilir, belki de kendi işlerini görmesi, ya da çiftlikte barmamazsa yanma alması için Santra'ya bir şeyler verir. Çiftçi kadının kafası pek çabuk işlemezdi. Ama zihninden bunları geçirirken, odanın içini de tanyordu gözlerle.

Silja :

— «Hastalığım süresince buraya yerleşsem, diye düşünüyorum,» dedi. Hiç düşünmeden söylediği bu sözleri kulağı işitince, hele hastalık kelimesini söylerken, hafifçe bir sarsıntı geçirdi. Sonra da bunu söylemekle iyi ettiğini düşündü.

Çiftçi kadın çemberleri düşmüş bir gerdeli yerden kaldırken:

— «Kim sana yemek getirecek?» diye sordu.

— «Azıcık süt yeter bana!» diye Silja cevap verdi. «Hem sonra, salondan da çıkmış olurum böylece. Hastalığım bulaşıcı ise... Çocuklar var.»

Çiftçi kadın aptallaşmış gibiydi, hiç bir şey söylemedi.

— «Bir yatak var burada. Santra yerleri siler biraz. Gündeliğimden hakkımı veririm.»

— «Hah... Santra'nın buralarda dolaşmasına izin verir miyim sanıyorsun? Her şeyi kendim düzeltirim. Hım! Ama kocam ne diyecek! Gel bakalım benimle.» Kendi önde, hizmetçisi arkada eve yollandı. Silja, temizlenip, düzeltilmiş olan küçük odaya yerleşti. O kadar hoş olmuştu ki. Çiftçi kadın: «Ben bile hoşlanırdım burada yatmaktan» dedi. Santra da buna şunları ekledi: «Merak etmeyin, Silja yakında size bırakır burayı!» Bu söz hastaya acıyarak söylenmişti. Bu odanın düzene sokulması o kadar güç bir işti ki; Silja tamamiyle hazır olduğunu gördüğü zaman şaşırması. Çok yorgun olduğu için biraz dinlenmek için yatağa uzandı. Akşama kadar kalkmadı. Sonra her zamanki gibi soyundu. Sabahleyin kalkmadı. Artık kalkmamak üzere yatağa düşmüştü. Böylece hikâyemiz eonuna yaklaşmakta ve kitabın baş tarafındaki eklenmek üzeredir. Şimdi yazın en güzel günleri vardı dışarda... Otlar orak bekliyordu, çavdarlar boy atmıştı. Güneş, havayı ışınlarla nefis bir kokuya bürüyerek parlıyordu gökte... Odanın alçak pencerelerinin altında büyüyen ısırganlar, güneşin içeri sızan aydınlığına, hasta kızın öksürüklerine uygun düşen yeşilimsi bir renk katıyordu. Kısa bir zaman sonra, Silja'nın kolları bu hastalıkta görülen manzarayı almıştı; mafsallar arası uzamış, eli ve parmakları incelmış gibiydi. Yüzünde saf bir mutluluk ifadesi vardı. Bembeyaz cildinin üstünde yanakları pembe pembe görünüyordu; sakın rüyaların gölgesine sığınmak istiyormuşçasına kirpikleri büsbütün uzamış gibiydi.

Hiç iştihası olmadığı için hızla zayıflamıştı. Buna rağmen hiçbir zaman çirkinleşmedi. Yatağından kalkıp da, odada dolaşabildiği zamanlar, ince

geceliğinin içinden narin vücudunun güzelliği göze çarpardı. Dudaklarından hiç silinmeyen gülümseyişi, kimin kızı olduğunu belli ediyordu. Ama burada babasını tanıyan yoktu. Silja, şurada burada çalışan bir hizmetçi kızdan başka bir şey değildi. Ölmek üzereydi. Çiftçi kadın, hacamat yapan kadına, kahve içerken, hattâ Silja'nın kendisine bile çekinmeden söylüyordu bunu. ölümü bekliyen hizmetçisine Tanrıdan da söz ediyordu; Silja onun bu sözlerini iyi karşılıyor, biraz oylanıyordu. Silja'nın gözü; kadının elbisesinin üstüne geçirdiği, kendinin güzel önlüğüne takıldı: Kadın çıkarmayı unutmuştu, farkına vararak: «Benimki çamaşıra gittiği için senin önlüğünü taktım!» dedi. Silja: «Güle güle kullanın.» dedi. Böylece, izin vermiş oluyordu. Kadın bundan cesaret alarak bir dahaki sefer, hacamatçı kadınla kahve içmeğe gelirken Silja'nın bir entarisini sırtına geçirmişti. Bunu da hak ettiğini söyledi. Silja'nın yerine gelea hizmetçiye para verecekti; bakım için bir şey söylemiyordu. Silja'nın, patronlarından ne kadar para alması gerektiğini bilen hacamatçı kadın:

«Peki, Silja bütün gündeliklerini almış mıydı?...» diye sordu.

Bunun üzerine bir fincan kahve daha ikram etmekten vazgeçen çiftlik sahibinin karısı:

— «O bir kaç kuruşla hiç bir şey yapılmaz!» dedi.

Hamamın penceresinden, çiftliğin soluk benizli çocuklarının, koştuğu çayıra kadar, Silja'nın öksürükleri geliyordu. Çiftlik sahibi arada bir buradan geçerken bir an duruyordu; yüzünde, bu öksürük nöbetine kulak kabartırken, canı sıkılmış gibi bir ifade belirliyordu. Bir kere bile hastayı görmeğe gitmemişti. Cenaze günü de mezarlığa gelmek zahmetine katlanmadı. Karısı, bir komşusuyla, arabaya binerek gitmişti.

O vakit Silja bu dünyada değildi. Ama şimdi henüz yaşıyordu. O asil yalnızlığı içinde, ruhu derin bir mutluluk, derin bir sevince gömülmüş gibiydi. Bu ruhun ölümlü zarfı olan incecik vücudundan şimdi hayat ağır ağır çekiliyordu. Bu vücudun küçücük hücreleri aralarında birleşiyor ve çevrelerindeki dokudan kopuyor, ayrılıyordu... Bu birleşme, ayrılma olayı, hiç durmadan, ciğerlerinde, nefes borusunda, gırtlığında, bu güzel görünüş içinde yirmi iki yıl boyunca yaşamış, büyümüş olan o filiz gibi vücudunun her yanında sürüp gitmekteydi. Maddenin, çılginca bir akışıydı bu. Akşama doğru vücudu yanarken, ürpermeler artıyor ve bu gecenin geç saatlerinde, harareti, cildinin mesamelerinden akıp boşanıncaya kadar sürüp gidiyordu. Sonra gün doğarken, bu hayat ve ölüm karışımı mücadele sona eriyordu. Ve o zaman dünya bütün güzelliklerine bürünürken Silja'nın ruhu yalnızlığının derin sevincini yudum yudum tadıyordu. Ruhun hizmetçileri olan duyuları iyi işlemez olmuştu artık. Cildinin duyarlığı azalmıştı, ağzı tad almaz olmuştu; burnu iyi koku almıyordu. Yalnız en asil duyularına birşey olmamıştı henüz. Görüyor ve işitiyordu. Hattâ bu duyuları keskinleşmişti bile. Bunların ardından da, boyutsuz olduğu için engin bir noktada duyuların birleştiği beyin çalışıyordu. Hamamın çatısında, direklerin arasında yuva kuran kırlangıçların ötüşleri duyuluyordu sabahtan akşama kadar. Kuyunun üstündeki demire de, hastanın bu can yoldaşlarından biri sık sık

konuyordu. Silja'nın işitme duyusu o kadar keskinleşmiş, ya da o kadar bozulmuştu ki, kuşların ötüşleri arasında çok açık sözler duyuyormuş gibi geliyordu ona. Sesin tonu kelimelere uymaktaydı; ama bu ses sağlam insanların, kırlangıçların ötüşünü taklit için çıkardıkları sese benzemiyordu... Bu kuş yavruları onun en iyi dostlarıydı; durumunu hiç hatırlatmadan neşelendiriyorlardı Silja'yı. Kapının ardında ötüşüp duruyorlardı. Bazen içlerinden biri en umulmayan bir yere, meselâ pencerenin önündeki tahtaya konar, bir an başaşağı durup beyaz karnını gösterirdi. Ama bu kuş, kendi keyfine göre oradan oraya konuyordu. Kendi yolunda uçuyor, hastanın varlığından habersiz görünüyordu. Kuşların konuşmaları ve selâmları Silja'ya görülmeyen bir dünyadan geliyordu. Camın her pürüzüne çarpan güneş ışınları, ya orada ışık titreşimleri meydana getiriyor, ya da, camın bozuk bir yeri üstünde toplanarak, aradaki şeyleri, acaip şekilde büyültüp küçültüyordu. Hasta, hemen hiç gözünü ayırmıyordu, pencereden görünen gökyüzünden. Düşünceleri orada bir dayanak buluyor gibiydi. Gökyüzüne bakarken yükseldiğini, tâ maviliğin soluklaştığı yerlere kadar uçup gittiğini duyar gibi oluyordu. Sonra birden hava bulanıyor, hafif bir başdönmesi; hastanın şakakları zonkluyor, bir an kulakları kırlangıcın ötüşünü işitmez oluyor. Ümit dolu bir insanın, en güzel özelemlerinin gerçekleşeceğini sandığı bir zamanda yolunun üstüne bir çok engeller çıkar. Silja için bir tek insan vardı; gözleri hiç kimseyi görmüyordu artık. Ne, zaman zaman gelip, kendisine bakarken, küçük gözlerini merhametle kırıştıran çiftçi kadını, ne anneleriyle beraber gelerek ağzı açık bakan çocukları, ne de: «Senin işini yaptığıma göre, senin kadar gündelik almam gerekmez mi? Ama patron, sana yardım olsun diye daha az almamı söylüyor!...» diyen Santra'yı. Her şey, herkes uzaklaşıyor, silinip gidiyor, tek bir varlık yaklaşıyordu ona. Yakında buluşacaklar; önce gündüz herkesin içinde; sonra akşam, etrafında beyaz çiçekler açan gölgeli yolda, kaym ağaçları arasında. Yürüyorlar, ama ayakları yerden kesilmiş gibi... Silja, ayaklarının varlığını duymuyor; şişmiş diyorlar. Sevgilisinin de bir tek bacağı olduğunu düşünüyor ve bir tek ciğeri... Böylece uçup giderken bir baş dönmesi hissediyor; bütün vücudu ürperiyor; ortalık kararıyor yavaş yavaş. «Hamamın yanındaki küçük odadayım; hanım az önce dışarı çıktı. Rastgele girdiğim bu çiftlik bayağı bir yer. Geçen kış askerlere yardım etmiştim, önce beyazlara, sonra Teliniemi'ye.» Bir bunalma var içinde, güçlüğüle soluk alıyor, yarı dalgın. Gece geçip gidiyor, ama hangi gece... Son gece, aydınlık bir pazar sabahı ile sona eriyor... Sanki sabırsızlıkla sırasını beklemiş bir sabah. Ne kadar zamandanberi; aylardan, günlerden, yıllardanberi... Ne deseniz boş...

Saat üçten sonra güneş doğmuştu. Şimdi, binlerce çiftliğin, pencerelerin, patikaların üstünde gezdiriyordu bakışlarını. Her sabah bir bayram havası içinde uyanan ve pazarın gelmesini hiç özlemiyen kuş yuvalarını da seyrediyordu. Böcekleri, solucanları da. Işıklar içindeki denizin içinde bir hayvancık sıçrar sıçramaz, bir kırlangıç, keyifli keyifli suyun üstüne süzülüyor onu yutmak için. Işıklar, suyun derinliğine bile giriyor. Suyun içinde küçücük bir hayvan,

pullarını kabartarak, oradan oraya koşuyor; rızkını çıkarmak ve türünü çoğaltmak için... Ama kıvrak hareketli bir balık gelip sabahın ışık içindeki dalgaları arasında yutuyor onu. Küçük balık da, tam o sırada beliren bir turna balığının açık ağzının içinde kaybolup gidiyor.

Sonra, bir yerlerde ihtiyar papaz; o kadar ihtiyar ki, bir çocuk kadar yumuşak ve hafif, yatağından kalkıyor, geceliği ile pencereden bu güzel sabah manzarasını seyrederek; tabiatta, Tanrı'nın yüceliğini görüyor; sonra hisli bir iç çekişle yine yatağına uzanıyor. Papazın odası binanın en üst katındadır. Ama Kierikka'daki hamamın temelleri taştan değil; toprağa gömülen bloklar üzerindeki "direkler çürümüş, penceresi çarpılmış... Ama güneş yine de can çekişen kızın yüzünü aydınlatıyor. Hayatı boyunca Silja, güneşi memleketinin insanları ne kadar görebilmişse, o kadar görmüştü. Ama şimdi bu genç vücudu içinden kemiren yaratıklar, ışığa dayana^ mazdı. Ne olurdu, güneş, tıpkı bir soluk gibi bu vücudun içine işleseydi de, genç kızın bütün dokularında, derisindeki etkiyi yapabilseydi! Artık güneş parlamıyor, mezarın içinde. Sonra o küçücük oval yaratıklar da ölümün temsilcisidir. Çünkü mezar, aynı zamanda hayat demektir. Hilma'yı, Silja'nın anacığını da bu küçücük yaratıklar öldürmüştü; çektiği acılar onun karşı koyma gücünü azaltmıştı. Silja öyle büyük keder görmemişti. Sıkıntılı zamanları olmuştu ama, bunlar da kolayca bir şiir havasına bürünmüştü. Onda, madde, ruhun önünde saygı ile silinip gitmişti. Ruhu o güzel aşkıyla doluydu her an... Sonra, merhametli tabiatın bir mucizesi olacak: Rüyalarının amacına varmadan öleceğini bilmedi. Aksine, kendi ruhunun, sevgilisinin ruhunda eridiğini duymuştu hep. Güzel bir erkek ruhuydu o; sonra Silja, son nefesini verirken, uzaklardaki sevgilisile mi birleşiyordu, yoksa, ömrünün baharında, ve çiçekli çağında önüne bakarak, onu sevinçle kollarının arasına alıp okşayan babası mıydı? Mutlu hissediyordu kendini Silja...

İşte böylece sönen bir ailenin son dalının hikâyesi de burada bitiyor; her an böyle bir çok ocağın söndüğü gibi. Ama aile şecerelerinin ağaçları, ormandaki ağaçlara benzemez. Bir aile için büsbütün ölmek diye bir şey yoktur. Eğer çağlar arasından hiç bir engelle karşılaşmadan bakmak mümkün olsaydı; bütün ailelerin «dallarının» yaşadığı görülürdü. Şüphesiz ki bu, didinen, kazanan, kaybeden ve bu hikâye bittiği sırada en canlı çağını yaşayan Salmelus ailesi için de böyledir. Eğer, tâ en eski zamanlara kadar uzanırsak, hepimizin bir aileden olduğumuzu görürüz ve Mtün çağlardaki savaşlarımıza karşılıklı olarak saygı duyarız. Belki ileride bir gün bu hikâyeyi okuyacak olan sizler de, bizim savaşlarımıza karşı saygı duyarsınız. Bu savaşların asıl kudreti, hayatın mânasını ve öncemini durmadan araştırabilmemizde, araştırmak zorunda olmamızdadır.

SON

Frans Eemil Sillanpää - Taşra Kızı